

สุทธิปริทัศน์

วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์

ปีที่ ๑๖ ฉบับที่ ๔๘ มกราคม - เมษายน ๒๕๕๕ ISSN 0857-2670

- การพัฒนาประเทศไทยในช่วงสี่ทศวรรษที่ผ่านมา
: ประสบการณ์และก้าวต่อไปของการพัฒนา
- การวิเคราะห์พฤติกรรมของสถาบันการเงินในการใช้เงิน
: ผลกระทบต่อกองทุนเพื่อการฟื้นฟูและพัฒนาระบบสถาบันการเงิน
- เศรษฐศาสตร์ว่าด้วยการผลิตอ้อยและน้ำตาลในประเทศไทย
- ศักยภาพธุรกิจชุมชนของประเทศไทยในช่วงเศรษฐกิจถดถอย
- เอเปค : ปรากฏการณ์ใหม่ของการเชื่อมโยงทางการเมือง เศรษฐกิจและสังคม
- การเปรียบเทียบตัวประมาณการกำลังสองน้อยที่สุด กับตัวประมาณเบสส์สำหรับตัวแบบการถดถอยเชิงเส้นเชิงเดียว
- การปฏิรูปคุณธรรมจริยธรรมสังคมไทย
- ประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม : การรับฟังความคิดเห็น ว่าด้วยการทำประชาพิจารณ์
- เศรษฐกิจพอเพียง : เป้าหมายและเกณฑ์ตัดสินคุณค่า
- แนวคิดของบ้านประหยัดพลังงานในประเทศไทย (ตอนที่ 1 : บ้านทรงไทย)
- การคำนวณหาค่าขีดจำกัดคุณภาพผ่านออกโดยเฉลี่ย ของแผนการสุ่มตัวอย่าง
- องุ่น.....ผลไม้มหัศจรรย์ต้านทานโรค
- การบริหารและการจัดการธุรกิจชุมชน : กรณีศึกษาธุรกิจชุมชนยางพาราของชุมชนตำบลไม้เรียง อำเภอฉวาง จังหวัดนครศรีธรรมราช

ดร.เยาวลักษณ์ ราชแพทยาคม

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สงค์ เศวตวัฒนา

รองศาสตราจารย์ ดร.สมพงษ์ อรพินท์ และ
ศาสตราจารย์ ดร.เชอิจิ ฟุคุย

ผู้ช่วยศาสตราจารย์สุเทพ พันประสิทธิ์

จุลศักดิ์ ชาญณรงค์

วีรพา ฐานะปรัชญ์

ศาสตราจารย์ ดร.เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์

ผู้ช่วยศาสตราจารย์สุรียัน สุวรรณราช

วันวร จະหนู

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ติกะ บุณนาค

ไพฑูรย์ ฮ้อยยิ่ง

ธัญญา พรหมคร

อรรวรรณ สุทธิพิทักษ์

สุ ท ริ ป ริ ท์ ๗ น์

ปีที่ 16 ฉบับที่ 48 มกราคม - เมษายน 2545 ISSN 0857 - 2670 ราคา 40 บาท

เจ้าของ

มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต
110/1-4 ถนนประชาชื่น แขวงทุ่งสองห้อง เขตหลักสี่
กรุงเทพฯ 10210
โทร. 02-954-7300
(อัตโนมัติ 30 เลขหมาย) ต่อ 323
โทรสาร 9547910

กองบรรณาธิการ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์สุเทพ พันประสิทธิ์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ชนะใจ เดชวิทยาพร
อาจารย์ ดร.อดิสร่า พงศ์ยี่หล้า
อาจารย์นฤมล กบอมพงษ์ชาติ
อาจารย์ชมชื่น มัชฌายรมย์
อาจารย์อรุษา เผือกสุวรรณ
อาจารย์เกศสุดา รัชฎาวิชิตชุกุล
อาจารย์ชลธิ์ นาคามดี
อาจารย์มนกวาง สิงห์พันธุ์
อาจารย์ณัฐสิทธิ์ พุฒิวิสารทภาคย์
อาจารย์เวเนยพจนวาทิน ศุกระกาญจน์
อาจารย์ปรียาภรณ์ เผือกผ่อง
นางสาวสมศิริ ธีระภาพ

วัตถุประสงค์

1. เพื่อเป็นการเผยแพร่ความรู้ด้านวิชาการใน
ศาสตร์สาขาต่าง ๆ
2. เพื่อให้บริการทางวิชาการแก่สังคมในรูปแบบของ
วารสารวิชาการ
3. เพื่อส่งเสริมการแสดงความคิดเห็น เสนอผลการ
ค้นคว้าและวิจัย
4. เพื่อให้ผู้ทรงคุณวุฒิ คณาจารย์ และนักวิชาการได้
เผยแพร่ผลงาน
5. เพื่อเผยแพร่เกียรติคุณทางด้านวิชาการของ
มหาวิทยาลัยในฐานะสถาบันอุดมศึกษาแห่งหนึ่ง

ออกแบบรูปเล่ม-จัดหน้า

นางสาววิมลรัตน์ ทองปลาต
นางสาวปัทมาภรณ์ เล็งแก้ว

คณะที่ปรึกษา

ศาสตราจารย์ ดร.บุญเสริม วิสสุกุล
ดร. เลิศลักษณ์ ส.บุรุษพัฒน์
อาจารย์สมศรี ลัทธพิพัฒน์
ม.ร.ว. รมณีย์ฉัตร แก้วกิริยา
คณบดีทุกคณะ

กำหนดออก

ราย 4 เดือน

บรรณาธิการ : ผู้พิมพ์และโฆษณา

รองศาสตราจารย์ ดร. สรชัย พิศาลบุตร

จัดจำหน่าย

ศูนย์หนังสือ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต
โทร. 02-954-7300 ต่อ 125

ผู้ช่วยบรรณาธิการ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. วิจิตร พิณิจอักษร

พิมพ์ที่

โรงพิมพ์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต
โทร. 02-954-7300 ต่อ 540

ส า ร บ ญ

C O N T E N T S

ศูนย์สนเทศและหอสมุด

๒๕๖๗ พ.ศ. ๒๕๖๕

มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์

1. การพัฒนาประเทศไทยในช่วงสี่ทศวรรษที่ผ่านมา : ประสบการณ์และก้าวต่อไปของการพัฒนา
Thailand's National Development During the Past Four Decades Experiences and the Next
Step of Development.
ดร.เยาวลักษณ์ ราชแพทยาคม Dr. Jawalaksana Rachapaetayakom..... 11
2. การวิเคราะห์พฤติกรรมของสถาบันการเงินในการใช้เงิน : ผลกระทบต่อกองทุนเพื่อการฟื้นฟู
และพัฒนาระบบสถาบันการเงิน
An Analysis of Deposit Insurance, Risk-Adjusted Premium and Risk-Shifting in
Thai Depository Institutions, Using the Optional Pricing Model.
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สงศ์ เศวตวัฒนา Asst.Prof. Dr.Sawong Swetwatna..... 16
3. เศรษฐศาสตร์ว่าด้วยการผลิตอ้อยและน้ำตาลในประเทศไทย
Economics of Sugarcane and Sugar Production in Thailand.
รองศาสตราจารย์ ดร.สมพงษ์ อรพินท์ และ ศาสตราจารย์ ดร.เซอิชิ ฟุกุย
Assoc.Prof.Dr.Sompong Orapin and Professor. Dr. Seiichi Fukui..... 29
4. ศักยภาพธุรกิจชุมชนของประเทศไทยในช่วงเศรษฐกิจถดถอย
The Potential of Thailand's Community Firm During Economic Recession.
ผู้ช่วยศาสตราจารย์สุเทพ พันประสิทธิ์ Asst. Prof. Suthep Punpravit..... 36
5. เอเปค : ปรากฏการณ์ใหม่ของการเชื่อมโยงทางการเมือง เศรษฐกิจและสังคม
APEC : The New Phenomenon of Relationships between Politics, Economics, and Social Issues.
จุลศักดิ์ ชาญณรงค์ Chulasak Channarong..... 47

สารบัญ

C O N T E N T S

6. การเปรียบเทียบตัวประมาณการกำลังสองน้อยที่สุดกับตัวประมาณเบย์ส์สำหรับตัวแบบการถดถอยเชิงเส้นเชิงเดียว
A Comparison of Ordinary Least Square Estimator and Bayesian Estimations for a Simple Liners Regression Model.
วีรพา ฐานะปรัชญ์ Weerapa Thanaprach..... 51
7. การปฏิรูปคุณธรรมจริยธรรมสังคมไทย
Moral Structure Reform in Thai Society.
ศาสตราจารย์ ดร.เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์
Professor Dr.Kriansak Charoenwongsak..... 61
8. ประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม : การรับฟังความคิดเห็นว่าด้วยการทำประชาพิจารณ์
Participatory Democracy : Public Hearing for Pubic Judgment.
ผู้ช่วยศาสตราจารย์สุรียัน สุวรรณราช Asst. Prof. Suriyun Suvunrach..... 72
9. เศรษฐกิจพอเพียง : เป้าหมายและเกณฑ์ตัดสินคุณค่า
The Ultimate Goal and Criterion of Sufficient Economy.
วันวร จะหนู Wanvorn Janu..... 81
10. แนวคิดของบ้านประหยัดพลังงานในประเทศไทย (ตอนที่ 1 : บ้านทรงไทย)
Energy - Saving House in Thailand (Part I : Thai - Style House).
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ติกะ บุนนาค Asst. Prof. Dr. Tika Bunnag..... 90

สารบัญ

C O N T E N T S

11. การคำนวณหาค่าขีดจำกัดคุณภาพผ่านออกโดยเฉลี่ยของแผนการสุ่มตัวอย่าง
A Close Form Solution for the AOQL of Single Sampling Plans.
ไพฑูรย์ ฮ้อยิ่ง Paitoon Howying..... 98
12. องุ่น.....ผลไม้มหัศจรรย์ต้านทานโรค
Grapes....Amazing Anti-Disease Fruit.
ธัญญา พรหมศร Thanya Promsorn.....105
13. การบริหารและการจัดการธุรกิจชุมชน : กรณีศึกษาธุรกิจชุมชนยางพาราของชุมชนตำบล
ไม้เรียง อำเภอฉวาง จังหวัดนครศรีธรรมราช
The Administration and Management for Community Affairs of Pararubber Business of
Tambol Mairieng, Shawang District, Nakhon sri Thammarat Province.
อรวรรณ สุทธิพิทักษ์ Orawan Sudhipitak..... 110 - 120

บรรณาธิการแถลง

วารสารฉบับต้อนรับปีใหม่ พ.ศ. 2545 มีบทความวิชาการสาขาต่างๆ ที่น่าสนใจอยู่หลายเรื่อง อาทิเช่น “การพัฒนาประเทศไทยในช่วงสี่ทศวรรษที่ผ่านมา : ประสบการณ์และก้าวต่อไปของการพัฒนา” ของ ดร.เยาวลักษณ์ ราชแพทยาคม “การวิเคราะห์พฤติกรรมของสถาบันการเงินในการใช้เงิน : ผลกระทบต่อกองทุน เพื่อการฟื้นฟูและพัฒนาระบบสถาบันการเงิน” ของผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สงค์ เศรษฐวัฒนา และ “เศรษฐศาสตร์ว่าด้วยการผลิตอ้อยและน้ำตาลในประเทศไทย” ของรองศาสตราจารย์ ดร.สมพงษ์ อรพินธ์และคณะ

กองบรรณาธิการใคร่ขอขอบพระคุณผู้เขียนบทความ โดยเฉพาะอย่างยิ่งสมาชิกของวารสาร ตลอดจนท่านผู้บริหารสถาบันการศึกษา อาจารย์ และผู้สนใจทั่วไปที่ได้ให้ความสนใจติดตามวารสาร สุทธิปริทัศน์ตลอดมา อีกทั้งได้กรุณาแสดงความคิดเห็นและให้ข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์ในการปรับปรุงวารสาร ให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้อ่านมากยิ่งขึ้น กองบรรณาธิการหวังในความกรุณาของท่าน ในการแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับการปรับปรุงคุณภาพของวารสาร ในครั้งต่อไป และขอขอบพระคุณล่วงหน้ามา ณ โอกาสนี้ด้วย

บรรณาธิการ

สาระสังเขปบทความ

1. การพัฒนาประเทศไทยในช่วงสี่ทศวรรษที่ผ่านมา : ประสบการณ์และก้าวต่อไปของการพัฒนา

/ดร.เยาวลักษณ์ ราชแพทยาคม

การพัฒนาประเทศไทยตลอดระยะเวลา 40 ปีที่ผ่านมา มีทั้งที่ประสบความสำเร็จและเผชิญกับปัญหา อุปสรรค ตลอดจนข้อจำกัดหลายด้านแตกต่างกัน เช่น แผนพัฒนาฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2540- พ.ศ. 2544) เน้นคนเป็นศูนย์กลางการพัฒนา ต้องเผชิญกับวิกฤตเศรษฐกิจ จนต้องมีการปรับแผนพัฒนาใหม่ให้สอดคล้องกับเหตุการณ์และกระแสโลกาภิวัตน์ เกิดเป็นแผนพัฒนา ฉบับที่ 9 (พ.ศ. 2545-พ.ศ. 2549) ที่เน้นให้ความสำคัญกับการพัฒนาคนอย่างต่อเนื่องโดยยึดหลักเศรษฐกิจพอเพียง เร่งปฏิรูปเศรษฐกิจและสังคมอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้เกิดการปฏิบัติ ความร่วมมือ ในการดำเนินงานควบคู่ไปกับการบริหาร และการจัดการที่ดี

2. วิเคราะห์พฤติกรรมสถาบันการเงินในการใช้เงิน : ผลกระทบต่อกองทุนเพื่อการฟื้นฟูและพัฒนา ระบบสถาบันการเงิน / ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สรวงศ์ เศรษฐวัฒนา

กองทุนเพื่อการฟื้นฟูและสถาบันการเงินจะปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลนั้น จะต้องเรียกเก็บค่าธรรมเนียมหรือเบี้ยประกัน (ค่าพรีเมียม) ด้วยอัตราที่เป็นธรรม บนพื้นฐานของการคำนวณที่ถูกต้อง เที่ยงตรง และพัฒนาระบบประกันเงินฝากของกองทุนฟื้นฟูให้เป็นการประกันบนพื้นฐานของความเสี่ยง (Risk-Adjusted Deposit Insurance) การประเมินค่าธรรมเนียม หรือค่าพรีเมียมจะต้องกระทำด้วยการใช้มูลค่าในราคาตลาด (Market Value) สินทรัพย์และมูลหนี้ (Debt) ของสถาบันการเงิน การประเมินการวิเคราะห์ตลอดจนแนวทางที่จะปฏิรูปกองทุนฯ ในอนาคตต้องตั้งอยู่บนพื้นฐานแนวคิดทฤษฎีตราสารอนุพันธ์ที่ประเทศต่างๆ ดำเนินการสัมฤทธิ์ผลมาแล้ว

3. เศรษฐศาสตร์ว่าด้วยการผลิตอ้อยและน้ำตาลในประเทศไทย /

รองศาสตราจารย์ ดร.สมพงษ์ อรพินท์ และศาสตราจารย์ ดร.เชอิจิ ฟุกุย

เป็นการศึกษาเรื่องการผลิตอ้อยและน้ำตาลในประเทศไทย ทำให้ทราบว่าแม้นโยบายการปกป้องอุตสาหกรรมน้ำตาลในปัจจุบันจะถูกยกเลิกไป แต่ถ้าประเทศของเรารักษารักษาอำนาจการแข่งขันระหว่างประเทศไว้ได้ การย้ายแหล่งผลิตจากที่เดิมไปอยู่แหล่งใหม่ทางภาคอีสาน จะทำให้ผลผลิตต่อไร่เพิ่มสูงขึ้นและลดต้นทุนการผลิตน้ำตาลให้ต่ำลงได้

สาระสังเขปบทความ

4. ศักยภาพธุรกิจชุมชนของประเทศไทยในช่วงเศรษฐกิจถดถอย /

ผู้ช่วยศาสตราจารย์สุเทพ พันประสิทธิ์

การวิจัยเรื่องนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์ศักยภาพและการดำเนินธุรกิจสหกรณ์ และกลุ่มเกษตรกรในภูมิภาคต่างๆ รวมทั้งวิเคราะห์ศักยภาพเฉพาะกรณีของธุรกิจชุมชนที่มีความเข้มแข็งในช่วงภาวะเศรษฐกิจถดถอย

5. เอปค : ปรากฏการณ์ใหม่ความเชื่อมโยงการเมือง เศรษฐกิจและสังคม

/ จุลศักดิ์ ชาญณรงค์

การประชุมวิสามัญครั้งสำคัญขององค์กรความร่วมมือในภูมิภาคเอเชีย-แปซิฟิก ที่มีการวิพากษ์และการออกแถลงการณ์ในประเด็นการเมืองที่ไม่เคยเกิดขึ้นมาก่อน

6. การเปรียบเทียบตัวประมาณการกำลังสองน้อยสุดกับตัวประมาณเชิงเบส

สำหรับตัวแบบการถดถอยเชิงเส้นเชิงเดียว / วีรพา ฐานะปรัชญ์

การประมาณค่าพารามิเตอร์ในตัวแบบการถดถอยเชิงเส้น เพื่อใช้เป็นตัวแบบพยากรณ์สำหรับงานวิจัย จะมีความคลาดเคลื่อนในการประมาณ 2 ส่วน คือ ความแปรปรวนและความเอนเอียง การประมาณโดยทั่วไปมักใช้ตัวประมาณกำลังสองน้อยสุด (OLS) ซึ่งมีคุณสมบัติเป็นตัวประมาณไม่เอนเอียงเชิงเส้นที่มีความแปรปรวนต่ำสุด แต่มีตัวประมาณเอนเอียงที่ให้ความแปรปรวนต่ำกว่าตัวประมาณกำลังสองน้อยสุด จะทำให้มีความคลาดเคลื่อนในการประมาณมีค่าต่ำกว่า นั่นก็คือ ตัวประมาณเชิงเบส

7. การปฏิรูปคุณธรรมจริยธรรมสังคมไทย / ศาสตราจารย์ ดร.เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์

คุณธรรมและจริยธรรมของสังคมไทยในปัจจุบันเสื่อมลงมากอย่างเห็นได้ชัด เพราะรากฐานทางด้านปรัชญาความคิดและค่านิยมที่เปลี่ยนแปลงไป วิธีแก้ไขที่ดีที่สุดคือ การปฏิรูปคน ระบบ และบริบทไปพร้อมกัน

8. ประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม : การรับฟังความคิดเห็นว่าด้วยการทำประชาพิจารณ์

/ ผู้ช่วยศาสตราจารย์สุรียัน สุวรรณราช

เพื่อให้เกิดข้อคิดจากการใช้คำและประโยคต่างๆ ที่มีความสัมพันธ์ต่อกัน รวมทั้งกระบวนการและขั้นตอนในการปฏิบัติที่ถูกต้อง มีความเหมาะสมกับสถานการณ์ โดยเฉพาะการมีส่วนร่วมของประชาชน การรับฟังความคิดเห็น และการทำประชาพิจารณ์ ซึ่งนำมากล่าวถึงในประเทศไทยอย่างกว้างขวาง

สาระสิ่งเบบคความ

9. เศรษฐกิจพอเพียง : เป้าหมายและเกณฑ์ตัดสินคุณค่า / วันวรร จະนุ

เศรษฐกิจพอเพียงเป็นหลักการทางเศรษฐกิจที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว พระราชทานให้แก่ประชาชนชาวไทย เพื่อเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิต เศรษฐกิจพอเพียงมีอุดมคติทางปรัชญาในลักษณะศานตินิยมไม่ใช่สุขนิยม ถ้าสังคมไทยต้องการดำเนินชีวิตแบบเศรษฐกิจพอเพียง หลักการทางสังคมอื่นๆ เช่น การเมือง นโยบายเศรษฐกิจ สังคม จะต้องปรับเปลี่ยนให้อยู่ในแนวทางที่สอดคล้อง กับอุดมคติทางปรัชญาอันนั้น

10. แนวคิดบ้านประหยัดพลังงานในประเทศไทย (ตอนที่ 1 บ้านทรงไทย)

/ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ติกะ บุณนาค

การออกแบบบ้านในปัจจุบันเพื่อให้ผู้อยู่อาศัยมีความสุขสบาย ต้องการออกแบบบ้านให้สามารถถ่ายเทอากาศได้ตลอดเวลา ไม่เก็บสะสมความร้อน ทำให้อุณหภูมิของอากาศภายในและภายนอกบ้านใกล้เคียงกัน จะช่วยลดภาระการทำงานของเครื่องปรับอากาศ หรืออาจไม่จำเป็นต้องใช้เครื่องปรับอากาศเลย ในฤดูฝน

11. การคำนวณหาค่าขีดจำกัดคุณภาพผ่านออกโดยเฉลี่ยของแผนการสุ่มตัวอย่าง / ไพฑูรย์ ฮ้อยิ่ง

นำเสนอวิธีการคำนวณ หาค่าขีดจำกัดคุณภาพผ่านออกโดยเฉลี่ยของแผนการสุ่มตัวอย่าง โดยใช้สูตรสำเร็จแทนวิธีการวาดกราฟ ผู้อ่านควรมีความรู้พื้นฐานทางด้านวิชาความน่าจะเป็นและสถิติ

12. องุ่น...ผลไม้ต้านทานโรค / ธัญญะ พรหมศร

องุ่นเป็นผลไม้ที่มีสารสำคัญชื่อ resveratrol นักวิทยาศาสตร์พบว่าสารนี้สามารถลดระดับไขมันในเลือด ป้องกันโรคหัวใจ ตลอดจนมีฤทธิ์ระงับการอักเสบและป้องกันการเกิดมะเร็ง

13. การบริหารและการจัดการธุรกิจชุมชน : กรณีศึกษาธุรกิจชุมชนยางพาราของตำบลไม้เรียง

อำเภอฉวาง จังหวัดนครศรีธรรมราช / อรวรรณ สุทธิพิทักษ์

การบริหารและการจัดการมีความสำคัญมากในด้านของกลุ่มผู้นำที่ดีต้องมีความตื่นตัวขั้นศึกษาเพื่อให้มีความรู้ ประสบการณ์และความสามารถ ชื่อสัตย์ พร้อมทั้งจะเปลี่ยนแปลงวิธีดำเนินธุรกิจหรือ กล่าวอย่างสั้นๆ ก็คือผู้นำที่ทำหน้าที่กรรมการกลุ่มจะต้องมีคุณสมบัตินักบริหารหรือผู้จัดการที่ดี และรับรู้สถานการณ์ของตลาดอย่างต่อเนื่อง

ผู้ทรงคุณวุฒิอ่านบทความวารสารสุทธิปริทัศน์แยกตามคณะวิชา

1. คณะบริหารธุรกิจ

1.1 ดร.สายสวรรค์ วัฒนพานิช	อดีตอาจารย์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
1.2 ดร.ไพบุลย์ เสรีวัฒนา	สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์
1.3 อาจารย์ไกรฤทธิ์ บุญยเกียรติ	สมาคมนักการตลาดแห่งประเทศไทย

2. คณะการบัญชี

2.1 ดร.วรศักดิ์ ทูมมานนท์	จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
2.2 รองศาสตราจารย์ ดร.พนารัตน์ ปานมณี	มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

3. คณะเศรษฐศาสตร์

3.1 รองศาสตราจารย์ ดร.วรากรณ์ สามโกเศศ	สุทธิพิทักษ์ศาสตราพิธาน (มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต)
3.2 รองศาสตราจารย์ ดร.จีรเกียรติ อภิปยุตโยภาส	มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
3.3 รองศาสตราจารย์ ดร.ชัยวัฒน์ คนจริง	มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

4. คณะนิติศาสตร์

4.1 อาจารย์โชติช่วง ทัพวงศ์	ผู้พิพากษาศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้า
ระหว่างประเทศ
4.2 อาจารย์มานิต จิตต์จันทร์กลับ	ผู้พิพากษาอาวุโส (ศาลอาญา)

5. คณะมนุษยศาสตร์

5.1 ศาสตราจารย์ ดร.พทยา สายหู	มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต
5.2 ดร.น้ำทิพย์ กิงคารวัฒน์	จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
5.3 รองศาสตราจารย์พรพรรณ จันทโรนานนท์	มหาวิทยาลัยรามคำแหง
5.4 รองศาสตราจารย์ณฤมล สมิตินันท์	จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

6. คณะนิติศาสตร์

6.1 สาขาวิชาการโฆษณา ประชาสัมพันธ์และการสื่อสารการตลาด	
6.1.1 ผู้ช่วยศาสตราจารย์สุวัฒนา วงษ์กระพันธ์	จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
6.1.2 รองศาสตราจารย์ ดร.ธนวดี บุญลือ	จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
6.1.3 อาจารย์นิวัติ วงศ์พรหมปรีดา	สมาคมโฆษณาธุรกิจแห่งประเทศไทย
6.2 สาขาวิทยุกระจายเสียงและโทรทัศน์และวารสารศาสตร์	
6.2.1 ศาสตราจารย์ ดร.สุกัญญา สุตบรรทัด	จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
6.2.2 รองศาสตราจารย์ ดร.อรนุช เลิศจรยารัตน์	มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

7. คณะวิศวกรรมศาสตร์

7.1 ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วาทิต เบญจพลกุล	จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
7.2 ดร.คมสัน เพ็ชรรักษ์	จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
7.3 ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พรเทพ ขอบชายเกียรติ	มหาวิทยาลัยขอนแก่น
7.4 ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พิรุทธิ์ ชามุศเรษฐิกุล	มหาวิทยาลัยขอนแก่น

8. ด้านการศึกษา สังคมศาสตร์ทั่วไปและเทคโนโลยีสารสนเทศ

8.1 ศาสตราจารย์ ดร.บุญเลิศ เลี้ยวประไพ	เกตุทัตศาสตราพิธาน (มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต)
8.1 รองศาสตราจารย์ ดร.ครรชิต มาลัยวงศ์	ผู้ทรงคุณวุฒิ
8.2 รองศาสตราจารย์ ดร.นวนิตย์ อินทรามะ	มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต
8.3 ศาสตราจารย์ ดร.จรรยา สุวรรณทัต	กรรมการผู้แทนทบวงมหาวิทยาลัย
8.4 รองศาสตราจารย์ ยืน ภู่วรรณ	มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
8.5 รองศาสตราจารย์ ไกรวิชิต ตันติเมธ	มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต

การพัฒนาประเทศไทยในช่วงสี่ทศวรรษที่ผ่านมา : ประสบการณ์และก้าวต่อไปของการพัฒนา

*ดร.เยาวลักษณ์ ราชแพทยาคม

คำนำ

ตลอดระยะเวลาที่ผ่านมา ประเทศไทยมุ่งเน้นพัฒนาเศรษฐกิจ โดยใช้คนเป็นเครื่องมือหรือปัจจัยในการผลิต เพื่อสนองความต้องการในการพัฒนาให้เกิดความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ แม้ว่าจะประสบความสำเร็จบรรลุเป้าหมายทางเศรษฐกิจตามที่กำหนดไว้ และมีข้อจำกัด ปัญหาอุปสรรคหลายด้านเกิดขึ้น ผลของการพัฒนามีทั้งด้านบวก คือ สามารถพัฒนาประเทศทางเศรษฐกิจหลากหลายประการ แต่เกิดผลกระทบและปัญหาสำคัญที่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตของคนไทย แม้คนไทยจะได้รับการศึกษาสูงขึ้นการพัฒนาสาธารณสุขทำให้มีอายุยืนขึ้น คนไทยได้รับบริการโครงสร้างพื้นฐานทางสังคมมากขึ้นในระดับที่น่าพอใจ มีรายได้สูงขึ้น มีความสามารถในการพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีมากขึ้น แม้จะยังอยู่ในระดับท้ายๆ เมื่อเทียบกับประเทศอื่น และจำเป็นต้องเร่งรัดพัฒนาให้มีความสำคัญ เพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของยุคโลกาภิวัตน์ ผลกระทบด้านลบคือปัญหาความเสื่อมโทรมของทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อมทั้งในชนบทและเมือง เกิดการแข่งขัน

ทั้งภายในและภายนอก สังคมและครอบครัว คนไทยมีปัญหาหลายด้านมาก จนเกิดคำถามที่ว่า “เศรษฐกิจดี สังคมมีปัญหา การพัฒนาไม่ยั่งยืน” เกิดขึ้นเมื่อมุ่งพัฒนาเศรษฐกิจหรือให้ความสำคัญกับการพัฒนาเศรษฐกิจ ดังนั้นจึงจำเป็นที่จะต้องมีการปรับเปลี่ยนกระบวนการหรือแผนพัฒนาประเทศใหม่ให้ทันและสอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของโลกยุคโลกาภิวัตน์

ประสบการณ์จากแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 1 ถึง ฉบับที่ 7 : ผลสำเร็จและข้อจำกัดหลายด้าน

การพัฒนาประเทศไทยในช่วง ทศวรรษ ที่ผ่านมานับตั้งแต่ประกาศใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 1 พ.ศ. 2500 กล่าวได้ว่าเป็นกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันของทุกฝ่ายในสังคมไทย การจัดทำและดำเนินการของแผนพัฒนาฯ ฉบับแรก และฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2504-2541) เน้นการพัฒนาทางเศรษฐกิจเท่านั้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานทางเศรษฐกิจ อัตราการขยายตัวของเศรษฐกิจในช่วงดังกล่าว มีประมาณร้อยละ 8.1 และ 7.1 ตามลำดับ ประเทศไทยเริ่มให้ความสำคัญ

กับการพัฒนาสังคม ในแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 3 (พ.ศ. 2515 - 2519) และแผนกนโยบายประชากรไว้ในแผนพัฒนาฯ ฉบับนี้ ต่อมาในแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 4 (พ.ศ. 2520-2524) ได้เน้นการฟื้นฟูเศรษฐกิจที่ซบเซา และเมื่อสิ้นสุดแผนพัฒนาฯ ฉบับดังกล่าว สามารถขยายการเจริญของเศรษฐกิจ ร้อยละ 7.1 ต่อมาประเทศไทยต้องเผชิญกับปัญหาเศรษฐกิจ โดยเฉพาะอย่างยิ่งภาวะวิกฤตน้ำมันในแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 5 (พ.ศ. 2525-2529) ให้ความสำคัญในการรักษาเสถียรภาพทางเศรษฐกิจ และการบรรเทาความยากจนในชนบทเป็นหลัก และกำหนดนโยบายกับแผนความยากจนไว้ด้วย ในช่วงเวลาที่ภาวะเศรษฐกิจของโลก และของประเทศต่าง ๆ รวมทั้งประเทศไทยด้วย ต้องพบกับปัญหาความถดถอยอย่างมาก การขยายตัวทางเศรษฐกิจของประเทศไทยทำได้เพียงร้อยละ 4.1 แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 6 (พ.ศ. 2530 - 2534) เศรษฐกิจไทยฟื้นตัวมาก โดยเฉพาะภาคอุตสาหกรรม มีการเน้นเพื่อยกระดับการพัฒนาประเทศ ควบคู่ไปกับการรักษาเสถียรภาพทางเศรษฐกิจ การขยายตัวของเศรษฐกิจในช่วงดังกล่าว เพิ่มขึ้นถึงร้อยละ 10.5 และสุดท้ายคือ พ.ศ. 2534 เพิ่มขึ้นถึงร้อยละ 12 สำหรับแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 7 (พ.ศ. 2534-2539) เน้นการพัฒนาที่ก่อให้เกิดความสมดุล และการพัฒนาที่ยั่งยืนแม้อัตราการเพิ่มของเศรษฐกิจไทยจะลดลงกว่าแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 6 แต่นับว่ายังคงอยู่ในระดับสูงคือ ร้อยละ 8.1 สำหรับแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 8 ได้ประกาศใช้ใน พ.ศ. 2540

แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2540 - 2544) : ความแตกต่างที่เห็นได้ชัดเจน

กระแสโลกาภิวัตน์ทำให้การจัดเตรียมแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 8 มีการปรับเปลี่ยน และเป็นก้าวแรกของการนำวิธีการใหม่ในการพัฒนาประเทศมาใช้เพื่อปรับระเบียบทางเศรษฐกิจและสังคม ให้บรรลุถึงสภาวะอันพึงปรารถนาของคนไทยทั้งชาติในอนาคตแผนพัฒนาฯ

ฉบับที่ 7 เริ่มต้นจากการเปิดโอกาสให้คนไทยทุกกลุ่มสาขาอาชีพและภูมิภาคของประเทศได้ร่วมแสดงความคิดเห็นกำหนดทิศทางการพัฒนาประเทศอย่างกว้างขวาง ตั้งแต่การเริ่มจัดทำแผน แทนการกำหนดแผนจากภาครัฐการเพียงฝ่ายเดียวเช่นแต่ก่อน การพัฒนาที่ทำหายต่อการอุดหนุนของระบบเศรษฐกิจและความมั่นคงของสังคมไทยคือ “การพัฒนาคน” ได้ปรับแนวคิดจากเดิมที่เน้นการพัฒนาเศรษฐกิจเป็นหลักของการพัฒนา แต่เพียงอย่างเดียวเป็น เน้นคนเป็นศูนย์กลางการพัฒนา การพัฒนาเศรษฐกิจเป็นเพียงเครื่องมือไม่ใช่เป้าหมายสุดท้ายของการพัฒนามาตรการปรับเปลี่ยนวิธีการวางแผนจากการแยกส่วนรายสาขาเศรษฐกิจหรือสังคมที่ขาดความเชื่อมโยงเป็นการพัฒนาแบบบูรณาการหรือบูรณาการ

ช่วงการดำเนินงานตามแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 8 นั้นประเทศไทยต้องเผชิญกับปัญหาวิกฤตเศรษฐกิจ ทำให้ต้องมีการทบทวนและปรับแผน โดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านการเงิน การคลังและแม้จะประสบความสำเร็จหลายด้าน แต่มีข้อจำกัดและอุปสรรคทำให้มีปัญหาคือ ทำให้ความเชื่อถือน้อยลงสัดส่วนคนยากจนมาได้โดยตลอด ผลของวิกฤตเศรษฐกิจที่ทำให้เกิดปัญหาการลงทุน การส่งออก การจ้างงาน รายได้ ทำให้การดำเนินงานลดความยากจนมีปัญหา ส่วนคนยากจนเพิ่มขึ้นจากร้อยละ 11.4 ใน พ.ศ. 2539 เป็นร้อยละ 15.9 ใน พ.ศ. 2542 การกระจายรายได้มีปัญหามากกว่าเดิม คนไทยได้รับการศึกษาสูงขึ้นก็จริงแต่ยังต่ำเมื่อเทียบกับหลายประเทศ มีปัญหาด้านคุณภาพการศึกษา ประสิทธิภาพการผลิตของแรงงานไทยยังต่ำมาก เมื่อเทียบกับประเทศต่าง ๆ แม้คนไทยอายุยืนขึ้นต้องคำนึงถึงคุณภาพผู้สูงอายุด้วย เพราะสังคมไทยได้เปลี่ยนจากสังคมเด็กสู่สังคมผู้สูงอายุมากขึ้น แม้ประชาชนจะได้รับการคุ้มครองด้านประกันสุขภาพเพิ่มเป็นร้อยละ 79.4 ในปี 2543 แต่ยังคงต้องเร่งให้ได้รับบริการอย่างทั่วถึงมากขึ้น อย่างไรก็ตามก็ดีแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 8 ที่เน้นกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนทุกภาค ส่วนในสังคมไทย ถือเป็น

จุดเริ่มต้นที่สำคัญ และมีการทำงานร่วมกับภาครัฐ ในลักษณะหุ้นส่วน การพัฒนาเพิ่มมากขึ้น ซึ่งเป็น พื้นฐานสำคัญสำหรับการพัฒนาประเทศระยะต่อไป และจากการประเมิน ผลการพัฒนาในช่วง 4 ทศวรรษ ที่ผ่านมาทำให้เห็นถึงการพิจารณาที่ขาดความสมดุล โดยประสบความสำเร็จเฉพาะเชิงปริมาณ แต่ขาดความ สมดุลด้านคุณภาพ ดังนั้นแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 9 (พ.ศ. 2545-2549) จำเป็นต้องปรับกระบวนการและ ยุทธศาสตร์ให้เข้มแข็งขึ้น

แผนพัฒนาประเทศ ฉบับที่ 9 : ก้าวต่อไป ของการพัฒนา

การจัดทำแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 9 ได้มีการ จัดทำล่วงหน้ามาก่อนการประกาศใช้เป็นเวลา 2 ปี โดย อัญเชิญแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เป็นปรัชญานำทางในการพัฒนาประเทศ แผนพัฒนาฯ ฉบับนี้เป็นแผนยุทธศาสตร์ ซึ่งครอบคลุม ทิศทางการพัฒนาและดำเนินการต่อเนื่อง จากแผน พัฒนาฯ ฉบับที่ 8 โดยยึด “คนเป็นศูนย์กลางการ พัฒนา” เช่นเดียวกับแผนฉบับปัจจุบันเป็นแผนที่ ดำเนินการในช่วงเปลี่ยนผ่านที่สำคัญช่วงหนึ่งของประเทศ จำเป็นต้องเร่งปฏิรูปเศรษฐกิจและสังคมให้เกิดสัมฤทธิ์ผล ในทางปฏิบัติให้มากขึ้น มุ่งฟื้นฟูเศรษฐกิจให้หลุดพ้น จากภาวะวิกฤต พร้อมทั้งวางรากฐานการพัฒนาระบบ เศรษฐกิจภายในประเทศ ให้มีความเข้มแข็ง มีเสถียรภาพ และภูมิคุ้มกันต่อกระแสการเปลี่ยนแปลงจากภายนอก และสามารถพึ่งตนเองได้มากขึ้น มีการระดมความคิดจาก ผู้แทนประชาชนกลุ่มต่างๆ จากทุกจังหวัด ทุกอนุภาค และระดับประเทศร่วมหารือ เกี่ยวกับจุดเด่น จุดอ่อน ข้อจำกัด และวิสัยทัศน์ที่ต้องการให้เป็นการพัฒนา และกำหนดสภาพสังคมไทยที่พึงประสงค์ โดยมุ่ง พัฒนาสู่สังคมเข้มแข็งและมีคุณภาพ 3 ด้านคือ สังคมคุณภาพ สังคมแห่งภูมิปัญญาและการเรียนรู้ สังคมสมานฉันท์และเอื้ออาทรต่อกัน

วัตถุประสงค์และเป้าหมายที่กำหนดขึ้น สำหรับวัตถุประสงค์ของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 9 เพื่อฟื้นฟูเศรษฐกิจให้มีเสถียรภาพและภูมิคุ้มกัน เพื่อวางรากฐานการพัฒนาประเทศให้เข้มแข็งยั่งยืน สามารถพึ่งตนเองได้อย่างรู้เท่าทันโลก เพื่อให้เกิด การบริหารจัดการที่ดีในสังคมไทยทุกระดับ เพื่อ แก้ปัญหาความยากจน เพิ่มศักยภาพและโอกาส ของคนไทยในการพึ่งตนเอง โดยมีเป้าหมายทาง เศรษฐกิจคือ สร้างความเข้มแข็งของเศรษฐกิจมหภาค อย่างมีคุณภาพ และเสถียรภาพ การขยายตัวโดยเฉลี่ย ร้อยละ 4-5 ต่อปี ทางสังคมคือยกระดับคุณภาพชีวิต คนไทย โดยรักษาแนวโน้มภาวะเจริญพันธ์ของคนไทย ให้อยู่ระดับทดแทนอย่างต่อเนื่อง มีสุขภาพดี มีคุณภาพรู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลง มีคุณธรรม มีจิตสำนึกรับผิดชอบต่อส่วนรวม ด้านการบริหาร จัดการที่ดีคือสร้างระบบราชการที่มีประสิทธิภาพ ขนาดโครงสร้างเหมาะสม เพิ่มขีดความสามารถท้องถิ่น กระจายอำนาจให้โปร่งใส ด้านการลดความยากจนคือ เพิ่มโอกาสพัฒนาคุณภาพชีวิต สร้างศักยภาพคนจน ให้เข้มแข็ง ลดสัดส่วนคนจนให้อยู่ระดับไม่เกินร้อยละ 12 ของประชากรใน พ.ศ. 2549

ยุทธศาสตร์การพัฒนา แยกเป็นยุทธศาสตร์ หลักที่เชื่อมโยงกับ 3 กลุ่ม ประกอบด้วย 7 ยุทธศาสตร์ ย่อย ดังนี้

กลุ่มที่ 1 การสร้างระบบบริหารจัดการที่ดี ให้เกิดทุกภาคส่วนของสังคม เน้นการปฏิรูปให้เกิดกลไก การบริหารจัดการที่ดี ทั้งภาคการเมือง ภาคเอกชน ภาคราชการ และภาคประชาคม มี 1 ยุทธศาสตร์ คือการบริหารจัดการที่ดี ให้ความสำคัญการปรับ ระบบบริหารจัดการภาครัฐให้มีประสิทธิภาพและโปร่งใส กระจายภาระกิจความรับผิดชอบ การป้องกันปราบปรามทุจริตประพฤติมิชอบ การเสริมสร้าง ความเข้มแข็งครอบครัว และชุมชน

กลุ่มที่ 2 การเสริมสร้างฐานรากของสังคมให้เข้มแข็งเป็นกลุ่มยุทธศาสตร์ การมุ่งเน้นการพัฒนา “คน ครอบครัว ชุมชน และสังคม” ให้เป็นแกนหลักของสังคมไทย ประกอบด้วย 3 ยุทธศาสตร์ คือยุทธศาสตร์การพัฒนาคนและการคุ้มครองทางสังคม ยุทธศาสตร์การปรับโครงสร้างการพัฒนาชนบทและเมือง ยุทธศาสตร์การบริหารและจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

กลุ่มที่ 3 การปรับโครงสร้างทางเศรษฐกิจให้สมดุลและยั่งยืน ให้ความสำคัญการบริหารนโยบายเศรษฐกิจมหภาค ส่งเสริมให้ฐานเศรษฐกิจของประเทศแข็งแกร่งและขยายตัวอย่างมีคุณภาพ โดยปรับเศรษฐกิจตั้งแต่ฐานรากถึงระดับมหภาค และมีความเชื่อมโยงกับเศรษฐกิจโลก อย่างรู้เท่าทันบนพื้นฐานการพึ่งตนเอง และรักษาขีดความสามารถในการแข่งขัน ประกอบด้วย 3 ยุทธศาสตร์ คือยุทธศาสตร์การบริหารเศรษฐกิจส่วนรวมยุทธศาสตร์การเพิ่มสมรรถนะและขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศ ยุทธศาสตร์การพัฒนาความเข้มแข็งทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี

แนวทางการพัฒนา : ต้องไปให้ถูกทิศทาง

ภายใต้ทรัพยากรของรัฐที่มีอยู่จำกัด ซึ่งต้องฟื้นฟูเศรษฐกิจให้แข็งแกร่ง มั่นคง ปรับฐานเศรษฐกิจของประเทศให้ขยายตัวอย่างต่อเนื่อง และมีคุณภาพ จึงมีแนวทางการพัฒนา คือ การเร่งฟื้นฟูเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ เพื่อกระตุ้นเศรษฐกิจให้ฟื้นตัวอย่างรวดเร็วและมีเสถียรภาพ การสร้างความเข้มแข็งของเศรษฐกิจฐานราก การบรรเทาปัญหาสังคม การแก้ปัญหาความยากจน โดยมุ่งแก้ปัญหาอย่างเป็นองค์รวม

การแปลงแผนไปสู่การปฏิบัติ : การผนึกพลังร่วมจากทุกฝ่ายในสังคม

การแปลงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 9 ไปสู่การปฏิบัติอย่างมีประสิทธิภาพ เริ่มจากกระบวนการสร้างความเข้าใจในแผน พัฒนาฯ ฉบับปัจจุบัน พร้อม

การสร้างองค์ความรู้ สร้างผู้นำและขยายเครือข่าย ต้องมีการบริหารยุทธศาสตร์ตามแผนพร้อมจัดทำแผนการจัดสรรทรัพยากรภาครัฐ เพื่อขึ้นนำทิศทางการลงทุนควบคู่กับการจัดทำแผนแม่บท แผนปฏิบัติการ เร่งปรับปรุงกลไกและบทบาทของหน่วยงานกลาง โดยภาครัฐต้องสร้างการมีส่วนร่วมของผู้เกี่ยวข้องในโครงการพัฒนาตั้งแต่เริ่มโครงการรวมทั้ง 3 และกลไกติดตามประเมินผลสร้างตัวชี้วัดระดับต่างๆ พัฒนาระบบฐานข้อมูลและโครงข่ายข้อมูลข่าวสารทุกระดับ

ข้อคิดเห็นและเสนอแนะของสภาที่ปรึกษาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ : การสร้างสรรเพื่อประโยชน์ส่วนรวม

สภาที่ปรึกษาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 และสมาชิกสภาฯ ซึ่งได้ประกาศในราชกิจจานุเบกษา วันที่ 7 สิงหาคม พ.ศ. 2544 ได้พิจารณาร่างแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 9 ข้อคิดเห็นและเสนอแนะ ซึ่งทางสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ได้นำไปปรับปรุงก่อนประกาศใช้แผน ข้อคิดเห็นและเสนอแนะสรุปดังนี้ ควรทำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงให้เป็นจริง เป้าหมายเศรษฐกิจต้องสมเหตุสมผล เชื่อถือได้และวัดผลได้ แผนกระตุ้นเศรษฐกิจต้องคำนึงถึงการสร้างรากฐานของประเทศ แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 9 ยังขาดการวิเคราะห์ผลกระทบจากปัจจัยภายนอกต่อประเทศไทย ต้องสร้างความสมดุลระหว่างการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม การกระจายรายได้เป็นหัวใจสำคัญของการพัฒนา การสร้างภาคเกษตรและชนบทให้เข้มแข็งถือเป็นภารกิจหลัก ทำให้ชุมชนอยู่ร่วมกับธรรมชาติได้อย่างสมดุล ยกกระดับเรื่องการศึกษา ศาสนา ศิลปวัฒนธรรม เป็นยุทธศาสตร์ลำดับสำคัญ เสริมสร้างธรรมาภิบาลให้เข้มแข็งการแข่งขันการค้าต้องยึดถือผลประโยชน์ของชาติเป็นที่ตั้ง ปฏิรูปสื่อให้เป็นไปตามรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันและต่อเนื่องจากแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 8 และแผนพัฒนาฯ

ฉบับที่ 9 จะบรรลุผลหรือไม่ ขึ้นอยู่กับกลไกและการมีส่วนร่วมในแผนปฏิบัติการ

สรุป

การพัฒนาประเทศไทยในช่วงสี่ทศวรรษที่ผ่านมาให้ทั้งบทเรียน ประสบการณ์อย่างมากในการจัดทำและดำเนินการตามแผนพัฒนาฯ แต่ละแผนพัฒนาตั้งแต่ฉบับที่ 1 ถึงฉบับที่ 7 กระแสโลกาภิวัตน์ ทำให้มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและมีการแข่งขันกันมากขึ้น แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 8 เป็นช่วงที่ประเทศต้องเผชิญกับวิกฤตเศรษฐกิจแม้แผนพัฒนาฯ ฉบับนี้จะมีการปรับเปลี่ยนรูปแบบกระบวนการจัดทำและเป็นแผนที่ประชาชนมีส่วนร่วมในการระดมความคิดเห็นมากกว่าแผนพัฒนาฯ ฉบับอื่นๆ และเรียกแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 8 ว่าเป็นแผนของประชาชนก็ตาม จากกระแสโลกาภิวัตน์และวิกฤตเศรษฐกิจทำให้ต้องมีการปรับปรุงแผนพัฒนาฯ บางส่วน

เพื่อให้สอดคล้องกับสถานการณ์ที่เปลี่ยนไป ผลการดำเนินงานตามแผนพัฒนาฯ ทั้ง 8 ฉบับ ซึ่งมีทั้งด้านบวกและลบทำให้การเตรียมแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 9 มาตรการปรับเปลี่ยนรูปแบบ กระบวนการจัดทำให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น และนำไปสู่การปฏิบัติได้จริง มีการยอมรับว่าการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมจำเป็นต้องมีความสมดุล การฝึกพลังทุกฝ่ายและสร้างเครือข่ายในการจัดทำแผนและแปลงแผนสู่การปฏิบัติ ได้มีความสำคัญอย่างยิ่ง ข้อมูลตัวชี้วัดและสารสนเทศเป็นเครื่องมือสำคัญของการดำเนินงานรวมทั้งการติดตามประเมินผลแม้ประเทศไทยต้องเผชิญกับภาวะวิกฤตเศรษฐกิจแต่ได้พยายามใช้วิกฤตให้เป็นโอกาส สามารถพุงตัวอยู่ได้แม้จะอยู่ในลักษณะบอบช้ำในช่วงเวลาหนึ่งก็ตาม จึงคาดว่าประเทศคงจะสามารถฟื้นฟูเศรษฐกิจและพัฒนาสังคมได้ในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 9 แม้จะไม่เท่ากับก่อนเกิดภาวะวิกฤตก็ตาม □

บรรณานุกรม

- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจ และสังคมแห่งชาติ. การประเมินผลแผนพัฒนาประเทศ ฉบับที่ 1-7. กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2539.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจ และสังคมแห่งชาติ. แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2540-2544). กรุงเทพฯ : คณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2540.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจ และสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 (พ.ศ. 2545-2549). กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2544.

การวิเคราะห์พฤติกรรมของสถาบันการเงินในการใช้เงิน : ผลกระทบต่อกองทุนเพื่อการฟื้นฟูและพัฒนาระบบสถาบันการเงิน

*ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สว่าง เศรษฐวัฒนา

1. ความสำคัญของปัญหา : ประวัติความเป็นมา และภารกิจการดำเนินการ ของกองทุนเพื่อการฟื้นฟูและพัฒนาระบบสถาบันการเงิน

1.1 ประวัติความเป็นมาของกองทุนเพื่อการฟื้นฟู

กองทุนเพื่อการฟื้นฟูพัฒนาระบบสถาบันการเงิน (กองทุนฟื้นฟู) ได้มีการจัดตั้งขึ้นตามพระราชกำหนดแก้ไขพระราชบัญญัติธนาคารแห่งประเทศไทย พ.ศ. 2485 และมีผลบังคับใช้ตั้งแต่วันที่ 27 พฤศจิกายน 2528 เป็นต้นมา พระราชกำหนด พ.ศ. 2528 มีวัตถุประสงค์ เพื่อที่จะ บรรเทาข้อจำกัดของธนาคารแห่งประเทศไทย ในการดำเนินการแก้ไขฟื้นฟูและพัฒนาระบบสถาบันการเงิน ให้มีความมั่นคงและมีเสถียรภาพด้วยขอบเขตที่กว้างขวาง และมีความคล่องตัวมากยิ่งขึ้น เนื่องจากก่อนปี พ.ศ. 2528 ธนาคารแห่งประเทศไทยไม่สามารถดำเนินการแก้ไขปัญหาระบบสถาบันการเงินได้โดยตรง แต่ต้องดำเนินการผ่านองค์กรสถาบันการเงินเอกชน เพราะมีข้อจำกัดทางด้านกฎหมายจึงขาดความคล่องตัว กองทุนฟื้นฟูเป็นองค์กรภายในธนาคารแห่งประเทศไทย มีฐานะเป็นนิติบุคคลแยกต่างหากจากธนาคารแห่งประเทศไทย

1.2 ภารกิจของกองทุนฟื้นฟู ในช่วงก่อนวิกฤตการเงิน

ภารกิจของกองทุนเพื่อการฟื้นฟูฯ ตามพระราชกำหนดแก้ไขพระราชกำหนด 2528 แก้ไขพระราชบัญญัติธนาคารแห่งประเทศไทย พ.ศ. 2485 มีเจตนารมณ์ เพื่อฟื้นฟูและพัฒนาระบบสถาบันการเงินของประเทศไทยให้มีความมั่นคงและมีเสถียรภาพ โดยมุ่งเน้นการค้ำประกันผู้ฝากเงินและเจ้าหน้าที่ของสถาบันการเงินโดยไม่ระบุในต้วบทแห่งกฎหมาย แต่โดยพฤตินัยนั้น เป็นที่เข้าใจของประชาชนผู้ฝากเงินและสถาบันการเงินว่า รัฐบาลจะไม่ปล่อยให้สถาบันการเงินปิดกิจการและในกรณีสถาบันการเงินถูกระงับกิจการ เจ้าหน้าที่และผู้ฝากเงิน จะได้รับเงินคืนเต็มจำนวน กองทุนฟื้นฟูฯ จะกำหนดแนวทางแก้ปัญหาของสถาบันการเงินตามลักษณะของปัญหาที่เกิดขึ้นใน 3 ลักษณะด้วยกันได้แก่

(1) กองทุนฟื้นฟูฯ มีภาระหน้าที่ในการให้ความช่วยเหลือแก่สถาบันการเงินที่ประสบ ปัญหาขาดสภาพคล่อง ด้วยการดำเนินงานในลักษณะของการนำเงินฝากไว้กับสถาบันการเงิน และการให้กู้ยืมโดยมีหรือไม่มีหลักประกัน ทั้งนี้เพื่อให้สถาบันที่ประสบ

*ผู้อำนวยการบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต : ปริญญาเอก (เศรษฐศาสตร์การเงิน เศรษฐมิติและการเงินระหว่างประเทศ) มหาวิทยาลัยเพิตส์เบิร์ก สหรัฐอเมริกา

ปัญหามีเงินทุนหมุนเวียน เพียงพอที่จะจ่ายคืนแก่เจ้าหนี้ผู้ฝากเงิน ซึ่งถือเป็นการเรียกความเชื่อมั่นของผู้ฝากเงินกลับคืนมา และหยุดยั้งปัญหาที่ผู้ฝากเงินต่างเร่งรีบไปถอนเงินคืนจากธนาคาร (“Runs on Banks”) ไม่ให้ลุกลาม ในวงกว้าง

(2) กองทุนฟื้นฟู สามารถดำเนินการซื้อหุ้นเพิ่มทุนให้แก่สถาบันการเงิน ที่มีเงินกองทุนไม่เพียงพอ ปัญหาของสถาบันการเงินในส่วนนี้เกิดจากการที่สถาบันการเงินดำเนินธุรกิจผิดพลาด ทำให้มีผลขาดทุนสะสมเป็นจำนวนมาก หรือมีสินทรัพย์ที่ก่อให้เกิดรายได้ในเกณฑ์สูง กองทุนฟื้นฟู จะสั่งให้สถาบันการเงินดังกล่าวลดทุนเพื่อล้างผลขาดทุน โดยถือเป็นการรับผิดชอบของผู้ถือหุ้น เดิมก่อน หลังจากนั้นกองทุนฟื้นฟู จะให้การช่วยเหลือด้วยการซื้อหุ้นเพิ่มทุน

(3) กองทุนฟื้นฟู มีภาระในการดำเนินงานเป็นตัวแทนของรัฐบาลในการประกันผู้ฝากเงินและเจ้าหนี้ของสถาบันการเงิน รวมทั้งการจัดหาสภาพคล่องเพื่อชำระคืนผู้ฝากเงินและ เจ้าหนี้ที่อยู่ในข่ายที่จะได้รับความคุ้มครองจากการประกันเงินฝากภารกิจในส่วนนี้มีความสำคัญ อย่างยิ่งต่อความมั่นคงและเสถียรภาพของระบบสถาบันการเงินของประเทศ แม้ว่าพระราชบัญญัติ พ.ศ. 2528 ไม่ได้ระบุภาระหน้าที่ของกองทุนฟื้นฟู ในส่วนการประกันเงินฝากไว้โดยตรงแต่กองทุนฟื้นฟู ได้ถือเป็นการกิจ โดยยึดความมั่นคงและเสถียรภาพของสถาบันการเงินเป็นเป้าหมายหลัก โดยพิจารณาเมื่อสถาบันการเงินประสบปัญหา และถูกเพิกถอนใบอนุญาตกองทุนฟื้นฟู ได้ให้ความ อนุเคราะห์แก่ผู้ฝากเงินในสถาบันการเงินที่มีปัญหา โดยผู้ฝากเงินและเจ้าหนี้ได้รับเงินคืนเต็ม จำนวนทุกกรณี

1.3 ภารกิจของกองทุนฟื้นฟู ในช่วงวิกฤตการณ์การเงิน

เมื่อวิกฤตการณ์ทางการเงินได้เกิดขึ้นกับสถาบันการเงินของประเทศในต้นปี 2540

ประชาชนผู้ฝากเงินในสถาบันการเงินตกอยู่ในสภาพตื่นตระหนกและขาดความเชื่อมั่นต่อสถาบันการเงิน ในช่วงที่เกิดวิกฤตการณ์เศรษฐกิจนั้นรัฐบาลต้องการเรียกความเชื่อมั่นของประชาชนผู้ฝากเงินให้กลับคืนอย่างรวดเร็ว เพื่อยับยั้งกระแสความไม่มั่นใจของผู้ฝากเงิน ที่จะพากันแห่แหนไปถอนเงินจากสถาบันการเงินที่ตนมีเงินฝากอยู่อย่างอลหม่าน ในรูปของการเงินที่ตนมีเงินฝากอยู่อย่างอลหม่าน ในรูปของการเงินที่ตนมีเงินฝากอยู่อย่างอลหม่าน (“Runs on Banks”) ในสถานการณ์เช่นนี้จำเป็นต้องมีภารกิจและบทบาท โดยนิตินัยในการประกันผู้ฝากเงินและเจ้าหนี้ในสถาบันการเงินอย่างชัดเจน นั่นคือ กองทุนฟื้นฟู จะต้องค้ำประกันผู้ฝากเงินและเจ้าหนี้ ในสถาบันการเงินอย่างเต็มจำนวนและปราศจากเงื่อนไข ในเรื่องนี้รัฐบาลได้ดำเนินการอย่างเร่งด่วน ด้วยการออกพระราชกำหนด แก้ไขเพิ่มเติม พระราชบัญญัติธนาคารแห่งประเทศไทย พ.ศ. 2485 (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2540 ซึ่งมีผลบังคับตั้งแต่วันที่ 15 ตุลาคม 2540 เป็นต้นมา

(1) คำสั่งของธนาคารแห่งประเทศไทยให้เพิ่มทุนสถาบันการเงิน 10 แห่ง

ในเดือนมีนาคม 2539 ธนาคารกรุงเทพฯ พาณิชยการประสบปัญหา ธนาคารแห่งประเทศไทยได้สั่งให้เพิ่มทุนโดยกองทุนฟื้นฟู ได้เข้าซื้อหุ้นเพิ่มทุนทั้งจำนวน ต่อมาในเดือนสิงหาคม 2539 ธนาคารแห่งประเทศไทยได้มีคำสั่งให้ธนาคารกรุงเทพฯ พาณิชยการฯ เพิ่มทุนอีกคาร์บหนึ่ง ความไม่มั่นใจของประชาชนผู้ฝากเงินได้ลุกลามไปยังสถาบันการเงิน อื่นๆ อย่างรวดเร็วโดยเฉพาะประชาชนผู้ฝากเงินตื่นตระหนก และได้เพิ่มกระแสการถอนเงิน ซึ่งขยายวงกว้างไปตามสถาบันการเงินอื่น ๆ

สัญญาแห่งวิกฤตการณ์การเงินได้เกิดขึ้นในเดือนสิงหาคม พ.ศ. 2540 เมื่อธนาคารแห่งประเทศไทยได้สั่งให้สถาบันการเงิน 10 แห่งดำเนินการเพิ่มทุนเป็นการเร่งด่วน (ได้แก่ บงล. ดันทรี บงล. รอยัล อินเตอร์เนชั่นแนลไฟแนนซ์ บงล. ไทยฟูจิ

บง.ทรัพย์ธำรงฯ บง.ศรีธนาฯ บงล.ตะวันออก ไฟแนนซ์ฯ บงล.ศรีนคร บงล.อินเตอร์เครดิต แอนด์ทรัสต์ฯ บงล.ไอทีเอฟฯ และบริษัทเครดิต ฟองซิเยอูนิกโก้(เข้าชิงฯ) และให้แก่ไขมาตรฐานเกี่ยวกับเงินสำรองสินทรัพย์ ด้วยคุณภาพให้เข้มงวดยิ่งขึ้น [เอกสารสัมมนาทางวิชาการ เรื่องหนี้สาธารณะธนาคารแห่งประเทศไทย ฯลฯ เดือนมิถุนายน 2543 หน้า 30] ในการนี้กองทุนฟื้นฟูฯ ได้รับอวัลต์สัญญาใช้เงินของสถาบันการเงินทั้ง 10 แห่ง โดยทางการได้ยืนยันว่าสถาบันการเงินอื่นที่เหลือนี้อาจจะมีความสามารถที่จะเพิ่มทุนได้เอง และคงจะไม่มีปัญหาแต่อย่างใด อย่างไรก็ตามในช่วงระยะนั้น แต่ประชาชนผู้ฝากเงินยังกังวล และขาดความมั่นใจในสถาบันการเงินในวงกว้าง เนื่องจากคำสั่งเพิ่มทุน ปัญหาสถาบันการเงิน 10 แห่งอาจจะเป็นสัญญาณเตือนว่าสถาบันการเงินอื่นๆ คงจะต้องมีปัญหา เช่นเดียวกัน

(2) กรณีสถาบันการเงินถูกสั่งระงับกิจการ 16 แห่ง

ในเดือนมิถุนายน พ.ศ. 2540 กระแสความไม่มั่นใจของประชาชนผู้ฝากเงิน ตามสถาบันการเงินต่างๆ ยังคงแผ่กระจายในวงกว้างยิ่งขึ้น ประชาชนผู้ฝากเงินได้พากันแห่ไป ถอนเงินจากสถาบันการเงินอย่างหลุมุน ธนาคารแห่งประเทศไทย ได้สั่งให้สถาบันการเงิน 16 แห่ง ระงับการดำเนินการชั่วคราว โดยกองทุนฟื้นฟูฯ ได้มอบหมายให้บริษัทเงินทุนหลักทรัพย์ กรุงไทย ธนกิจฯ รับแลกเปลี่ยนตัวสัญญาใช้เงินของประชาชนผู้ฝากเงินในสถาบันการเงินทั้ง 16 แห่ง เหล่านั้น ซึ่งมีกำหนดไถ่ถอนคืนได้ตั้งแต่วันที่ 6 เดือน ถึง 5 ปี แล้วแต่ยอดเงินฝากในสัญญาใช้เงิน ในสถาบันการเงิน 16 แห่ง

(3) กรณีสถาบันการเงินถูกสั่งระงับกิจการ 42 แห่ง และการตราพระราชกำหนด 15 ตุลาคม 2540 หลังจากที่ทางการได้สั่งระงับการดำเนินการของ บริษัทเงินทุนหลักทรัพย์ 16 บริษัท เพียง 2 เดือนเศษสถานการณ์การเงินของสถาบันการเงินต่างๆ

ไม่ดีขึ้น ประกอบกับในช่วงระยะเวลาดังกล่าวนี้ทั้งภายในและต่างประเทศได้มีการโจมตีค่าเงินบาทอย่างรุนแรงและต่อเนื่อง ส่งผลกระทบกระเทือนต่ออัตราแลกเปลี่ยนเงินบาท ซึ่งผูกพันอยู่กับระบบตะกร้าของเงินตราต่างประเทศ บางสกุลทางการได้พยายามปกป้องอัตราแลกเปลี่ยนเงินบาทอย่างสุดความสามารถและต้องสูญเสียเงินตราต่างประเทศจากการปกป้องดังกล่าวเป็นจำนวนมาก ในที่สุดในเดือน กรกฎาคม 2540 ธนาคารแห่งประเทศไทย จึงได้ยกเลิกอัตราแลกเปลี่ยนระบบตะกร้าเงินตราต่างประเทศ และประกาศเปลี่ยนระบบอัตราแลกเปลี่ยนเป็นระบบลอยตัวบนพื้นฐานของการจัดการแทน

ในเดือน สิงหาคม พ.ศ. 2540 ธนาคารแห่งประเทศไทยได้ออกประกาศ สั่งระงับการดำเนินการชั่วคราวของสถาบันการเงินอีก 42 แห่ง โดยทางการได้กำหนดให้ผู้ถือ ตัวสัญญาใช้เงิน และบัตรเงินฝาก (Certificate of Deposits : CD) สามารถเปลี่ยนเป็นตัวเงิน และบัตร เงินฝากของธนาคารกรุงไทย โดยธนาคารกรุงไทยจะออก NCD ให้แทนเท่ากับยอดเงินต้นบวกด้วย ดอกเบี้ยจนถึงวันที่แลกเปลี่ยนตัว เมื่อถึงจุดนี้สถาบันการเงินรวม 58 แห่ง ได้ถูกสั่งระงับกิจการไปแล้ว

ต่อมาในวันที่ 15 ตุลาคม 2540 รัฐบาลได้ออกพระราชกำหนดแก้ไขเพิ่มเติม พระราชบัญญัติธนาคารแห่งประเทศไทย พ.ศ. 2485 (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2540 โดยมีสาระสำคัญ ว่าด้วยการประกันผู้ฝากเงิน และเจ้าหน้าที่ของสถาบันการเงินโดยกำหนดให้กองทุนฟื้นฟูฯ มีอำนาจให้กู้ยืมเงินแก่สถาบันการเงินโดยไม่มีหลักประกันได้ และให้อำนาจคณะกรรมการจัดการ กองทุนฟื้นฟูฯ สละหลักประกันของสถาบันการเงิน 58 แห่ง ได้ในกรณีที่มีความจำเป็น และหากกองทุนฟื้นฟูฯ ประสบผลเสียหายจากการช่วยเหลือค้ำประกันผู้ฝากเงินและเจ้าหน้าที่ ให้รัฐบาลให้ความช่วยเหลือทางการเงินแก่กองทุนฟื้นฟูฯ พระราชกำหนดวันที่ 15 ตุลาคม 2540

กองทุนฟื้นฟูฯ จะยังดำเนินการ ประกันผู้ฝากเงินในสถาบันการเงิน ที่ยังดำเนินการอยู่ อย่างเต็มจำนวน และให้รัฐบาลให้ความช่วยเหลือทางการเงินที่จำเป็นแก่กองทุนฟื้นฟูฯ ในกรณีที่กองทุน ฟื้นฟูฯ ได้ให้ประกันหรือให้ความช่วยเหลือทางการเงิน แก่ผู้ฝากเงินและเจ้าหน้าที่และได้รับความเสียหาย ดังกล่าวแล้ว

1.4 ฐานะการเงินของกองทุนเพื่อการ ฟื้นฟู และพัฒนาระบบสถาบันการเงินในช่วง 2539-2543 นับเริ่มตั้งแต่วิกฤติการณ์ในระบบ สถาบันการเงินได้อุบัติขึ้น ในปี พ.ศ. 2539 จากกรณี ของธนาคารกรุงเทพฯ พาณิชยการ จำกัด กองทุนฟื้นฟูฯ ได้เข้าช่วยเหลือด้วยการ ชื้อหุ้นเพิ่มทุนของธนาคาร สองครั้ง รวมเป็นเงิน 27,900 ล้านบาท ในกรณี สถาบันการเงิน 10 แห่ง ได้รับคำสั่งจากธนาคารแห่ง ประเทศไทยให้เพิ่มทุนในช่วงของต้นปี 2540 กองทุนฟื้นฟูฯ ได้รับอวัลต์ตัวสัญญาใช้เงินของสถาบัน การเงินดังกล่าวเพื่อเรียกความมั่นใจของผู้ฝากเงินใน สถาบัน การเงินกลับคืนแต่ไม่ค่อยได้ผล เพราะกระแส ความพยายามถอนเงินของผู้ฝากเงินได้ทวีความเข้มข้น มากขึ้นจนทำให้กองทุนฟื้นฟูฯ ต้องรับอวัลต์ตัวสัญญา ใช้เงินของสถาบันการเงินเพิ่มขึ้นเป็น 48 แห่ง นอกจากนี้ การที่ธนาคารแห่งประเทศไทยได้มีคำสั่งให้สถาบัน การเงิน 16 แห่ง ระวังการดำเนินการ ชั่วคราวและ กำหนดให้ผู้ฝากเงินแลกเปลี่ยนตัวสัญญาใช้เงิน เป็นของบริษัทเงินทุนหลักทรัพย์กรุงเทพ ธนกิจ ตลอดจนการระงับการดำเนินกิจการของสถาบัน การเงินเพิ่ม 42 แห่ง โดยคำสั่งธนาคารแห่งประเทศไทย ในเดือนสิงหาคม 2540 เหล่านี้ กองทุนฟื้นฟูฯ

ได้ให้ความช่วยเหลือและประกันผู้ฝากเงิน และเจ้าหน้าที่ สุจริตเพิ่มขึ้นตามลำดับ การดำเนินกิจการของกองทุน ฟื้นฟูฯ มีผลทำให้สินทรัพย์ของกองทุน ฟื้นฟูฯ มีมูลค่าเพิ่มขึ้นจาก 38,567 ล้านบาท เมื่อสิ้นปี 2538 เป็น 100,231 ล้านบาท ในปี 2539 มูลค่าที่เพิ่มขึ้น สืบเนื่องมาจากการที่กองทุนฟื้นฟูฯ จะต้องพึ่งพา แหล่งเงินทุนด้วยวิธีการยืมเงินทตรง จากธนาคาร แห่งประเทศไทย การออกพันธบัตร และการกู้ยืมเงิน จากตลาดเงินระหว่างสถาบันการเงิน [เอกสารการ สัมมนาทางวิชาการเรื่องหนี้สาธารณะ ธนาคาร แห่งประเทศไทย ฯลฯ มิถุนายน 2543 หน้า 22] ผลปรากฏว่า หนี้สินของกองทุนฟื้นฟูฯ ได้เพิ่มขึ้นจาก 1,885 ล้านบาท เมื่อสิ้นสุดปี 2538 เป็น 57,210 ล้านบาท ในปี 2539 และเป็น 893,111 ล้านบาท ในปี 2540 (โปรดดูตารางที่ 1)

ในด้านสินทรัพย์ กระทรวงการคลัง ได้ชดเชยผลเสียหายจากการดำเนินการกับสถาบัน การเงิน 56 แห่ง ให้แก่กองทุนฟื้นฟูฯ โดยรัฐบาลได้ ตราพระราชกำหนดให้อำนาจกระทรวงการคลังกู้เงิน และจัดการเงินกู้เพื่อช่วยสนับสนุนกองทุนเพื่อการฟื้นฟู และพัฒนาระบบสถาบันการเงิน พ.ศ. 2541 ในการนี้รัฐบาลได้ออกพันธบัตรในวงเงิน 500,000 ล้านบาท ให้กองทุนฟื้นฟูฯ นำไปประมูลขายเพื่อลดหนี้ สินจากการกู้ยืมจากตลาดเงินระยะสั้น ซึ่งได้เริ่มออก พันธบัตรครั้งแรก ในเดือน มิถุนายน 2541

ตารางที่ 1 : แหล่งที่มาทางใช้เงิน และเงินกองทุนของกองทุนเพื่อฟื้นฟู และพัฒนาระบบสถาบัน การเงิน

ระยะเวลาสิ้นปี (ธันวาคม) : ล้านบาท

	2538	2539	2540	2541	2542	2543
สินทรัพย์						
(1) สินทรัพย์หมุนเวียน..... (เงินฝากธนาคาร, เงินลงทุนระยะสั้น และสินทรัพย์หมุนเวียนอื่น)	8,895.00	24,443.00	58,401.00	81,762.00	2,580.00	
(2) เงินลงทุนระยะยาว	10,781.00	33,607.00	37,569.00	197,426.00	334,145.00	
(3) สิทธิรับชำระหนี้ตามโครงการช่วยเหลือ	8,993.00	33,103.00	807,278.00	538,808.00	226,885.00	
(4) ลูกหนี้ตั๋วสัญญาใช้เงิน	3,360.00	2,479.00	79.00	79.00	79.00	
(5) สินทรัพย์รอการขาย.....	6,227.00	6,286.00	6,266.00	6,266.00	6,268.00	
(6) สินทรัพย์อื่น	312.00	312.00	-	-	-	
รวมสินทรัพย์	38,567.00	100,231.00	909,593.00	824,341.00	569,958.00	573,997.00
หนี้สิน						
(7) หนี้สินหมุนเวียน	24.00	6,421.00	63,225.00	39,061.00	167,310.00	
7.1 เงินกู้ยืมจากตลาดระหว่างสถาบันการเงิน	-	6,000,000	58,499.00	33,340.00	163,808.00	
7.2 หนี้สินหมุนเวียนอื่น	24.00	421.00	4,726.00	5,721.00	3,492.00	
(8) หลักทรัพย์ที่ขายโดยมีสัญญาจะซื้อคืน	-	-	638,095.00	689,728.00	313,363.00	
(9) พันธบัตร	-	14,988.00	27,458.00	15,479.00	5,495.00	
(10) เงินตราธนาคารแห่งประเทศไทย...	869.00	35,789.00	45,789.00	45,789.00	25,789.00	
(11) ตั๋วสัญญาใช้เงินออกให้ตามความช่วยเหลือ	25.00	13.00	48,002.00	1.00	0.00	
(12) ภาระตามโครงการช่วยเหลือ	967.00	-	70,452.00	196,667.00	265,468.00	
รวมหนี้สิน	1,885.00	57,210.00	893,111.00	986,724.00	777,425.00	781,409.00
เงินกองทุน						
(13) เงินนำส่งจากสถาบันการเงิน	17,015.00	21,100.00	31,003.00	52,682.00	73,836.00	
(14) เงินสมทบจากธนาคารแห่งประเทศไทย	3,300.00	3,600.00	3,900.00	3,900.00	3,900.00	
(15) เงินชดเชยความเสียหายจากรัฐบาล	-	-	-	47,954.00	-	
(16) เงินสำรอง.....	12,353.00	16,368.00	18,321.00	-	-	
(17) รายได้สูงกว่ารายจ่ายสะสม	4,015.00	1,953.00	-36,742.00	-266,918.00	-285,203.00	
รวมเงินกองทุน	36,682.00	43,020.00	16,482.00	-162,383.00	-207,468.00	-207,415.00
รวมหนี้สิน และเงินกองทุน	38,567.00	100,231.00	909,593.00	824,341.00	569,958.00	573,984.00
(18) ภาระผูกพันภายนอก	-	-	5,914.00	503.00	123,763.00	-
รวมหนี้สินและภาระผูกพันภายนอก	1,885.00	57,210.00	899,025.00	987,227.00	901,188.00	-

ที่มา : ธนาคารแห่งประเทศไทย กองทุนเพื่อการฟื้นฟูและพัฒนาระบบสถาบันการเงินหนี้สาธารณะ, มิถุนายน 2543 หน้า 28

นอกจากนี้ในปี พ.ศ. 2541 กองทุนได้ซื้อหุ้นเพิ่มทุนของสถาบันการเงินรวมเป็นเงิน 306,422 ล้านบาท ในจำนวน นี้ประมาณร้อยละ 90 เป็นการแปลงหนี้ ในด้านการลดทุนในสถาบันการเงินบางแห่ง กองทุนฟื้นฟูฯ ประสบผลขาดทุนในเกณฑ์สูงมาก (74,647 ล้านบาท) ด้วยเหตุที่สถาบันการเงิน ดังกล่าวนั้น ทางกรมได้สั่งให้กองทุนฟื้นฟูฯ เข้าถือหุ้นของสถาบันการเงินดังกล่าวมาก่อน กล่าวโดยสรุป หนี้สินของกองทุนฟื้นฟูฯ ได้เพิ่มขึ้นเป็น 893,111 ล้านบาท เมื่อสิ้นปี 2540 และ 986,724 ล้านบาท เมื่อสิ้นปี 2541

1.5 ความเสียหายของกองทุนฟื้นฟูภายใต้ วิกฤติการณ์การเงินและแนวความคิดที่จะยกเลิก การประกันเงินฝาก

จากข้อมูลในตารางที่ 1 ตัวเลขความเสียหายสุทธิของกองทุนฟื้นฟูจากยอดหนี้สิน ของกองทุนฟื้นฟู มีจำนวน 777,425 ล้านบาท ในปี 2542 และ 781,409 ล้านบาทในปี 2543 แต่การตีความตามตัวเลขนี้เป็นสิ่งที่ไม่ถูกต้อง เพราะในการบริหารกองทุนฟื้นฟูฯ นั้นหนี้สิน และเงินกองทุน ณ เวลาใดเวลาหนึ่ง บ่งชี้ถึงแหล่งที่มาของเงินที่กองทุนฟื้นฟูฯ มีความจำเป็นต้องใช้ ในการแก้ไขปัญหาของระบบสถาบันการเงินภายใต้วิกฤติการณ์เศรษฐกิจ การให้กู้ยืมเพื่อเสริมสภาพคล่อง การใช้เงิน ช่วยเหลือ เพื่อเพิ่มเงินกองทุนของสถาบันการเงิน ตามที่กฎหมายกำหนด ตลอดจนการรับอาวัล และประกันผู้ฝากเงิน และเจ้าหน้าที่ของสถาบันการเงิน ฯลฯ กองทุนฟื้นฟูฯ ได้รับชำระหนี้ตามโครงการ ช่วยเหลือในรูปของเงิน นำส่งจากสถาบันการเงินร้อยละ 0.40 ของยอดเงินฝาก และเงินกู้ระยะสั้น ของสถาบันการเงิน การรับชำระหนี้ จากองค์การเพื่อการปฏิรูประบบสถาบันการเงิน (ปรส.) รายรับจากการขายหุ้นที่กองทุนฟื้นฟูฯ ยังถืออยู่ในสถาบัน การเงินที่ได้แทรกแซง [อาทิ เช่น ธนาคาร นครธน ธนาคารรัตนสิน ธนาคารกรุงไทยฯ] รายรับจาก การชำระบัญชีสถาบันการเงินที่ปิดกิจการ และจากการ จัดการสินทรัพย์ด้วยคุณภาพของบริษัท บริหารสินทรัพย์ ฯลฯ

ในปี 2542 ปรส. ได้ดำเนินการจัด ประมูลขาย สินทรัพย์และติดตามหนี้สินของ สถาบัน การเงินที่ถูกระงับการดำเนินกิจการ 56 แห่ง ได้มูลค่า ประมาณ 260,545 ล้านบาท คิดเป็น ประมาณร้อยละ 35.4 ของมูลค่าทางบัญชี 736,135 ล้านบาท

กองทุนฟื้นฟูฯ ได้ประมาณความเสียหาย ที่เกิดขึ้นในช่วงวิกฤติการณ์การเงิน (2540-2543) โดยพิจารณาและคำนึงถึงการดำเนินกิจการของกองทุน ฟื้นฟูฯ ในลักษณะดังต่อไปนี้

(1) ความสูญเสียที่เกิดขึ้นจากการ ให้เงินกู้ยืม เงินให้ความช่วยเหลือผู้ฝากเงิน และเจ้าหน้าที่ ของสถาบันการเงินหักด้วยรายรับที่คาดว่าจะได้จากการขาย สินทรัพย์ เพื่อชำระบัญชีในกรณี ของสถาบันการเงิน ที่ถูกระงับกิจการ 56 แห่ง

(2) ความเสียหายสุทธิจากการประกัน สินทรัพย์ด้วยคุณภาพในสถาบันการเงินที่ กองทุนถือหุ้น อันจะคำนวณได้เงินให้ความช่วยเหลือแก่สถาบันการเงิน ในรูปของการซื้อหุ้นเพิ่มทุน ทั้งหมด รวมทั้งภาระการ ชดใช้ความเสียหายจากสินทรัพย์ด้วยคุณภาพหักด้วย รายรับจากการขายสินทรัพย์ การคืนทุน และมูลค่าของ สินทรัพย์ที่กองทุนฟื้นฟูฯ ยังถืออยู่ เช่น หุ้นร้อยละ 25 ของธนาคาร นครธน และธนาคารรัตนสิน ฯลฯ หุ้นและใบสำคัญแสดงสิทธิในการถือหุ้นของธนาคาร กรุงไทย เป็นต้น

(3) ความเสียหายจากการรับอาวัล ตัวสัญญาใช้เงิน เพื่อชดเชยส่วนต่างระหว่าง มูลค่าของ สินทรัพย์และหนี้สินที่เกิดขึ้นจากการโอนสินทรัพย์ และหนี้สินไปยังสถาบันการเงินอื่น และหนี้สินที่มี มูลค่ามากกว่าสินทรัพย์ เช่น กรณีของธนาคารกรุงเทพฯ พาณิชยการฯ และสถาบันการเงิน 12 แห่ง ซึ่งตัวเลข ความเสียหายไม่สามารถ ประมาณได้อย่างชัดเจน เพื่อพิจารณาปัจจัยต่างๆ ดังกล่าวนี กองทุนฟื้นฟูฯ ได้ประมาณการความเสียหายสุทธิไว้ในจำนวนเงิน รวมทั้งสิ้น 800,000 ล้านบาท ถึง 1,200,000 ล้านบาท ทั้งนี้จะขึ้นอยู่กับข้อสมมติที่ใช้ในการประมาณการ

ส่วนความเสียหายที่กองทุนฟื้นฟูฯ ประมาณการไว้เป็นจำนวนทั้งสิ้น 1,200,000 ล้านบาทนั้น เป็นการประมาณการความเสียหายในช่วง วิกฤติการณ์การเงิน 2540-2543 ซึ่งไม่นับรวม (1) เงินนำส่งสมทบจากสถาบันการเงิน และ (2) มูลค่าของ สินทรัพย์ที่กองทุนถืออยู่ในสถาบันการเงิน ต่อไปนี้ จะสรุปทัศนะต่างๆ เกี่ยวกับ กองทุนฟื้นฟูฯ ทั้งที่เห็นด้วย และไม่เห็นด้วยที่จะยกเลิก การประกันเงินฝาก โดยกองทุนฟื้นฟูฯ อันเนื่องจากความเสียหายของ

กองทุนฟื้นฟูฯ มติคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 31 ตุลาคม 2543 ได้กำหนด ที่จะชดเชยความเสียหายให้แก่ กองทุนฟื้นฟูฯ เป็นจำนวนเงิน 7.17 แสนล้านบาท (คำนวณจากฐานะการเงินเมื่อสิ้นปี 2543)

ต่อมาในรัฐบาลปัจจุบันคณะรัฐมนตรีได้มี มติที่จะหาทาง ยกเลิกพันธะชดเชยความเสียหาย ให้ กองทุนเพื่อการฟื้นฟู และพัฒนาระบบสถาบันการเงิน เนื่องจากภาวะการเงินยัง อยู่ในภาวะตกต่ำ รัฐบาลจะ ต้องรับรู้ค่าใช้จ่ายในงบประมาณเป็นค่าดอกเบี้ยสูง ถึงปีละ หนึ่งแสนล้านบาท ทำให้รัฐบาลไม่มีเงินเหลือ ที่จะนำไปกระตุ้นเศรษฐกิจ ตามที่ตั้งใจไว้ (ข่าวมติชน วันที่ 7 เมษายน)

2. ระเบียบวิธีการวิจัย (Research Methodology)

2.1 สัญญาตราสารอนุพันธ์ Call Option และ Put Option

เนื่องจากการวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ มุ่งเน้นในด้านการวิเคราะห์ประเด็นที่ว่า (1) สถาบัน การเงินที่ได้รับความช่วยเหลือจากกองทุนฟื้นฟูฯ จะอาศัยสภาพการประกันผู้ฝากเงิน และเจ้าหนี้ ของกองทุนฟื้นฟูฯ ดำเนินกิจการในลักษณะที่ก่อให้เกิด ความเสี่ยงด้านสินทรัพย์และด้านหนี้สินสูงกว่า ปกติเพียงใดหรือไม่ (2) ถ้าหากกองทุนฟื้นฟูฯ จัดการเรียกเก็บค่าเบี้ยประกันหรือเงินนำส่งสมทบ กองทุนฟื้นฟูฯ ในระดับที่เหมาะสม หรือ ระดับดุลยภาพ ได้นั้น สถาบันการเงินที่ได้รับความช่วยเหลือ จากการ กองทุนฟื้นฟูฯ จะสามารถผลักดันภาระความเสี่ยง ดังกล่าวให้ตกอยู่กับกองทุนฟื้นฟูฯ ได้มากน้อย เพียงใดหรือไม่ ดังนั้น เพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ดังกล่าว การวิจัยนี้จะต้องอาศัยแนวความคิด และทฤษฎีที่ สามารถวัดความเสี่ยงทั้งสองลักษณะได้ และในขณะ เดียวกันจะต้องสามารถคำนวณค่าเบี้ย ประกัน (pre- mium) ระดับ ดุลยภาพที่สถาบันการเงินควรจะนำ ส่งกองทุนฟื้นฟูฯ ทฤษฎีที่ว่านี้คือ ทฤษฎีตราสาร อนุพันธ์ประเภท Put Option และ Call Option

ในงานวิจัยนี้ ระเบียบวิธีวิจัยจะจำแนก เป็น 3 ขั้นตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ผู้วิจัยจะได้กำหนดและแสดงวิธี วิเคราะห์โดยทฤษฎีตราสารอนุพันธ์ เพื่อใช้ประเมินค่า ธรรมเนียมที่กองทุนฟื้นฟูฯ ควรจะกำหนดเก็บตามภาวะ ความเสี่ยงของสถาบันการเงินนั้นๆ โดยประยุกต์ใช้ Merton Model (Merton, 1973 ; Merton, 1977 ; Ronn and Verma 1986). [Gorton, 1990] (Morcus & Shaked, 1984) ค่าธรรมเนียมนี้หมายถึงค่า ธรรมเนียมระดับคุณภาพ

ตอนที่ 2 ผู้วิจัยจะประยุกต์ใช้ Black- Scholes Option Pricing Model [F.Black and M.Scholes, 1973], [Cox and M.Robinstein 1985] เพื่อใช้คำนวณค่าความเสี่ยงด้านสินทรัพย์ และความเสี่ยง leverage รวมทั้งมูลค่าทางตลาดของสินทรัพย์ของ สถาบันการเงินในระยะเวลาที่ศึกษาสำหรับใช้เป็น ค่าที่จะประเมินค่าธรรมเนียมดุลยภาพ

ตอนที่ 3 ผู้วิจัยจะใช้แนวความคิดและ ทฤษฎีจากตอนที่หนึ่งและที่สองร่วมกัน เพื่อประมวล เป็นสมมุติฐานที่จะใช้ทดสอบว่า สถาบันการเงินที่ได้รับความช่วยเหลือจากกองทุนฟื้นฟูฯ สามารถใช้ภาวะการ ประกันผู้ฝากเงินและเจ้าหนี้ในสถาบันการเงินเป็น เครื่องมือดำเนินกิจการที่ก่อให้เกิดความเสี่ยงด้าน สินทรัพย์และด้านหนี้สินในลักษณะที่สูงกว่าปกติเพียงใด หรือไม่ และ จากการเข้าดำเนิน กิจการที่มีความเสี่ยง สูงกว่าปกติเช่นนั้นสถาบันการเงินสามารถอาศัยข้อจำกัด ด้านภาระหนี้ : Limited Liability ผลักภาระความเสี่ยง ไปให้ตกอยู่กับกองทุนเพื่อการฟื้นฟูฯ ได้จริงหรือไม่ เพียงใด

2.2 การประกันเงินฝาก (ผู้ฝากเงิน และเจ้าหนี้) โดยกองทุนเพื่อการฟื้นฟู และพัฒนา ระบบสถาบันการเงิน คือ สัญญา Put Option รูปหนึ่ง เราจะพิจารณาสถาบันการเงินที่รับการ ประกันเงินฝากจากกองทุนฟื้นฟูฯ สถาบันการเงินนี้ ได้รับเงินฝากจากลูกค้า ซึ่งจะต้องจ่ายคืน B บาท

แก่ผู้ฝากเมื่อครบกำหนดสัญญาถอนคืน สมมุติว่ามูลค่าสินทรัพย์รวมของสถาบันการเงิน ณ วันครบกำหนดสัญญาคือ V เมื่อถึงวันครบกำหนด สัญญานั้น ถ้าหาก $V \geq B$ ลูกค้ายูฝากจะได้รับชำระเงินคืนจำนวน B บาท จากสถาบันการเงิน ส่วนผู้ถือหุ้นหรือเจ้าของสถาบันการเงินจะได้รับ $V-B$ บาท ในกรณีนี้สถาบันการเงินจะดำเนินธุรกิจต่อไปตามปกติ แต่ถ้าปรากฏว่า ณ วันครบสัญญา สินทรัพย์รวม ของสถาบันการเงินมีมูลค่าต่ำกว่า มูลค่าเงินฝาก นั่นคือ $V < B$ หมายความว่า สถาบันการเงินประสบปัญหาล้มละลาย

ผู้ถือหุ้นของ สถาบันการเงินจะไม่ได้รับส่วนแบ่งอะไรเลย กองทุนฟื้นฟู ผู้ค้ำประกันเงินฝากจะเข้าครอบครองหลักทรัพย์ของสถาบันการเงินและชำระเงินจำนวน B บาทแก่ผู้ฝากทั้งหมด กองทุนฟื้นฟู ในฐานะที่เป็นองค์กรทำหน้าที่ประกันเงินฝากของสถาบันการเงินจะประสบผลขาดทุน เป็นจำนวน $(B-V)$ บาท เพราะฉะนั้นผลประโยชน์ ที่แต่ละฝ่ายที่เกี่ยวข้องจะพึงได้รับตามทฤษฎีสัญญา Option จะเป็นดังนี้ (Merton, 1977). ([Kane, 1980])

1. ผู้ถือหุ้นจะได้รับ	=	Max [0, V-B]
2. ผู้ฝากเงินทั้งหมดจะได้	=	B
3. กองทุนฟื้นฟู ซึ่งค้ำประกันเงินฝากจะได้รับ	=	Min [0, V-B]
ซึ่งอาจจะมีค่าเป็นศูนย์ หรือเป็นลบ (เมื่อ $V < B$)		

ผลของการประกันเงินฝากต่อสถาบันการเงินก็คือ จะมีกระแสเงินสดเพิ่มขึ้นเป็นจำนวน $-\text{Min} [0, V-B]$ บาท (จากการอัดฉีดเงินทุนโดยกองทุนฟื้นฟู) แต่จำนวน $-\text{Min} [0 < V-B]$ นี้อาจจะเขียนเสียใหม่ได้ดังนี้ $\text{Max} [0, B-V]$ เพราะฉะนั้น จะเห็นได้ว่า มูลค่าทางทฤษฎีของการประกัน หรือ ค้ำประกันเงินฝาก (Deposit Insurance guarantee) ของกองทุนฟื้นฟู (I) ณ เวลา T จะแสดง เป็นสมการได้ดังนี้

$$I_T = \text{Max} [0, B-V] \dots \dots \dots (1)$$

นั่นคือมูลค่าของการค้ำประกันเงินฝาก โดยกองทุนฟื้นฟู จะเท่ากับศูนย์หรือเท่ากับ $(B-V)$ ก็ได้ แล้วแต่อย่างไหนจะมีค่าสูงกว่า สมการ (1) นี้คือมูลค่าของสัญญา Put Option (คือเป็นจริงเฉพาะ ณ วันครบกำหนดสัญญา T) ตามข้อสมมุติว่า V คือมูลค่าของหรือราคาหลักทรัพย์ และ B คือราคาใช้สิทธิ ดังนั้น ผู้ถือ (ซื้อ) กรรมสิทธิ์ในสัญญา Put นี้จะได้รับ

“สิทธิ” ที่จะ “ขาย” หลักทรัพย์ให้แก่ผู้ออกสัญญา ในราคา B .ในกรณีที่ราคาหลักทรัพย์ (V) ต่ำกว่าราคาใช้สิทธิ B ผู้ถือสัญญา Put จะได้รับผลกำไรจากการใช้สิทธิเป็นจำนวนเงิน $(B-V)$ บาท แต่ถ้าหากปรากฏว่า $B < V$ ผู้ถือสัญญา Put จะไม่ตัดสินใจใช้สิทธิแต่จะปล่อยให้สัญญาหมดอายุไปเฉยๆ ผลกำไรก็จะเป็นศูนย์ จากแนวความคิดดังกล่าว เราจะต้องหาวิธีคำนวณมูลค่าคุณภาพของการประกันเงินฝาก โดยกองทุนฟื้นฟู

ต้นทุนของสัญญา Put Option ในการที่กองทุนฟื้นฟู ดำเนินการประกันเงินฝาก และเจ้าหน้าที่ของสถาบันการเงินทั้งระบบจะมีลักษณะเท่ากับว่า กองทุนฟื้นฟู ได้ “ขาย” สัญญา Put Option ให้แก่สถาบันการเงิน ทั้งนี้ ต้นทุนของการประกันเงินฝาก โดยกองทุนฟื้นฟู ก็คือ มูลค่าของสัญญา Put Option นั่นเอง ศาตราจารย์ Merton เป็นบุคคลแรกที่จะได้อธิบายทฤษฎี Put Option บนพื้นฐานของ Black Scholes Option Pricing Model (1973) ไว้ว่า

มูลค่าตลาดของเบี้ยประกันที่กองทุนฟื้นฟูฯ ควรจะเรียกเก็บจากสถาบันการเงิน ที่ได้รับอุดหนุน หรือเงินนำส่งที่สถาบันการเงินที่ได้รับเงินช่วยเหลือจากกองทุนฯ

ควรจะนำส่งกองทุนฟื้นฟูฯ ตามนัยของ Put Option จะแสดงเป็นแนวความคิดได้ดังนี้

$$I(T) = Be^{-rT}N(X_2) - VN(X_1) \dots \dots \dots (1)$$

$$X_1 = \frac{\ln(B/V) - [r + \frac{\sigma^2}{2}]T}{\sigma\sqrt{T}} \dots \dots \dots (2)$$

$$x_2 = x_1 + \sqrt{T} \dots \dots \dots (3)$$

r คือ อัตราดอกเบี้ยปราศจากความเสี่ยง
T สักระยะเวลาของสัญญา Put option, N() คือ Cumulative Standard Normal Distribution function, V คือมูลค่าปัจจุบันของสินทรัพย์ของสถาบัน การเงิน และ σ^2 คือค่าแปรปรวนของมูลค่าของสินทรัพย์ของสถาบันการเงิน ทั้งนี้ถือว่า สมการทั้งสาม สมการเป็นไปตามข้อสมมติของ Black-Scholes Model. [Meton, 1997], สมการ (1) จึงเป็นนิยามของ สัญญา Put Option ซึ่งมูลหนี้ของสถาบันการเงินทุกประเภท มีคุณลักษณะเหมือนกันในสายตาของเจ้าหนี้ ในกรณีที่มูลค่าของสินทรัพย์ของสถาบันการเงิน (ธนาคาร ฯลฯ) ต่ำกว่ามูลหนี้ เจ้าของบัญชีเงินฝาก และเจ้าหนี้ย่อมมีสิทธิที่จะได้รับการชำระคืนเงินฝาก/หนี้เต็มจำนวนหรือตามสัดส่วนอันเหมาะสมกับ เงินฝาก

ดังนั้นตามแนวความคิดของ Merton นี้ ค่าประกันความเสี่ยงของหนี้และเงินฝากในสถาบันการเงิน $I_{(P)}$ คือสัญญา Put Option ที่ใช้มูลค่าสินทรัพย์ของสถาบันการเงินเป็นฐานอ้างอิง

สมการ (2) และ (3) ให้คำจำกัดความของความน่าจะเป็นที่เกี่ยวข้อง

ต้นทุนของเงินฝากแต่ละบาท
จากสมการทั้งสามข้างบนนี้ เราอาจจะแสดงต้นทุนที่กองทุนฟื้นฟูฯ จะต้องรับภาระจากการประกันเงินฝากแต่ละบาทในรูปของค่า (พรีเมียม) ประกันเงินฝากได้ ถ้าหากผู้ฝากทั้งหลายได้รับการค้ำประกันว่าจะได้รับเงินคืนเต็มจำนวน B บาท ณ วันครบกำหนดสัญญา T, ในอนาคต ดังนั้นมูลค่าปัจจุบัน ของเงินฝากที่ได้รับการประกัน (ซึ่งเทียบได้ว่าเป็นเงินฝากที่ปราศจากความเสี่ยง) จะเท่ากับ

$$D = Be^{-rT} \dots \dots \dots (4)$$

นั่นคือเงินฝากทั้งจำนวนของสถาบันการเงิน ที่ได้รับการประกันจะมีค่าปัจจุบัน (ตามสมการ (4) ซึ่งปรับลดด้วยอัตราดอกเบี้ย r และกำหนดระยะเวลา ฝากเงิน T ปี

กำหนดให้ $\frac{I(t)}{D} = G$ คือต้นทุนของการ

ประกันเงินฝากต่อหนึ่งบาท และคืออัตราส่วนระหว่างหนี้และเงินฝากต่อสินทรัพย์อาจจะเขียนสมการเสียใหม่ได้ดังนี้

$$G(d, \sigma, T) = (h_2) - \frac{1}{d} (h_1) \dots \dots \dots (5)$$

$$h_1 = \frac{[\ln(d) - \frac{\sigma^2}{2} T]}{2} \dots \dots \dots (6)$$

$$h_2 = h_1 + \frac{\sigma \sqrt{T}}{\sqrt{T}} \dots \dots \dots (7)$$

โดยที่ d คืออัตราส่วนระหว่างเงินฝากต่อสินทรัพย์รวมของธนาคาร σ^2 คือค่าแปรปรวนของมูลค่าของสินทรัพย์ของธนาคาร T คือระยะเวลา ก่อนที่เจ้าหน้าที่กองทุนฟื้นฟู จะทำการตรวจสอบ ซึ่งโดยปกติ เจ้าหน้าที่กองทุนฟื้นฟูจะตรวจสอบบัญชีของสถาบันการเงินอย่างน้อยปีละ 1 ครั้ง/ดังนั้น $T = 1$ (Merton, 1978 ; Ronn and Verma, 1986 ; [Marcus and Shaked, 1984) ผู้วิจัยประเมินมูลค่าสภาพของ เบี้ยประกันหรือเงินนำส่งสมทบที่สถาบันการเงินควรชำระแก่กองทุนฟื้นฟู บนพื้นฐานของความ เทียงตรงถูกต้องและยุติธรรมจากการใช้โมเดลนี้คือสมการ (5), (6) และ (7)

3. โมเดลที่ใช้ทดสอบความพยายามของสถาบันการเงินในการ “ผลักภาระความเสี่ยง” [The Model to Test ‘Risk-Shifting’ Behavior of Depository Institutions]

ดังกล่าวข้างต้น การดำเนินนโยบายของกองทุนฟื้นฟู ในด้านความช่วยเหลือทางการเงิน และการประกันผู้ฝากเงินและเจ้าหน้าที่ในสถาบันการเงินได้ก่อให้เกิดผลเสียหายอย่างใหญ่หลวง

การวิเคราะห์และการประเมินความเสียหายของกองทุนฟื้นฟู ตามทฤษฎี Option ตามแนวความคิดภายใต้ Merton Model และ Black-Scholes Model [สมการ...(5), (6), (7) นั้น ตั้งอยู่บนสมมุติฐานที่สำคัญสองประการ

ประการแรก ที่เป็นอยู่การเรียกเก็บเงินนำส่งจากสถาบันการเงินไม่ได้เป็นไปในระดับ ดุลภาพนั้นคือ กองทุนฟื้นฟูเรียกเก็บค่าธรรมเนียมหรือค่าพรีเมียมในอัตราคงที่ร้อยละ 0.40 ของ ยอดเงินฝากของสถาบันการเงินแต่ละปี โดยไม่ได้พิจารณาถึงสภาพความเสี่ยงของแต่ละสถาบันการเงิน

ในสถานการณ์เช่นนี้ สถาบันการเงินมีแรงจูงใจที่จะดำเนินธุรกิจในลักษณะที่มีความเสี่ยงเพิ่มขึ้นนั่นคือ สถาบันการเงินเข้ารับความเสี่ยงเพิ่มขึ้น สถาบันการเงินมีเป้าหมายที่จะแสวงหาเศรษฐกิจหรือปรับเปลี่ยนฐานะทางเศรษฐกิจจากกองทุนฟื้นฟู สู่ต้น นั่นคือ “ผลักภาระความเสี่ยง” ไปยังกองทุนฟื้นฟูได้สำเร็จ เมื่อสถาบันการเงินสามารถดำเนินการเพิ่มค่าต้นทุนของการประกันผู้ฝากเงิน และเจ้าหน้าที่ในสถาบันการเงิน เนื่องจากกองทุนฟื้นฟูไม่สามารถเก็บค่าธรรมเนียมใดๆ จากต้นทุน ที่เพิ่มขึ้นนั้น ผลก็คือ การปรับเปลี่ยนเศรษฐกิจจะถูกถ่ายทอดไปสู่สถาบันการเงิน และกองทุนฟื้นฟู จะเป็นฝ่ายที่ได้รับความเสียหายหรือสูญเสียผลประโยชน์ (Buser et al 1981 ; Benston 1983 ; Santomerio 1984 ; Goodman and Santomers 1986 ; Mussa 1986 ; Kane 1987).

ประการที่สอง ในการพิจารณาว่า สถาบันการเงินจะสามารถผลักภาระความเสี่ยง ไปยังกองทุนฟื้นฟู ในเกณฑ์อย่างน้อยเพียงใดนั้น จำเป็นจะต้องใช้อัตราค่าพรีเมียมหรือค่าประกัน เงินฝากระดับดุลยภาพ

เพื่อพิจารณาความเสี่ยง ซึ่งเราจะหาค่านี้ได้จาก Merton Model [ประกอบกับค่า ที่เกี่ยวข้องกับ Black-Scholes Option Pricing Model] ดังกล่าวแล้วความเสี่ยงที่สถาบันการเงินจะผลกระทบ ไปสู่กองทุนฟื้นฟู ประกอบด้วย สองลักษณะ คือ ความเสี่ยงด้านสินทรัพย์ (Asset Risk) และความเสี่ยงจากการก่อหนี้ (Leverage Risk) ของสถาบันการเงินความเสี่ยงทางด้าน สินทรัพย์มีผลกระทบต่อภาวะ แปรปรวนของอัตราผลตอบแทนของสินทรัพย์ซึ่งเป็นฐานอ้างอิงของสัญญา Put Option, ส่วนความ เปลี่ยนแปลงของ leverage จะมีผลต่อราคาใช้สิทธิของสัญญา Put Option (Merton, 1977), งานวิจัยต้องการที่จะวัดความเสี่ยงทั้งสองลักษณะนี้ โดยใช้สมมติฐาน Merton ได้สรุปว่าสถาบันการเงินสามารถดำเนินการทำให้ความเสี่ยงเพิ่มขึ้นไม่ว่า ด้วยสภาพความเสี่ยง ประเภทหนึ่งหรือประเภทสอง

ถ้าเป็นเช่นนั้นจึงหมายความว่าสถาบันการเงินสามารถผลกระทบความเสี่ยงไปยังกองทุนฟื้นฟู ได้เป็นผลสำเร็จ(1) นักวิจัยส่วนใหญ่มีทัศนคติสนับสนุนกับแนวความคิดเช่นนี้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสถานการณ์ที่ทางการได้ดำเนินนโยบาย deregulation นับตั้งแต่ ค.ศ. 1980 เป็นต้นมา

สมมติฐานที่ใช้ทดสอบ
จากแนวความคิดภายใต้ Merton Model จากทฤษฎี Put Option [สมการ (5), (6), (7)] และ ความเสี่ยงสองลักษณะที่ สถาบันการเงินจะสามารถผลักดันไปยังกองทุนฟื้นฟู ได้ คือ ความเสี่ยงด้านสินทรัพย์ ($\frac{B}{V}$) และ ความเสี่ยงด้านการก่อหนี้ (G_V) การตั้งสมมติฐานทดสอบพฤติกรรมของสถาบันการเงินในสถานการณ์ ดังกล่าว จะประกอบด้วย สมมติฐานดังนี้

$$\Delta IP = \left[\frac{\partial IP}{\partial G_V} \right] \Delta G_V + \left[\frac{\partial IP}{\partial (\frac{B}{V})} \frac{d(\frac{B}{V})}{dG_V} \right] \dots \dots \dots (8)$$

- โดยที่
- IP = คือ ค่าพรีเมียมประกันเงินฝากและหนี้ระดับดุลภาพต่อบาท
 - G_V = คือ ความเสี่ยงด้านสินทรัพย์
 - $\frac{B}{V}$ = คือ ความเสี่ยงด้าน leverage

(1) มีปัจจัยบางประการที่สามารถผ่อนคลายนหรือบรรเทาผลกระทบความเสี่ยงของสถาบัน การเงินไปยังกองทุนฟื้นฟู ในประเด็นนี้ นักวิจัยมีข้อคิดเห็นแตกต่างกันกลุ่มหนึ่งมีความเห็นว่า แม้ในกรณีที่อัตราพรีเมียม (เงินนำส่งกองทุนฟื้นฟู จากสถาบันการเงิน) มีอัตราคงที่ตายตัวก็ตาม ทางกรมสามารถตรา พ.ร.บ. ป้องกันพฤติกรรมเช่นนั้นได้ถ้าทางการมีนโยบายที่จะทำ (Pyle, 1986 ; Kahane, 1977) นักวิจัยกลุ่มที่สอง ให้ทัศนะไว้ว่า ทางกรมควรมีข้อกำหนดทางกฎหมายใช้บังคับ ให้สถาบันการเงินมีเงินกองทุน ในระดับที่เพียงพอ (ซึ่งจะต้องกำหนด) กับขนาดของสินทรัพย์ ทั้งนี้จะช่วยลดการผลกระทบความเสี่ยงของสถาบันการเงินได้ระดับหนึ่ง (Keeley, 1989 ; Keeley and Furlong, 1990) กลุ่มที่สามเชื่อว่า ถ้าทางการทำให้ต้นทุนเงินรับฝากและเงินกู้ของสถาบัน การเงินสูง สถาบันการเงินอาจจะไม่สนใจที่จะผลกระทบความเสี่ยง (Benston et al, 1986) กลุ่มสุดท้ายมีทัศนะว่า สถาบันการเงิน โดยเฉพาะธนาคารพาณิชย์ได้รับมูลค่า Charter Value เป็นปริยายอยู่แล้วการผลกระทบความเสี่ยงไม่จำเป็นจะไปได้ในสภาพการณ์ทั่วไป ในสถานการณ์ที่แสดงไว้ สถาบันการเงินที่มี

กำหนดให้ $\left[\frac{d(B/V)}{dG_V} \right] = \beta_1 \dots \dots \dots (9)$

$$\left\{ \frac{\partial IP}{\partial G_V} + \frac{\partial IP}{\partial (B/V)} \beta_1 \right\} = \beta_1 \dots \dots \dots (10)$$

ดังนั้น $\Delta IP = \beta_1 \Delta G_V \dots \dots \dots (11)$

ในสถานการณ์ที่แสดงไว้ สถาบันการเงินที่มี $\beta_1 > 0$ (เป็นบวก) จะสามารถผลัดภาระความเสี่ยงไปยังกองทุนพันฟูฯ ได้ เนื่องจาก $\frac{\partial IP}{\partial G_V}$ และ $\frac{\partial IP}{\partial (B/V)}$ มีค่าเป็นบวก ถ้าหากจะมีปัจจัยต่างๆ ที่จะผันคลายการผลัดภาระความเสี่ยงของสถาบันการเงิน สิ่งนี้จะ

เป็นเหตุทำให้ G_V และ B/V เปลี่ยนแปลงในทางผกผันกัน และจะทำให้ค่า β_1 เท่ากับหรือน้อยกว่าศูนย์ อีกนัยหนึ่ง เงื่อนไขที่ว่า ค่าของสัมประสิทธิ์ β_1 จะเป็นศูนย์, ค่าของ β_1 จะต้องเป็นลบ

สมมุติฐานที่ 1 : $\beta_1 \geq 0$
สมมุติฐานที่ 2 : $\beta_1 \leq 0$

(ก) สมการที่ใช้ทดสอบสมมุติฐานที่ 1

ในการทดสอบ เครื่องหมายของความสัมพันธ์ระหว่างความเสี่ยงประเภท leverage และ ความเสี่ยงด้านสินทรัพย์ เราทดสอบเครื่องหมายของ

ในการนี้ ผู้วิจัยจะใช้สมการ regression แสดงความสัมพันธ์ระหว่าง B/V และ G_V
ตัวแปรตาม คือ B/V และตัวแปรอิสระคือ G_V

ในช่วงที่ศึกษา ธนาคารแห่งประเทศไทย ได้ออกระเบียบกำหนดเงินทุนของสถาบัน การเงิน (Capital Requirement) ใหม่ตามระบบสากล โดยมีวัตถุประสงค์ที่จะส่งเสริมเงินกองทุนของ ธนาคารและสถาบันการเงินให้มีความมั่นคงยิ่งขึ้น มาตรการดังกล่าว จะส่งผลกระทบต่อการประเมินค่า ของความเสี่ยงทั้งสอง ดังนั้นจำเป็นต้องมีการปรับตัวด้วย D_1 (Dummy variable) เพื่อความถูกต้อง ดังนั้นสมการที่จะทดสอบสมมุติฐานที่ 1 ปรากฏดังนี้

$$\beta_{it} / V_{it} = \beta_0 + \beta_1 G_{vit} + \beta_2 D_t + d_{it} \dots \dots \dots (12)$$

ในที่นี้ D = ตัวแปรดัมมี่ (จะใช้ค่า 1 ในปีที่มีนโยบายเปลี่ยนแปลง นอกนั้นจะใช้ค่า 0)

(ข) สมการที่ใช้ทดสอบสมมุติฐานที่ 2

สมการ regression ที่ใช้ทดสอบสมมุติฐานที่ 2 จะปรากฏดังนี้

$$IP_{jt} = \beta_0 + \beta_1 G_{vt} + \beta_2 D_{jt} + 1 \dots\dots\dots(13)$$

สมการนี้ใช้ตัวแปร Dummy เช่นเดียวกัน การทดสอบสมมุติฐานที่สอง เป็นการทดสอบเครื่องหมายของ β_1 และนัยสำคัญทาง สถิติ ระหว่างความสัมพันธ์ของความเสี่ยงด้านสินทรัพย์ G_V และค่าพรีเมียมประกันเงินฝากระดับดุลภาพ (IP_j) ถ้าหากผลของการทดสอบปรากฏว่า β_1 มีเครื่องหมายเป็นบวกและมีนัยสำคัญในเชิงสถิติจะแสดงว่าสถาบันการเงินได้พยายามลดผลกระทบความเสี่ยงไปยังกองทุน

ฟื้นฟู ได้สำเร็จ ถ้าหาก β_1 มีเครื่องหมายเป็นลบ การณ์จะเป็นไปในทางตรงกันข้าม นอกจากนี้ผู้วิจัยจะใช้สมการโครงสร้าง ทดสอบความเสี่ยงทั้งสองให้ลึกซึ้งว่าสมการ (12) และ (13) อีกด้วย

ผลของการทดสอบสมมุติฐานในเชิงประจักษ์ตลอดจนการบรรยายและอภิปรายผล ของการวิจัยจะเสนอในครั้งต่อไป และผลในเชิงประจักษ์จะเป็นหลักฐานสำคัญที่จะใช้เป็นแนวทาง ในการปฏิรูปกองทุนเพื่อการฟื้นฟู ของประเทศได้ □

บรรณานุกรม

- Benston, George J., and others. **Perspectives on safe & sound banking : past, present, and future.** Cambridge, Mass. : MIT Press, 1986.
- Cox, John C. and Rubinstein, Mark. **Options markets.** Englewood Cliffs, N.J. : Prentice-Hall, 1985.
- Judge, George G., and others. **The Theory and practice of econometrics.** 2nd ed. New Yourk : Wiley, c1985.
- Kane, Edward J. **The gathering crisis in Federal Deposit Insurance.** Cambridge, Mass : MIT press, 1985.
- Kane, Edward J. and Unal, Haluk. "Modeling Structural Temporal Variation in the Market's Variation of Banking Firms." **Journal of Finance.** 45, 1, March 1990 : pp. 113-136.

Economics of Sugarcane and Sugar Production in Thailand

**Assoc. Prof. Dr. Sompong Orapin*

***Professor Dr. Seiichi Fukui*

Introduction

The GATT agreement on world agricultural trade system in 1994 are supposed to influence agricultural and food trade policies in the future.

Meanwhile, there have been debates on the effectiveness of the manufactural support policies including food industry support policy since 1970's¹

In Japan, especially since 1980's such policies have been viewed as effective to industrial development.² But in our opinion, we need further investigation because the effectiveness of the policies is controversial according to the more recent views on the state role of development.

First, we need to examine the viewpoint concerning the effectiveness of "Strategic Trade

Policies" on the miracle economic growth in East Asian countries. As widely known, the East Asian countries have achieved the economic growth during a decade by their export-oriented development policies. We should make clear the consistency of these development policies with "Strategic Trade Policies".

Secondly, there was a debate between World Bank and Japanese Government on which was more appropriate development policy, the selective intervention policy introduced by Japan and South Korea or the allied market by Southeast Asian countries, for instance, Indonesia, Malaysia and Thailand.³ The latter is defined as the development policy which makes the best use of market

*คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต : Ph.D. (Agricultural Policy), Faculty of Agriculture, Kyoto University, Kyoto, Japan.

**Professor, Faculty of Economics, Osaka Gaku-in University, Osaka, Japan.

¹See Kaizuka [1973]

²See Ito, Kiyono, Okuno and Suzumura [1984] and The World Bank [1993]

³See World Bank, op. cit.

mechanism and admits only a minimum government intervention. The World Bank supports this type of policy as suitability of the present developing countries while Japanese government asserts some industrial support policies are indispensable, though the World Bank also admitted that the developing countries should compensate the losses caused by market failures, such as coordination failure within the private sectors, information - relating externality and credit rationing with the least government intervention. We need to reexamine the validity of each viewpoint.

Thirdly, the effective government intervention premises not only the capable bureaucrats and appropriate political systems but also the condition that the political activities of interest groups and/or pressure groups do not interrupt the government intervention. During the heyday of development economics, it is assumed that the government has played a focal role for the successful practices of development. The modern political economy, however, asserts that government cannot play such a role. But, even if the bureaucratic and political systems are not suitable for development, the appropriate political activities by private sectors which aim at industrial development can amend the government failure. We need to investigate the role of political activities by private sectors for development under the situation of serious government failure.

The objectives of this research are (i) to elucidate the way and to what extent Thai sugarcane growers, sugar millers and exporters have influenced the government policies through their political

activities, (ii) to test the hypotheses on increasing return in sugar production, and on effectiveness for production growth of sugar policies and (iii) to investigate the future direction of Thai sugarcane and sugar industry policies under the World Trade Organization.

An Quantitative Analysis of Thai Sugar Policy

1) Market Equilibrium of sugar under sharing system: Firstly, we predetermined a hypothetical model to compare the economic welfare under sharing system with the other.

Figure 1 shows the model in which we assume that Thailand is a small country in the world sugar market and that transportation cost is zero.

The average selling price of sugar is equal to the weighted average of P_d and P_w

$$P = [P_d \cdot Q_d + P_w (Q^* - Q_d)] / Q^*$$

Next, we compare the consumer's and producer's surplus in the price discrimination model with those in the competitive model.

In the competitive model, the consumer's surplus is given by ack and producer's surplus is given by ego. In the price discrimination model under sharing system, the consumer's surplus is measured by area aph which is less than ack because of the higher domestic price while the producer's surplus is measured by cknf which is calculated by deducing the production cost goQ^*n from the total gross revenue of sugar $P \cdot Q^*$. The consumer's surplus decreased by area $P_d hkc$ and the producer's surplus increased by area $ckme$. If the

welfare weight of consumer is equal to the producer's, in other words, if the welfare weights are the same, the reduction of consumer's surplus offsets the increase of producer's surplus by area fgn. Therefore, the price discrimination under sharing system causes social welfare loss fgn.

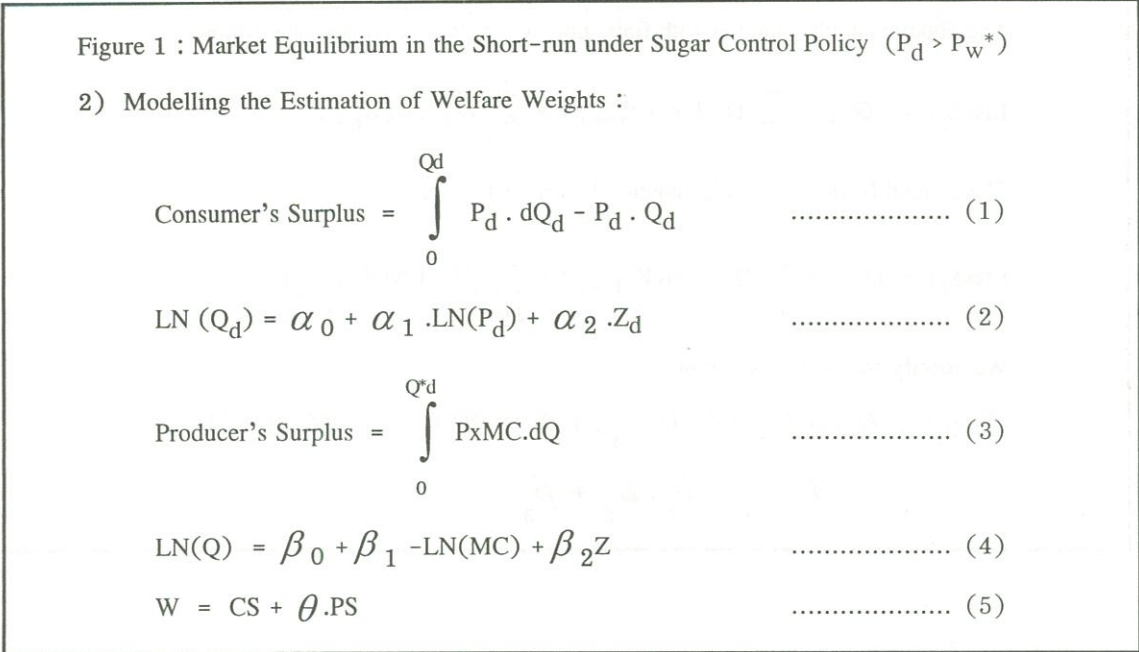

Figure 1 : Short-run Market Equilibrium of Sugar under Sugar Control Policy

3) Estimation of Demand and Supply Functions

$$\text{LN}(C_t) = -4.53 - 0.216\text{LN}(P_t) + 0.542\text{LN}(Y_t) + 0.406(C_{t-1})$$

(-1.09) (2.93) (2.07)

The popular supply function with finite polynomial lags is Almon type follows:-

$$\text{LN}(S_t) = \alpha_0 + \sum_{i=1}^n \alpha_i \text{LN}(P_{t-i}) + \sum_{j=1}^M \beta_j \cdot \ln(S_{t-j}) + \gamma \cdot T + \delta \cdot Z$$

The general Nerlovian supply function is formulated by:-

$$\text{LN}(S_t) = \alpha_0 + \sum_{i=1}^n \alpha_i \cdot \text{LN}(P_{t-i}) + \sum_{j=1}^m \beta_j \cdot \text{LN}(S_{t-j}) + \gamma \cdot T + \delta \cdot Z$$

We specify the model as follows:-

$$\text{LN}(Q_t) = \alpha_0 + \alpha_1 \cdot \text{LN}(Q_{t-1}) + \alpha_2 \cdot \text{LN}(P_{t-1}) + \alpha_3 \cdot \text{LN}(P_{t-2}) + \beta_1 \cdot Z_1 + \beta_2 \cdot Z_2 + \beta_3 \cdot Z_3$$

The Estimation Results

Table 2 shows the welfare weights of sugar industry which are calculated from the estimation results in Table 1. According to it, θ 's are higher than one except for 1973-76, the period after oil crisis. This indicated that the government had made a protection policies for sugar industry except for the booming period after oil crisis. Especially the average value of θ after sharing system was introduced, is 1.13 which is higher than 1.085 the average value before sharing system except for 1973-76. This fact suggests that the

government reinforced the protection policy after introducing sharing system. But because even the maximum value of θ is 1.18, the degree of protection given to sugar industry is not so high as expected.⁴

For the supply function of sugar, the price elasticities of supply are 0.8 for shortrun and -18.0 for long-run. This finding indicates that the supply responses of sugar producers to price changes have been very elastic and Thai sugar industry has been expanding their production capacity to comply with the declining long-term trend of real price in

⁴We did not take into consideration of direct subsidy to sugar industry because we could not get the data.

ศูนย์สนเทศและหอสมุด
มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต

contrast with the Philippines sugar industry which have restricted their production in response to the depression in the world sugar market.⁵

From the short and long-run supply behaviors, we can hypothesize that in the short-run, sugar industry maximized their profits by equalizing the marginal cost to price while it continuously cut the production cost by technical change in the long run.

If this is the case, the long run marginal cost function and also average cost function can be regarded as a downward sloping envelope function of short run functions. So it is highly probable that "increasing return" characterizes Thai sugar industry.

In addition, the parameters of two policy implication dummy variables are positive but insignificant. Therefore, we can not conclude that the sugar policies had positive effects on the sugar production.

Summary and Conclusion

A competitive market of the products characteristics of increasing return can not continue to exist because the private rate of return is not equal to social rate of return there.

In an oligopolistically or monopolistically competitive market, the agents must collect the information about their competitors and the others

besides price information. Such information costs are unignorably expensive.

Traditionally there existed the rationale for government intervention to correct market failures caused by externalities or imperfect information.⁶ More recently, government behavior has been viewed as a political-economic process driven by Recardian rent-seeking pressure exerted by interest group.⁷ What do we consider the case of Thai sugar policies?

As shown in the previous sections, "increasing return" and oligopolistic markets which are characteristics of Thai sugar industry, cause market failure. Following the traditional view, the government intervention can contribute to increase of social welfare or production efficiency by correcting the failure while the intervention driven by the rentseeking political activities of interest groups is liable to arouse social welfare loss, according to the more recent view. In the case of Thai sugar industry, however, we could not find any evidence that the government intervention has a significant effect on social welfare or production efficiency. And although the owners of Thai sugar industry has sometimes pressed the government to make industrial protection policies by political activities, it was limited to the period when they faced the difficulties cause by heavy decline in the world market price.

⁵For the Philippines case, see Washio, op. cit., and Sugar Industry Association [1995 a].

⁶See Ito, et.al., op. cit.

⁷See Sugar Industry Association [1995b].

Therefore, we can conclude that Thai sugar industry has not grown rapidly by industrial support policy but by enterprise spirit such as making best use of “increasing return” and comparative advantage in production cost. □

Table 1: Estimation Results of Sugar Supply Function

Dependent Variable	LN(Qt)		
	Model I	Model II	Model III
Constant	-1.43	4.67	2.51
LN(Q _{t-1})	1.01 (13.18)*		
LN(P _{t-1})	0.8 (2.98)*	0.67 (2.22)**	0.79 (2.47)**
LN(P _{t-2})	-0.62 (-3.37)*	0.31 (1.35)	0.17 (0.64)
LN(P _{t-3})			0.29 (1.11)
LN(Z ₁)	0.18 (1.45)	0.086 (0.62)	0.14 (0.95)
LN(Z ₂)	0.09 (0.43)	-0.27 (-1.1)	-0.27 (-1.1)
LN(Z ₃)	-0.29 (-2.11)**	-0.22 (-1.41)	-0.26 (-1.62)
T		0.15 (11.64)*	0.16 (10.22)*
Adj. R ²	0.95	0.93	0.93

Note: The values in parenthesis are statistics. *Indicates 1% of significance level;
**5% of significance level.

Table 2: Table 2: Welfare Weights given to Sugar Industry

Year	Welfare weights	Year	Welfare weights
1966	1.11	1980	1.08
1967	1.09	1981	1.18
1968	1.12	1982	1.11
1969	1.08	1983	1.16
1970	1.10	1984	1.15
1971	1.09	1985	1.17
1972	1.05	1986	1.17
1973	0.99	1987	1.15
1974	0.83	1988	1.13
1975	0.77	1989	1.10
1976	0.97	1990	1.08
1977	1.00	1991	1.12
1978	1.05	1992	1.13
1979	1.06		

ศักยภาพธุรกิจชุมชนของประเทศไทย ในช่วงเศรษฐกิจถดถอย

*ศศ.สุเทพ พันประสิทธิ์

การวิจัยเรื่องนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์ศักยภาพการดำเนินธุรกิจของธุรกิจสหกรณ์และกลุ่มเกษตรกรและวิเคราะห์ศักยภาพทางการเงินของธุรกิจสหกรณ์และกลุ่มเกษตรกรในภูมิภาคต่างๆ รวมทั้งวิเคราะห์ศักยภาพเฉพาะกรณีของธุรกิจชุมชนที่มีความเข้มแข็งในช่วงภาวะเศรษฐกิจถดถอย

ประชากรที่ศึกษา คือ ธุรกิจสหกรณ์ กลุ่มเกษตรกร โดยนำข้อมูลสถิติของกรมตรวจบัญชีสหกรณ์ กรมส่งเสริมสหกรณ์ และกรมส่งเสริมการเกษตร มาวิเคราะห์ศักยภาพทางการเงิน ศักยภาพทางการเงินทางการตลาดและสัมพันธภาพสมาชิก วิเคราะห์ด้วยอัตราส่วนทางการเงิน และกิจกรรมทางการเงินทางการตลาด และมาตรฐานของผลิตภัณฑ์และบรรจุภัณฑ์ของสินค้า

ผลการวิจัย : (1) สหกรณ์เป็นธุรกิจสมบูรณ์แบบที่มีความเข้มแข็งและมีขนาดใหญ่ที่สุด มีแนวโน้มทางด้านกำไรเพิ่มขึ้นในอัตราที่ลดลงในช่วงภาวะเศรษฐกิจปี พ.ศ. 2539-2542 มีกำไรเฉลี่ย 4.95 ล้านบาท ต่อ สหกรณ์ มีสภาพคล่องเฉลี่ยทุกสหกรณ์มีค่า 2.2 อัตราผลตอบแทนต่อส่วนทุนร้อยละ 13.42 สูงกว่าอัตรา ดอกเบี้ยเงินกู้ในตลาดประมาณร้อยละ 5

และดอกเบี้ยเงินฝากในตลาดร้อยละ 8.0 และอัตรากำไรสุทธิเฉลี่ย ร้อยละ 31.6 (2) ศักยภาพของกลุ่มเกษตรกรมีสภาพคล่องต่ำกว่าสหกรณ์แต่ไม่ต่ำกว่ามาตรฐานของธุรกิจโดยเฉลี่ย 1.31 อัตราผลตอบแทนจากทรัพย์สินร้อยละ 3.58 อัตราผลตอบแทนต่อส่วนทุนร้อยละ 12.65 และอัตรากำไรสุทธิร้อยละ 1.8 (3) ศักยภาพทางการเงินการดำเนินธุรกิจชุมชนมีขนาดธุรกิจเล็กกว่าธุรกิจขนาดย่อม ประเภทของผลิตภัณฑ์แปรรูปอาหารจากสินค้าเกษตร หัตถกรรมแชมพูสมุนไพร ผลผลิตการเกษตร มีตลาดขายอยู่ในระดับท้องถิ่น ใกล้แหล่งผลิต วัสดุบรรจุภัณฑ์ชนิดราคาถูกเพื่อให้ต้นทุนต่ำเพื่อเพิ่มความสามารถในการแข่งขันด้านราคา และส่วนใหญ่เป็นผลิตภัณฑ์ที่แปรรูปขึ้นต้นเพื่อยืดหยุ่นเวลาในการขยายธุรกิจประสบปัญหาทางการเงินการผลิตยังขาดแคลนความรู้ทางวิชาการและการแปรรูปผลิตภัณฑ์ รวมทั้งการบรรจุภัณฑ์ และปัญหาทางการเงินการตลาดยังขาดตลาดรองรับที่แน่นอน รวมทั้งไม่มีเครื่องหมายรับรองคุณภาพผลิตภัณฑ์ และไม่มีศูนย์จำหน่ายผลิตภัณฑ์

*ผู้ช่วยศาสตราจารย์ประจำศูนย์วิจัย มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต : ศศ.ม. (เศรษฐศาสตร์สหกรณ์) มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

บทนำ

สหกรณ์และกลุ่มเกษตรกรเป็นองค์กรทางธุรกิจซึ่งมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศเพื่อสร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจของมวลสมาชิก และก่อให้เกิดความเป็นธรรมในสังคมของประเทศรวมทั้ง มีการวางแผนที่ดีและการศึกษาข้อมูลอย่างจริงจังและละเอียดรอบคอบเป็นขั้นตอนในการวางรากฐานสำหรับการจัดตั้งสหกรณ์ สหกรณ์จะต้องเกิดจากความต้องการของคนในชุมชนและความพร้อมของสภาพพื้นที่นั้น ๆ เมื่อได้จัดตั้งสหกรณ์แล้วบุคลากรของสหกรณ์จะต้องมีความรู้ความเข้าใจที่สามารถดำเนินการบริหารและการจัดการในการดำเนินงานสหกรณ์อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งจะปรากฏในรูปของอัตราส่วนทางการเงินได้แก่ อัตราการหมุนเวียนของสินทรัพย์และผลตอบแทนของสินทรัพย์ การเพิ่มขึ้นของปริมาณสมาชิกและปริมาณธุรกิจและความสามารถของสหกรณ์ในการควบคุมภายใน

ความเจริญก้าวหน้าและความสำเร็จของสหกรณ์จะเป็นตัวชี้ที่สำคัญของศักยภาพของสหกรณ์ของแต่ละประเทศ ซึ่งขึ้นอยู่กับปัจจัยสนับสนุนหลายประการได้แก่

1. การมีฝ่ายจัดการและคณะกรรมการดำเนินการที่สามารถดำเนินงานได้อย่างมีประสิทธิภาพให้บริการทางธุรกิจที่รวดเร็วแก่สมาชิกอย่างทั่วถึงด้วยสินค้าและบริการที่มีคุณภาพราคาเป็นธรรม

2. การมีส่วนร่วมของสมาชิกต่อกิจกรรมของสหกรณ์ซึ่งประกอบด้วยการให้บริการทางธุรกิจกับสหกรณ์การเข้าร่วมประชุมตามที่สหกรณ์และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจัดขึ้น ตลอดจนการเข้าร่วมในกิจกรรมทางสังคมและการพัฒนาชุมชน ซึ่งจะส่งเสริมต่อสภาพความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นของสมาชิกและพัฒนางานสหกรณ์

3. การมีเงินทุนสำหรับการหมุนเวียนทำธุรกิจให้บริการสมาชิกอย่างเพียงพอและเป็นที่ยอมรับว่าสหกรณ์มีความมั่นคงว่าเชื่อถือและจะเป็นเครื่องมือที่สำคัญในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ

ศักยภาพของธุรกิจชุมชนในช่วงภาวะเศรษฐกิจถดถอย การวิเคราะห์ข้อมูลสำหรับงานวิจัยครั้งนี้ดำเนินการเพื่อตอบคำถามตามวัตถุประสงค์ที่กำหนด

วิธีดำเนินการ

ตอนที่ 1 วิเคราะห์ศักยภาพของสหกรณ์ สหกรณ์เป็นธุรกิจชุมชนที่จัดตั้งขึ้นตามพระราชบัญญัติสหกรณ์ มีการดำเนินงานอย่างเป็นระบบข้อมูลที่น่ามาวิเคราะห์ศักยภาพเป็นข้อมูลที่ได้จากการตรวจบัญชีของกรมตรวจบัญชี สหกรณ์ จึงเป็นข้อมูลที่เชื่อถือได้เนื่องจากข้อมูลที่ได้เป็นข้อมูลทางการเงิน ผู้วิจัยจึงได้นำเทคนิคการวิเคราะห์ทางการเงินธุรกิจมาวิเคราะห์ศักยภาพในด้านการบริหารจัดการ ได้แก่ จำนวนสมาชิก ปริมาณธุรกิจ รายได้ ค่าใช้จ่าย กำไร อัตรากำไร ผลตอบแทนต่อส่วนกองทุน ความสามารถในการใช้ทรัพย์สิน ความสามารถในการหากำไร สภาพคล่อง

ตอนที่ 2 การวิเคราะห์ศักยภาพของกลุ่มเกษตรกร ซึ่งเป็นกลุ่มธุรกิจชุมชนที่มีขนาดเล็กยังไม่สามารถจัดตั้งเป็นสหกรณ์หรือสมาชิกในกลุ่มไม่ต้องการจัดตั้งเป็นสหกรณ์ การดำเนินธุรกิจเกี่ยวข้องกับ การเกษตรและผลิตภัณฑ์การเกษตร ข้อมูลที่น่ามาวิเคราะห์เป็นข้อมูลทางการเงินที่ได้จากการตรวจบัญชีของกรมตรวจบัญชีสหกรณ์จึงเป็นข้อมูลที่เชื่อถือได้

ผลการวิจัยและการอภิปรายผล

ตอนที่ 1 การวิเคราะห์ศักยภาพของสหกรณ์ สหกรณ์เป็นนิติบุคคลที่จัดตั้งขึ้นโดยกลุ่มบุคคลที่ประกอบอาชีพอยู่ในหน่วยงานเดียวกัน หรือมี

ถิ่นฐานอยู่ใกล้เคียงกัน สหกรณ์แต่ละประเภท มีการดำเนินงานที่แตกต่างกันไปตามสภาพท้องถิ่นและ ลักษณะการประกอบอาชีพ โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อมุ่งที่จะพัฒนาคุณภาพชีวิตของมวลสมาชิกให้ มีการกินดีอยู่ดี รู้จักประหยัด รู้จักออมทรัพย์ และ ที่สำคัญ คือ การส่งเสริมให้เกิดความสามัคคีของกลุ่มชน โดยยึดหลักการร่วมใจกันในการประกอบธุรกิจ

สหกรณ์ที่จัดตั้งขึ้นตามพระราชบัญญัติสหกรณ์ พ.ศ. 2542 แบ่งออกเป็น 6 ประเภท คือ

1. สหกรณ์การเกษตร
2. สหกรณ์ประมง
3. สหกรณ์นิคม
4. สหกรณ์ร้านค้า
5. สหกรณ์บริการ
6. สหกรณ์ออมทรัพย์

การบริหารการเงินของสหกรณ์ทุกประเภท ประจำปี 2538-2542 เป็นการรวบรวมข้อมูลทาง

การเงินจากผลการตรวจสอบบัญชีสหกรณ์ทุกประเภท ทั่วประเทศที่มีรอบปีทางบัญชีสิ้นสุดวันที่ 1 เมษายน ถึงวันที่ 31 มีนาคม ของปีถัดไป ตัดยอดการรวบรวม ข้อมูลสิ้นสุดถึง ณ วันที่ 31 ธันวาคม ของปี โดยนำ ข้อมูลดังกล่าวมาจัดทำสรุปผล และวิเคราะห์เพื่อ เป็นข้อมูลเบื้องต้นเพื่อการบริหารงานสหกรณ์ ซึ่งจะ แบ่งการนำเสนอข้อมูลออกเป็น 2 ภาค แสดงการ เปรียบเทียบระหว่างสหกรณ์ภาคการเกษตร (เกษตร ประมง นิคม) และสหกรณ์นอกภาคการเกษตร (ร้านค้า บริการ ออมทรัพย์) การวิเคราะห์จะใช้ข้อมูล ของสหกรณ์ที่รวบรวมข้อมูลได้ในรอบ พ.ศ. 2542 จำนวนทั้งสิ้น 5,549 สหกรณ์ แยกเป็นข้อมูลภาค การเกษตรจำนวน 3,045 สหกรณ์ และนอกภาคการ เกษตรจำนวน 2,030 สหกรณ์ ผลการสรุป และการ วิเคราะห์มีดังนี้

ตารางที่ 4.1 คักยภาพในการดำเนินงานธุรกิจของสหกรณ์ ปี พ.ศ.2537-2542

มูลค่า : ล้านบาท

ประเภท สหกรณ์	ปี	จำนวน สหกรณ์	จำนวน สมาชิก	การรับ ฝากเงิน	ร้อยละการ เปลี่ยนแปลง	การให้ เงินกู้	ร้อยละการ เปลี่ยนแปลง	จำหน่าย สินค้า	ร้อยละการ เปลี่ยนแปลง	รวบรวม ผลิตผล	ร้อยละการ เปลี่ยนแปลง	การให้ บริการ	ร้อยละการ เปลี่ยนแปลง	รวมมูลค่า ธุรกิจทั้งสิ้น	ร้อยละการ เปลี่ยนแปลง
รวมทั้งประเทศ	ปี 37	3,744	5,843,961	49,458.90		110,302.45		11,166.13		3,813.99		175.52		174,916.99	
	ปี 38	4,340	6,448,776	66,147.15	33.74	135,367.38	22.72	11,773.52	5.44	4,781.18	25.36	182.19	3.80	218,251.42	24.77
	ปี 39	4,796	6,801,136	79,779.98	20.61	166,791.42	23.21	13,618.44	15.67	7,408.30	54.95	243.40	33.60	267,841.54	22.72
	ปี 40	5,179	7,355,685	98,095.22	22.96	195,419.45	17.75	15,444.67	13.41	9,049.57	22.15	252.31	3.66	319,261.22	19.20
	ปี 41	5,367	7,623,600	109,937.1 8	12.07	232,731.96	18.49	17,684.57	14.50	11,553.96	27.67	230.84	-8.51	372,138.51	16.56
	ปี 42	5,549	7,835,811	131,354.0 6	19.48	195,952.87	-15.80	17,067.60	-3.49	11,734.46	1.56	264.73	14.68	356,373.72	-4.24

ที่มา : ฝ่ายประมวลผลข้อมูล กองแผนงาน กรมส่งเสริมสหกรณ์

- จำนวนสหกรณ์ จำนวนสมาชิก : หนังสือสถิติสหกรณ์ในประเทศไทย ปี 2537-2542 กรมส่งเสริมสหกรณ์ (เป็นข้อมูล ณ วันที่ 1 มกราคม ประจำปีนั้น)
- ปริมาณธุรกิจ : รายงานสถิติการเงินปี 2537-2542 กรมตรวจบัญชีสหกรณ์ (ข้อมูลตั้งแต่วันที่ 1 เมษายน ของปีบัญชีก่อนจนถึงวันที่ 31 มีนาคม ปีบัญชีที่รายงาน)

แนวโน้มจำนวนสหกรณ์และสมาชิก

จำนวนสหกรณ์และสมาชิกสหกรณ์มีการเพิ่มขึ้นจาก 3,744 สหกรณ์ในปี พ.ศ. 2538 เป็น 5,549 สหกรณ์ในปี พ.ศ. 2542 ซึ่งเป็นการเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องในช่วงปี พ.ศ. 2537-2542 แสดงถึงศักยภาพของสหกรณ์ในการดำเนินธุรกิจที่ดีขึ้น

ศักยภาพในการดำเนินธุรกิจของสหกรณ์ปี พ.ศ. 2537-2542

สหกรณ์ดำเนินงานตามวัตถุประสงค์หลักของสหกรณ์ 5 ด้านหลักๆ คือ การรับฝากเงิน ให้เงินกู้ยืม จัดหา สินค้ามาจำหน่าย รวบรวมผลผลิต และให้บริการและส่งเสริมแก่สมาชิก

การรับฝากเงินในระบบของสหกรณ์ในปี พ.ศ. 2537 จำนวน 49,458.90 ล้านบาทเพิ่มเป็น 131,354.06 ล้านบาทและเป็นการเพิ่มอย่างต่อเนื่องในอัตราที่ลดลงในปี พ.ศ. 2538-2541 ซึ่งเศรษฐกิจถดถอยและเพิ่มขึ้นร้อยละ 19.48 ในปี พ.ศ. 2542 (ตารางที่ 4.1)

การให้เงินกู้ยืมแก่สมาชิก 110,302.45 ล้านบาท ในปี พ.ศ. 2537 เพิ่มไปเป็น 232,731.96 ล้านบาท ในปี พ.ศ. 2541 ซึ่งเป็นการเพิ่มขึ้นในอัตราที่ลดลงระหว่างปี พ.ศ. 2535-2541 และลดลงร้อยละ 15.80 ในปี พ.ศ. 2542 แสดงถึงศักยภาพในการให้กู้ยืมแก่สมาชิกได้รับผลกระทบจากวิกฤตเศรษฐกิจ (ตารางที่ 4.1)

การจำหน่ายสินค้าปี พ.ศ. 2537 มูลค่า 11,166.13 ล้านบาทเพิ่มเป็น 17,684.57 ล้านบาท

และมีการเพิ่มขึ้นจากร้อยละ 5.44 ใน พ.ศ. 2538 เป็นร้อยละ 15.67 ในปี พ.ศ. 2539 และมาเพิ่มขึ้นในอัตราที่ลดลงร้อยละ 13.1 ในปี พ.ศ. 2540 และกลับขึ้นร้อยละ 14.50 ในปี พ.ศ. 2541 และลดลงร้อยละ 3.49 ในปี พ.ศ. 2542 แสดงถึงศักยภาพการจำหน่ายสินค้าในระบบของสหกรณ์ได้รับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงของตลาดในช่วงภาวะเศรษฐกิจถดถอย (ตารางที่ 4.1)

ศักยภาพในการรวบรวมผลผลิตของสมาชิกเพื่อขายมูลค่า 3,813.99 ล้านบาท ในปี พ.ศ. 2537 เพิ่มเป็น 11,734.46 ล้านบาทในปี พ.ศ. 2542 การเปลี่ยนแปลงเป็นการเพิ่มขึ้นในอัตราที่ลดลงในช่วงปี พ.ศ. 2539-2540 และปี พ.ศ. 2541-2542 ซึ่งเป็นการได้รับผลกระทบจากภาวะเศรษฐกิจถดถอย (ตารางที่ 4.1)

ศักยภาพในการให้บริการและการส่งเสริมแก่สมาชิก ปี พ.ศ. 2537 จำนวน 175.52 ล้านบาทเพิ่มเป็น 264.73 ล้านบาท ในปี พ.ศ. 2542 และมีอัตราลดลงร้อยละ 8.51 ในปี พ.ศ. 2540-2541 ซึ่งเป็นช่วงที่เศรษฐกิจถดถอยต่ำสุด (ตารางที่ 4.1)

มูลค่ารวมในการดำเนินธุรกิจของสหกรณ์ทั้งประเทศ จำนวน 474,916.99 ล้านบาทในปี พ.ศ. 2537 เพิ่มเป็น 372,138.51 ล้านบาท ในปี พ.ศ. 2541 ซึ่งเป็นการเพิ่มขึ้นในอัตราที่ลดลง และลดลงร้อยละ 4.24 ในปี พ.ศ. 2542 แสดงถึงศักยภาพในการดำเนินธุรกิจของสหกรณ์ลดลงในช่วงเศรษฐกิจถดถอย

ตารางที่ 4.2 ฐานะการเงินของสหกรณ์ทุกประเภท ปี 2537-2542

มูลค่า : ล้านบาท

ประเภท สหกรณ์	ปี	สินทรัพย์	ร้อยละการ เปลี่ยนแปลง	หนี้สิน	ร้อยละการ เปลี่ยนแปลง	ทุนของ สหกรณ์	ร้อยละการ เปลี่ยนแปลง	รายได้	ร้อยละการ เปลี่ยนแปลง	ค่าใช้จ่าย	ร้อยละการ เปลี่ยนแปลง	กำไร (ขาดทุน) สุทธิ	ร้อยละการ เปลี่ยนแปลง
รวมทั้งประเทศ	ปี 37	147,654.56		68,388.37		79,266.29		33,045.20		22,981.47		10,063.73	
	ปี 38	182,476.35	23.58	86,417.36	26.36	96,058.60	21.18	38,373.62	16.12	26,165.17	13.85	12,208.45	21.31
	ปี 39	230,157.66	26.13	111,415.17	28.93	118,742.49	23.61	49,469.07	28.91	34,337.85	31.23	15,131.21	23.94
	ปี 40	280,957.59	22.07	140,289.12	25.92	140,678.47	18.47	58,477.62	18.21	40,363.78	17.55	18,113.84	19.71
	ปี 41	327,143.01	16.44	160,388.92	14.33	166,754.09	18.54	69,836.41	19.42	48,270.52	19.59	21,565.89	19.06
	ปี 42	373,188.94	14.08	185,894.76	15.90	187,302.40	12.32	75,161.03	7.62	51,409.83	6.50	23,751.20	10.13

ที่มา : ฝ่ายประมวลผลข้อมูล กองแผนงาน กรมส่งเสริมสหกรณ์ ข้อมูลจาก รายงานสถิติการเงิน ปี 2537-2542 กรมตรวจบัญชีสหกรณ์

ตารางที่ 4.3 คักยภาพการทางการเงินของธุรกิจสหกรณ์ ปี 2537-2542

ประเภทสหกรณ์	ปี	อัตราส่วนของหนี้สิน	อัตรากำไรสุทธิ (%)	อัตรานผลตอบแทนสินทรัพย์ (%)
รวมทั้งประเทศ	ปี 37	0.46	30.45	6.81
	ปี 38	0.47	31.81	6.69
	ปี 39	0.48	30.58	6.57
	ปี 40	0.49	30.97	6.44
	ปี 41	0.43	30.88	6.59
	ปี 42	0.49	31.60	6.36

ศักยภาพทางการเงินของธุรกิจสหกรณ์ปี

พ.ศ. 2537-2542

ศักยภาพทางการเงินของธุรกิจสหกรณ์ปี พ.ศ. 2537-2542 ประกอบไปด้วยสินทรัพย์ของสหกรณ์ หนี้สินของสหกรณ์ ทุนของสหกรณ์ รายได้ ค่าใช้จ่าย และกำไร (ขาดทุน) สุทธิของสหกรณ์

สินทรัพย์ของสหกรณ์ทุกประเภทมีมูลค่า 147,654.66 ล้านบาท ในปี พ.ศ. 2537 เพิ่มขึ้นเป็น 373,188.94 ล้านบาท ในปี พ.ศ. 2542 การเปลี่ยนแปลงเพิ่มขึ้นในอัตราที่ลดลง ทางด้านหนี้สินของสหกรณ์จำนวน 68,388.37 ล้านบาท ในปี พ.ศ. 2537 เพิ่มขึ้นเป็น 185,694.76 ล้านบาท เป็นการเพิ่มขึ้นในอัตราที่ลดลงระหว่างปี พ.ศ. 2539-2541 และเพิ่มขึ้นร้อยละ 15.9 ในปี พ.ศ. 2542

อัตราส่วนของหนี้สินต่อสินทรัพย์ของสหกรณ์ในช่วงปี พ.ศ. 2537 เท่ากับ 0.46 : 1 และเพิ่มขึ้นเป็น 0.49 : 1 ในปี พ.ศ. 2542 การเพิ่มขึ้นของอัตราส่วนของหนี้สินทำให้ความสามารถในการก่อหนี้ของสหกรณ์ในระบบลดลง

ทุนของสหกรณ์ทั้งประเทศ ปี พ.ศ. 2537 มีจำนวน 79,266.29 ล้านบาท เพิ่มขึ้นเป็น 187,302.40 ล้านบาท การเปลี่ยนแปลงเพิ่มขึ้นในอัตราที่ลดลง (ตารางที่ 4.2 และ 4.3) แสดงถึงผลของเศรษฐกิจถดถอยไม่ทำให้สหกรณ์ต้องล้มเลิกกิจการเหมือนธุรกิจอื่นๆ ทุนของสหกรณ์จึงแสดงศักยภาพที่มั่นคงของธุรกิจสหกรณ์ได้ดี

รายได้ของธุรกิจสหกรณ์ปี พ.ศ. 2537 มีจำนวน 33,045.20 ล้านบาท และเพิ่มเป็น 75,161.03 ล้านบาท โดยเพิ่มขึ้นในอัตราที่ลดลง และค่าใช้จ่ายมีจำนวน 22,981.47 ล้านบาท ในปี พ.ศ. 2537 เพิ่มขึ้นเป็น 51,409.83 ล้านบาท ในปี พ.ศ. 2542 ลักษณะการเพิ่มขึ้นในอัตราที่ลดลงเช่นเดียวกับรายได้ ส่งผลให้กำไรของธุรกิจสหกรณ์ในภาพรวมทั้งประเทศมีกำไรสุทธิเปลี่ยนแปลงเพิ่มขึ้นในอัตราที่ลดลง (ตารางที่ 4.2)

ความสามารถในการทำกำไร พิจารณาอัตรากำไรสุทธิ ธุรกิจสหกรณ์ในภาพรวมทั้งประเทศมีอัตรากำไรสุทธิต่อคนข้างคงที่ (ตารางที่ 4.2) ร้อยละ 30.45 ในปี พ.ศ. 2537 และร้อยละ 31.60 ในปี พ.ศ. 2542 แสดงถึงผลการดำเนินงานของสหกรณ์มีการบริหารงานอย่างมีประสิทธิภาพในด้านนโยบายราคา และการควบคุมค่าใช้จ่ายต่างๆ เมื่อพิจารณาอัตราผลตอบแทนต่อสินทรัพย์ของสหกรณ์เพื่อวิเคราะห์ความสามารถในการทำกำไรของธุรกิจสหกรณ์มีการใช้สินทรัพย์เพื่อก่อให้เกิดกำไรอย่างมีประสิทธิภาพ พบว่ามีอัตราร้อยละระหว่าง 6.36-6.81 ในปี พ.ศ. 2542 ปี พ.ศ. 2537 แสดงถึงในช่วงเศรษฐกิจถดถอย ความสามารถในการทำกำไรของธุรกิจสหกรณ์ไม่เปลี่ยนแปลงจากเดิม ศักยภาพในการทำกำไรของสหกรณ์อยู่ในระดับคงที่ดี จากผลการวิเคราะห์อัตราส่วนทางการเงิน จะเห็นได้ว่าธุรกิจสหกรณ์มีศักยภาพทางการเงินในช่วงเศรษฐกิจถดถอยไม่แตกต่างจากปีก่อนๆ ที่จะเกิดวิกฤตเศรษฐกิจ

ตารางที่ 4.4 เปรียบเทียบศักยภาพของธุรกิจสหกรณ์ในช่วงภาวะเศรษฐกิจปี พ.ศ.2539-2542

ปี	รายได้ของสหกรณ์ ทั่วประเทศ (พันล้านบาท)	รายได้ของประเทศ เบื้องต้น (พันล้านบาท)	อัตราการเปลี่ยนแปลง ของกำไร (ร้อยละ)	อัตราการเจริญเติบโต ทางเศรษฐกิจ (ร้อยละ)
2539	267.8	4,608	23.94	5.90
2540	319.3	4,724	19.71	-1.80
2541	372.1	4,574	19.06	-10.00
2542	356.4	4,659	10.13	3.50

จากตารางที่ 4.4 เห็นได้ว่าอัตราการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจลดลงอย่างต่อเนื่องและต่ำสุดปี พ.ศ. 2541 และเริ่มฟื้นตัวปี พ.ศ. 2542 เช่นเดียวกัน อัตราการเพิ่มขึ้นของกำไรของธุรกิจ สหกรณ์ก็ลดลงตามลำดับอย่างต่อเนื่องเช่นเดียวกันแต่ยังไม่รุนแรงจนถึงขนาดลดลงเพียงแต่เพิ่มขึ้นในอัตราที่ลดลง ดังนั้นจึงเชื่อมั่นได้ว่าธุรกิจสหกรณ์และกลุ่มเกษตรกรมีศักยภาพที่เข้มแข็งในยามเศรษฐกิจถดถอย

ตอนที่ 2 วิเคราะห์ศักยภาพของกลุ่มเกษตรกร

กลุ่มเกษตรกรเป็นการรวมกลุ่มที่จัดตั้งขึ้นในหมู่สมาชิกที่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม ได้แก่ การทำนา ทำไร่ ทำสวน เลี้ยงไหม เลี้ยงผึ้ง ประมง เลี้ยงสัตว์น้ำ และเลี้ยงสัตว์ โดยมีการดำเนินงานที่แตกต่างกันไปตามพื้นที่และลักษณะการประกอบอาชีพ ทั้งนี้เพื่อช่วยให้สมาชิกดำเนินกิจกรรมร่วมกันและช่วยเหลือซึ่งกันและกัน อันจะทำให้เกิดประโยชน์แก่สมาชิกทั้งทางเศรษฐกิจ และทางสังคม รวมทั้งการให้บริการต่างๆ แก่สมาชิก ได้แก่ การให้เงินกู้ การรับฝากเงิน การรวบรวมผลิตผลการเกษตรและผลิตภัณฑ์ของสมาชิก การจัดขายหรือแปรรูปออกขาย การจัดหาวัสดุการเกษตรและเครื่องอุปโภคบริโภคมา

จำหน่าย การจัดระบบส่งน้ำระบายน้ำและการใช้การส่งเสริมและเผยแพร่วิชาการเกษตรและอุตสาหกรรมในครัวเรือน และการให้บริการอื่นแก่สมาชิก

การวิเคราะห์ศักยภาพของกลุ่มเกษตรกร โดยใช้อ้อมูลที่ได้จากกรมตรวจบัญชีสหกรณ์ปี พ.ศ. 2538-2542 ซึ่งเป็นปีที่เศรษฐกิจของประเทศไทยมีผลิตภัณฑ์ประชาชาติเบื้องต้นลดลงซึ่งแสดงถึงการหดตัวถดถอยของเศรษฐกิจด้วยการหาค่าเฉลี่ยและแนวโน้มจากข้อมูลปี พ.ศ. 2538 - 2542 ผลการวิจัยจำแนกตามตาราง

ศักยภาพทางด้านการเงินของกลุ่มเกษตรกร

จากการพิจารณาอัตราส่วนทางการเงินของกลุ่มเกษตรกรในระยะเวลา 10 ปีเพื่อวัดประสิทธิภาพการดำเนินงาน

กลุ่มเกษตรกรปี 2542 มีอัตราส่วนทุนหมุนเวียนเท่ากับ 1.47 ต่อ 1 แสดงว่า ทุกหนี้สินหมุนเวียน 1 บาท กลุ่มเกษตรกรมีสินทรัพย์หมุนเวียนที่จะชำระหนี้ได้ถึง 1.47 เท่า กลุ่มเกษตรกรปี 2533 มีอัตราส่วนเงินทุนหมุนเวียนเท่ากับ 1.07 ต่อ 1 แสดงว่ากลุ่มเกษตรกรมีเงินเพิ่มขึ้นร้อยละ 37.38 พบว่าอัตราส่วนปี 2542 มีสภาพคล่องตัวสูงกว่าเมื่อ 10 ปีก่อน แสดงศักยภาพอยู่ในเกณฑ์ที่ดี

กลุ่มเกษตรกรที่มีอัตราส่วนหนี้สินต่อทุนเท่ากับ 1.59 ต่อ 1 แสดงว่า หนี้สินทั้งสิ้นของกลุ่มเกษตรกรมีมากกว่าทุนของกลุ่มเกษตรกร 1.59 เท่า ซึ่งมีอัตราส่วนที่ต่ำกว่าปี 2533 ซึ่งมีอัตราหนี้สินต่อทุนเท่ากับ 4.70 เท่า ซึ่งกลุ่มเกษตรกรได้ใช้ทุนจากบุคคลภายนอกมากกว่าทุนของตนเอง 4.70 เท่า กลุ่มเกษตรกรที่มีประสิทธิภาพในการทำกำไรค่อนข้างต่ำ คือ มีอัตรากำไรสุทธิร้อยละ 1.87 ของรายได้ทั้งสิ้นน้อยกว่าปีก่อนปี 2533 มีเพียงร้อยละ 0.27 กล่าวคือ มีอัตรากำไรสุทธิเพียง 0.27 ของรายได้ทั้งสิ้น มีอัตรากำไรเพิ่มร้อยละ 1.60 ในขณะที่เศรษฐกิจขณะนั้นอยู่ในช่วงไม่วิกฤติ กล่าวโดยสรุป กลุ่มเกษตรกรมีความสามารถในการทำกำไรดี แม้ว่าจะต่ำกว่าอัตราดอกเบี้ยในท้องตลาด

ข้อเสนอแนะ

จากการวิเคราะห์ศักยภาพของธุรกิจชุมชนประเภทสหกรณ์และกลุ่มเกษตรกรแล้วพบว่า สหกรณ์และกลุ่มเกษตรกรเป็นองค์กรที่น่าจะยอมรับได้ว่ามีบทบาทสำคัญทางเศรษฐกิจและสังคมเป็นอย่างดีเพราะวิธีการสหกรณ์เป็นแนวทางที่ส่งเสริมให้ประชาชนในชุมชนต่างๆ มีการช่วยตัวเองและช่วยเหลือซึ่งกันและกันในการทำธุรกิจซึ่งผลการวิจัยเป็นเครื่องพิสูจน์ได้ว่าธุรกิจเจ้าของคนเดียวและองค์กรธุรกิจประเภทอื่น ๆ ต่างประสบปัญหาต้องล้มเลิกกิจการในช่วงเศรษฐกิจของประเทศถดถอยแต่ธุรกิจที่ใช้หลักสหกรณ์ทั้งที่เป็นสหกรณ์ กลุ่มเกษตรกรหรือธุรกิจชุมชนอื่นๆ ยังคงอยู่รอดไม่ต้องล้มเลิกกิจการเมื่อเกิดวิกฤติเศรษฐกิจ นอกจากนี้วิธีการของสหกรณ์ยังทำให้เกิดการกระจายรายได้และกระจายโอกาสให้แก่สมาชิกในชุมชนอย่างเป็นธรรม

อย่างไรก็ตามธุรกิจชุมชนในประเทศไทย สหกรณ์ กลุ่มเกษตรกร กลุ่มแม่บ้าน กลุ่มออมทรัพย์ ธนาคารหมู่บ้าน มีการพัฒนาก้าวหน้าและมั่นคงแต่ก็ยังมีข้อจำกัดอุปสรรค และจุดอ่อนในการทำธุรกิจ

อยู่หลายประเด็น ซึ่ง สหกรณ์หรือกลุ่มธุรกิจชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องร่วมกันแก้ไข คือ

1. หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมการเกษตรและสหกรณ์จัดหาร้านจำหน่ายผลิตภัณฑ์ในการขายส่งและขายปลีก หรือจัดทำศูนย์หรือตลาดเพื่อจำหน่ายผลิตภัณฑ์ของธุรกิจชุมชนกระจายตามชุมชนเมืองในกรุงเทพฯ และต่างจังหวัด

2. รัฐควรมีเงินกองทุนส่งเสริมและสนับสนุนการดำเนินงานของกลุ่มธุรกิจชุมชนให้เพียงพอกับกิจกรรมที่ดำเนินงานด้านการผลิต การตลาด และพัฒนาบรรจุภัณฑ์

3. ฉลากผลิตภัณฑ์ของธุรกิจชุมชนควรใช้เหมือนกันทั่วประเทศ โดยหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้องเป็นผู้ออกแบบเช่นเดียวกับผลิตภัณฑ์ของสหกรณ์และจัดจำหน่ายให้ต่างจังหวัดต่างๆ

4. ควรมีหน่วยงานตรวจสอบคุณภาพผลิตภัณฑ์ของธุรกิจชุมชนที่ได้มาตรฐานและขอเครื่องหมาย อย. รับรองคุณภาพผลิตภัณฑ์เช่นเดียวกับผลิตภัณฑ์ของสหกรณ์

5. หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับธุรกิจชุมชนเช่น กรมส่งเสริมสหกรณ์ กรมส่งเสริมการเกษตรและกรมพัฒนาชุมชน ควรจัดให้มีการประชาสัมพันธ์ผลิตภัณฑ์ของสหกรณ์และกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรให้กว้างขวางทางการผลิต การจำหน่าย การตลาด และการบริโภคโดยผ่านสื่อต่างๆ เช่น ทางวิทยุ โทรทัศน์ และ Internet

6. ควรมีการให้ความรู้แก่สมาชิกกลุ่มเกษตรกรและสหกรณ์เกี่ยวกับการจัดการธุรกิจขนาดเล็ก การตลาด การผลิต และการพัฒนาผลิตภัณฑ์ตามความต้องการของชุมชนแต่ละแห่ง

7. รัฐโดยหน่วยงานที่เกี่ยวข้องรวมทั้ง สันนิบาตสหกรณ์ ควรจัดแสดงสินค้าแปรรูปของกลุ่มแม่บ้านและ สหกรณ์ให้มากขึ้นเป็นรายภูมิภาคและรายจังหวัดเพื่อให้ประชาชนทั่วไปได้รู้จักและลองซื้อสินค้าไปใช้อุปโภคบริโภค

8. กลุ่มธุรกิจชุมชนต่างๆ อันได้แก่ สหกรณ์ ประเภทต่างๆ กลุ่มเกษตรกร และกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร ควรจะมีการเชื่อมโยงกันทางธุรกิจระหว่างกลุ่มธุรกิจชุมชนด้วยกันและธุรกิจอื่นๆ เช่น ห้างสรรพสินค้า หรือซูเปอร์สโตร์ ในตลาดการค้าปลีกเพิ่มขึ้น

9. รัฐควรมีนโยบายการเพิ่มขีดความสามารถในการพึ่งพาตนเองของธุรกิจชุมชน โดยการส่งเสริมและสนับสนุนให้องค์กรสหกรณ์ กลุ่มเกษตรกร และกลุ่มแม่บ้านสามารถวางแผนและดำเนินการพัฒนาธุรกิจให้อยู่รอดและยั่งยืน

10. รัฐควรเน้นที่กระบวนการพัฒนาผู้นำ และผู้บริหารธุรกิจชุมชนส่งเสริมให้คนในชุมชนมีส่วนร่วมมากขึ้นเพื่อให้ธุรกิจชุมชนเป็นไปโดยสมาชิกของชุมชน

11. รัฐโดยหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมและสนับสนุนธุรกิจชุมชนต่างๆ ได้แก่ กรมส่งเสริมสหกรณ์ กรมส่งเสริมการเกษตร กรมวิชาการเกษตร กรมพัฒนาชุมชน แรงรัดพัฒนาชนบท สภาพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ องค์กรพัฒนาภาคเอกชน สันนิบาตสหกรณ์ และองค์กรธุรกิจชุมชนต่างๆ ควรมีแผนพัฒนาระยะต่างๆ เพื่อให้การพัฒนาธุรกิจชุมชนมีทิศทางและเป็นระบบ □

บรรณานุกรม

- จารุพรรณ สายสุคนธ์. “ศักยภาพของกลุ่มและองค์กรท้องถิ่นในการพัฒนาชนบท”. วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2537.
- จุฑามาศ ไชยคร. “การศึกษาศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวในจังหวัดแม่ฮ่องสอน.” ปริญญาโทมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2536.
- ใจมนัส พลอยดี. “ปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จและความล้มเหลวของธุรกิจชุมชนเปรียบเทียบภาพรวมและภาพย่อย (อำเภอคำเขื่อนแก้ว จังหวัดยโสธร และอำเภอลานสกา จังหวัดนครศรีธรรมราช).” วิทยานิพนธ์ปริญญาเศรษฐศาสตรมหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2540.
- ณรงค์ เพ็ชรประเสริฐ. ธุรกิจชุมชน : เส้นทางที่เป็นไปได้. กรุงเทพฯ : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, 2542.
- ดารณี เชนฮอลล์. เศรษฐศาสตร์สหกรณ์ 1. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2530.
- ทะเบียนสหกรณ์และกลุ่มเกษตรกร. กรุงเทพฯ : กรมตรวจบัญชีสหกรณ์ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์, 2542.
- เอียรสุข ศรีวิจิตร. สถาบันการศึกษากับการพัฒนาอุตสาหกรรมขนาดย่อม. กรุงเทพฯ : วิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร, 2533.
- ปนัดดา อินทร์พรหม. การบริหารการเงินธุรกิจ. กรุงเทพฯ : ธรรมนิติ, 2537.

..... การวางแผนและควบคุมทางการเงิน. กรุงเทพฯ : ธรรมนิติ, 2537.

ปารีชาติ วลัยเสถียร และคนอื่นๆ. โครงการการสำรวจสถานะความรู้เกี่ยวกับธุรกิจชุมชน. กรุงเทพฯ : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, 2540.

ผาสุก พงษ์ไพจิตร และสังคีต พิริยะรังสรรค์, บรรณาธิการ. พลวัตของไทย : มุมมองจากเศรษฐศาสตร์การเมือง. กรุงเทพฯ : คณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2534.

พิทยา ว่องกุล. สร้างสังคมใหม่ : ชุมชนอาชีพโดย ธรรมอาชีพโดย. กรุงเทพฯ : มูลนิธิภูมิปัญญา, 2541.

ศิริโกสภาคย์ บุรพาเดชา และคนอื่นๆ. การสำรวจแนวโน้มธุรกิจในประเทศไทย พ.ศ. 2526. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2526.

สังวร ปัญญาติลล, วลัย ขวลิขิตธำรง และสุพพตา ปิยะเกตุ. เศรษฐศาสตร์ธุรกิจ. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2530.

สารสนเทศน่ารู้ : สหกรณ์การเคหะ. กรุงเทพฯ : กรมตรวจบัญชีสหกรณ์ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์, 2542.

สารสนเทศน่ารู้ : สหกรณ์โคนม. กรุงเทพฯ : กรมตรวจบัญชีสหกรณ์ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์, 2542.

สารสนเทศน่ารู้ : สหกรณ์บริการ. กรุงเทพฯ : กรมตรวจบัญชีสหกรณ์ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์, 2542.

สารสนเทศน่ารู้ : สหกรณ์ประมง. กรุงเทพฯ : กรมตรวจบัญชีสหกรณ์ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์, 2542.

สารสนเทศน่ารู้ : 10 อันดับสหกรณ์และกลุ่มเกษตรกร. กรุงเทพฯ : กรมตรวจบัญชีสหกรณ์ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์, 2542.

สารสนเทศเพื่อการบริหารการเงิน ประจำปี 2542 สหกรณ์การเกษตร. กรุงเทพฯ : กรมตรวจบัญชีสหกรณ์ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์, 2542.

สุนี ประจวบเหมาะ. การวางแผนกลยุทธ์ทางการเงินเพื่อการเจริญเติบโต. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2539.

เสาวลักษณ์ เชษฐาวิวัฒนา. คู่มือไขปริศนา ดัชนีชี้้นำทางเศรษฐกิจ. กรุงเทพฯ : หนังสือพิมพ์วิญญูจักรรายวัน, 2539.

หมู่บ้านชนบทไทย. กรุงเทพฯ : กรมการพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย, 2539.

อนเนก เหล่าธรรมทัศน์. มองเศรษฐกิจเมืองไทยผ่านการเคลื่อนไหวของสมาคมธุรกิจ. กรุงเทพฯ : คบไฟ, 2539.

Allen, Robert. Community Enterprise : Civil, Society of the Economic Question. Birmingham : University of Birmingham, 1999.

เอเปค : ปรากฏการณ์ใหม่ ความเชื่อมโยงการเมือง เศรษฐกิจ และ สังคม

*จุลศักดิ์ ชาญณรงค์

“Apec 2001 confirmed all to see that there is on level playing field in international life. The 21 members, from the richest to the poorest, have to know their weights and measures and set their sights accordingly.” (Anuraj manibhandu, Bangkok Post, Shanghai)

องค์การความร่วมมือภูมิภาคเอเชีย - แปซิฟิก (Asia - Pacific - Cooperation - APEC) ได้ก่อตั้งขึ้นตามแนวคิดของนายกรัฐมนตรีออสเตอร์เลีย ตั้งแต่ปี 1989 เป็นแนวคิดหนึ่งในหลายแนวคิดของ ทฤษฎีด้านความร่วมมือระหว่างประเทศ อาจกล่าว ได้ว่าเป็นแนวคิดที่พิเศษกว่าแนวคิดอื่นๆ (ดังเช่น การรวมกลุ่มในระดับภูมิภาค เช่น อาเซียน, สหภาพ ยุโรป) เนื่องจากเป็นความร่วมมือระหว่างประเทศต่างๆ รวม 21 ประเทศ (2544) ทั้งในเอเชียและยุโรป เพื่อให้เกิดการพึ่งพิง และพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน ในหลายๆ ด้าน มิใช่เพียงในด้านการค้า การลงทุน เท่านั้น แต่ยังรวมถึงด้านอื่นๆ ด้วย เช่น ด้านการศึกษา ด้านวัฒนธรรม

สำหรับการจัดประชุมนั้นมี 2 ลักษณะ คือ เป็นไปตามกลไกปกติ และกลไกเฉพาะกิจ ซึ่งการ

จัดการประชุมครั้งล่าสุดที่นครเชียงใหม่ สาธารณรัฐ ประชาชนจีน ระหว่างวันที่ 20-21 ตุลาคม 2544 ถือได้ว่าเป็นกลไกเฉพาะกิจ ทั้งนี้เพราะเหตุผลหลัก สืบเนื่องจาก สถานการณ์ที่สหรัฐถูกก่อวินาศกรรม จากกลุ่มก่อการร้าย ซึ่งส่งผลกระทบต่อประเทศต่าง ๆ ทั่วโลก อย่างน้อยที่สุดก็อยู่ในขอบข่ายของประเด็น ด้านมนุษยธรรม หรือถ้าจะกล่าวในวงกว้างก็คือ เรื่องของ ความเชื่อทางศาสนาที่ถูกนำมาถกเถียงอย่างไม่มีข้อยุติ ดังนั้นประเทศต่างๆ ที่เป็นภาคีของเอเปค ซึ่งมีสหรัฐ อเมริการวมอยู่ด้วยจึงไม่สามารถเพิกเฉยต่อกรณี ดังกล่าวได้ การประชุมครั้งนี้ จึงเป็นการประชุมที่มีความ พิเศษที่สุดในรอบ 12 ปีของการก่อตั้ง นั่นคือมีการ ออกแถลงการณ์ในประเด็นทางการเมืองแยกต่างหาก จากแถลงการณ์หลัก (ด้านเศรษฐกิจ) อันแสดงให้เห็นถึงปรากฏการณ์ใหม่ที่เป็นความสัมพันธ์ระหว่าง ปัญหาทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม ได้เป็นอย่างดี

บทความนี้นอกจากจะเป็นการสรุปสาระสำคัญของ การประชุมดังกล่าวแล้วยังเป็นการ ให้ข้อมูลความรู้ เกี่ยวกับความเป็นมาและกลไกการดำเนินงานของ เอเปคอันเป็นพื้นฐานความรู้เบื้องต้นด้วย

ความเป็นมาและแนวทางการดำเนินงาน

องค์การเอเปคมีประเทศสมาชิกประกอบด้วย ออสเตรเลีย บรูไน แคนาดา ซิลี จีน ฮองกง อินโดนีเซีย ญี่ปุ่น มาเลเซีย เม็กซิโก นิวซีแลนด์ ปาปัวนิวกินีเปรู ฟิลิปปินส์ รัสเซีย สิงคโปร์ เกาหลีใต้ ไต้หวัน ไทย สหรัฐอเมริกา และเวียดนาม รวม 21 ประเทศ (2544)

ความคิดในการจัดตั้งเอเปคนั้น เริ่มเมื่อ ค.ศ. 1989 โดย Bob Hawke นายกรัฐมนตรี ออสเตรเลีย ขณะนั้น ซึ่งเห็นว่าการเจรจาการค้าหลายฝ่ายรอบอุรุกวัย ในขณะนั้นมีท่าว่าจะล้มเหลวในขณะที่แนวโน้มในการปกป้องทางการค้ามีมากขึ้นในรูปแบบของการรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจในภูมิภาคต่างๆ เช่น เอเชีย, สหภาพยุโรป ดังนั้น ออสเตรเลียซึ่งหวังเกรงว่า จะต้องอยู่โดดเดี่ยว จึงได้เสนอให้จัดตั้งเอเปคขึ้น เพื่อสนองนโยบายทางการเมืองของออสเตรเลียที่ต้องการเข้ามามีส่วนร่วมในภูมิภาคเอเชียและเพื่อให้ตนเองมีส่วนร่วมในกลุ่มเศรษฐกิจนี้ในการคานอำนาจกับกลุ่มเศรษฐกิจภูมิภาคอื่นๆ ซึ่งต่อมาแนวความคิดนี้ได้รับการยอมรับจากประเทศต่างๆ ในแถบเอเชีย - แปซิฟิก

เดิมทีเดียวเอเปคเป็นเพียงเวทีสำหรับปรึกษาหารือกันในการส่งเสริมและลดอุปสรรคทางการค้า และการลงทุนต่อมาได้ใช้เป็นที่ให้ความร่วมมือในด้านอื่นๆ ด้วย อาทิ การถ่ายทอดทางวัฒนธรรม เป็นต้น

เอเปคได้พัฒนาไปสู่ความเป็นสถาบันโดยลำดับ เริ่มตั้งแต่การลงนาม APEC Seoul Declaration ปี ค.ศ. 1991 ซึ่งถือเป็นกฎหมายแม่บทของเอเปค และต่อมาในปี ค.ศ. 1992 ก็ได้มีการจัดตั้งสำนักงานเลขาธิการเอเปค โดย Bangkok Declaration ซึ่งถือเป็นจุดเริ่มต้นที่สำคัญของการเป็นองค์การระหว่างประเทศ (สมพงษ์ ชูมาก, 2540 : 71-72)

สำหรับกลไกการดำเนินงานของเอเปคนั้น กระทรวงต่างประเทศกองเศรษฐกิจระหว่างประเทศ ฝ่ายความร่วมมือทางเศรษฐกิจในภูมิภาคเอเชีย-แปซิฟิก

(2537) กล่าวไว้ว่า กลไกการดำเนินงานของเอเปค สามารถแบ่งได้เป็น 2 ประเภท คือ

(1) กลไกปกติในการดำเนินงานซึ่งแบ่งเป็น 5 ระดับได้แก่

1.1 การประชุมระดับรัฐมนตรี (Ministerial Meeting – MM) จัดขึ้นปีละ 1 ครั้ง โดยมีรัฐมนตรีว่าการกระทรวงต่างประเทศเป็นหัวหน้าคณะ (สำหรับฮ่องกงและไต้หวันมีรัฐมนตรีเศรษฐกิจเป็นหัวหน้าคณะ) โดยประเทศเจ้าภาพจะเป็นประธานการประชุมจัดสลับกันไประหว่างประเทศในกลุ่มอาเซียน และประเทศนอกกลุ่ม

1.2 การประชุมเจ้าหน้าที่อาวุโส (Senior Officer Meeting – SOM) จัดขึ้นปีละ 3 - 5 ครั้งโดยมีหัวหน้าคณะเป็นข้าราชการระดับปลัดกระทรวงทำหน้าที่ในการรับทราบ และพิจารณาความคืบหน้าของกิจกรรมภายใต้คณะทำงาน และกลุ่มต่างๆ ของเอเปค และอนุมัติงบประมาณสำหรับกิจกรรมต่างๆ ของเอเปค

1.3 การประชุมคณะกรรมการ (Working Group – WG) เป็นการประชุมผู้เชี่ยวชาญเพื่อพิจารณาปัญหาเฉพาะด้าน ซึ่งมี 10 ด้านด้วยกัน เช่น ด้านการประมง, ด้านการท่องเที่ยว

1.4 การประชุมคณะกรรมการด้านการค้า และการลงทุน (CTI) คณะกรรมการด้านบริหาร และงบประมาณ (BAC) และคณะกรรมการด้านเศรษฐกิจ (EC) โดยจะจัดเป็นประจำปีละ 3-4 ครั้ง

1.5 ฝ่ายเลขาธิการทำหน้าที่ในด้านการบริหาร และงบประมาณของเอเปค

(2) กลไกเฉพาะกิจ เป็นการประชุมเป็นครั้งคราวเพื่อพิจารณาปัญหาเฉพาะด้านในรอบคุณกลุ่มเอเปค

2.1 การประชุมรัฐมนตรีเอเปคที่เกี่ยวข้อง
2.2 การประชุมผู้นำด้านเศรษฐกิจของเอเปค

2.3 การประชุมกลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อกำหนดทิศทางสู่นาครดในประเด็นปัญหาต่าง ๆ

สาระสำคัญของการประชุมครั้งที่ 13

สาระสำคัญของการประชุมแต่ละครั้งมีความแตกต่างกันไปตามสถานการณ์ในขณะนั้น เช่น การประชุมครั้งที่ 6 ในปี 1996 ที่กรุงจาการ์ตา และเมืองโบกอร์ ประเทศอินโดนีเซีย มีการเกิดของแนวคิดการค้าเสรีในภูมิภาคอื่นทั่วโลก การประชุมดังกล่าวจึงมีลักษณะในด้านเศรษฐกิจเป็นสำคัญ โดยมีมติในปฏิญญาโบกอร์ (Bogor declaration) อันเป็นหลักการที่จะเริ่มมีเขตการค้าเสรีในระหว่างประเทศสมาชิก เป็นต้น สำหรับการประชุมครั้งที่ 13 (2001) นี้ได้กล่าวไว้แล้วในบทนำว่า การประชุมดังกล่าวเกิดจากเหตุการณ์ที่สหรัฐอเมริกาถูกวินาศกรรมจากกลุ่มก่อการร้าย อันแสดงให้เห็นถึงสถานการณ์ด้านการเมืองที่ตึงเครียด เนื่องจากมีประเด็นทางความคิดเห็นเกี่ยวกับการเปิดสงครามทางศาสนาเข้ามาเกี่ยวข้องหรือความไม่เห็นชอบต่อการโจมตีประเทศอาฟกานิสถานซึ่งเป็นประเทศในกลุ่มประเทศอิสลามอยู่ไม่น้อย

ดังนั้นสาระสำคัญของการประชุมครั้งนี้จึงแบ่งได้เป็น 2 ประเด็นหลัก คือ

1. ทำที่ร่วมกันของผู้นำเอเปคต่อลัทธิก่อการร้าย (อันเป็นประเด็นทางการเมือง- ผู้เขียน)
2. ข้อตกลงเซียงไฮ้ (ซึ่งเป็นประเด็นทางด้านเศรษฐกิจ-ผู้เขียน)

ในประเด็นแรก ผู้นำเอเปคได้ประนามการก่อการร้ายในสหรัฐอเมริกา เมื่อวันที่ 11 กันยายน 2544 โดยเห็นว่าการก่อการร้ายในทุกรูปแบบไม่ว่าจะเป็น ณ สถานที่ใด เวลาใด หรือต่อบุคคลใด ๆ ถือเป็นภัยคุกคามอย่างรุนแรงต่อสันติภาพ และความมั่นคง ดังนั้นจึงต้องเสริมสร้างความร่วมมือระหว่างประเทศทุกระดับ เพื่อการปราบปรามการก่อการร้ายอย่างเบ็ดเสร็จ และองค์การสหประชาชาติควรมี

บทบาทหลักในประเด็นดังกล่าว มีการเรียกร้องให้หมู่สมาชิกลงนาม และให้สัตยาบันต่ออนุสัญญาการต่อต้านการก่อการร้ายทุกฉบับ รวมถึงอนุสัญญาระหว่างประเทศว่าด้วยการยับยั้งการสนับสนุนด้านการเงินแก่ผู้ก่อการร้าย (International Convention for the Suppression of the Financing of Terrorism)

นอกจากนี้ แถลงการณ์ยังระบุว่าการร่วมมือกับการต่อต้านการก่อการร้าย กลุ่มเอเปคจะต้องคำนึงถึงภาวะการณ์ทางเศรษฐกิจของแต่ละประเทศ โดยการหามาตรการทางการเงินที่เหมาะสมในการป้องกันการเคลื่อนย้ายของเงินทุนไปสู่ผู้ก่อการร้าย รวมทั้งยังมีการส่งเสริมความมั่นคง เช่น ความมั่นคงตามแนวชายแดนอีกด้วย

อย่างไรก็ตามมีผู้วิพากษ์วิจารณ์ว่า คำประกาศดังกล่าวมิได้ระบุถึงการสนับสนุนสหรัฐอเมริกาในการปฏิบัติการแต่อย่างใด เพียงแต่กล่าวประนามการกระทำของกลุ่มก่อการร้ายเท่านั้น และดูเหมือนว่าจะโยนความรับผิดชอบให้แก่ องค์การสหประชาชาติเป็นผู้ตัดสินต่อไป ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากความเห็นที่ยังไม่ลงรอยกันของประเทศสมาชิก เพราะมีประเด็นทางสังคม เช่น เรื่องทางศาสนาเข้ามารวมอยู่ด้วย (เช่น มาเลเซียคัดค้านการกระทำของสหรัฐว่ามีความรุนแรงมากเกินไป)

ประเด็นที่สอง ประเด็นด้านเศรษฐกิจ ได้มีข้อตกลงเรียกว่าข้อตกลงเซียงไฮ้ ซึ่งระบุว่า ให้มีการติดตามผลตามปฏิญญาโบกอร์ (การประชุมครั้งที่ 6 ปี ค.ศ. 1994 ที่กรุงจาการ์ตา และเมืองโบกอร์ ประเทศอินโดนีเซีย) เรื่องการจัดอุปสรรคทางการค้าและการลงทุนภายในประเทศสมาชิกให้หมดไปใน ปี ค.ศ. 2020 โดยคำนึงถึงความแตกต่างกันในระดับการพัฒนาทางเศรษฐกิจทางประเทศในกลุ่ม จึงได้กำหนดให้ประเทศสมาชิกที่พัฒนาแล้วเปิดเสรีภายในปี 2010 (พ.ศ. 2553) และประเทศสมาชิกที่กำลังพัฒนาเปิดเสรีภายในปี 2020 (พ.ศ. 2563) และที่สำคัญลักษณะของเขตการค้าเสรีเอเชียแปซิฟิกนี้ จะมีความพิเศษต่างจากเขตการค้าเสรีอื่นในแนวคิดเริ่มต้น

พิเศษต่างจากเขตการค้าเสรีอื่นในแนวคิดเริ่มต้น กล่าวคือจะไม่จำกัดจำนวนสมาชิก แต่จะรวมทุกประเทศที่ต้องการเข้าร่วม และสามารถปฏิบัติตามเงื่อนไขของเขตการค้าเสรี คือการลดอุปสรรคทางการค้า การลงทุนให้เหมือนกัน จึงสามารถรวมกลุ่มได้ ซึ่งการจะกระทำเช่นนี้ได้ตามข้อตกลงดังกล่าวเรียกว่า จะต้องมีการเปิดเสรี และมีการอำนวยความสะดวกทางการค้าการลงทุน และความร่วมมือทางเศรษฐกิจ และวิชาการ (Economic and Technical Cooperation) อย่างจริงจัง โดยต้องมีการสร้างวิสัยทัศน์ และสร้างสมรรถนะในด้านต่างๆ

นอกจากนี้ ผู้นำเอเปคยังกระตุ้นให้เปิดเจรจาการค้าโลกรอบใหม่ ภายในกรอบการหารือที่เป็นธรรม และกว้างขวางขององค์การการค้าโลก (WTO)

อย่างไรก็ตาม ปัญหาทางเศรษฐกิจตกต่ำ ทั่วภูมิภาคซึ่งถือเป็นปัญหาสำคัญกลับไม่มีกรกล่าวถึงมากนัก โดยเฉพาะนโยบายอัดฉีดด้านการคลังและการเงินทว่ามีเพียงการเรียกร้องให้สมาชิกดำเนินนโยบายและมาตรการที่เหมาะสมเพื่อกระตุ้นการขยายตัวทางเศรษฐกิจเท่านั้น

สำหรับประเทศไทยนั้น พ.ต.ท. ทักษิณ ชินวัตร นายกรัฐมนตรี ได้กล่าวต่อที่ประชุมกลุ่มผู้นำเศรษฐกิจเอเปคเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาเศรษฐกิจ ในภูมิภาคว่า ได้มีการชลดตัวลง แต่จะสามารถฟื้นตัวได้

ถ้าทุกฝ่ายให้ความร่วมมืออย่างจริงจัง ทั้งในระดับชาติ ระดับภูมิภาค และระดับระหว่างประเทศ การแก้ไขในระดับชาตินั้น จะต้องกระตุ้นเศรษฐกิจภายใน รวมทั้งแก้ไขปัญหาสังคมอันเป็นผลกระทบจากกระบวนการโลกาภิวัตน์

ส่วนในด้านท่าทีต่อการก่อการร้าย ซึ่งเป็นประเด็นทางการเมืองอันเป็นปรากฏการณ์ใหม่ของเอเปค ไทยได้มีการหารือในระดับทวิภาคีกับมาเลเซีย โดย นายสุรเกียรติ์ เสถียรไทย รัฐมนตรีว่าการกระทรวงต่างประเทศ และนายดาโต๊ะ เสรี โซ ฮามิค อัลบาร์ รัฐมนตรีต่างประเทศมาเลเซีย ที่มีเพียงการยืนยันท่าทีที่จะให้การสนับสนุนการต่อต้าน และปราบปรามการก่อการร้าย แต่อยู่ภายใต้กรอบของสหประชาชาติ ซึ่งมีได้มีรายละเอียดในการดำเนินงานแต่อย่างใด แต่คาดว่าจะมีการประชุมในกลุ่มอาเซียนอีกครั้ง อาจเป็นที่ บูรไน หรือ ประเทศไทยก็เป็นได้

ลักษณะดังกล่าวได้มีการวิพากษ์วิจารณ์อย่างกว้างขวางว่ามีความเป็นไปได้น้อย และเป็นเพียง “ความฝันเฟื่อง” (Thailand shot for the moon and hit a few stars) ซึ่งจะต้องคอยติดตามสถานการณ์ทางการเมืองระหว่างประเทศกันต่อไป แต่อย่างไรก็ตาม การประชุมเอเปคครั้งนี้ชี้ให้เห็นว่าเศรษฐกิจมิได้นำการเมือง และการเมืองก็มีได้นำเศรษฐกิจเหมือนในอดีต หากแต่ การเมือง เศรษฐกิจ และสังคม น่าจะมีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกันอย่างแยกออกจากกันมิได้ □

บรรณานุกรม

- สมพงษ์ ชุมาก. ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศยุคปัจจุบัน : (ทศวรรษ 1990 และแนวโน้ม) กรุงเทพฯ : คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2540.
- “อาเซียนชูไทยเปิดเวทีถกจับลาเดน” มติชน. 22-23 ตุลาคม 2544 : หน้า 18.
- “เอเปก แหกกัก คำบุชขอให้ช่วยศึกก่อการร้าย” ไทยรัฐ. 22 ตุลาคม 2544 : หน้า 2
- “เอเปคอัดผู้ก่อวินาศกรรมตึงยูเอ็นแกนนำศึกต้านก่อการร้าย” ผู้จัดการรายวัน. 22 ตุลาคม 2544 : หน้า 5
- “APEC” ผู้จัดการรายวัน. 24-27 ธันวาคม 2537 : หน้า 9.
- “Politics comer to the fore.” Bangkok Post. 22 October 2001 : p.23.

การเปรียบเทียบตัวประมาณกำลังสองน้อยสุดกับตัวประมาณเบสสำหรับตัวแบบการถดถอยเชิงเส้นเชิงเดียว

*วีรพา ฐานะปรัชญ์

การเปรียบเทียบค่าประมาณของสัมประสิทธิ์การถดถอยของตัวแบบการถดถอยเชิงเส้นเชิงเดียวด้วยตัวประมาณ 4 ตัว คือ ตัวประมาณกำลังสองน้อยสุด (OLS) ตัวประมาณเบสเมื่อใช้การแจกแจงก่อนที่ไม่ทราบข้อมูล (UNI) ตัวประมาณเบสเมื่อใช้การแจกแจงก่อนที่ทราบข้อมูล (NOR) และตัวประมาณเบสเมื่อใช้การแจกแจงก่อนของเจฟฟรีส์ (JEF) และศึกษาวิธีของ NOR ในกรณีการหาค่า Z ที่เหมาะสมซึ่งทำให้วิธีของ NOR มีประสิทธิภาพใกล้เคียงกับวิธีของ OLS และ UNI มากที่สุด โดยที่ค่า Z เป็นค่าที่ทำให้ค่าเฉลี่ยก่อน (prior mean) เบี่ยงเบนจากค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยไป Z เท่าของส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานก่อน (prior standard deviation) จากการศึกษาพบว่า UNI และ JEF มีประสิทธิภาพเท่ากัน OLS และ UNI มีประสิทธิภาพใกล้เคียงกัน โดยที่ OLS มีประสิทธิภาพดีกว่า UNI เล็กน้อย และ OLS มีประสิทธิภาพดีกว่า NOR เมื่อสัมประสิทธิ์ความแปรผันของตัวแปรอิสระมีค่าสูง ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของตัวแปรตามมีค่าต่ำ และขนาดตัวอย่างใหญ่ ส่วน NOR มีประสิทธิภาพดีกว่า OLS เมื่อสัมประสิทธิ์ความแปรผันของตัวแปรอิสระ

มีค่าต่ำ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของตัวแปรตามมีค่าสูงและขนาดตัวอย่างเล็ก ค่า Z ที่เหมาะสมจะแปรผันตามส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของตัวแปรตาม แต่แปรผกผันกับสัมประสิทธิ์ความแปรผันของตัวแปรอิสระและขนาดตัวอย่าง โดยค่า Z ที่เหมาะสมมีแนวโน้มสูงขึ้น แสดงว่า NOR มีแนวโน้มของประสิทธิภาพสูงกว่า OLS และ UNI มากขึ้นแต่ในทางกลับกันถ้าค่า Z ที่เหมาะสมมีแนวโน้มต่ำลง NOR จะมีแนวโน้มของประสิทธิภาพสูงกว่า OLS และ UNI ลดลง

ที่มาและความสำคัญของปัญหา

โดยทั่วไปงานวิจัยที่ใช้ตัวแบบการถดถอยเชิงเส้นเชิงเดียว (simple linear regression model) จะใช้วิธีกำลังสองน้อยสุดในการประมาณค่าพารามิเตอร์ในตัวแบบ วิธีการดังกล่าวเป็นวิธีการที่ใช้เพียงข้อมูลปัจจุบันในการประมาณค่าพารามิเตอร์ซึ่งจะก่อให้เกิดความคลาดเคลื่อนของการประมาณค่าระดับหนึ่ง ดังนั้นในการลดความคลาดเคลื่อนให้ต่ำลง จึงควรใช้ข้อมูลในอดีตของพารามิเตอร์มาช่วยในการประมาณ กล่าวคือ

*นักวิจัยและอาจารย์ประจำฝ่ายวิจัยและพัฒนา ศูนย์วิจัย มหาวิทยาลัยสุรนารี กิจบัณฑิตย์ : สด.ม. (สถิติศาสตร์มหาบัณฑิต) จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ควรรใช้การแจกแจงก่อน (prior distribution) ของพารามิเตอร์มาพิจารณาด้วย โดยแนวความคิดนี้เป็นการใช้การวิเคราะห์เชิงเบส์ ซึ่งมีส่วนประกอบที่สำคัญ 3 ส่วน คือ ข้อมูลปัจจุบันหรือฟังก์ชันความควรจะเป็น (likelihood function) ข้อมูลในอดีตหรือการแจกแจงก่อน (prior distribution) โดยแบ่งออกได้เป็น 2 แบบ คือ การแจกแจงก่อนที่ทราบข้อมูล (informative prior dis-

tribution) ซึ่งให้ข้อมูลอย่างแน่ชัด และการแจกแจงก่อนที่ไม่ทราบข้อมูล (noninformative prior distribution) ซึ่งให้ข้อมูลคลุมเครือ (vague) และส่วนประกอบสุดท้ายคือ ข้อมูลอนาคตหรือการแจกแจงภายหลัง ซึ่งเป็นผลมาจากการทราบข้อมูลปัจจุบันและข้อมูลในอดีต

ทฤษฎีและตัวสถิติที่เกี่ยวข้อง

ตัวแบบการถดถอยเชิงเส้นทั่วไปสามารถเขียนในรูปเมทริกซ์ดังนี้

$$\underset{\sim}{y} = \underset{\sim}{X}\underset{\sim}{\beta} + \underset{\sim}{\varepsilon}$$

เมื่อ $\underset{\sim}{y}$ คือ เวกเตอร์ค่าสังเกตของตัวแปรตามขนาด $n \times 1$

$\underset{\sim}{X}$ คือ เมทริกซ์ตัวแปรอิสระขนาด $n \times (p + 1)$ และมีค่าลำดับชั้นเท่ากับ p

$\underset{\sim}{\beta}$ คือ เวกเตอร์สัมประสิทธิ์การถดถอยขนาด $(p+1) \times 1$

$\underset{\sim}{\varepsilon}$ คือ เวกเตอร์ความคลาดเคลื่อนขนาด $n \times 1$ โดยที่ $E(\underset{\sim}{\varepsilon}) = \underset{\sim}{0}$ และ $COV(\underset{\sim}{\varepsilon}) = \sigma^2 \underset{\sim}{I}_n$

n คือ ขนาดตัวอย่าง

และ p คือ จำนวนตัวแปรอิสระ

1. ตัวประมาณกำลังสองน้อยสุด ($\underset{\sim}{b}$)

$$\underset{\sim}{b} = (\underset{\sim}{X}'\underset{\sim}{X})^{-1}\underset{\sim}{X}'\underset{\sim}{y}$$

ซึ่งมีคุณสมบัติเป็นตัวประมาณไม่เอนเอียงเชิงเส้นที่มีความแปรปรวนต่ำสุด (Best Linear Unbiased Estimator : BLUE) โดยเมทริกซ์ของค่าเฉลี่ยความคลาดเคลื่อนกำลังสองของ $\underset{\sim}{b}$ มีดังนี้

$$MSE(\underset{\sim}{b}) = \sigma^2(\underset{\sim}{X}'\underset{\sim}{X})^{-1}$$

2. ทฤษฎีของเบส์

$$p(\underline{\beta}, \underline{\sigma} \mid \underline{y}) = \frac{p(\underline{y} \mid \underline{\beta}, \underline{\sigma})p(\underline{\beta}, \underline{\sigma})}{p(\underline{y})}$$

$$\propto p(\underline{y} \mid \underline{\beta}, \underline{\sigma})p(\underline{\beta}, \underline{\sigma})$$

เมื่อ $p(\underline{y} \mid \underline{\beta}, \underline{\sigma})$ คือ ฟังก์ชันความหนาแน่นร่วมของ \underline{y} (joint density function) หรือ

$L(\underline{\beta}, \underline{\sigma} \mid \underline{y})$ คือ ฟังก์ชันความควรจะเป็นร่วม (joint likelihood function) สำหรับ $(\underline{\beta}, \underline{\sigma})$ เมื่อทราบข้อมูล \underline{y}

$p(\underline{\beta}, \underline{\sigma})$ คือ การแจกแจงก่อนร่วม (joint prior distribution) สำหรับ $(\underline{\beta}, \underline{\sigma})$

และ $p(\underline{\beta}, \underline{\sigma} \mid \underline{y})$ คือ การแจกแจงภายหลังร่วม (joint posterior) สำหรับ $(\underline{\beta}, \underline{\sigma})$

2.1 การแจกแจงภายหลังเมื่อใช้การแจกแจงก่อนที่ทราบข้อมูล กรณีทราบค่า σ^2

จากตัวแบบการถดถอยเชิงเส้นปกติ (normal linear regression model) เราจะได้ฟังก์ชันความควรจะเป็นสำหรับ $\underline{\beta}$ คือ $L(\underline{\beta}, \underline{\sigma} \mid \underline{y})$ และการแจกแจงก่อนสังยุค (conjugate prior distribution) สำหรับ $\underline{\beta}$ คือ

$P(\underline{\beta})$ แล้วจะหาการแจกแจงภายหลังเมื่อใช้การแจกแจงก่อนที่ทราบข้อมูล กรณีทราบค่า σ^2 ดังนี้

$$p(\underline{\beta} \mid \underline{y}) \propto l(\underline{\beta} \mid \underline{y})p(\underline{\beta})$$

$$\propto \exp\left\{-\frac{1}{2}(\underline{\beta} - \bar{\underline{\beta}})' \bar{\underline{\Sigma}}_{\underline{\beta}}^{-1} (\underline{\beta} - \bar{\underline{\beta}})\right\}$$

$$\sim N(\bar{\underline{\beta}}, \bar{\underline{\Sigma}}_{\underline{\beta}})$$

เมื่อ $\bar{\underline{\Sigma}}_{\underline{\beta}}^{-1} = \underline{\Sigma}_{\underline{\beta}}^{-1} + \underline{X}'\underline{X}/\sigma^2$

และ $\bar{\underline{\beta}} = \left[\bar{\underline{\Sigma}}_{\underline{\beta}}^{-1} + \underline{X}'\underline{X}/\sigma^2\right]^{-1} \left[\bar{\underline{\Sigma}}_{\underline{\beta}}^{-1} \underline{\beta} + (\underline{X}'\underline{X}/\sigma^2) \underline{b}\right]$

โดยที่ $\bar{\beta}$ คือ เวกเตอร์ค่าเฉลี่ยก่อน (prior mean)

และ $\bar{\Sigma}_{\beta}$ คือ เมทริกซ์ความแปรปรวนร่วมก่อน (prior covariance) ของ $\bar{\beta}$ ซึ่ง $\bar{\Sigma}_{\beta}^{-1} = A / \sigma^2$ จากการ

$$\text{กำหนดให้ } A = \sigma^2 \bar{\Sigma}_{\beta}^{-1}$$

โดยเมทริกซ์ของค่าเฉลี่ยความคลาดเคลื่อนกำลังสองของตัวประมาณเบสส์เมื่อใช้การแจกแจงก่อนที่ทราบข้อมูล ($\bar{\beta}$) มีดังนี้

$$\begin{aligned} \text{MES}(\bar{\beta}) &= \text{COV}(\bar{\beta}) + \text{bias}(\bar{\beta}) \cdot \text{bias}(\bar{\beta})' \\ &= \sigma^2 W X' X W' + W A \delta \delta' A' W' \end{aligned}$$

เมื่อ $\text{bias}(\bar{\beta})$ คือ เวกเตอร์ความเอนเอียงของ $\bar{\beta}$

$$W = (A + X'X)^{-1}$$

และ $\delta = \bar{\beta} - \beta$

2.2 การแจกแจงภายหลังเมื่อใช้การแจกแจงก่อนที่ไม่ทราบข้อมูล กรณีทราบค่า σ^2

การแจกแจงก่อนที่ไม่ทราบข้อมูลสำหรับ β เมื่อทราบค่า σ^2 คือ

$$p(\beta) = p(\beta_0) \cdot p(\beta_1) \cdots p(\beta_p)$$

α ค่าคงที่

ฟังก์ชันความควรจะเป็น คือ

$$\begin{aligned} L(\beta | y) &\propto L(\beta | y) p(\beta) \\ &\propto \exp \left\{ \frac{-1}{2\sigma^2} (\beta - b)' X' X (\beta - b) \right\} \\ &\sim N(b, \sigma^2 (X'X)^{-1}) \end{aligned}$$

2.3 การแจกแจงภายหลังเมื่อใช้การแจกแจงก่อนร่วมที่ทราบข้อมูล กรณีไม่ทราบค่า σ^2
การแจกแจงก่อนร่วมสำหรับ (β, σ) มีดังนี้

$$p(\beta, \sigma) = p(\beta|\sigma)p(\sigma) \\ \propto \sigma^{-(p+1)-\bar{v}-1} \exp\left[\frac{-1}{2\sigma^2} \left\{ \bar{v}\bar{s}^2 + (\beta - \bar{\beta})' A (\beta - \bar{\beta}) \right\}\right]$$

ฟังก์ชันความควรจะเป็นร่วมสำหรับ (β, σ) มีดังนี้

$$L(\beta, \sigma | y) \propto \sigma^{-n} \exp\left[\frac{-1}{2\sigma^2} (y - X\beta)' (y - X\beta)\right]$$

เราหาการแจกแจงภายหลังร่วมเมื่อใช้การแจกแจงก่อนที่ทราบข้อมูล กรณีไม่ทราบค่า σ^2 มีดังนี้

$$p(\beta, \sigma | y) \propto L(\beta, \sigma | y) p(\beta, \sigma) \\ \propto \sigma^{-n-(p+1)-\bar{v}-1} \exp\left[\frac{-1}{2\sigma^2} \left\{ \bar{v}\bar{s}^2 + (\beta - \bar{\beta})' (A + X'X) (\beta - \bar{\beta}) \right\}\right]$$

เมื่อ $\bar{\beta} = (A + X'X)^{-1} (A\bar{\beta} + X'X)\bar{\beta}$

$$\bar{v}\bar{s}^2 = \bar{v}\bar{s}^2 + y'y + \bar{\beta}' A \bar{\beta} - \bar{\beta}' (A + X'X) \bar{\beta}$$

และ $\bar{v} = n + \bar{v}$

การแจกแจงภายหลังขอบ (marginal posterior distribution) $p(\beta | y)$ หาได้จาก

$$p(\beta | y) = \int_0^\infty p(\beta, \sigma | y) d\sigma \\ \propto \left[1 + \frac{1}{\bar{v}} (\beta - \bar{\beta})' \frac{(A + X'X)}{\bar{s}^2} (\beta - \bar{\beta}) \right]^{-\bar{v}/2} \\ \sim t(\bar{v}, \bar{\beta}, \left[\bar{v}/(\bar{v}-2) \right] \bar{s}^2 (A + X'X)^{-1})$$

2.4 การแจกแจงภายหลังร่วมเมื่อใช้การแจกแจงก่อนร่วมที่ไม่ทราบข้อมูล กรณีไม่ทราบค่า σ^2 การแจกแจงก่อนร่วมที่ไม่ทราบข้อมูลที่ใช้ทั่วไป (Conventional joint prior distribution) สำหรับ (β, σ) มีดังนี้

$$p(\beta | y) \propto \frac{1}{\sigma}$$

ฟังก์ชันความควรจะเป็นร่วมสำหรับ (β, σ) มีดังนี้

$$L(\beta, \sigma | y) \propto \sigma^{-n} \exp \left[\frac{-1}{2\sigma^2} \left\{ v\hat{\sigma}^2 + (\beta - b)' X' X (\beta - b) \right\} \right]$$

เมื่อ $v\hat{\sigma}^2 = (y - Xb)'(y - Xb)$ คือ ผลบวกกำลังสองของการประมาณด้วยวิธีกำลังสองน้อยสุดและ $v = n - (p + 1)$ คือ ระดับความเป็นเสรี

การแจกแจงภายหลังร่วม (joint posterior distribution) สำหรับ (β, σ) กรณีไม่ทราบค่า σ^2 มีดังนี้

$$p(\beta, \sigma | y) \propto L(\beta, \sigma | y) p(\beta, \sigma) \\ \propto \sigma^{-(n+1)} \exp \left[\frac{-1}{2\sigma^2} \left\{ v\hat{\sigma}^2 + (\beta - b)' X' X (\beta - b) \right\} \right]$$

การแจกแจงภายหลังขอบ $p(\beta | y)$ จากการอินทิกรัล σ ออกจาก $p(\beta, \sigma | y)$ มีดังนี้

$$p(\beta | y) \propto \left[1 + \frac{1}{v\hat{\sigma}^2} (\beta - b)' X' X (\beta - b) \right]^{-(p+1+v)/2} \\ \sim t(v, b, [v/(v-2)]\hat{\sigma}^2 (X'X)^{-1})$$

2.5 การแจกแจงภายหลังเมื่อใช้การแจกแจงก่อนของเจฟฟรีส์

การแจกแจงก่อนของเจฟฟรีส์ (Jeffereys's prior distribution) เป็นการแจกแจงก่อนที่ไม่ทราบข้อมูลชนิดหนึ่ง ซึ่งมีคุณสมบัติไม่แปรเปลี่ยนภายใต้การแปลงพารามิเตอร์ (parameterization invariance) โดยการแจกแจงก่อนของเจฟฟรีส์ในกรณีตัวแบบเชิงเส้น มีดังนี้

$$p(\beta, \sigma) \propto \sigma^{-1}$$

จะเห็นได้ว่าการแจกแจงก่อนของเจฟฟรีส์เหมือนกับ การแจกแจงก่อนที่ไม่ทราบข้อมูลที่ใช้ทั่วไป (Conventional noninformative prior) ในกรณีไม่ทราบค่า σ^2 และการแจกแจงก่อนของเจฟฟรีส์จะเป็นสัดส่วนกับค่าคงที่ $(p(\beta, \sigma) \propto \text{ค่าคงที่})$ ในกรณีที่ทราบค่า σ^2 ซึ่งเหมือนกันกับการแจกแจงก่อนที่ไม่ทราบข้อมูลที่ใช้ทั่วไปในกรณีทราบค่า σ^2 ดังนั้นการแจกแจงภายหลัง

เมื่อใช้การแจกแจงก่อนของเจฟฟรีย์เหมือนกันกับการแจกแจงภายหลังเมื่อใช้การแจกแจงก่อนที่ไม่ทราบข้อมูล

แผนการทดลอง

1. สถานการณ์ต่างๆ ที่ศึกษา มีดังนี้

1.1 ขนาดตัวอย่างเท่ากับ 10 30 50 และ 100

1.2 กลุ่มตัวอย่างของความคลาดเคลื่อนสุ่มจากประชากรที่มีการแจกแจงปกติ ซึ่งมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 0 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.1 0.3 0.5 0.7 และ 0.9

1.3 ตัวแปรอิสระเป็นค่าคงที่ซึ่งสุ่มมาจากประชากรที่มีการแจกแจงปกติด้วยค่าเฉลี่ยเท่ากับ 1 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.1 0.15 0.2 0.25 0.3 0.5 0.7 และ 0.9 นั่นคือ เปอร์เซนต์ของสัมประสิทธิ์ความแปรผันของตัวแปรอิสระเท่ากับ 10% 15% 20% 25% 30% 50% 70% และ 90% ตามลำดับ

1.4 กำหนดค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยในตัวแบบ คือ β_0 เท่ากับ 0.5 และ β_1 เท่ากับ 0.5

1.5 จากข้อ 1 ข้อ 3 และข้อ 4 เราจะได้ว่ากลุ่มตัวอย่างของตัวแปรตามมีการแจกแจงปกติ ซึ่งมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 1 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.1 0.3 0.5 0.7 และ 0.9

2. การหาค่า Z ที่เหมาะสม

เนื่องจากค่าเฉลี่ยก่อน (prior mean) ของการแจกแจงก่อนที่ทราบข้อมูลมีผลต่อตัวประมาณเบสส์เมื่อใช้การแจกแจงดังกล่าว ดังนั้นผู้วิจัยจึงกำหนดค่าในเมทริกซ์ความแปรปรวนร่วมก่อน (prior covariance matrix) ให้เป็นค่าคงที่ใดๆ และกำหนดค่าของเวกเตอร์ค่าเฉลี่ยก่อนให้เป็นฟังก์ชันของค่าปกติมาตรฐาน และทำการหาค่า Z ที่เหมาะสมที่ทำทราบค่าเฉลี่ยความ

เคลื่อนกำลังสองของตัวประมาณสัมประสิทธิ์การถดถอยด้วยวิธีเบสส์เมื่อใช้การแจกแจงก่อนที่ทราบข้อมูลมีค่าสูงสุดเท่าที่เป็นไปได้ แต่มีค่าต่ำกว่าค่าเฉลี่ยความคลาดเคลื่อนกำลังสองด้วยวิธีกำลังสองน้อยสุด โดยค่า Z ที่มีค่ายิ่งสูงขึ้นจะทำให้ค่าเฉลี่ยก่อนยังมีค่าห่างจากค่าสัมประสิทธิ์การถดถอย ซึ่งจะส่งผลให้ค่าเฉลี่ยความคลาดเคลื่อนกำลังสองมีค่าสูงขึ้น

ดังนั้นวิธีการข้างต้นจึงเป็นการหาตัวประมาณเบสส์เมื่อใช้การแจกแจงก่อนที่ทราบข้อมูลที่ไม่ดีที่สุดเท่าที่เป็นไปได้ แต่ดีกว่าตัวประมาณกำลังสองน้อยสุดและตัวประมาณเบสส์เมื่อใช้การแจกแจงก่อนที่ไม่ทราบข้อมูล

3. ค่าเฉลี่ยความคลาดเคลื่อนกำลังสอง

การคำนวณค่าเฉลี่ยความคลาดเคลื่อนกำลังสอง (Mean Square of Error : MSE) ของค่าประมาณสัมประสิทธิ์การถดถอยของแต่ละวิธี โดยกระทำซ้ำ 500 ครั้งในแต่ละสถานการณ์ตามแผนการทดลอง แล้วคำนวณค่าเฉลี่ยของค่าเฉลี่ยความคลาดเคลื่อนกำลังสอง (Average of Mean Square of Error : AMSE) ของแต่ละวิธีโดยการคำนวณเปอร์เซนต์ของอัตราส่วนผลต่างค่าเฉลี่ยความคลาดเคลื่อนกำลังสอง (DIFF) ดังนี้

$$DIFF = \frac{AMSE_i - AMSE_{min}}{AMSE_{min}} \times 100, i = 1, 2, 3$$

เมื่อ $AMSE_i$ คือ AMSE ของแต่ละวิธี

และ $AMSE_{min}$ คือ AMSE ของวิธีที่ให้ค่า AMSE ต่ำสุด

โดยที่ $i = 1$ หมายถึง วิธีกำลังสองน้อยสุด

$i = 2$ หมายถึง วิธีเชิงเบสส์เมื่อใช้การแจกแจงก่อนที่ไม่ทราบข้อมูล

$i = 3$ หมายถึง วิธีเชิงเบสส์เมื่อใช้การแจกแจงก่อนที่ทราบข้อมูล

สรุปผลการวิจัย

1. ผลสรุปจากการเปรียบเทียบตัวประมาณ สัมประสิทธิ์การถดถอย เมื่อศึกษากรณีเฉพาะของ ตัวประมาณเบส์ที่ใช้การแจกแจงก่อนที่ทราบข้อมูล

กรณีทราบค่า σ^2

ค่า AMSE ของแต่ละวิธีแปรผันตามส่วน เบี่ยงเบนมาตรฐานของตัวแปรตาม และแปรผกผันกับ เพอร์เซ็นต์ของสัมประสิทธิ์ความแปรผันของตัวแปร อิสระและขนาดตัวอย่าง ตามลำดับความสำคัญจากมาก ไปน้อย

วิธี NOR จะให้ประสิทธิภาพดีเมื่อเปอร์เซ็นต์ ของสัมประสิทธิ์ความแปรผันของตัวแปรอิสระมีค่าต่ำ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของตัวแปรตามมีค่าสูงและ ขนาดตัวอย่างเล็ก และวิธี OLS จะให้ประสิทธิภาพดี เมื่อเปอร์เซ็นต์ของสัมประสิทธิ์ความแปรผันของตัวแปร อิสระมีค่าสูง ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของตัวแปรตาม มีค่าต่ำและขนาดตัวอย่างใหญ่ ส่วนวิธี UNI จะไม่ให้ ประสิทธิภาพดีกว่าวิธีอื่น เนื่องจากค่า AMSE ของวิธี UNI จะมีค่าสูงกว่าค่า AMSE ของวิธี OLS เสมอ โดยวิธี OLS และ NOR จะให้ประสิทธิภาพที่ดีที่สุด ณ สถานการณ์ ดังนี้

ตารางที่ 1 วิธีที่ให้ประสิทธิภาพดีที่สุดจำแนกตามสถานการณ์ ในกรณีที่ทราบค่า σ^2

	n	CV(X) = 10%				CV(X) = 15%				CV(X) = 20%				CV(X) = 25%			
		10	30	50	100	10	30	50	100	10	30	50	100	10	30	50	100
SD(Y)=0.1		×	×	×	×	×	×	×	×	✓	✓	×	×	✓	✓	✓	✓
SD(Y)=0.3		×	×	×	×	×	×	×	×	×	×	×	×	×	✓	×	✓
SD(Y)=0.5		×	×	×	×	×	×	×	×	×	×	×	×	×	×	×	×
SD(Y)=0.7		×	×	×	×	×	×	×	×	×	×	×	×	×	×	×	×
SD(Y)=0.9		×	×	×	×	×	×	×	×	×	×	×	×	×	×	×	×

ตารางที่ 1 (ต่อ)

	n	CV(X) = 30%				CV(X) = 50%				CV(X) = 70%				CV(X) = 90%			
		10	30	50	100	10	30	50	100	10	30	50	100	10	30	50	100
SD(Y)=0.1		✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
SD(Y)=0.3		×	✓	×	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
SD(Y)=0.5		×	×	×	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
SD(Y)=0.7		×	×	×	✓	×	✓	✓	✓	×	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
SD(Y)=0.9		×	×	×	×	×	×	✓	✓	×	✓	✓	✓	×	✓	✓	✓

หมายเหตุ ✓ หมายถึงวิธี OLS
× หมายถึงวิธี NOR

กรณีไม่ทราบค่า σ^2

ผลสรุปที่ได้มีลักษณะเดียวกับกรณีทราบค่า σ^2 ซึ่งประสิทธิภาพของวิธี OLS จะเหมือนเดิม แต่ประสิทธิภาพของวิธี UNI และวิธี NOR จะต่ำกว่ากรณีทราบค่า σ^2 ณ สถานการณ์เดียวกัน

เนื่องจากค่า AMSE ของวิธี UNI และวิธี NOR ในกรณีไม่ทราบค่า σ^2 จะมีค่าความแปรปรวนจากการประมาณค่าเพิ่มขึ้น และเมื่อขนาดตัวอย่างเพิ่มขึ้น ประสิทธิภาพของทั้งสองกรณีจะใกล้เคียงกันมากขึ้น โดยวิธี OLS และ NOR จะให้ประสิทธิภาพดีที่สุด ณ สถานการณ์ดังนี้

ตารางที่ 2 วิธีที่ให้ประสิทธิภาพดีที่สุดจำแนกตามสถานการณ์ ในกรณีที่ทราบค่า σ^2

n	CV(X) = 30%				CV(X) = 50%				CV(X) = 70%				CV(X) = 90%			
	10	30	50	100	10	30	50	100	10	30	50	100	10	30	50	100
SD(Y)=0.1	×	×	×	×	✓	×	×	×	✓	✓	✓	×	✓	✓	✓	✓
SD(Y)=0.3	×	×	×	×	×	×	×	×	×	×	×	×	×	✓	×	✓
SD(Y)=0.5	×	×	×	×	×	×	×	×	×	×	×	×	×	×	×	×
SD(Y)=0.7	×	×	×	×	×	×	×	×	×	×	×	×	×	×	×	×
SD(Y)=0.9	×	×	×	×	×	×	×	×	×	×	×	×	×	×	×	×

ตารางที่ 2 (ต่อ)

n	CV(X) = 30%				CV(X) = 50%				CV(X) = 70%				CV(X) = 90%			
	10	30	50	100	10	30	50	100	10	30	50	100	10	30	50	100
SD(Y)=0.1	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
SD(Y)=0.3	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
SD(Y)=0.5	×	×	×	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
SD(Y)=0.7	×	×	×	✓	×	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
SD(Y)=0.9	×	×	×	×	×	×	✓	✓	×	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓

หมายเหตุ ✓ หมายถึงวิธี OLS
× หมายถึงวิธี NOR

2. ผลสรุปจากการหาตัวประมาณเบสส์ที่ใช้การแจกแจงก่อนที่ทราบข้อมูลที่ไม่ดีที่สุด แต่ดีกว่าตัวประมาณกำลังสองน้อยสุดและตัวประมาณเบสส์ที่ใช้การแจกแจงก่อนที่ไม่ทราบข้อมูล

กรณีทราบค่า σ^2
ค่า Z ที่เหมาะสมแปรผันตามส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของตัวแปรตาม แต่แปรผกผันกับเปอร์เซ็นต์ของสัมประสิทธิ์ความแปรผันของตัวแปรอิสระและขนาดตัวอย่างตามลำดับความสำคัญจากมากไปน้อย

ค่า Z ที่เหมาะสมจะมีค่าสูงขึ้นเมื่อเปอร์เซ็นต์ของสัมประสิทธิ์ความแปรผันของตัวแปรอิสระมีค่าต่ำ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของตัวแปรตามมีค่าสูงและขนาดตัวอย่างเล็ก ส่วนค่า Z ที่เหมาะสมจะมีค่าต่ำเมื่อเปอร์เซ็นต์ของสัมประสิทธิ์ความแปรผันของตัวแปรอิสระมีค่าสูง ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของตัวแปรตามมีค่าต่ำ และขนาดตัวอย่างใหญ่

กรณีไม่ทราบค่า σ^2

ผลสรุปที่ได้มีลักษณะเดียวกับกรณี σ^2 ทราบค่า แต่ค่า Z ที่เหมาะสมในกรณีไม่ทราบค่า σ^2 จะมีค่าต่ำกว่าค่า Z ที่เหมาะสมในกรณีทราบค่า σ^2 ณ สถานการณ์เดียวกัน และเมื่อขนาดตัวอย่างเพิ่มขึ้นค่า Z ที่เหมาะสมของทั้งสองกรณีจะมีค่าใกล้เคียงกันมากขึ้น

วิธีต่าง ๆ ที่ใช้ในการประมาณจะมีประสิทธิภาพสูงขึ้น เมื่อเปอร์เซ็นต์ของสัมประสิทธิ์ความแปรผันของตัวแปรอิสระและขนาดตัวอย่างเพิ่มขึ้น และจะมีประสิทธิภาพลดลงเมื่อส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของตัวแปรตามเพิ่มขึ้น

ดังนั้น การเลือกวิธีการประมาณค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยของตัวแบบการถดถอยที่เหมาะสมในเบื้องต้นสามารถทำได้โดยการวัดการกระจายสัมพัทธ์ของตัวแปรอิสระ (ค่าสัมประสิทธิ์ความแปรผันของตัวแปรอิสระ) หากค่าวัดการกระจายมีค่าค่อนข้างสูง (ตั้งแต่ 50% ขึ้นไป) เราจะเลือกวิธีกำลังสองน้อยสุด และค่าวัดการกระจายมีค่าต่ำ (น้อยกว่า 50%) เราจะเลือกวิธีเชิงเบสเมื่อใช้การแจกแจงก่อนที่ทราบข้อมูล \square

บรรณานุกรม

- Birkes, David and Dodge, yadolah. *Alternative methods of regression*. New York : John Wiley & Sons, 1993.
- Box, George E. P. and Tiao, George C. *Bayesian inference in statistical analysis*. Reading, Mass : Addison-Wesley, 1973.
- Press, S. James. *Bayesian statistics : principles, models, and applications*. New York : John Wiley & Sons, 1989.
- Vinod, Hrishikesh D. and Ullah, Aman. *Recent advances in regression methods*. New York : Dekker, 1981.

การปฏิรูปคุณธรรมจริยธรรมสังคมไทย

ศาสตราจารย์ ดร.เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์

คุณธรรม (virtue) หมายถึง สภาพคุณงามความดี¹ ความรู้สึกผิดชอบชั่วดีในทางศีลธรรม² เป็นหลักความผิดความถูกที่ยอมรับโดยทั่วไป

จริยธรรม (morality or ethics) หมายถึง ธรรมที่เป็นข้อประพฤติปฏิบัติ³ หรือแบบแผนความประพฤติ ซึ่งตั้งอยู่บนหลักคุณธรรมของสังคมนั้น⁴

คุณธรรมกับจริยธรรม มีความแตกต่างกัน โดยคุณธรรมเป็นสำนึกในความดีงาม ความรู้ผิดชอบชั่วดีเกี่ยวกับเรื่องต่าง ๆ ที่บุคคลนั้นยึดมั่นอยู่ใน มีลักษณะเป็นนามธรรมที่รับรู้ได้เมื่อบุคคลนั้นตัดสินใจ และแสดงออกภายนอกอันเกิดจากการตัดสินใจด้วยตนเอง ไม่มีการบังคับ คุณธรรมเป็นเหมือนปรัชญาความคิด ดีงาม สะท้อนเป็นค่านิยมและพฤติกรรมที่ดีงาม ก่อให้เกิดความสุขทางใจเมื่อได้ปฏิบัติ ยกตัวอย่างเช่น สามีที่มีคุณธรรมจะดูแลเอาใจใส่ต่อภรรยา รับผิดชอบ ต่อครอบครัว แม้ว่าจะมีความยากลำบากเพราะภรรยา

เจ็บป่วย พิกัด ทูลภาพก็ตาม ครูที่มีคุณธรรมจะถ่ายทอดความรู้แก่ศิษย์อย่างเต็มที่ด้วยความจริงใจ โดยไม่แสวงหาประโยชน์ส่วนตัวด้วยการให้เด็กจ่ายเงิน เรียนพิเศษ นักการเมืองที่มีคุณธรรมจะช่วยเหลือชาวบ้าน ด้วยใจที่เสียสละ จะหาเสียงด้วยใจที่มุ่งหวังเข้าไป ทำประโยชน์แก่ประเทศชาติที่ใกล้จะพังทลายเพราะการคอร์รัปชัน เป็นต้น ถึงกระนั้นคนมีจริยธรรมอาจไม่ใช่ผู้มีคุณธรรม หากเขากระทำด้วยแรงจูงใจอื่น เช่น ทำเพื่อหวังการมีภาพพจน์ที่ดี ทำเพื่อหวังได้รับรางวัล เป็นต้น ในทางกลับกัน คนมีคุณธรรมอาจกลายเป็นผู้ทำผิดจริยธรรมได้ หากจริยธรรมที่สังคมกำหนดนั้นขัดแย้งกับคุณธรรมภายในใจของบุคคลนั้น เช่น กฎหมายกำหนดว่า การทำแท้งเป็นสิ่งที่ไม่แพทย์กระทำได้ในกรณีหญิงนั้นตั้งครรภ์เพราะถูกข่มขืน แต่แพทย์บางคนปฏิเสธที่จะทำเพราะขัดแย้งกับคุณธรรมในใจ ที่เชื่อมั่นว่าการฆ่าคนเป็นบาป ด้วยเหตุผลทางศาสนา

*ผู้อำนวยการสถาบันอนาคตศึกษาเพื่อการพัฒนา : Ph.D. (เศรษฐศาสตร์) มหาวิทยาลัยโมนาช ออสเตรเลีย

¹ราชบัณฑิตยสถาน. พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2525 (กรุงเทพฯ : อักษรเจริญทัศน์, พิมพ์ครั้งที่ 6, 2539).

²ประกาศริ สหอาชีพ. พื้นฐานการศึกษาทางศาสนาและจริยธรรม (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, พิมพ์ครั้งที่ 2, 2540) หน้า 21.

³ราชบัณฑิตยสถาน. อ่างแล้ว.

⁴วีระ บำรุงรักษ์. "จริยธรรม" ใน แนวทางการพัฒนาจริยธรรมไทย เอกสารประกอบการสัมมนาการประชุมทางวิชาการเกี่ยวกับจริยธรรมไทย จัดโดยกรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ, 2532 วันที่ 22-27 มกราคม 2532, หน้า 131-141.

จากที่ได้กล่าวข้างต้นคำว่าคุณธรรมจริยธรรม คือ ความประพฤติที่ดีงาม อันมีรากฐานเริ่มต้นจากปรัชญาความคิดที่ถูกต้อง ประกอบกับมีค่านิยมที่ถูกต้อง และเมื่อประพฤติแล้วเป็นเหตุก่อให้เกิดความรู้สึกที่ดีงามทั้งต่อตนเองและต่อบุคคลอื่น

คุณธรรมจริยธรรมเป็นเครื่องควบคุมและกำกับการประพฤติของคนในสังคม ให้มีความรู้สึกนึกคิดและแสดงออกในสิ่งที่ดีงาม ก่อให้เกิดประโยชน์สุขทั้งแก่ตนเอง ผู้อื่น และสังคมส่วนรวม จุดมุ่งหมายสูงสุดของการมีคุณธรรมจริยธรรมในสังคมเพื่อให้ทุกชีวิตอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างสงบสันติและมีความสุข

คุณธรรมจริยธรรมของสังคมต่าง ๆ มักจะกำหนดด้วยกรอบความเชื่อตามหลักศาสนา ค่านิยม สังคม ขนบประเพณี และมีการถ่ายทอดผ่านกระบวนการขัดเกลาทางสังคม ดังนั้นคุณธรรม จริยธรรม จึงมักสอดคล้องและสามารถกล่าวควบคู่กันไป อีกทั้งอาจมีการเปลี่ยนแปลงไปตามกลุ่มสังคมหรือช่วงเวลา เช่น สังคมไทยในสมัยอดีตยกย่องผู้ชายที่ยืนตรีภึงงูที่พ่อแม่ยากจนมาเป็นภรรยาอีกคนหนึ่ง โดยถือว่าผู้ชายคนนี้เป็นคนที่มีคุณธรรมเพราะช่วยเหลือผู้ที่ด้อยกว่า แนวคิดเช่นนี้ได้เปลี่ยนไปในสังคมปัจจุบัน หากชายคนนี้กระทำดังกล่าวจะถูกกล่าวหาว่าเป็นคนที่ไม่ซื่อสัตย์ต่อภรรยา เป็นการกระทำที่สังคมไม่ยอมรับ เป็นต้น

คุณธรรมจริยธรรมในสังคมไทย

คุณธรรมจริยธรรมในสังคมไทย หมายถึง สภาพคุณงามความดีที่เป็นข้อประพฤติปฏิบัติ ซึ่งก่อให้เกิดความรู้สึกผิดชอบชั่วดีอันเป็นหลักประพฤติปฏิบัติสำหรับบุคคลในสังคมไทย

ปัจจุบันสำนักทางคุณธรรมจริยธรรมของคนในสังคมกำลังเสื่อมลงอย่างเห็นได้ชัด คนในสังคมไทยกำลังทำลายตนเอง อันเกิดจากรากฐานปรัชญาความคิด

และค่านิยมที่ผิดเพี้ยนไปจากหลักศีลธรรมและคุณธรรมอันดี ยกตัวอย่างเช่น

- สังคมไทยตั้งอยู่บนพื้นฐานที่เห็นคุณค่าคนที่ความร่ำรวยฐานะ ยศศักดิ์และผลประโยชน์มากกว่า “ความดี” เรากราบไหว้เงินทอง เราสร้างค่านิยมแห่งการชมเชยคนที่ดูเหมือนมีอำนาจ มีเงิน มีตำแหน่ง

- จรรยาบรรณในแวดวงวิชาชีพตกต่ำลง เช่น แพทย์ที่ไร้จรรยาบรรณกลายเป็นแพทย์พาณิชย์ ตำรวจที่กลายเป็นคนร้ายแทนที่จะเป็นผู้พิทักษ์สันติราษฎร์ เป็นต้น

ยังมีจริยธรรมอีกมากมายที่กำลังตกต่ำลง สังคมไทยกลายเป็นสังคมแห่งการพนัน สังคมแห่งความรุนแรง สังคมจอมโกง สังคมแห่งการโกหก หลอกลวง สังคมฟุ้งเฟ้อ และ สังคมที่เห็นผิดเป็นชอบหลายประการ⁵ ดังนั้นเมื่อเราให้ความเลวร้ายนำหน้าความดีงาม สังคมจึงเต็มไปด้วยความชั่วร้ายต่างๆ มากมาย ไม่ว่าจะเป็นปัญหาอาชญากรรม ยาเสพติด โสเภณี การทำแท้ง หรือปัญหาระดับบุคคล เช่น ความไร้วินัยในชีวิต การขาดความรับผิดชอบ การขาดความยับยั้งชั่งใจ เป็นต้น

สภาพจริยธรรมที่ตกต่ำเช่นนี้เกิดขึ้นในคนทุกกลุ่มของสังคม ไม่ว่าจะเป็นกลุ่มบุคคลในระดับผู้นำของประเทศ นักการเมือง ครู อาจารย์ พ่อแม่ สื่อมวลชน บุคคลเหล่านี้สมควรที่จะเป็นแบบอย่างที่ดี แต่ไม่ได้ทำหน้าที่อย่างดีเลิศ ก่อให้เกิดการส่งผ่านปรัชญาการมองโลกด้วยค่านิยมที่ผิดลงไปในคนรุ่นหลัง และพฤติกรรมที่เป็นแบบอย่างที่ไม่ดีที่เยาวชนเลียนแบบโดยไม่รู้ตัว ดังนั้นเขาเหล่านี้จึงประพฤติปฏิบัติตามความต้องการของตนเองโดยไม่สนใจว่าจะสร้างความเสียหายให้แก่ส่วนรวมหรือไม่ และเมื่อทุกๆ คนไม่มีจริยธรรมอันดี อาจนำไปสู่สภาพสังคมฝุ่กร่อนไปในที่สุด

⁵ เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์. สังคมทุรกัน : ยุทธศาสตร์ความล่มสลายของสังคม (กรุงเทพฯ : ชัดเชสมิเดีย, 2539)

ปัจจุบันนี้เรายอมรับกันโดยทั่วไปว่า คุณธรรมจริยธรรมในสังคมไทยได้เสื่อมลง สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ได้สรุปภาพรวมสังคมไทย ชี้ให้เห็นถึงปัญหาความเสื่อมโทรมของวัฒนธรรม ค่านิยมและจิตใจว่า ปัญหาความเสื่อมโทรมของวัฒนธรรม ค่านิยมและจิตใจ นับเป็นปัญหาใหญ่ประการหนึ่งที่ต้องแก้ไข⁶

ทั้งนี้ภาครัฐได้มีนโยบายเร่งด่วนบรรจุไว้ใน แผนพัฒนาระดับชาติ อาทิ แผนงานหลักที่ 5 ของแผนแม่บททศวรรษสืบสานวัฒนธรรมเพื่อการพัฒนา (พ.ศ.2541-2550)⁷ กำหนดว่าคุณธรรม ค่านิยม และพฤติกรรมที่ควรได้รับการปลูกฝังและสร้างเสริม ให้เป็นวิถีชีวิตในสังคมไทย หรือในการร่างแผนพัฒนา เศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 (พ.ศ.2545-2549) ได้ยึดแนวคิดคนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนา ต่อเนื่องจากแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 8 เพื่อดำเนินการ ให้เห็นผลอย่างเป็นรูปธรรมต่อเนื่องต่อไป และการ ยึดหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เป็นพื้นฐาน การพัฒนาการดำเนินชีวิตของคนไทย⁸

แนวคิดในการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม ดังกล่าวข้างต้น เป็นแนวคิดเชิงอุดมคติที่ดี แต่การที่จะ ทำให้แนวคิดเหล่านี้เกิดขึ้นเป็นจริงในชีวิตคนในสังคมได้นั้น จำเป็นต้องมีการพัฒนาในลักษณะของ “การปฏิรูป คุณธรรมจริยธรรม” ไม่เพียงแต่การสอนจริยธรรมใน

ระบบการศึกษา หรือสื่อสารให้ประชาชนรู้ว่าคุณธรรม จริยธรรมที่พึงประสงค์มีอะไรบ้าง เนื่องจากคุณธรรม จริยธรรมในสังคมไทยมีปัญหาที่รากฐานความคิด รากฐานความเชื่อ ค่านิยมของคนในสังคมหลายประการ ขัดแย้งกับอุดมคติของคุณธรรม จริยธรรมที่ควรจะเป็น อันเป็นเหตุให้คุณธรรมจริยธรรมที่พึงประสงค์ไม่สามารถ เกิดขึ้นจริงได้ในสังคมไทย แม้ว่าจะมีอุดมคติปรารถนา ให้เกิดเช่นนั้นก็ตาม จำเป็นต้องได้รับการแก้ไข ที่รากฐานของระบบความคิดและบริบทต่างๆ ในสังคม

ค่านิยมในสังคมไทยส่วนใหญ่จะขัดแย้ง กับกฎระเบียบสากลที่เรานำมาใช้ คนในสังคม เห็นคุณค่าของเงินและวัตถุมากกว่าเห็นคุณค่าของคน นอกจากนี้ยังเห็นแก่ประโยชน์ส่วนตัวและพวกพ้อง มากกว่าเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม ทั้งนี้เนื่องมาจาก รูปแบบของจริยธรรมในเรื่องต่างๆ เช่น สิทธิเสรีภาพ ความเท่าเทียมกันของประชาชนตามระบอบประชาธิปไตย หรือแม้แต่แนวคิดที่เน้นคนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนา เหล่านี้เป็นรูปแบบที่รับมาจากตะวันตก ขัดแย้งกับ รากฐานทางปรัชญาของคนไทยที่ให้คุณค่าแก่เงิน/วัตถุ ความสุข/ความอยู่รอดของตนเอง และความสัมพันธ์ ระหว่างบุคคลมากกว่าให้คุณค่าประโยชน์ส่วนรวม ก่อให้เกิดพฤติกรรมที่ไม่ถูกต้องตามหลักคุณธรรม จริยธรรม ดังแสดงในตารางหน้าถัดไป

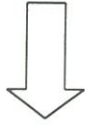
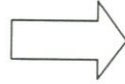
⁶สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. สถานการณ์และแนวโน้มการพัฒนาประเทศ เอกสารประกอบการประชุมเชิงปฏิบัติการ “กรอบความคิดการพัฒนาประเทศฯ ฉบับที่ 9 (พ.ศ.2545-2549)”, หน้า 6.

⁷แผนแม่บท ทศวรรษสืบสานวัฒนธรรมเพื่อการพัฒนา (พ.ศ.2541-2550) (มปท.,มปป.), หน้า 38-39.

⁸สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. รายงานผลการระดมความคิด กรอบวิสัยทัศน์และทิศทาง แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 9 ระดับจังหวัดและอนุภาคทั่วประเทศ เอกสารประกอบการสัมมนาระดมความคิดระดับชาติ กรอบวิสัยทัศน์และ ทิศทางแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 9 วันพุธที่ 10 พฤษภาคม 2543 หน้า12.

การให้คุณค่าของคนในสังคม

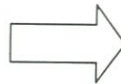
เงิน/วัตถุเป็นใหญ่
ความสุขเป็นใหญ่
ความสัมพันธ์เป็นใหญ่

- คนบางคนมีค่ามากกว่าบางคน
- ยกย่องคนที่ฐานะ ตำแหน่ง
- เห็นแก่ประโยชน์ส่วนตัว
- ยึดบุคคล
- ทำตามใจตนเอง
- ทำสิ่งที่ตนเองพึงพอใจ
- เอารอดเอาเปรียบ
- ละเมิดสิทธิเสรีภาพของผู้อื่น
- กอบโกยให้มากที่สุด
- เกียจคร้าน/รักสบาย
- บั่นทอน/ทำลายกัน
- ความสำเร็จคือ
 - หาทรัพย์/วัตถุได้มาก
 - อยู่ในตำแหน่งที่มีเกียรติ

การให้คุณค่าของสากล

คนเป็นใหญ่
ความดีเป็นใหญ่
หลักการเป็นใหญ่

- คนทุกคนเท่าเทียมกัน
- ยกย่องคนดี
- เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม
- ยึดหลักการ
- รับผิดชอบ, เคารพกฎระเบียบ
- ทำสิ่งที่เหมาะสม ไม่ก่อความเดือดร้อนแก่ผู้อื่น
- ยุติธรรม
- เคารพสิทธิเสรีภาพของผู้อื่น
- เสียสละเพื่อผู้ที่ด้อยโอกาสกว่า
- ชยัน/อุทิศสาคะ พากเพียร
- สนับสนุน/ส่งเสริมกัน
- ความสำเร็จคือ
 - ช่วยเหลือผู้ที่ด้อยกว่าได้มาก
 - สร้างสรรค์สังคมได้มาก

ประเทศไทยนำระบบสากลมาใช้ เช่น ระบบการปกครองแบบประชาธิปไตย แนวคิดพื้นฐานคือทุกคนมีสิทธิเสรีภาพเท่าเทียมกัน สะท้อนระบบการคัดเลือกเข้าทำงาน การสอบเข้าเรียน การสอบเข้ารับราชการ กำหนดให้ใช้เกณฑ์การแข่งขันแบบเดียวกันเพื่อความเสมอภาค แต่คนในสังคมมีค่านิยมในระบบอุปถัมภ์ ให้คุณค่าความสัมพันธ์มากกว่าความถูกต้องของกฎระเบียบ ส่งผลให้มีการใช้เส้นสายกันมาก ผู้กระทำเห็นว่าเป็นการกระทำที่ถูกต้องการช่วยเหลือญาติพี่น้อง เพื่อนฝูง เป็นสิ่งที่ผิด และหากไม่ช่วยเหลือกลัวจะถูกว่าไม่มีน้ำใจ อาจเป็นเหตุให้เสียความสัมพันธ์ระหว่างกันตลอดไป ค่านิยมเช่นนี้ส่งผลให้คนจำนวนไม่น้อยอึดอัดใจ

นอกจากนี้ หากพิจารณาผลตอบแทนที่ได้รับ การทำความดีได้รับผลตอบแทนน้อยและเสี่ยงอันตราย เช่น การคอร์รัปชันในระบบราชการ ข้าราชการที่มีส่วนร่วมในการกระทำความผิดอาจอยู่ในระบบได้อย่างมั่นคง มีความสุข มีความก้าวหน้าในการทำงานมากกว่าข้าราชการที่ซื่อสัตย์ แต่ขัดแย้งกับกลุ่มผลประโยชน์ ขบวนการ มีเส้นสายเชื่อมโยงผู้มีอิทธิพลในสังคม ที่สุดจะพบว่าคนที่ไม่ซื่อสัตย์อยู่ในสังคมได้อย่างสุขสบายและประสบความสำเร็จมากกว่าคนที่ซื่อสัตย์

คุณธรรมจริยธรรมเป็นเรื่องที่ละเอียดอ่อนและจำเป็นต้องแก้ที่ปรัชญารากฐานของแนวความคิดที่เป็นต้นตอของพฤติกรรมที่ส่งผลให้คนมีความสามารถในการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมต่ำ วิธีการแก้ไขที่ดีที่สุดคือการปฏิรูปคุณธรรมจริยธรรมในสังคมทั้งระบบอย่างครบวงจร

ข้อเสนอแนวทางการปฏิรูปคุณธรรมจริยธรรม

การปฏิรูปคุณธรรมจริยธรรม ในที่นี้ หมายถึง การที่คนในสังคมเห็นชอบร่วมกันในการแก้ไขระบบต่าง ๆ

ในสังคมทุกระบบอย่างครบวงจร เพื่อแก้ปัญหาความเสื่อมคุณธรรมจริยธรรม และปลูกฝังเสริมสร้างคุณธรรมจริยธรรมที่ถูกต้องแก่คนในสังคม อันจะนำไปสู่การสร้างสังคมที่พึงประสงค์ร่วมกัน

การปฏิรูปคุณธรรมจริยธรรมเป็นหนึ่งในแนวคิดปฏิรูปประเทศไทยอย่างครบวงจร โดยการแก้ปัญหาสำคัญระดับชาติด้วยวิธีปฏิรูปทั้ง 10 ด้าน อันได้แก่ การปฏิรูปการเมือง การปฏิรูปคุณสมบัตินักการเมือง การปฏิรูปเศรษฐกิจ การปฏิรูปสังคม การปฏิรูปการศึกษา การปฏิรูปครอบครัว การปฏิรูประบบราชการ การปฏิรูปกระบวนการยุติธรรม การปฏิรูปสื่อมวลชน และการปฏิรูปคุณธรรมจริยธรรม⁹

แนวทางการปฏิรูปคุณธรรมจริยธรรม ได้แก่

1. การสร้างอุดมการณ์ชาติด้านคุณธรรมจริยธรรม

แนวทางการแก้ไข ประการสำคัญแรกสุดคือการกำหนดอุดมการณ์ชาติด้านคุณธรรมจริยธรรม อุดมการณ์ชาติ เปรียบเสมือนเป้าหมายแห่งความสำเร็จที่ได้รับการยึดถือร่วมกันของคนในชาติ และเป็นแรงผลักดันให้คนในชาติดำเนินชีวิตอย่างมีความหมาย มีความหวัง มีเป้าหมายที่แน่นอน อันเป็นเหตุให้เกิดความมุ่งมั่นและพยายามปฏิบัติให้ถึงซึ่งอุดมคตินั้นร่วมกัน¹⁰

สังคมที่ทุกคนมีคุณธรรมจริยธรรมควรเป็นหนึ่งในอุดมการณ์ชาติที่จะต้องเผยแพร่อย่างต่อเนื่องและกระจายลงสู่ประชาชนทั่วประเทศ จนเกิดการยอมรับทางแนวคิดอย่างกว้างขวาง ซึ่งจะตามมาด้วยการเกิดความเชื่อมั่นและยินดีที่จะทำตามอุดมการณ์นั้น

คุณธรรมจริยธรรมที่ควรปลูกฝังเป็นอุดมการณ์ไม่ควรเป็นเพียงหลักศีลธรรมหรือข้อปฏิบัติที่ดีทั่วไปเท่านั้น เช่น ความซื่อสัตย์ ความกตัญญู การใช้ปัญญาในการแก้ปัญหา การอดกลั้นใจ รู้จักบังคับตน เป็นต้น

⁹เรื่องเดียวกัน.

¹⁰เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์. มองฝันวันข้างหน้า : วิสัยทัศน์ประเทศไทย ปี 2560 (กรุงเทพฯ : ชัคเซสมิเดีย, 2541), หน้า 32.

แต่เสนอว่าควรเป็นแก่นแนวคิดเชิงคุณธรรมที่เป็นรากฐานของพฤติกรรมที่ดีตามมา มีลักษณะเป็นสากลสามารถประยุกต์ใช้ได้ตามสถานการณ์ต่าง ๆ สอดคล้องกับจุดมุ่งหมายสูงสุดของการมีคุณธรรม จริยธรรม ทั้งนี้เพื่อให้ทุกชีวิตอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีความสุขอยู่ร่วมกันอย่างสงบสันติ ได้แก่ คนทุกคนมีคุณค่าในฐานะที่เกิดมาเป็นคน ให้เกียรติคุณงามความดีมากกว่าชื่อเสียง เงินทอง ประโยชน์ส่วนรวมมีค่าสูงกว่าประโยชน์ส่วนตัว เป็นต้น

อุดมการณ์ชาติจะสำเร็จต้องเริ่มที่ “นามธรรม” ก่อน นามธรรมเป็นกระบวนทัศน์แนวคิด (thinking paradigm) ที่กำหนดเป็นกรอบความคิด (conceptual framework) หรือกรอบอุดมการณ์ (ideological framework) เกี่ยวกับเรื่องใดเรื่องหนึ่ง เมื่อมีนามธรรมเป็นกรอบชัดเจนแล้วก็ต้องดำเนินการสร้าง “รูปธรรม” ที่สอดคล้องให้เกิดขึ้นตามมาด้วย โดยรูปธรรมที่เกิดขึ้นต้องสอดคล้องในทิศทางเดียวกับนามธรรมจึงสัมฤทธิ์ผลตามความปรารถนา¹¹

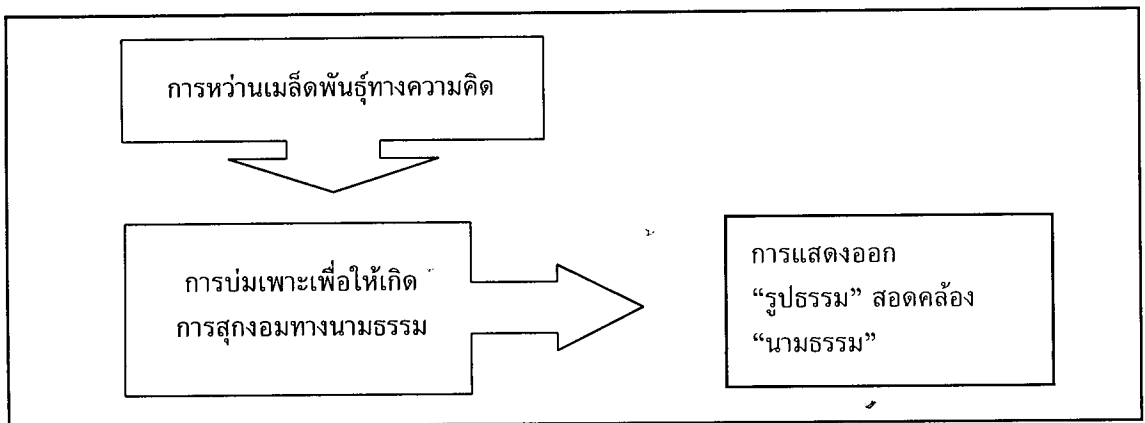
กระบวนการก่อเกิดนามธรรมจนนำไปสู่รูปธรรมที่สอดคล้องกัน 3 ขั้นตอน อันได้แก่

ขั้นตอนที่ 1 การหว่านเมล็ดพันธุ์ทางความคิด เป็นการถ่ายทอดอุดมการณ์กรอบความคิด

เบื้องต้น เพื่อให้เกิดการแพร่กระจายทางแนวคิดอย่างกว้างขวางในระดับมวลชน ทำให้คนในสังคมเกิดความเข้าใจและเกิดการยอมรับร่วมกัน นามธรรมนี้ก็จะไปสร้างกรอบความคิดในจิตสำนึกของมวลชนเจ้าของประเทศและด้วยความเข้าใจจริงก็จะส่งผลเป็นความปรารถนาในการผลักดันนามธรรมนั้นสู่รูปธรรมของสังคมในที่สุด

ขั้นตอนที่ 2 การบ่มเพาะเพื่อให้เกิดการสูกอมทางนามธรรม อุดมการณ์คุณธรรมจริยธรรมจำเป็นต้องได้รับการเผยแพร่อย่างต่อเนื่อง จนกระทั่งเกิดการสูกอมทางความคิด หรือการที่คนในสังคมเห็นด้วยและเชื่อมั่นในแนวคิด เริ่มเปลี่ยนกรอบโลกทัศน์จากเดิมให้เป็นตามอุดมการณ์ที่ถ่ายทอด

ขั้นตอนที่ 3 การแสดงออกซึ่ง รูปธรรม สอดคล้อง นามธรรม เมื่อคนยึดมั่นในแนวคิดที่เผยแพร่ ในที่สุดก็ยอมกลายเป็นรูปธรรมที่แสดงออกในภาคปฏิบัติดังเช่นปกติวิสัยของชีวิต กลายเป็นผู้ที่มีคุณธรรมในใจ เช่น ถ้าเราเชื่อมั่นในเรื่องคุณค่าของคน และคุณค่าความดีงาม เราก็จะไม่เบียดเบียนเอาเปรียบใคร แม้มีโอกาทำได้ เราจะให้เกียรติคนที่ด้อยโอกาสทางสังคมมากกว่า เราจะไม่รับสินบนเพราะเห็นว่าเป็นการทำร้ายสังคมส่วนรวม เป็นต้น

¹¹เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์. “กลไกเชื่อมโยง นามธรรม-รูปธรรม ข้อเสนอเพื่อสร้างสรรค์สังคมไทย”, หนังสือพิมพ์วิญญูจักรรายวัน (25 มี.ค.2541), และในเกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์. สังคมน่าอยู่ : ข้อเสนอแนวทางสร้างสังคมแห่งความดี (กรุงเทพฯ : ชัดเชสมิเดีย, 2541) หน้า 34-38.

2. การสร้างวิสัยทัศน์ชาติด้านคุณธรรมจริยธรรม¹²

วิสัยทัศน์เป็นขั้นตอนที่สองที่จะทำให้ “นามธรรม” แห่งอุดมการณ์ได้รับการสานต่อให้กลายเป็นรูปธรรมได้อย่างชัดเจนมากขึ้น วิสัยทัศน์แห่งชาติที่กำหนดนั้นจึงต้องสอดคล้องไปในทิศทางเดียวกันกับอุดมการณ์ชาติ และความสอดคล้องนี้จะช่วยให้การพัฒนาประเทศสู่สังคมที่ทุกคนพึงปรารถนาได้อย่างไม่หลงทิศ วิสัยทัศน์ที่กำหนดต้องสอดคล้องกับอุดมการณ์และมีความเป็นนามธรรมชัดเจนพอที่จะเห็นเป้าหมายแห่งความสำเร็จ ยกตัวอย่างเช่น “ประเทศไทยเป็นที่ยกย่องว่า คนไทยซื่อสัตย์ ในปี 2560” คนไทยซื่อสัตย์จะต้องเห็นภาพว่าวางของที่ไหนของจะไม่หาย เดินไปตามถนนไม่ต้องเอามือจับกระเป๋าไว้ข้างหนึ่ง เป็นต้น หรือ “เมืองไทยปราศจากคอร์รัปชัน ปี 2560” ต้องทำให้เกิดการเห็นภาพว่าไม่มีการรับสินบน ไม่ต้องจ่ายค่าน้ำร้อนน้ำชาเมื่อติดต่อกับนักการเมืองและข้าราชการ

วิสัยทัศน์จำเป็นต้องให้สังคมทั้งระบบ เช่น หน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน โรงเรียน ตลอดจนประชาชนกลุ่มต่างๆ ในสังคม มีส่วนร่วมในการประกาศวิสัยทัศน์ด้านคุณธรรมจริยธรรม และประกาศวิสัยทัศน์นั้นไปให้กว้างที่สุดเพื่อให้เกิดพลังที่จะกระทำให้สำเร็จ ถูกนำมากำหนดเป็นนโยบายและวาระในการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของแต่ละหน่วยงานต่อไป

3. การปฏิรูปคน ระบบ และบริษัท

3.1 การปฏิรูปคน

การปฏิรูปคนเน้นไปที่ การปรับปรัชญาการมองโลก เกี่ยวกับการให้คุณค่าของ

ความดีงามอย่างถูกต้อง เช่น จากเดิมให้คุณค่าที่เงิน/วัตถุตนเอง/พวกพ้อง ความสุขส่วนตัว จะต้องได้รับการปรับให้เห็นคุณค่าของคนอย่างเท่าเทียมกัน เห็นคุณค่าของส่วนรวม และเห็นคุณค่าของความดีงาม ซึ่งการปฏิรูปจะเริ่มที่กลุ่มผู้นำทางความคิดกลุ่มต่างๆ ในสังคมก่อน จากนั้นให้กลุ่มคนเหล่านี้ถ่ายทอดแบบอย่างคุณธรรมและจริยธรรมที่ดีสู่คนกลุ่มต่างๆ ในสังคมต่อไป

คนที่เกี่ยวข้องกับคุณธรรมจริยธรรมที่จำเป็นต้องได้รับการปฏิรูป ได้แก่บุคคลที่เรียกได้ว่าเป็นผู้นำทางความคิด ของคนในสังคม เนื่องจากคนกลุ่มนี้เป็นคนที่มีอิทธิพลเชิงสร้างสรรค์หรือเชิงทำลายคนในสังคมไทยได้ การเปลี่ยนแปลงใดๆ ในลักษณะของการปฏิรูป จึงจำเป็นต้องให้คนกลุ่มนี้ได้รับการเปลี่ยนแนวความคิด และแนววิธีการกระทำเสียก่อน คนกลุ่มนี้ได้แก่ พ่อแม่ผู้ปกครอง ครูอาจารย์, ข้าราชการ นักการเมือง, สื่อมวลชน, นักกฎหมาย, นักเขียน นักแต่งวรรณกรรม, ผู้นำองค์กร ผู้นำชุมชน, นักร้อง นักแสดง ศิลปิน และผู้มีอำนาจทางเศรษฐกิจ¹³ กลุ่มบุคคลเหล่านี้ต้องร่วมมือร่วมใจกันเป็นแกนกลางในการผลักดันเชิงสร้างสรรค์ด้านจริยธรรมแก่สังคมอย่างจริงจัง และกระทำตนให้เป็นแบบอย่างที่ดีเพื่อคนในสังคมจะสามารถเลียนแบบพฤติกรรมได้

อย่างไรก็ตาม การปฏิรูปคุณธรรมจริยธรรมจะประสบความสำเร็จไม่ได้ หากผู้นำทางความคิดกลุ่มนี้ไม่ได้รับการปฏิรูปทางความคิดให้สามารถใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมได้ ดังนั้น จึงต้องมีการปฏิรูปคนกลุ่มนี้ก่อน ด้วยการปฏิรูปคน ปฏิรูประบบ และปฏิรูปบริษัท

¹²เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์. มองฝันวันข้างหน้า: วิสัยทัศน์ประเทศไทย ปี 2560, อ่างแล้ว, หน้า 123-125.

¹³เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์. เปิดโลกความคิดปฏิรูปการเมือง (กรุงเทพฯ : ชัดเชสมิเดีย, 2539), หน้า 65.

ข้อเสนอการปฏิรูปคนที่จะนำเสนอในที่นี้เน้นการปรับโลกทัศน์ความคิดด้วยกระบวนการเปลี่ยนแปลงที่เรียกว่า กระบวนการวิพากษ์เพื่อหาแนวทางที่ดีที่สุด โดยเน้นการโหมประโคมอย่างต่อเนื่องทางด้านคุณธรรมจริยธรรม ผ่านการให้คนในสังคมเห็นว่าเรื่องดังกล่าวเป็นเรื่องใกล้ตัวเขา เป็นเรื่องที่เกิดขึ้นได้กับทุกคน เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวัน และเป็นเรื่องที่สำคัญที่เขาควรตระหนักและให้ความสนใจ วัตถุประสงค์เพื่อเปลี่ยนรากฐานปรัชญาความคิดของคนในสังคมให้เห็นคุณค่าเชิงจริยธรรมอย่างถูกต้อง และเพื่อให้คนในสังคมตอบคำถามตนเองให้ได้ว่า สิ่งที่คุณเองยึดมั่นและประพฤตินั้นมีคุณค่าเชิงจริยธรรมและมีประโยชน์แก่ตนเองจริงหรือไม่ เพื่อก่อให้เกิดการวิพากษ์เพื่อค้นหาความจริงที่ถูกต้อง อันจะเป็นแนวปฏิบัติในชีวิตจริงต่อไป

แนวทางเชิงรูปธรรมที่สามารถทำได้แก่ องค์กรของรัฐและองค์กรของเอกชนที่ทำงานด้านการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมร่วมมือกันในการจัดตั้งโครงการพิเศษขึ้น ในลักษณะโครงการฟื้นฟูรากฐานคุณธรรมและจริยธรรมที่ถูกต้องในสังคมไทย โดยรวบรวมกลุ่มผู้นำสังคมทั้ง 9 กลุ่ม ที่ตระหนักในปัญหาความเสื่อมทางคุณธรรมและจริยธรรมเข้าร่วมในการวิพากษ์ และเปิดโอกาสประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนจำนวนมากที่สุดในสังคมมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นในการวิพากษ์วิจารณ์ปรัชญาเชิงจริยธรรมที่สำคัญต้องทำอย่างต่อเนื่องเพื่อกระตุ้นคนกลุ่มต่าง ๆ ในสังคมไทย ให้หันมาสนใจในคุณธรรมและจริยธรรมมากยิ่งขึ้น

คำถามเชิงปรัชญาที่ควรวิพากษ์ หมายถึง รากฐานปรัชญาความคิดที่ส่งผลให้เกิดค่านิยมที่ไม่ถูกต้องตามหลักคุณธรรมจริยธรรมในสังคมไทยจนก่อให้เกิดปัญหาสังคมไทยอ โดยการถกเถียงรากฐานปรัชญาความคิดของคนในสังคมที่ก่อให้เกิดปัญหาอย่างเป็นรูปธรรม อาทิ

- ปรัชญาความคิดว่า ค่าของคนอยู่ที่ผลของงาน จริงหรือไม่
 - การยึดค่านิยม รักรักษาตัวรอด เป็นยอดดี ถูกต้องหรือไม่
 - หากเรายึดลักษณะนิสัย ทำอะไรตามใจคือไทยแท้ จะส่งผลร้ายหรือผลดีต่อเรา
 - การให้พรว่า โตขึ้นขอให้เป็นคนนายคน ขอให้ร่ำ ขอให้รวย เป็นคำอวยพรที่ถูกต้องหรือไม่
 - ปรัชญาที่ว่า ตนเป็นที่พึ่งแห่งตน ควรตีความอย่างไรเพื่อคนจะไม่เห็นแก่ตัว
 - การกระทำความดีแต่ต้องเสียผลประโยชน์ส่วนตัว มีคุณค่าทางจิตใจมากน้อยเพียงใด การแสวงหาผลประโยชน์เพื่อตนเอง ส่งผลความสูญเสียแก่ตนเองอย่างไรบ้างในที่สุด
 - การให้เงินเป็นศูนย์กลางของชีวิต และทำทุกอย่างเพื่อให้ได้เงินนั้น เป็นสิ่งที่ถูกต้องและมีคุณค่าสูงสุดต่อชีวิตอย่างแท้จริงหรือไม่
 - ความอยู่รอดทางเศรษฐกิจของชีวิตเราแต่ละคน ต้องใช้เงินจำนวนมากจริงหรือ ความยากจนจะทำให้เราใช้ชีวิตอย่างมีความสุขและความพึงพอใจได้หรือไม่
 - การวัดคุณค่าคนของคนในสังคม อยู่ที่ผลของงาน หรือ คุณค่าของคนอยู่ที่ความเป็น คนที่เขาถือกำเนิดมา
 - การวิเคราะห์ปัจจัยสนับสนุนส่งเสริมการผิดทางคุณธรรมจริยธรรม ผ่านช่องว่างทางกฎหมายและการสนับสนุนจากรัฐ เช่น การอนุญาตให้โฆษณาสุรา การขายบุหรี่ยุคใหม่ที่สิ่งเหล่านี้เป็นพิษร้ายต่อคนในประเทศ การขายหวยใต้ดินเป็นความผิด แต่การขายล็อตเตอรี่กลับไม่ผิด
 - ฯลฯ
- การชี้ให้เห็นผลร้ายของการกระทำที่ขัดต่อหลักคุณธรรมและจริยธรรม ผ่านการวิเคราะห์

และเผยแพร่ให้ประชาชนทราบจะช่วยส่งผ่านความรู้ว่าเป็นระบบของรากฐานปรัชญาความคิด ค่านิยม พฤติกรรมและความรู้สึกเพื่อให้คนทั่วไปสามารถวิเคราะห์การกระทำของตนเองได้ อันจะนำไปสู่การแก้ปัญหา การเปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้น โดยก้าวข้ามอุปสรรคแห่งความกลัวต่างๆ เช่น กลัวความยากจน กลัวการไม่ได้รับการยอมรับ กลัวไม่เป็นที่รัก กลัวไม่มีเกียรติ กลัวการดูถูกเหยียดหยาม เป็นต้น

3.2 ปฏิรูประบบที่เกี่ยวข้อง

กำหนดระบบเพื่อให้คนปฏิบัติอยู่ในกรอบอย่างเหมาะสม เพื่อให้เกิดผลดีในทางปฏิบัติ การปฏิรูปคุณธรรมจริยธรรมจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องใช้ระบบภายนอกมาช่วยเสริมผ่านการแก้ไขโครงสร้างระบบทางสังคมที่มีอิทธิพลในการกำหนดแนวความคิด ค่านิยม พฤติกรรม ของคนในสังคม อาทิ

สถาบันครอบครัว ส่งเสริมการสร้างครอบครัวที่แข็งแรงให้เกิดขึ้น เห็นคุณค่าครอบครัวมากกว่าผลตอบแทนทางวัตถุ เช่น ไม่ขายลูก เป็นโสเภณีเพื่อเงิน การทำงานหนักจนไม่สนใจครอบครัว ควรพัฒนาครอบครัวให้เห็นคุณค่าความซื่อสัตย์

สถาบันการศึกษา การศึกษาเป็นการกำหนดนโยบายระดับชาติที่จะส่งผลกระทบต่อความเป็นไปของประเทศในอนาคต การศึกษาเพื่อยกระดับคุณธรรมจริยธรรมของผู้เรียนควรประกอบด้วยวัตถุประสงค์ 3 ประการ¹⁴ ได้แก่ การศึกษาเพื่ออดีต มิใช่การศึกษาเพื่ออาชีพอย่างเดียว แต่เป็นการศึกษาเพื่อเข้าถึงแก่นแท้ของปรัชญาการศึกษาที่เป็นประโยชน์ต่อชีวิตของผู้เรียนด้วย การศึกษาเพื่อชีวิต จะเป็นการศึกษาที่กระตุ้นให้คนไทยทุกคนเป็นคนที่มีคุณธรรมจริยธรรม มีความเข้าใจในความเป็นมนุษย์อย่างถูกต้อง และ การศึกษาเพื่อปวงประชา การศึกษาที่ช่วยขัดเกลา

บุคคลให้เป็นผู้ที่รับใช้ปวงชนอย่างแท้จริง ไม่ได้เป็นผู้นำที่ต้องการเพียงอำนาจ ชื่อเสียง เกียรติยศเท่านั้น

สถาบันการเมือง สถาบันนี้ควรเป็นแบบอย่างที่ดีด้านคุณธรรมจริยธรรมแก่ประชาชน จึงควรส่งเสริมการพัฒนาจรรยาบรรณทางการเมือง การเปิดโอกาสให้ประชาชนและองค์กรอิสระเข้าไปตรวจสอบการทำงานทางการเมือง การยกย่องนักการเมืองที่มีความซื่อสัตย์สุจริต และการลงโทษนักการเมืองที่คอร์รัปชันเพื่อมิให้เป็นแบบอย่างที่ไม่ดีแก่คนในสังคม ไม่โกงกิน

สถาบันศาสนา ทุกๆ ลัทธิ ศาสนาและความเชื่อนับเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจและมีบทบาทในการจรรโลงจิตใจของคนในสังคมให้สูงขึ้น สนับสนุนให้คำสอนที่ดีต่างๆ ได้รับการแสดงออกในเชิงรูปธรรมมากยิ่งขึ้น ศาสนาไม่ควรเน้นเชิงอนุรักษนิยมในรูปแบบของพิธีกรรมมากเกินไปเพราะอาจจะทำให้ได้รับการปฏิเสธจากคนรุ่นใหม่ได้ควรมีการปฏิรูปศาสนาทุกศาสนาเชิงสร้างสรรค์ คือ ควรที่จะมีการเผยแพร่ข้อมูลที่ถูกต้องตรงความเป็นจริงให้กับประชาชนทราบ

สถาบันสื่อมวลชน สื่อมวลชนในสังคมไทยปัจจุบันมีอิทธิพลอย่างยิ่งในการกำหนดความคิด ความเชื่อ และพฤติกรรมเลียนแบบของคนในสังคม บทบาทหน้าที่และความรับผิดชอบของผู้สื่อข่าวควรมีมาตรฐานสูงพอในฐานะที่เป็นผู้นำทางความคิดของสังคม

3.3 การปฏิรูปบริบท

การพัฒนาจริยธรรมของคนในสังคมมีจุดมุ่งหมายสำคัญคือ การมุ่งเปลี่ยนแปลงที่รากฐานความคิดของคนในสังคมให้ถูกต้อง เพื่อให้คนในสังคมมีค่านิยมและมีพฤติกรรมที่ถูกต้องตามมา เพราะเมื่อกระทำเช่นนั้นจะมีเสถียรภาพในการดำเนินชีวิต

¹⁴เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์. สักขัตตแห่งศตวรรษที่ 21 : แนวคิดปฏิรูปการศึกษาไทย (กรุงเทพฯ : ซัดเซสมิเดีย, 2538).

แต่อย่างไรก็ตาม ในอีกมุมหนึ่ง รากฐานความคิดหรือปรัชญาการมองโลกเป็นสิ่งที่เปลี่ยนแปลงได้ยากสำหรับคนในวัยผู้ใหญ่ เนื่องจากได้หล่อหลอมความคิดความเชื่อจากประสบการณ์ในวัยเด็ก จนทำให้ยึดค่านิยมที่ผิดเป็นนิสัยที่เคยชิน ดังนั้นวิธีการที่คน ๆ หนึ่งจะมีพฤติกรรมพึงประสงค์หรือไม่นั้น ขึ้นอยู่กับการสร้างแรงจูงใจ ที่จะกระทำดี

วัตถุประสงค์ของการปฏิรูปบริษัทในสังคมคือเพื่อสร้างแรงจูงใจให้คนอยากมีพฤติกรรมที่ดีทำแล้วได้รับรางวัล มีความสุข มีเงินมีชื่อเสียง

สนับสนุนการแบ่งชนชั้นทางสังคมด้วยความดีงาม¹⁵

ความเสมอภาคในเรื่องของสิทธิความเท่าเทียมกันในความเป็นมนุษย์ เป็นเรื่องที่มีการผลักดันให้เกิดขึ้นในทุกประเทศ แต่ยังไม่สามารถเกิดขึ้นอย่างเป็นจริงได้ แม้ในประเทศที่เรียกตนเองว่าเป็นประชาธิปไตยสูงสุดประชาชนยังมีการจัดแบ่งชนชั้นกันตามค่านิยม ตามอคติที่เกิดขึ้นในจิตใจ เป็นการแบ่งชนชั้นตาม “คุณค่าภายนอก” เช่น การให้คุณค่าคนที่ทรัพย์สินเงินทอง การให้คุณค่าคนที่ชาติตระกูล การให้คุณค่าคนที่ระดับการศึกษา การให้คุณค่าคนที่รูปร่างหน้าตา เป็นต้น การแบ่งชนชั้นเช่นนี้จะเมิดสิทธิเสรีภาพของความเป็นมนุษย์ตามหลักสิทธิมนุษยชน

เพื่อให้สังคมไทยเป็นสังคมที่ทุกคนมีคุณธรรมจริยธรรม เราจำเป็นต้องปรับบริษัทสังคมให้มีการแบ่งชนชั้นที่วัดด้วยความดี สังคมควรวัดคุณค่าของคนด้วยความดีงาม ให้รางวัลผู้ที่กระทำดี และพยายามเปิดโอกาสหรือช่วย เหลือผู้ที่ยังไม่ได้เป็นคนดีให้มีโอกาสอยู่ในชนชั้นสูงเพราะความดีงาม

ส่งเสริมบทบาทขององค์กรเพื่อประโยชน์สาธารณะ

สังคมไทยต้องสนับสนุนบทบาทของกลุ่มองค์กรที่เรียกว่า หน่วยงานด้านคุณธรรม (moral entrepreneurs) เป็นหน่วยงานที่เกิดขึ้นเพื่อประโยชน์สาธารณะด้านต่าง ๆ เช่น กลุ่ม Amnesty International เพื่อดูแลเรื่องสิทธิมนุษยชน กลุ่ม Greenpeace เพื่อพิทักษ์สิ่งแวดล้อม กลุ่มเครือข่ายประชาชน (พีเน็ต) ที่คอยตรวจสอบความไม่โปร่งใสในการเลือกตั้ง และกลุ่มต่าง ๆ ที่ทำหน้าที่ปกป้องสิทธิและผลประโยชน์ของประชาชน ปกป้องมิให้เกิดสิ่งที่ไม่ดีงามเกิดขึ้นหรือในบางกลุ่มก็ทำหน้าที่ส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมแก่คนในสังคม ซึ่งปัจจุบันมีกลุ่มลักษณะนี้เกิดขึ้นมากมาย กลุ่มเหล่านี้เป็นกลุ่มบุคคลที่กล้าหาญออกมาต่อสู้เพื่อความดีและความถูกต้องในสังคม ไม่ตกอยู่ในความกลัว ถูกทำร้ายจนไม่กล้าออกมาเรียกร้อง และปล่อยให้สิ่งที่ไม่ดีงามเกิดขึ้นโดยทั่วไป ซึ่งหากกลุ่มลักษณะนี้ได้รับการสนับสนุนและส่งเสริมให้ประชาชนมีโอกาสเข้าร่วมในกลุ่มที่เขาคิดว่าจะแสดงออกซึ่งสิ่งที่เขาอยากเห็นสังคมที่ดีงามเกิดขึ้น สังคมก็จะมีพลังแห่งความดีปรากฏมากขึ้น

การสร้างความกินดีอยู่ดีให้กับคนในชาติ

เงินเป็นสื่อกลางในการแลกเปลี่ยนปัจจัยความอยู่รอดขั้นพื้นฐานที่ทุกคนต้องมี เช่น ความหิว ความกระหาย ความต้องการที่พักอาศัย ฯลฯ สัญชาติญาณจะกระตุ้นให้หาทางตอบสนองความต้องการนั้น ทำให้คนเราต้องทำงานเพื่อแลกเปลี่ยนกับเงิน ซึ่ง如果不能ตอบสนองด้วยวิธีที่ถูกต้องได้เพียงพอ จะมีส่วนทำให้กระทำสิ่งที่ผิดจริยธรรมได้ แม้ความยากจนจะไม่ใช้เหตุผลทั้งหมดทีเดียว

¹⁵เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์, “สังคมไทยต้องมีชนชั้นที่วัดด้วยความดีงาม”, อังแล้ว.

แต่เมื่อเสริมเข้าโดยค่านิยมสังคมจะกระตุ้นให้คนเลือกกระทำสิ่งที่ผิดมากขึ้น เช่น จะสังเกตได้ว่าประเทศที่ประชาชนยากจนจะมีสัดส่วนการคอร์รัปชันสูงกว่าประเทศที่ร่ำรวย เงินเดือนที่ต่ำกว่าภาคเอกชนมีส่วนทำให้ข้าราชการ ครู ต้องทุจริตต่อหน้าที่เพื่อยกระดับฐานะให้เท่าเทียมกับคนในสังคม หรือประชาชนในชนบทรับเงินซื้อเสียงจากนักการเมืองมากกว่าประชาชนในเมืองที่มีฐานะทางเศรษฐกิจดี หรือพ่อแม่ที่ขายลูกเป็นโสเภณีมักเป็นครอบครัวที่ยากจน เป็นต้น

ดังนั้น การพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศเพื่อสร้างความกินดีอยู่ดีให้คนในประเทศจึงเป็นเรื่องที่สำคัญ แม้ว่าในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 9 จะให้น้ำหนักแก่คนเป็นศูนย์กลางการพัฒนาไม่ใช่ความมั่งคั่งทางเศรษฐกิจเป็นศูนย์กลาง แต่ในความเป็นจริงการพัฒนาประเทศควรมุ่งจดหมายในการพัฒนาที่ครอบคลุมเป้าหมาย 3 ด้านอย่างสมดุล อันได้แก่ การพัฒนาเพื่อสร้างความมั่งคั่งและความยั่งยืนทางเศรษฐกิจ การพัฒนาเพื่อสร้างเสรีภาพและเสถียรภาพทางการเมือง และการพัฒนาเพื่อสร้างความสมานฉันท์ในสังคมหลากหลายลักษณะ¹⁶ ประเทศที่มีการพัฒนาสู่จุดมุ่งหมายทั้งสามด้านนี้อย่างสมดุลประชาชนในประเทศย่อมได้รับการพัฒนาอย่างยั่งยืน ภาคเศรษฐกิจต้องได้รับการพัฒนาให้แข่งขันได้ และมีการกระจายรายได้อย่างทั่วถึงและเป็นธรรม เพื่อสร้างความเป็นอยู่ที่ดีแก่ประชาชน ซึ่งจะช่วยสนับสนุนพฤติกรรมเชิงจริยธรรมของประชาชนได้ในระดับหนึ่ง

ส่งเสริมการสร้างชุมชนนิยม¹⁷

“สังคมชุมชนนิยม” หมายถึง คนในสังคมมีการรวมตัวกันจัดเป็นชุมชนเล็ก ๆ มากมายและมีความ

หลากหลาย ทุกคนในสังคมควรจะได้รับ การสนับสนุนให้มีส่วนเข้าร่วมเป็นสมาชิกชุมชนใดชุมชนหนึ่งที่เหมาะสมกับตน อาจเป็นการรวมเป็นชุมชนตามเกณฑ์ทางภูมิศาสตร์ เช่น หมู่บ้าน ชุมชนแออัด หรือชุมชนที่รวมตัวกันขึ้นตามความคล้ายคลึงและความสนใจที่เหมือน ๆ กัน การรวมตัวเพื่อประโยชน์สาธารณะ หรือความสนใจในเรื่องใดเรื่องหนึ่งที่เหมือนกัน ขึ้นอยู่กับอาชีพ เพศ วัย ศาสนา กีฬา งานอดิเรก ฯลฯ

ชุมชนจะช่วยส่งเสริมให้คนมีคุณธรรมจริยธรรมมากกว่าการที่ต่างคนต่างอยู่ เพราะการอยู่ร่วมกันเป็นชุมชนจะช่วยให้คนในชุมชนรับผิดชอบต่อกัน คอยดูแลเอาใจใส่กัน และคอยควบคุมมิให้มีคนที่เอารัดเอาเปรียบ หรือประพฤติตัวไม่เหมาะสมเป็นอันตรายต่อชุมชน คนที่อยู่ในชุมชนจะต้องทำในสิ่งที่คนในชุมชนยอมรับ มิฉะนั้นก็จะถูกปฏิเสธจากคนในชุมชนได้ ตรงข้ามการดำรงชีวิตในลักษณะปัจเจกชนคนจะทำผิดได้เพราะปราศจากการตรวจสอบและไม่จำเป็นต้องเกรงใจใคร

สังคมไทยจำเป็นต้องมีการวางรากฐานทางคุณธรรมและจริยธรรมของประเทศอย่างเร่งด่วน สังคมของเราต้องการผู้นำในทุกกระดับ ประชาชนจะได้รับการสั่งสมและปลูกฝังให้เกิดมีมาตรฐานทางจริยธรรมและคุณธรรมที่สูง หากสิ่งเหล่านี้เป็นจริงขึ้นมาได้ เราจะเห็นความเจริญของประเทศชาติในทุก ๆ ด้านตามมา ไม่ว่าจะเป็นการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม โดยที่ทุกสิ่งนั้นจะนำมาซึ่งความผาสุกในบ้านเมืองและความเจริญที่ยั่งยืนอย่างแท้จริง □

¹⁶เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์. ปันสมองของชาติ : ยุทธศาสตร์ปฏิรูปการศึกษา (กรุงเทพฯ : ชัดเชสมิเดีย, 2543), หน้า 2-8

¹⁷เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์. คลื่นลูกที่ห้า-ปราชญ์สังคม : สังคมไทยที่พึงประสงค์ในศตวรรษที่ 21 (กรุงเทพฯ : ชัดเชสมิเดีย, 2541), หน้า 178-180.

ประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม : การรับฟังความคิดเห็น

*ผู้ช่วยศาสตราจารย์สุรียัน สุวรรณราช

สืบเนื่องจากการจัดสัมมนาเรื่อง “ทิศทางการจัดการความขัดแย้งของสังคมไทย : วิพากษ์ประชาพิจารณ์สร้างสานทางเลือกใหม่” โดยศูนย์สันติวิธีเพื่อพัฒนาประชาธิปไตย สถาบันพระปกเกล้า ร่วมกับเครือข่ายศึกษาการจัดการความขัดแย้งแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้และสถาบันสันติศึกษา มหาวิทยาลัยขอนแก่น เมื่อวันที่ 21-22 พฤศจิกายน 2544 ณ โรงแรมมิราเคิลแกรนด์ คอนเวนชั่น กรุงเทพมหานคร ซึ่งผู้เขียนได้มีโอกาสเข้าร่วมในการสัมมนาดังกล่าวด้วย จึงมีข้อคิดเห็นทั้งที่แตกต่างกันและสอดคล้องร่วมกันพอที่จะสรุปเป็นเบื้องต้นเพื่อนำไปสู่การวิพากษ์วิจารณ์ในโอกาสต่อไป

ก่อนที่จะเข้าสู่หัวข้อการทำประชาพิจารณ์ซึ่งเป็นหัวข้อหลักในการสัมมนาครั้งนี้ จุดเริ่มต้นมาจากรัฐธรรมนูญ ฉบับที่ 16 ของประเทศไทย ที่ประกาศใช้บังคับเมื่อวันที่ 11 ตุลาคม พ.ศ. 2540 ซึ่งตามมาตรา 76 กำหนดไว้ว่า “รัฐต้องส่งเสริมและสนับสนุนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการกำหนดนโยบายการตัดสินใจทางการเมือง การวางแผนพัฒนาทางเศรษฐกิจ สังคม

และการเมืองรวมทั้งการตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐทุกระดับ” โดยเฉพาะการให้สิทธิกับประชาชนตามมาตรา 56 กำหนดไว้ว่า “สิทธิของบุคคลที่จะมีส่วนร่วมกับรัฐและชุมชนในการบำรุงรักษาและการได้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและหลากหลายทางชีวภาพและในการคุ้มครองส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมที่จะไม่ก่อให้เกิดอันตรายต่อสุขภาพอนามัย สวัสดิภาพ หรือคุณภาพชีวิตของตนย่อมได้รับความคุ้มครอง ทั้งนี้ตามที่กฎหมายบัญญัติ” เพราะฉะนั้นความตื่นตัวของประชาชนที่เข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจทางการเมืองที่เกี่ยวกับการวางแผนในการพัฒนาทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง จึงเกิดขึ้นกับประชาชนทั่วไปอย่างกว้างขวางโดยเฉพาะในประเทศที่มีการปกครองระบอบประชาธิปไตย เพราะระบอบประชาธิปไตยเป็นระบอบการปกครองที่มีข้อเสียน้อยที่สุดจึงได้รับความนิยมมากที่สุดแม้แต่ประเทศที่มีการปกครองระบอบเผด็จการที่เรียกว่า อำนาจนิยม (Authoritarianism) หรือเผด็จการทหาร ผู้นำประเทศมักจะนำไปเป็นข้ออ้างเพื่อการโฆษณาชวนเชื่อแก่

ประชาชนซึ่งอยู่ภายใต้การปกครองว่าจะนำพาประเทศไปสู่การปกครองระบอบประชาธิปไตยที่แท้จริง โดยเฉพาะประชาธิปไตยที่มักจะเรียกกันว่าประชาธิปไตยทางอ้อม หรือประชาธิปไตยทางผู้แทน (Indirect or Representative Democracy)¹ นักรัฐศาสตร์โดยทั่วไปเข้าใจตรงกันว่าเป็นการปกครองที่เปิดโอกาสให้ประชาชนในประเทศเลือกตั้งผู้แทนเข้าไปทำหน้าที่บริหารประเทศแทนตนในนามของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สำหรับประเทศไทยเมื่อประชาชนเลือกตั้งผู้แทนเข้าไปปกครองและบริหารประเทศแทนแล้ว มักจะถือว่าหมดภาระหน้าที่ จึงให้เป็นหน้าที่ของผู้แทนทั้งในส่วนของรัฐบาลหรือสภาผู้แทนราษฎรเป็นผู้ตัดสินใจปัญหาต่างๆ แทนทั้งสิ้น โดยประชาชนไม่มีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นหรือร่วมตัดสินใจแต่อย่างใด ผลก็คือการตัดสินใจของรัฐบาลไม่ว่าจะเป็นการออก พ.ร.บ. เกี่ยวกับเรื่องต่างๆ หรือนโยบายที่เกี่ยวกับโครงการพัฒนาประเทศมักจะมีหลายโครงการที่ไม่ตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนและไม่อาจแก้ปัญหาที่แท้จริงของประเทศได้ขณะเดียวกันยังสร้างปัญหาให้เกิดความขัดแย้งระหว่างประชาชนกับประชาชน หรือประชาชนกับนักการเมือง ตลอดจนผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมต่างๆ อย่างมากมาย เพราะฉะนั้นคำว่าประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม (Participatory Democracy) จึงเป็นคำศัพท์ทางรัฐศาสตร์คำใหม่ที่นักรัฐศาสตร์และประชาชนให้ความสนใจและกล่าวถึงกันมาก โดยเฉพาะคำว่าประชาธิปไตยทางผู้แทนนั้นได้พัฒนามาสู่เป้าหมายสุดท้ายของระบอบการปกครองและแบบประชาธิปไตยแล้วหรือไม่ เฉพาะเริ่มแรกของการมี

ประชาธิปไตยนั้น Aristotle ได้อธิบายไว้ว่า ประชาธิปไตยคือการปกครองที่อำนาจสูงสุดในการปกครองประเทศเป็นของประชาชน เช่นประเทศกรีกเป็นประชาธิปไตยทางตรง (Direct Democracy) กำหนดให้พลเมืองชายทุกคนที่บรรลุนิติภาวะ (20 ปี) หรือสามารถจับอาวุธป้องกันประเทศได้มีสิทธิเป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตยทุกคนเข้าร่วมเป็นสมาชิกสภาประชาชนทำหน้าที่เป็นสถาบันสูงสุดในการแสดงเจตน์จำนงของรัฐ² แต่ด้วยเหตุที่จำนวนประชากรของแต่ละประเทศในปัจจุบันมีจำนวนมากเกินกว่าที่จะให้โอกาสแก่พลเมืองทุกคนเข้ามามีสิทธิโดยตรงในการร่วมวินิจฉัยตัดสินปัญหาของประเทศตามระบอบประชาธิปไตยทางตรงได้ระบอบประชาธิปไตยทางตรงจึงถูกพัฒนามาเป็นประชาธิปไตยทางอ้อมหรือทางผู้แทนขณะเดียวกันเมื่อประชาธิปไตยทางอ้อม โดยผู้แทนได้เกิดขึ้นและพัฒนาในประเทศอังกฤษตั้งแต่การปฏิวัติทางการเมืองในปี ค.ศ. 1689 พร้อมกับแพร่กระจายไปทั่วโลกจนกระทั่งปัจจุบันหลักการของประเทศที่ปกครองในระบอบประชาธิปไตยทุกประเทศส่วนใหญ่มักประกอบด้วยหลักของอำนาจสูงสุดในการปกครองประเทศอยู่ที่ประชาชนทุกคนหรืออำนาจอธิปไตยเป็นของปวงชน หลักความเสมอภาคทางการเมือง หลักต้องฟังเสียงปวงชนและหลักการปกครองโดยเสียงข้างมากโดยไม่ไปรุกรานสิทธิเสรีภาพขั้นพื้นฐานตามความต้องการของเสียงส่วนน้อยหรือปัจเจกชน ซึ่ง Austin Ranney เรียกว่า หลักการพื้นฐานสี่ประการของประชาธิปไตย³ แต่ด้วยเหตุที่ระบอบประชาธิปไตยทางผู้แทนมักจะมีข้อบกพร่องในด้านการมีส่วนร่วมตัดสินใจในการแก้ไขปัญหาสำคัญๆ ของประชาชน หรือ

¹สนธิ เตชานันท์, พื้นฐานรัฐศาสตร์, กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์พันธ์นี้ พลับพลึงชิ่ง, 2540. หน้า 184.

²สุขุม นวลสกุล และวิศิษฐ์ ทวีเศรษฐ, การเมืองการปกครองไทย (พิมพ์ครั้งที่ 10), กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2535. หน้า 11

³Ranney Austin, The Governing of Men, New York : Holt, Rinehart and Winston, Inc., 1966. pp. 84-95.

ของชุมชนโดยเฉพาะปัจจุบันปัญหาเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ ที่มีผลกระทบต่อการดำรงชีวิตที่ดีทำให้คำว่าประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมได้รับความนิยมนและเป็นที่ยอมรับกันอย่างแพร่หลายพร้อมกับการกำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญและกฎหมายสำคัญ ๆ ของประเทศต่าง ๆ อย่างชัดเจน จนเกิดค่านิยมใหม่ขึ้นในกลุ่มนักวิชาการเกี่ยวกับประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมว่า หมายถึง “การที่อำนาจในการตัดสินใจไม่เป็นที่ของกลุ่มคนจำนวนน้อยแต่อำนาจได้รับการจัดสรรในระหว่างประชาชนเพื่อทุกคนได้มีโอกาสที่จะมีอิทธิพลต่อกิจกรรมส่วนร่วม” โดยมีหลักการหรือองค์ประกอบที่สำคัญคือ

1. การให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการเมืองและการบริหาร
 2. เน้นการกระจายอำนาจในการตัดสินใจและการจัดสรรทรัพยากรต่าง ๆ ในระหว่างประชาชนให้เท่าเทียมกัน
 3. อำนาจในการตัดสินใจและการจัดสรรทรัพยากรต่าง ๆ นั้น จะส่งผลกระทบต่อชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชน
 4. เพิ่มการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชน
 5. มีความยืดหยุ่นได้ กล่าวคือ มีโครงสร้างการทำงานที่สามารถตรวจสอบได้มีความโปร่งใสและคำนึงถึงความต้องการทรัพยากรของผู้มีส่วนร่วม
 6. การมีส่วนร่วมของประชาชนมีทั้งในระดับท้องถิ่นและระดับชาติ⁴
- สำหรับคำว่ามีส่วนร่วมในการสัมมนานี้ พิลิสู ศุภริยพงศ์ ได้สรุปค่านิยมไว้ว่า หมายถึง “การรับรู้

ข้อมูลข่าวสารรายละเอียดการดำเนินโครงการที่อาจมีผลทั้งทางบวกและลบต่อคนหรือชุมชน รวมถึงการมีส่วนร่วมในการให้ข้อมูลข่าวสารที่เกี่ยวข้อง มีส่วนร่วมในการพิจารณาถึงรายละเอียด ผลดี ผลเสียจากการดำเนินโครงการ และมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ การมีส่วนร่วมในการดำเนินการ ตลอดจนการมีส่วนร่วมในการติดตาม ตรวจสอบ ป้องกันและแก้ไขปัญหาที่อาจเกิดขึ้นจากการดำเนินโครงการ” เพราะฉะนั้นการมีส่วนร่วมจึงควรเกิดขึ้นตั้งแต่

1. การริเริ่มจะดำเนินโครงการ โดยศึกษาความเหมาะสมของโครงการ
2. การศึกษาผลกระทบจากสิ่งแวดล้อม ด้วยการตีค่าจากผลกระทบนั้น
3. กำหนดมาตรการป้องกันแก้ไขผลกระทบจากการดำเนินโครงการ
4. ติดตามตรวจสอบผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นจากการดำเนินโครงการ⁵

แต่สำหรับ James L. Creighton กล่าวว่า การมีส่วนร่วมของประชาชน หมายถึง การปรึกษาหารือที่มีการปฏิสัมพันธ์กันหรือหมายถึงการนำเสนอข้อมูลไปสู่สาธารณชน และต้องได้รับข้อมูลมาจากประชาชนด้วยเพราะฉะนั้นกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนจึงเป็นกระบวนการที่สาธารณะชนสองทางที่มีเป้าหมายโดยรวม และต้องได้รับการสนับสนุนจากสาธารณชนแต่ไม่จำเป็นที่สาธารณะชนต้องมีอิทธิพลต่อกระบวนการตัดสินใจในลักษณะฉันทามติ (Consensus Decision-making) ทุกโครงการเพียงแต่การตัดสินใจแต่ละครั้งต้องเป็นไปในลักษณะโปร่งใส เปิดเผย ยุติธรรม

⁴ฉวีลวดี บุรีกุลและคณะ, แนวทางการเสริมสร้างประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 : ปัญหา อุปสรรค และทางออก, กรุงเทพฯ : สถาบันพระปกเกล้า, 2544. (เอกสารโรเนียว)

⁵พิลิสู ศุภริยพงศ์, การมีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม, บทความทางวิชาการเข้าร่วมสัมมนา 21-22 พฤศจิกายน 2544, สถาบันพระปกเกล้า : 2544. (เอกสารโรเนียว)

และเป็นประชาธิปไตย จึงจะเป็นการตัดสินใจที่มีคุณค่า และมีความชอบธรรม⁶ เพราะฉะนั้นการมีส่วนร่วมของประชาชนในส่วนที่เกี่ยวข้องในขั้นตอนต่างๆ ต้องผ่านการระดมความคิดเห็นเพื่อนำไปสู่การปฏิบัติและจำเป็นต้องพิจารณาตามสถานการณ์ที่เหมาะสมการสัมมนาครั้งนี้ สถาบันพระปกเกล้าสรุปวิธีการมีส่วนร่วมของประชาชนได้หลากหลายวิธีตามลักษณะของโครงการเป็นต้นว่าวิธีการออกแบบสอบถามเพื่อสำรวจข้อมูล การประกาศโฆษณา เอกสารเผยแพร่ การใช้สื่อเผยแพร่ การจัดแสดงต่อสาธารณชนและการแสดงนิทรรศการ การเปิดเวทีชาวบ้าน การโทรศัพท์สายด่วน การติดต่อเป็นการส่วนตัว การจัดบุคลากรด้านชุมชนสัมพันธ์ คณะกรรมการที่ปรึกษาชุมชน การนำเสนอต่อกลุ่มการประชุมเชิงปฏิบัติการ การประชุมในเวทีสาธารณะ การทำประชาพิจารณ์ การประนีประนอม เป็นต้น ซึ่งแต่ละวิธีจะมีจุดเด่นและจุดด้อยในตัวเอง หรือบางวิธีการอาจเหมาะสมกับในระดับโครงการ หรือใช้ประโยชน์ได้ในการตัดสินใจระดับชาติ⁷ แต่โดยสรุปแล้วไม่ว่าจะใช้วิธีการมีส่วนร่วมของประชาชนแบบใดหรือวิธีใด มักจะมีแนวทางที่ปฏิบัติกัน 2 แนวทาง คือ แนวทางที่เป็นทางการกับแนวทางที่ไม่เป็นทางการ แต่ที่ได้รับความนิยมมากมักจะเป็นการรับฟังความคิดเห็นจากประชาชนที่เป็นทางการในรูปแบบของทำประชาพิจารณ์ ทั้งนี้เพราะแนวคิดหลักการของการจัดทำประชาพิจารณ์ของต่างประเทศที่ผ่านมาๆ มานั้นๆ จรัล ดิษฐาอภิชัย ศึกษาค้นพบลักษณะเด่นที่สำคัญหลายประการ คือ

1. มีวัตถุประสงค์และเป้าหมายในการจัดทำประชาพิจารณ์หลายประการไปพร้อมๆ กัน

2. มีการกำหนดกรอบของปัญหาและประเด็นที่ชัดเจน

3. มีคณะกรรมการประชาพิจารณ์ที่เป็นอิสระ ไม่มีส่วนได้เสียและเป็นที่ยอมรับของสังคมรวมถึงการมีอำนาจในการเรียกเอกสารและบุคคลมาชี้แจงและมีฝ่ายเลขานุการที่มีคุณสมบัติเหมาะสมกับประเด็นที่ทำประชาพิจารณ์

4. มีการจัดเตรียมข้อมูลและการอำนวยความสะดวกให้ทุกฝ่ายได้อย่างเพียงพอ

5. มีการแบ่งกลุ่มผู้เข้าร่วมทำประชาพิจารณ์ที่ชัดเจน อย่างน้อย 3 กลุ่ม คือ กลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย กลุ่มผู้รู้ปัญหาหรือนักวิชาการ และกลุ่มเจ้าหน้าที่ดำเนินการ รวมถึงกลุ่มประชาชนโดยทั่วไป

6. กระบวนการประชาพิจารณ์เปิดเผยและมีเวลาพอเพียง

7. รัฐบาลรับผิดชอบค่าใช้จ่ายและจัดหางบประมาณให้ฝ่ายคัดค้านในการหาข้อมูลมาโต้แย้ง

8. มีการบันทึกรายงานและสรุปผลการทำประชาพิจารณ์เสนอต่อผู้มีอำนาจตัดสินใจได้ทันที

แต่ในด้านความเป็นมาและประสบการณ์การทำประชาพิจารณ์ที่พัชรี ลิโรส ได้ศึกษากรณีประเทศสหรัฐอเมริกา พบว่า การทำประชาพิจารณ์เป็นเพียงเทคนิคอย่างหนึ่งของการรับฟังความคิดเห็นและการรับฟังความคิดเห็นก็เป็นวิธีการมีส่วนร่วมจากภาคประชาชน (Public Participation) ที่กฎหมายพื้นฐานหรือกฎหมายหลักได้กำหนดกรอบให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจของภาครัฐ มีมาตั้งแต่ปี ค.ศ. 1946 เป็นแนวทางและมาตรการขั้นต่ำของหน่วยราชการ

⁶Jame L. Creighton (แปลโดยวันชัย วัฒนศัพท์), คู่มือการมีส่วนร่วมของประชาชนในการตัดสินใจของชุมชน (พิมพ์ครั้งที่ 2), กรุงเทพฯ โรงพิมพ์ศิริภรณ์, 2544. หน้า 1-2 และ 75.

⁷ถวิลวดี บุรีกุล และคณะ, เรื่องเดิม. (เอกสารโรเนียว)

⁸จรัล ดิษฐาอภิชัย, แนวทางการจัดทำประชาพิจารณ์ในสังคมไทย, บทความสัมมนาทางวิชาการ เข้าร่วมสัมมนา 21-22 พฤศจิกายน 2544. สถาบันพระปกเกล้า : 2544, (เอกสารโรเนียว)

ที่ต้องรับฟังความคิดเห็นของประชาชนและต้องตอบ (Respond) ข้อพิพาทยิววิจารณ์ต่างๆ จากประชาชน ให้ได้ว่าการตัดสินใจครั้งสุดท้ายนั้นมีหลักการและเหตุผลอย่างไร เพื่อให้ประชาชนได้เข้าใจถึงฐานความคิด และที่มาของการตัดสินใจเช่นนั้น⁹ สำหรับการทำให้ ประชาพิจารณ์ในประเทศไทย สมศักดิ์ สามัคคีธรรม พบว่า ได้นำมาใช้เป็นครั้งแรกในกรณีความขัดแย้ง ของชุมชนชาวบ้านคร้วเมื่อปี พ.ศ. 2536¹⁰ ต่อมาในช่วงต้นปี พ.ศ. 2538 สำนักงานคณะกรรมการ พัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ได้จัดเวที เพื่อฟังความคิดเห็นจากประชาชนส่วนต่างๆ จาก นักธนาคาร นักการเมือง ประชาชนในเมือง ชนบท ชาวนา สลัม องค์กรพัฒนาเอกชน ผู้นำชุมชน ฯลฯ เพื่อการจัดทำร่างแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2540-2544) และนับเป็นครั้งแรก ที่หน่วยงานของรัฐได้จัดให้มีการรับฟังความคิดเห็นจาก ประชาชนก่อนการจัดทำแผนพัฒนาฯ ในรูปแบบของการ ประชาพิจารณ์และผลสำเร็จดังกล่าวได้ส่งผลให้แผน พัฒนาฯ ฉบับที่ 8 ได้ให้ความสำคัญของคนเป็น ศูนย์กลางของการพัฒนา¹¹ และหลังจากนั้นกระบวนการ ทำประชาพิจารณ์ได้มีการนำมาใช้ในหลายๆ กรณี และหลายวัตถุประสงค์จนกระทั่งรัฐธรรมนูญฉบับ พ.ศ. 2540 ได้กำหนดกลไกต่างๆ ไว้ให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจต่างๆ ร่วมกับภาครัฐมากขึ้น แต่สำหรับการการทำประชาพิจารณ์ในประเทศไทยนับ ตั้งแต่อาศัยระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการรับฟัง ความคิดเห็นของประชาชน วิธีการทำประชาพิจารณ์ปี 2539 เป็นต้นมา การรับฟังความคิดเห็นด้วยวิธีการ

ทำประชาพิจารณ์ทั้งโครงการระบบการขนส่งทาง รถไฟยกระดับในกรุงเทพฯ เมื่อวันที่ 2 กันยายน 2543 โดยการรถไฟแห่งประเทศไทยเป็นผู้จัด ณ ห้องประชุม คณะวิศวกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย หรือโครงการส่งก๊าซธรรมชาติไทย-มาเลเซีย และโครงการแยกก๊าซไทย-มาเลเซีย ครั้งที่ 1 เมื่อวันที่ 29 กรกฎาคม 2543 ณ หอประชุมเทศบาลนคร หาดใหญ่ ครั้งที่ 2 เมื่อวันที่ 21 ตุลาคม 2543 ณ โรงแรมเนชั่น อ.หาดใหญ่ จ.สงขลา โดยกระทรวง อุตสาหกรรมเป็นผู้จัด หรือโครงการเชื่อมแม่วงศ์ จ.นครสวรรค์ เมื่อวันที่ 14-15 มกราคม 2543 ณ ศูนย์วิทยาพัฒนาบริการ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช โดยกรมชลประทานเป็นผู้จัด หรือโครงการก่อสร้าง โรงไฟฟ้าที่จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ เมื่อวันที่ 10-11 กันยายน 2542 ที่บ้านบ่อนอก และวันที่ 24-25 กุมภาพันธ์ 2543 ที่บ้านกรูด โดยคณะกรรมการพัฒนา เศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติเป็นผู้จัด หรือโครงการ ก่อสร้างโรงงานผลิตและจำหน่ายกระแสไฟฟ้า เมื่อวันที่ 17 มิถุนายน 2543 ณ โรงเรียนหลวงพ่อบ้าน คลองด่านอนุสรณ์ ต.คลองด่าน จ.สมุทรปราการ โดยกรมโรงงานอุตสาหกรรมเป็นผู้จัด หรือโครงการ เชื่อมขุนเพชร เมื่อวันที่ 1 กรกฎาคม 2543 ณ จังหวัดชัยภูมิ โดยกรมชลประทานเป็นผู้จัด ผลการจัดทำ ประชาพิจารณ์เกือบจะทุกโครงการล้วนแต่ประสบความสำเร็จ ล้มเหลวทั้งสิ้น ทั้งนี้ในการสัมมนาทางวิชาการวันนั้น ได้ข้อสรุปร่วมกันว่าการจัดทำประชาพิจารณ์ที่ผ่านมา ล้วนแต่เป็นพิธีกรรมที่ต้องการสร้างความชอบธรรม ให้โครงการหรือเป็นเวทีการประชาสัมพันธ์หรือเพื่อการ

⁹พัชรีย์ ลิโรรส, การรับฟังความคิดเห็นของประชาชนกับประชาพิจารณ์ : มองประสบการณ์สหรัฐอเมริกาแล้วย้อนกลับมาดูบ้านเรา, บทความทางวิชาการเข้าร่วมสัมมนา 21-22 พฤศจิกายน 2544, สถาบันพระปกเกล้า : 2544. (เอกสารโรเนียว)

¹⁰สมศักดิ์ สามัคคีธรรม, ประชาพิจารณ์กับการระงับข้อขัดแย้งทางสังคม, บทความทางวิชาการเข้าร่วมสัมมนา 21-22 พฤศจิกายน 2544. (เอกสารโรเนียว)

¹¹พัชรีย์ ลิโรรส, เรื่องเดียว.

ชี้แจงข้อสงสัยและเสริมสร้างความเข้าใจในโครงการกับผู้เข้าร่วมประชุมประชาชนพิจารณาเท่านั้นเพราะทุกโครงการที่ทำประชาพิจารณ์ล้วนแต่เป็นโครงการที่ได้รับอนุมัติหรือตัดสินใจจากหน่วยงานของรัฐไปแล้ว ดังนั้นการทำประชาพิจารณ์ที่เกิดขึ้นจึงมักดำเนินการเมื่อมีปัญหาความขัดแย้งเกิดขึ้นแล้วเป็นส่วนใหญ่ จึงทำให้ยากที่จะประสบผลสำเร็จได้ ขัดแย้งกับหลักการของการทำประชาพิจารณ์ที่จะต้องเกิดขึ้นก่อนการตัดสินใจของรัฐ และต้องเป็นการร่วมมือกันเพื่อแก้ปัญหาอย่างแท้จริง ซึ่งสหรัฐอเมริกาประสบผลสำเร็จมาแล้ว กล่าวคือ

1. ทุกคนจะต้องมีความเห็นชอบร่วมกันในการทำงานเพื่อลดความรู้สึกไม่ไว้วางใจกัน
2. ความตกลงในกระบวนการ (การทำประชาพิจารณ์) ถือเป็นความสำเร็จแม้จะเป็นการตกลงเบื้องต้น
3. สร้างความรู้สึกร่วมกันทุกคนอยู่ในกระบวนการแก้ปัญหาพร้อมกัน และกำลังประเมินทางเลือกต่าง ๆ ร่วมกัน สนองต่อผลประโยชน์ที่กำหนดไว้และสามารถวัดได้
4. พยายามสร้างบรรยากาศให้เป็นการแสดงความคิดเห็นอย่างกว้างขวาง หรือเป็นการระดมสมอง มิใช่เป็นการชี้นำของกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง
5. ต้องสร้างให้เกิดฉันทามติ (Consensus) หรือความยินยอมเห็นพ้องต้องกันในทุก ๆ ขั้นตอนของระบบการตัดสินใจ โดยใช้เทคนิคการมีส่วนร่วมของประชาชนทั้งในด้านการประชุม ปรึกษาหารือและการประชุมเชิงปฏิบัติการร่วมกัน¹²

จากหลักการดังกล่าวจะพบว่าการจัดทำประชาพิจารณ์ในประเทศไทยแต่ละโครงการมักจะเกิดขึ้น

ภายหลังการตัดสินใจจากหน่วยงานของรัฐหรือรัฐบาลไปแล้ว เพราะฉะนั้นเมื่อนำไปสู่กระบวนการและขั้นตอนของการปฏิบัติในการทำประชาพิจารณ์จึงขาดความโปร่งใส ยุติธรรม ดังนั้นการทำประชาพิจารณ์ในประเทศไทยทุกครั้งจึงเป็นการยืดเยื้อผลของการตัดสินใจของหน่วยงานของรัฐหรือรัฐบาลให้ประชาชนที่เข้าร่วมทำประชาพิจารณ์จึงต้องเห็นด้วยหรือยินยอม มิฉะนั้นจะเกิดความเสียหายแก่หน่วยงานของรัฐและรัฐบาลที่ได้ตัดสินใจและดำเนินการไปแล้วบางส่วน

นอกจากนี้ความเห็นที่ยังไม่สอดคล้องกันระหว่างนักวิชาการหลายๆ ท่านที่ร่วมสัมมนาอยู่ในประเด็นของความหมายของคำว่า ประชาพิจารณ์ ซึ่งแม้ทุกคนจะเห็นด้วยกับคำนิยามและยอมรับว่าเป็นส่วนหนึ่งของการรับฟังความคิดเห็น แต่ในส่วนของศัพท์ภาษาอังกฤษที่ใช้คำว่า Public Hearing นั้นยังมีความเห็นที่แตกต่างกันอยู่มาก เพราะคำว่า Public Hearing หมายถึงการรับฟังความคิดเห็น แต่คำว่า “ประชาพิจารณ์” เป็นเพียงส่วนหนึ่งหรือเทคนิคของการรับฟังความคิดเห็น ซึ่งไม่มีศัพท์ภาษาอังกฤษในการอธิบายถึงที่มาของคำว่า “การประชาพิจารณ์” ทั้งๆ ที่ผลจากการศึกษาของนักวิชาการที่เข้าร่วมสัมมนาสรุปตรงกันว่า การทำประชาพิจารณ์คือส่วนหนึ่งของ Public Hearing และ Public Hearing เป็นกระบวนการของการมีส่วนร่วมของประชาชนในการปกครองระบอบประชาธิปไตยสมัยใหม่ที่เรียกว่า ประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม (Participatory Democracy) ได้พัฒนามาจาก ประชาธิปไตยทางอ้อมหรือประชาธิปไตยทางผู้แทน (Indirect or Representative Democracy) เพราะฉะนั้น คำว่า ประชาพิจารณ์ภาษาไทยในประเทศไทยจึงแปล

¹²Jame L.Creighton (แปลโดยวันชัย วัฒนศัพท์), เรื่องเดิม, หน้า 80-100.

มาจากคำว่า Public Hearing เป็นการให้ความหมายที่เหมารวมขาดการจำแนกที่เป็นระบบหรืออาจเป็นเพราะชาวตะวันตกยังขาดการให้ความสนใจต่อการจัดระบบความคิดของกลุ่มคำดังกล่าว ยังผลให้นักวิชาการในเมืองไทยสับสนไปด้วย แต่หากพิจารณาย้อนหลังกลับไปก่อนที่คำว่า “ประชาพิจารณ์” ในความเข้าใจมาจาก Public Hearing นั้น พบว่า ศัพท์รัฐศาสตร์ฉบับราชบัณฑิตยสถาน ตีพิมพ์ครั้งแรก ปี พ.ศ. 2529 ได้ให้คำแปลของ Public Hearing ว่าการให้มาชี้แจง (ต่อคณะกรรมการมาธิการของสภา) หรือแปลว่าการสืบพยาน¹³ หรือแม้จะตีพิมพ์ในปี พ.ศ. 2544 ก็ยังคงแปลว่าการให้มาชี้แจง (ต่อคณะกรรมการมาธิการของสภา) และการสืบพยาน แต่เป็นที่น่าสังเกตว่าได้เพิ่มเติมความหมายที่ 3 ว่า คือการประชาพิจารณ์, การฟังเสียงมหาชน¹⁴ นอกจากนั้นในความหมายของจรรยา สุภาพ คำว่า Public Hearing สารานุกรม

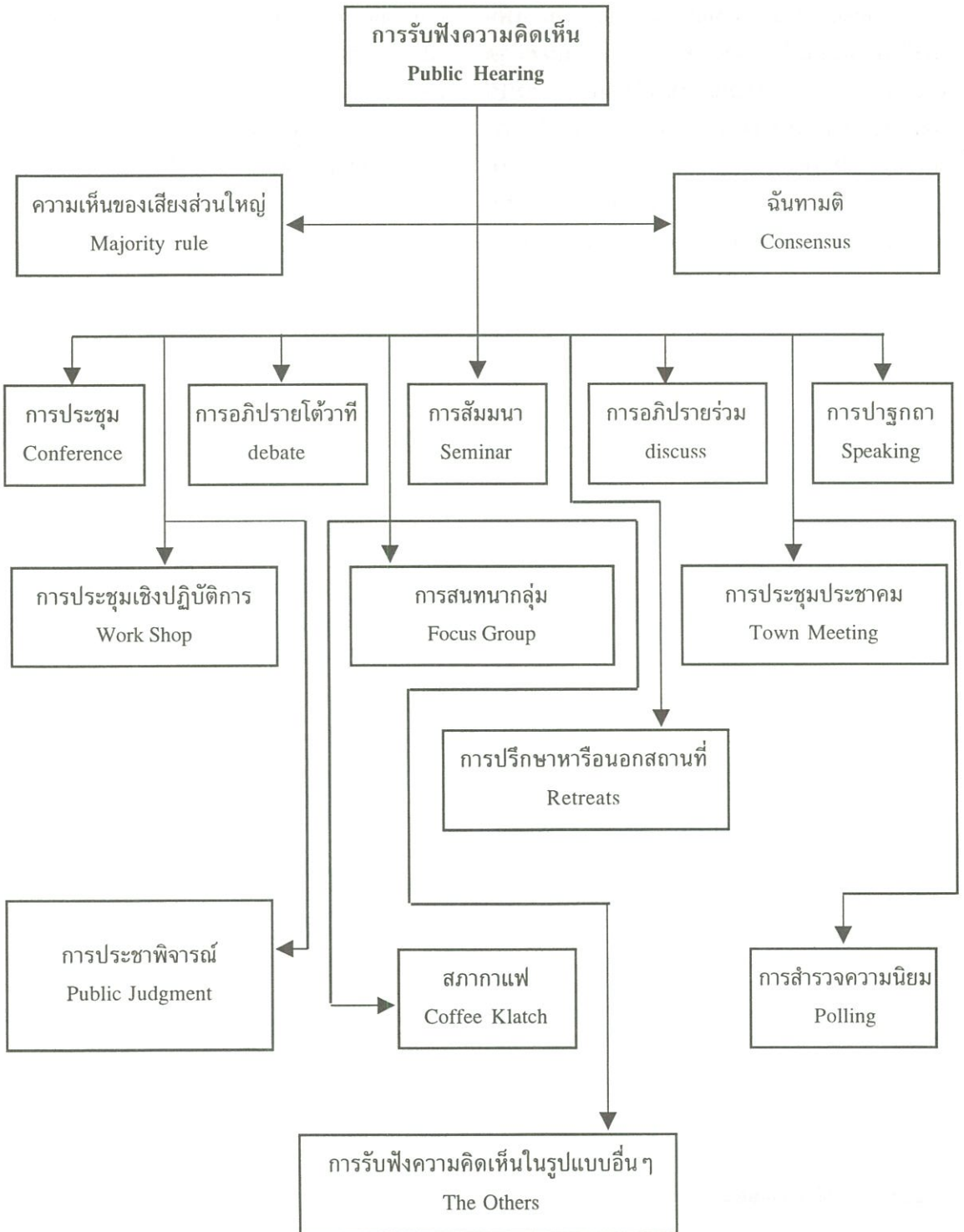
รัฐศาสตร์ หมายถึง “การสอบปากคำ หรือสอบสวนของสภานิติบัญญัติ คำนี้มีที่มาโดยเฉพาะสหรัฐอเมริกา สภานิติบัญญัติจะดำเนินการสอบสวนบุคคลที่เกี่ยวข้องเพื่อว่าสภาจะได้ข้อเท็จจริง การสอบสวนบางอย่างบางทีก็เป็นความลับ โดยเฉพาะในเรื่องเกี่ยวกับความลับทางทหารเป็นต้น¹⁵ กล่าวโดยสรุปแล้วคำว่า Public Hearing หากแปลความหมายเป็นอย่างอื่นอาจจะไม่ชัดเจนเท่ากับ “การรับฟังความคิดเห็น” แต่เมื่อมาสื่อความหมายเป็นการประชาพิจารณ์ยิ่งทำให้ความหมายทั้งขัดแย้งกับความหมายของคำและหลักการของคำว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนในรูปแบบของการทำประชาพิจารณ์ที่กล่าวมาแล้วข้างต้นด้วยเหตุนี้ผู้เขียนจึงขอเสนอเทคนิครวมของความคิดที่เกี่ยวกับคำว่า Public Hearing และการประชาพิจารณ์เป็นแผนภูมิดังนี้

จากแผนภูมิของการรับฟังความคิดเห็น พบว่ามีหลายวิธีที่จะให้ได้มาซึ่งฉันทามติ (Consensus) หรือ

¹³ราชบัณฑิตยสถาน, ศัพท์รัฐศาสตร์ (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภา, 2540. หน้า 142.

¹⁴_____. (พิมพ์ครั้งที่ 4), กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2544. หน้า 177.

¹⁵จรรยา สุภาพ, สารานุกรมรัฐศาสตร์ (พิมพ์ครั้งที่ 5), กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช, 2535. หน้า 157.

ความเห็นพ้องต้องกันในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง ซึ่ง Jame L. Creighton เชื่อว่าต้องพยายามจะหาทางออกเพื่อที่จะให้ทุกคนนั้นเห็นพ้องต้องกัน หรืออย่างน้อยที่สุดสามารถหาทางออกว่าไม่มีกลุ่มพลังใหญ่ๆ กลุ่มใดคัดค้านอย่างรุนแรง เพราะเป็นความเห็นร่วมที่ได้ผ่านการต่อรอง (Bargaining) และการประนีประนอม (Compromisc) มาแล้ว¹⁶ ขณะเดียวกันเมื่อผ่านขั้นตอนและกระบวนการของการรับฟังความคิดเห็นแล้ว

จำเป็นต้องเข้าสู่กระบวนการการคิดเพื่อก่อตัวเป็นรูปนโยบายและการกำหนดนโยบาย (Policy Formulation) นำไปสู่การตัดสินใจ (Decision making) ของหน่วยงานภาครัฐหรือรัฐบาล และการนำไปปฏิบัติ (Implementation) ให้บรรลุวัตถุประสงค์ของแต่ละโครงการอย่างมีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผลต่อไป □

¹⁶Jame L. Creighton, เรื่องเดิม. หน้า 80-100

เศรษฐกิจพอเพียง : เป้าหมายและเกณฑ์ตัดสินคุณค่า

*วันร จະนุ

1. คำนำ

เศรษฐกิจพอเพียง เป็นหนึ่งในหลักการทางเศรษฐกิจที่ได้รับการกล่าวถึงอย่างมากในระยะ 4-5 ปีที่ผ่านมา(2540-ปัจจุบัน) เนื่องจากสังคมไทยประสบปัญหาวิกฤติทางเศรษฐกิจเป็นอย่างมากท่ามกลางสภาวะดังกล่าว พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงมีพระราชดำรัสชี้แนะแนวทางในการดำเนินชีวิตและแนวทางในการแก้ปัญหาให้แก่พสกนิกรชาวไทยเพื่อฝ่าวิกฤติเศรษฐกิจไปให้ได้ และแนวทางนั้นคือหลักการเศรษฐกิจพอเพียง หลักการนี้พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้ทรงมีพระราชดำรัสชี้แนะเพื่อเป็นหลักในการดำเนินชีวิตแก่พสกนิกรชาวไทยมาตลอดนานกว่า 25 ปี¹ ก่อนที่สังคมไทยจะเกิดวิกฤติการณ์ทางเศรษฐกิจ แต่สังคมไทยเพิ่งมาให้ความสนใจหลังจากเกิดวิกฤติการณ์ดังกล่าวแล้ว เข้าทำนองที่ว่า “ไม่เห็นโลงศพ ไม่หลั่งน้ำตา” นั่นเอง

หลักการเศรษฐกิจพอเพียง มีการกล่าวถึงในหลายแง่มุม ทั้งด้านแนวคิดและการนำมาปฏิบัติ

มีการประชุม สัมมนาหลายครั้งในระยะเวลาที่ผ่านมา และมีผลสรุปออกมาทั้งด้านแนวคิดและการนำมาปฏิบัติในระดับต่างๆ ทั้งด้านปัจเจกบุคคลและสังคม บทความนี้ผู้เขียนต้องการแสดงให้เห็นว่าหลักการเศรษฐกิจพอเพียงมีเป้าหมายอย่างไรหรือมีอุดมคติอย่างไร และมีเกณฑ์ในการประเมินคุณค่าอย่างไรทั้งในด้านเป้าหมายของบุคคลและสังคม

บทความนี้ผู้เขียนจะวิเคราะห์หลักการเศรษฐกิจพอเพียงในทางปรัชญาเน้นด้าน จริยศาสตร์ บทสรุปที่ได้จะเป็นการวิเคราะห์และประเมินคุณค่าของหลักการเศรษฐกิจพอเพียง การประเมินคุณค่าในทางปรัชญาผลที่ได้จะเป็นการบอกว่า “อะไรควรเป็นอย่างไร” ไม่ใช่ “อะไรต้องเป็นอย่างไร” การบอกว่าอะไรควรเป็นอย่างไรนั้น เป็นผลมาจากชุดการอ้างเหตุผลเป็นสำคัญ มีเนื้อหาและข้อเท็จจริงเป็นส่วนประกอบในการวิเคราะห์และแสดงผล

*อาจารย์กลุ่มวิชาปรัชญาและตรรกศาสตร์ หมวดวิชาศึกษาทั่วไป คณะศิลปศาสตร์และวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต : อ.ม. (ปรัชญา) จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

¹ผู้สนใจโปรดดูพระราชดำรัสเรื่องเศรษฐกิจพอเพียงและพระราชดำรัสที่เกี่ยวข้องในโอกาสต่างๆ ใน อภิรัชย์ พันธเสน เอกสารประกอบการสัมมนา, เศรษฐกิจพอเพียง : เศรษฐศาสตร์พอเพียงของในหลวง กับการวิเคราะห์ความหมายของนักเศรษฐศาสตร์, จัดโดย Thailand Development Research Institute Foundation (T.D.R.I) ณ โรงแรมแอมบาสเดอร์ ซิตี้ จอมเทียน, 18-19 ธันวาคม 2542, หน้า 1-10.

2. ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

เป็นเรื่องยากพอสมควรที่จะสรุปหลักการเรื่องเศรษฐกิจพอเพียงให้ได้ความรัดกุม เนื่องจากมีกระแสพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวหลายครั้งในโอกาสต่าง ๆ กัน ทั้งพระราชดำรัสโดยตรงและพระราชดำรัสที่เกี่ยวข้อง ทำให้มีการตีความเหมือนกันบ้าง แตกต่างกันไปบ้าง อย่างไรก็ตามได้มีความพยายามที่จะประมวลและกลั่นกรองพระราชดำรัสให้เป็นหลักการเดียวกัน และเสนอขอพระราชทานพระบรมราชานุญาตและได้รับพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานให้เป็นหลักการที่เห็นร่วมกัน เพื่อเป็นแนวทางการปฏิบัติของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนประชาชนโดยทั่วไป ดังนี้

เศรษฐกิจพอเพียง เป็นปรัชญาชี้ถึงแนวทางการดำรงอยู่ และปฏิบัติตนของประชาชนในทุกระดับ ตั้งแต่ระดับครอบครัว ระดับชุมชน จนถึงระดับรัฐ ทั้งในการพัฒนาและบริหารให้ดำเนินไปใน ทางสายกลาง โดยเฉพาะการพัฒนาเศรษฐกิจเพื่อให้ก้าวทันต่อโลกในยุคโลกาภิวัตน์ ความพอเพียง หมายถึง ความพอประมาณ ความมีเหตุผลรวมถึงความจำเป็นที่จะต้องมีระบบภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีพอสมควรต่อการมีผลกระทบใด ๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายนอกและภายใน ทั้งนี้จะต้องอาศัยความรู้ ความรอบคอบและความระมัดระวังอย่างยิ่งในการนำวิชาการต่าง ๆ มาใช้ในการวางแผนและดำเนินการทุกขั้นตอนและขณะเดียวกันจะต้องเสริมสร้างพื้นฐานจิตใจของคนในชาติ โดยเฉพาะเจ้าหน้าที่รัฐ นักทฤษฎี และนักธุรกิจในทุกระดับ ให้มีสำนึกในคุณธรรม ความซื่อสัตย์สุจริต และให้มีความรอบรู้ที่เหมาะสม ดำเนินชีวิตด้วยความอดทน ความเพียร มีสติ ปัญญา และความรอบคอบ

เพื่อให้สมดุลและพร้อมต่อการรองรับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว และกว้างขวางทั้งด้านวัตถุ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรมจากโลกภายนอกได้เป็นอย่างดี²

ด้วยแนวคิดดังกล่าวเราจะเห็นว่า แกนกลางของแนวคิดทั้งหมดคือ คำที่ว่าทางสายกลาง โดยเป็นทางสายกลางที่เกี่ยวกับเรื่องต่อไปนี้

1. วัตถุหรือเศรษฐกิจ
2. จิตใจหรือการมีคุณธรรมต่าง ๆ
3. ความรู้หรือความเห็น

ทั้งสามข้อดังกล่าว เป็นทางสายกลาง ทั้งระดับปัจเจกบุคคลและสังคม นั่นคือ การกระทำต่าง ๆ เกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียงจะต้องเป็นแบบทางสายกลางทั้งในระดับครอบครัวและระดับสังคมหรือระดับชาติ ความมีคุณธรรมที่ดีงามทุกอย่างจะต้องเป็นค่านิยมของปัจเจกบุคคลและจะต้องเป็นค่านิยมของสังคมหรือชาติด้วยการแสวงหาและนำความรู้มาใช้ในเรื่องต่าง ๆ จะต้องมีความรอบคอบหรือพิจารณาอย่างรอบด้าน

ทางสายกลางทั้งสามข้อดังกล่าวนี้ มีความสัมพันธ์ต่อกัน กล่าวคือ เราต้องนำความรู้ที่ได้รับการพิจารณาอย่างรอบคอบมาใช้อย่างมีคุณธรรมที่ดีงามเพื่อให้เกิดผลผลิตต่าง ๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อสังคม เช่น ปัจจัย 4 หรือเครื่องมือเครื่องใช้อื่น ๆ เพื่อความสมดุลในชีวิต สังคม และสิ่งแวดล้อม

ด้วยลักษณะดังกล่าว ทำให้หลักการเศรษฐกิจพอเพียง ไม่ใช่หลักการทางเศรษฐกิจอย่างเดียว แต่ได้เกี่ยวข้องกับทุกเรื่องที่สำคัญนั่นคือ เรื่องของปัจเจกบุคคล สังคม เศรษฐกิจ การเมือง วัฒนธรรม และศาสนา พูดกันง่าย ๆ หลักเศรษฐกิจพอเพียง คือวิถีชีวิตทั้งหมดของคน ทั้งระดับปัจเจกบุคคลและสังคมนั่นเอง ด้วยเหตุนี้หลักเศรษฐกิจพอเพียง

²เอกสารประกอบการสัมมนา, เศรษฐกิจพอเพียง, จัดโดย Thailand Development Research Institute Foundation (T.D.R.I) ณ โรงแรมแอมบาสเดอร์ ซิตี้ จอมเทียน, 18-19 ธันวาคม 2542, หน้า 3.

จึงเปรียบเสมือน ลัทธิทางสังคม ที่มีทั้งแนวคิด หลักการปฏิบัติ และต้องมีบุคลากรในการเผยแพร่ เพื่อให้เกิดผลจริงปฏิบัติของสังคม

3. เป้าหมายหรืออุดมคติและเกณฑ์

ตัดสินของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

ด้วยหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงดังกล่าว ถ้าจะถามว่าอุดมคติของหลักปรัชญานี้ คืออะไร เป็นเรื่องยากพอสมควรที่จะชี้ชัดลงไปว่าเป็นอะไร ซึ่งไม่เหมือนกับอุดมคติทางปรัชญาหรือศาสนาที่เป็นหลักการ³ อย่างไรก็ตามเราก็สามารถตีความได้ว่ามีอุดมคติอย่างไร ได้โดยการอาศัยความสอดคล้อง และเนื่องจาก ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงได้เกี่ยวข้องกับหลักการทาง เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และศาสนา ทำให้เราสามารถวิเคราะห์เปรียบเทียบกับหลักการต่าง ๆ เหล่านั้นได้

จากหลักการทางสายกลางสามข้อที่ได้กล่าวมา ทำให้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมีความเกี่ยวข้องกับหลัก มัชฌิมาปฏิปทา ของพุทธศาสนา⁴ อย่างลึกซึ้ง หรืออาจกล่าวได้ว่าปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงนั้น คือ หลักการที่ได้รับอิทธิพลจากพุทธศาสนานั้นเอง หลักการทางสายกลางนี้ไม่ได้หมายความว่า เป็นการ ยืนอยู่ตรงกลางระหว่างสิ่งใดก็ตามที่สุดขั้วทั้งสองด้าน แต่หมายถึง แนวทางที่ไม่เข้าไปเกี่ยวข้องกับสิ่งสุด ขั้วสองด้าน นั่นคือ ไม่ว่าจะมีความประพฤติก็ตาม

หากจะถือว่าเป็นทางสายกลางแล้วหลักการนั้นมีเกณฑ์ อยู่ว่าจะต้องไม่เข้าไปเกี่ยวข้องกับสิ่งไม่พึงปรารถนาของ มนุษย์สองอย่าง นั่นคือ จะต้องไม่ไปเพิ่มพูนกิเลส และจะต้องไม่นำไปสู่ความทรمان เนื่องจากทั้ง กิเลสและความทรمانล้วนเป็นสิ่งที่นำไปสู่ความทุกข์ แสนสาหัสทั้งสิ้น

นั่นย่อมหมายความว่า ปรัชญาเศรษฐกิจ พอเพียง คือหลักการทางสายกลางทางด้าน วัตถุ จิตใจ และความรู้หรือความเห็น โดยทั้งเรื่องวัตถุ จิตใจ และความรู้ ซึ่งทั้งหมดจะต้องไม่เป็นไปเพื่อการส่งเสริม ให้เกิดกิเลสและความทุกข์ทรมานนั่นเอง

มองในแง่หนึ่งดูเหมือนปรัชญาเศรษฐกิจ พอเพียงจะมีเป้าหมายอยู่ที่ความสุขแต่เป็นความสุข ที่ไม่ใช่การไปเพิ่มพูนกิเลส เพราะความสุขอันนั้น จะเป็นความสุขในระยะเวลานั้น ๆ และจะนำไปสู่ความ ทุกข์ทรมานในที่สุด แต่เป็นความสุขที่เกิดจากการ ลดกิเลสแต่การลดกิเลสไม่ใช่การนำไปสู่ความทรมาน ทั้งร่างกายและจิตใจ แต่เป็นการลดกิเลสเพื่อมุ่งไปสู่ เป้าหมายที่ยิ่งใหญ่กว่า หากมองจากมุมมองของ พุทธศาสนา เป้าหมายอันนั้นคือ นิพพานหรือการมี ปัญญานั้นเอง เนื่องจากพุทธศาสนามองว่า กิเลสและ ความทรมานเป็นอุปสรรคที่สำคัญ มีแต่ทางสายกลาง เท่านั้นที่มุ่งไปสู่ นิพพานได้ และเป็นความสุขที่แท้จริง

สรุปได้ว่า หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงนั้น ตั้งอยู่บนฐานของความเชื่อเรื่องเป้าหมายของชีวิตอยู่ที่

³ผู้สนใจเรื่องอุดมคติของมนุษย์ในระดับหลักการโปรดดูรายละเอียดใน วิทย์ วิศทเวทย์, จริยศาสตร์เบื้องต้น : มนุษย์กับปัญหา จริยธรรม . (กรุงเทพมหานคร: อักษรเจริญทัศน์, 2526)

⁴หลักการเรื่องทางสายกลางเป็นหลักการสำคัญอย่างหนึ่งในพุทธศาสนาแต่ไม่ได้หมายความว่าในศาสนาอื่น ๆ จะไม่มีหลักการนี้ ขึ้นอยู่กับการศึกษาและผู้เขียนคิดว่าในศาสนาอื่น ๆ ก็น่าจะมีหลักการนี้เหมือนกัน เนื่องจากความคิดที่ไม่เข้าไปเกี่ยวข้องกับ กิเลสและความทรมานนั้น ศาสนาต่าง ๆ ในโลกนี้ล้วนแต่มีหลักการเหล่านี้ทั้งสิ้น ถ้าเรามองข้ามเรื่องภาษาและความเชื่อในศาสนาใด ศาสนาหนึ่งเราอาจเห็นลักษณะร่วมบางอย่างของแนวคิดนี้ ซึ่งหากมีโอกาสเราอาจจะได้รับรู้จากผู้อื่นในศาสนาอื่น ๆ ที่จะนำเสนอ ในโอกาสต่อไป

นิพพาน (ในมุมมองของพุทธศาสนา) เป็นเป้าหมายสูงสุด ไม่ใช่ความเชื่อที่เป็นแบบสุขนิยม (hedonism)⁵ ที่เชื่อว่า ความสุข ความสบาย โดยเฉพาะในทางร่างกาย เป็นเป้าหมายสูงสุดหรือเป็นเป้าหมายสุดท้ายแต่นิพพาน มีความใกล้เคียงกับหลักปรัชญาแบบวิมุตินิยมและปัญญานิยมมากกว่า

ปรัชญาวิมุตินิยม คือ “กลุ่มความคิดทางปรัชญาที่เห็นว่าความสงบของจิตและการหลุดพ้นจากความตึงเครียดเป็นสิ่งดีที่สุด”⁶ แนวคิดลักษณะนี้

เราจะพบเห็นเสมอในศาสนาต่าง ๆ เช่น พุทธศาสนา ศาสนาฮินดู หรือแม้แต่ศาสนาคริสต์ คำว่า “วิมุติ” มีความหมายกว้าง ๆ ได้แก่การหลุดพ้นจากความทุกข์ในโลกนี้แล้วเข้าถึงความสุขอันเป็นนิรันดร์ในบาง “มิติ” ที่ศาสนาต่าง ๆ สอนเอาไว้ ในฐานะจุดหมายสูงสุดในชีวิต พุทธศาสนาเรียกสิ่งนี้ว่า นิพพาน ศาสนาฮินดูเรียกว่าพรหมัน ส่วนศาสนาคริสต์ เรียกว่า สวรรค์ หรือ ดินแดนของพระเจ้า⁷

ส่วนปรัชญาปัญญานิยม เชื่อว่า การแสวงหาปัญญาเพื่อเข้าใจโลกและชีวิตเป็นสิ่งดีที่สุดอาจเกิดคำถามว่า แล้วการแสวงหาปัญญานั้นมีลักษณะอย่างไร ปรัชญาปัญญานิยมจะตอบว่า

ปัญญาที่ใช้เป็นแนวทางในการดำเนินชีวิต ไม่ใช่ความเฉลียวฉลาด ไม่ใช่ไหวพริบ ไม่ใช่วิชาการ หรือ ความรู้ที่ได้จากสถานศึกษาหรือตำรับตำรา หากแต่ คือสมรรถนะ ที่เข้าใจโลก และ

ชีวิต คำว่า “เข้าใจ” กับ “รู้” มีความหมายต่างกัน คนบางคนที่เรียนหนังสือมากมายอาจมีความรู้มากมายเกี่ยวกับชีวิต แต่ไม่แน่ว่าเขาจะเข้าใจชีวิต.. การใช้ชีวิตจะค่อย ๆ บอกเราเองว่า ชีวิตคืออะไร แต่ความเข้าใจชีวิตนี้ ไม่ใช่สิ่งที่เกิดกับคนทุกคนที่ใช้ชีวิตไปนาน ๆ เพราะหากเป็นเช่นนั้น ก็ไม่มีความจำเป็นใด ๆ ที่ปัญญานิยมจะต้องเรียกร้องการใช้ชีวิตแบบปัญญานิยม ความเข้าใจชีวิตจะเกิดก็ในคนที่เรียนรู้ชีวิตผ่านใจ (หรือการคิดที่ไม่ใช่แบบกลไกอย่างแข็งแรงแรง หากแต่ต้องการคิดด้วยชีวิต และความรู้สึกคิดอย่างเป็นมนุษย์ ไม่ใช่คิดอย่างคอมพิวเตอร์ คำว่าใจในที่นี้ใช้ในความหมายที่ตรงกันข้ามกับสมอง⁸

ปรัชญาปัญญานิยม ใฝ่มนุษย์เราเรียนรู้ชีวิตและเข้าใจความเป็นไปของชีวิต โดยใช้ปัญญาเพื่อจะค้นพบความจริงของชีวิต และการพบความจริงนี้เองที่จะทำให้มนุษย์มีความสุขที่แท้จริง ลักษณะความคิดบางอย่างของปรัชญาปัญญานิยม คล้ายคลึงกับปรัชญาวิมุตินิยมเช่นเดียวกัน นักปรัชญาที่ถือว่าเป็นตัวแทนปรัชญาปัญญานิยมบางคน เช่น โสเครตีส เพลโต เชื่อว่าปัญญาของมนุษย์เมื่อดำเนินไปถึงจุดหนึ่งจะทำให้มนุษย์เกิดความเข้าใจโลกและชีวิต “โดยที่ความเข้าใจนี้มีลักษณะใกล้เคียงกับความหลุดพ้นจากอำนาจความรู้สึก ไม่ว่าจะในเชิงบวกหรือลบ พุทธศาสนาก็เชื่อว่า ปัญญาคือที่มาของความหลุดพ้น”⁹ อย่างไรก็ตาม

⁵ผู้สนใจดูรายละเอียดเรื่องปรัชญาสุขนิยมโปรดดูวิทย์ วิศทเวทย์, จริยศาสตร์เบื้องต้น : มนุษย์กับปัญหาจริยธรรม.

(กรุงเทพมหานคร : อักษรเจริญทัศน์, 2526) หน้า 29.

⁶วิทย์ วิศทเวทย์, จริยศาสตร์เบื้องต้น : มนุษย์กับปัญหาจริยธรรม, หน้า 51.

⁷สมภาร พรหมทา, มนุษย์กับการแสวงหา : ความจริงและความหมายของชีวิต

(กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์พุทธชาติ, 2538), หน้า 89.

⁸สมภาร พรหมทา, มนุษย์กับการแสวงหาความจริงและความหมายของชีวิต, หน้า 97-98.

⁹เรื่องเดียวกัน, หน้า 97

ความแตกต่างระหว่างวิมุตตินิยมกับปัญญานิยม คือวิมุตตินิยมเน้นการใช้ชีวิตแบบปล่อยวางเพื่อเอาชนะตนเองในขณะที่ปัญญานิยมไม่เน้นการปฏิบัติตนเพื่อให้อยู่เหนือโลกเช่นนั้น ชาวปัญญานิยมก็เหมือนกับสุขนิยม ที่ยังใช้ชีวิตแบบคนปกติธรรมดาทั่วไป หากแต่ปัญญานิยมเสนอวิถีชีวิตแบบใช้ปัญญาไตร่ตรองความเป็นไปของสิ่งต่าง ๆ เท่านั้น¹⁰

ลักษณะวิถีชีวิตของคนที่เชื่อแบบปรัชญาปัญญานิยม จึงมีลักษณะ เข้าร่วมกับสังคมไม่หนีโลกแต่ตรวจสอบสังคม ไม่ยอมตามกระแสสังคม (ซึ่งมักจะมีลักษณะปรัชญาสุขนิยม) โดยไม่ได้ใช้สติปัญญา ไตร่ตรอง ไม่เน้นความสุขในโลกหน้า แต่ก็ไม่ขัดแย้งกับความคิดอันนั้น ปรัชญาปัญญานิยม จึงดูเหมือนจะเป็นแนวคิดที่ใกล้เคียงกับปรัชญาวิมุตตินิยมและไม่ขัดแย้งกันเพียงแต่เน้นแนวทางปฏิบัติบางลักษณะแตกต่างกันเท่านั้น

จึงเห็นได้ว่าถ้าเรามองในระดับสูงสุด ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง มีความสอดคล้องกับอุดมคติทางปรัชญาแบบวิมุตตินิยมและปัญญานิยม โดยเฉพาะถ้าเรามองในระดับสังคมโดยไม่ต้องกล่าวถึงศาสนามากนัก เราจะพบว่าปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง มีความสอดคล้องกับปรัชญาปัญญานิยมมาก แต่ที่แน่ๆ ไม่ใช่ปรัชญาสุขนิยม เนื่องจากปรัชญาสุขนิยมมีความขัดแย้งกับแนวคิดทางสายกลาง เพราะว่สุขนิยมมีความโน้มเอียงไปในทางส่งเสริมกิเลสมาก การมุ่งแสวงหาความสุขนั้นมิได้ไม่จำกัดทั้งคุณภาพและปริมาณ ทำให้มีโอกาสไปทำให้เกิดกิเลสหรือความต้องการมากเป็นการสุดขีดไปทางใดทางหนึ่ง ไม่ใช่ทางสายกลาง

อย่างไรก็ตามการกล่าวว่า ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง มีเป้าหมายสูงสุดอยู่ที่ นิพพานไม่ได้

หมายความว่าจะให้มีการใช้หลักการนี้โดยมุ่งไปที่การละกิเลสเพื่อให้ทุกคนมุ่งไปที่นิพพานอย่างเดียว แต่หมายความว่าในทางสังคม ซึ่งเป็นเรื่องของมนุษย์ทั่ว ๆ ไปนั้น จะต้องมึหลักการที่ไม่ขัดแย้งกับเป้าหมายสูงสุดอันนั้น เพราะหากขัดแย้ง แสดงว่าเราไม่ได้ใช้หลักการเศรษฐกิจพอเพียง เนื่องจากหลักการเศรษฐกิจพอเพียง เป็นหลักการที่สอดคล้องกับปรัชญาวิมุตตินิยมและปัญญานิยม ไม่ใช่สุขนิยมดังได้กล่าวมา และในปรัชญาวิมุตตินิยมและปัญญานิยมนั้นในรายละเอียดก็มีหลักการที่เกี่ยวข้องกับสังคมเช่นเดียวกัน เช่น พุทธศาสนาก็มีหลักปฏิบัติทางสังคม และในปัจจุบันนี้ได้มีการทำวิจัยในเรื่องการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม พุทธศาสนา (และศาสนาอื่น ๆ ที่จัดอยู่ในปรัชญาวิมุตตินิยมและปัญญานิยม) และมีข้อสรุปออกมามากมาย ผู้เขียนคิดว่าหากสังคมไทยมีความต้องการที่จะใช้เศรษฐกิจพอเพียงในระดับชาติจริง เราควมมีความรู้ที่จะวางหลักการในเศรษฐกิจพอเพียงให้เกิดขึ้นในระดับโครงสร้างทางสังคมได้

ด้วยข้อสรุปดังกล่าวทำให้เรานุมานหลักการต่าง ๆ ที่ตามมาให้สอดคล้องกับหลักปรัชญาสูงสุดดังกล่าวหลักการต่าง ๆ ที่ตามมา เช่น หลักการทางสังคม เศรษฐกิจ การเมือง เป็นต้น ซึ่งน่าสนใจว่าเราจะวางหลักการเหล่านั้นภายใต้หลักปรัชญาดังกล่าวได้อย่างไร จึงเป็นคำถามที่เราต้องช่วยกันแสวงหาคำตอบกันต่อไป

ผู้เขียนที่จะเสนอหลักการหนึ่งที่น่าสนใจ โดยอาศัยความสอดคล้องกับหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงดังกล่าว นั่นคือ หลักการทางเศรษฐกิจ เนื่องจากเกี่ยวข้องกันอย่างใกล้ชิดกับหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

¹⁰เรื่องเดียวกัน.

หลักการทางเศรษฐกิจมีประเด็นต่าง ๆ มากมาย ในบทความนี้ผู้เขียนจะพิจารณาเฉพาะเรื่องแนวคิดในทางเศรษฐกิจหรือลัทธิทางเศรษฐกิจว่า เศรษฐกิจพอเพียงนั้นควรจะพัฒนาไปสู่แนวคิดในทางเศรษฐกิจอย่างไร โดยยังรักษาคุณค่าในอุดมคติในข้างต้นไว้ได้โดยไม่บิดเบือนหลักการ

ในปัจจุบันได้มีนักคิดในทางเศรษฐกิจได้พยายามนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในทางเศรษฐกิจ และนำไปสู่การปฏิบัติจริงในทางสังคม แนวคิดต่าง ๆ เหล่านั้นพอจะแยกได้กว้างได้สองกลุ่มใหญ่ ๆ คือ

กลุ่มแรกอธิบายว่า เศรษฐกิจพอเพียงมีความสอดคล้องกับเศรษฐศาสตร์กระแสหลักที่ใช้อยู่ในประเทศไทยหรือเกือบทั่วโลกในปัจจุบันซึ่งมีฐานความคิดมาจากลัทธิเสรีนิยมและลัทธิทุนนิยม¹¹

กลุ่มที่สองอธิบายว่า เศรษฐกิจพอเพียงเป็นแนวคิดที่อยู่เหนือแนวคิดทางเศรษฐศาสตร์กระแสหลักหรือไม่สอดคล้องกับลัทธิเสรีนิยมและทุนนิยม¹²

กลุ่มแรกตีความปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงโดยเชื่อว่า ในระบบเศรษฐกิจในปัจจุบัน สามารถปรับเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ได้ นั่นคือ

เศรษฐกิจพอเพียง คือการดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจภายใต้ข้อจำกัดของรายได้ (budget constraint) และแนวทางในการบริหารความเสี่ยง (risk management) โดยมีการกระจายความเสี่ยงอย่างสมดุล ทั้งนี้เพราะจะต้องคำนึงถึงการแลกเปลี่ยนกับประสิทธิภาพ นั่นคือ ถ้าหากไม่พึ่งพาภายนอกมากนักก็สามารถลดความเสี่ยงได้มาก แต่ก็จะเสียโอกาสที่จะได้รับผลประโยชน์ในแง่ของประสิทธิภาพที่ได้รับเพิ่มขึ้น จากการที่แต่ละฝ่ายเน้นความชำนาญเฉพาะอย่างแล้วนำมาแลกเปลี่ยนกันหรืออาจจะเปรียบเทียบระหว่างการบริโภคและการลงทุน... ขึ้นอยู่กับว่าสามารถควบคุมกลไกที่ทำงานของตลาดหรือเทคโนโลยีต่าง ๆ ได้มากน้อยเพียงใด ดังนั้น การค้ากับต่างประเทศหรือการใช้เทคโนโลยีไม่ได้หมายถึงการสูญเสียการควบคุมโดยอัตโนมัติ หากแต่ขึ้นอยู่กับกฎกติกาที่ตกลงกันไว้¹³

¹¹สังคมไทยเป็นสังคมที่ใช้หลักการทางสังคมและเศรษฐกิจแบบเสรีนิยมและทุนนิยมเป็นหลัก ถึงแม้ว่าจะมีบางส่วนเป็นแบบผสมระหว่างรัฐสวัสดิการกับเสรีนิยมอยู่บ้าง แต่ไม่ใช่ในหลักการที่เป็นประเด็นหลักพิจารณาได้จากแผนพัฒนาเศรษฐกิจหรือนโยบายต่าง ๆ ของรัฐบาล ที่เน้นการส่งเสริมตลาดเสรีและการลงทุนของเอกชน ซึ่งเป็นประเด็นหลักของเสรีนิยมและทุนนิยม เสรีนิยมกับทุนนิยมมีความแตกต่างกันแต่โดยส่วนใหญ่ถ้าประเทศใดใช้ระบบเสรีนิยมมักจะเกิดระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยมเสมอรวมทั้งสังคมไทย เนื่องจากการที่รัฐเข้าไปแทรกแซงน้อยปล่อยให้ระบบตลาดทำงานของมันเอง สุดท้ายมักจะมีการผูกขาดโดยกลุ่มทุนขนาดใหญ่เสมอ เนื่องจากการแสวงหากำไรมาก ๆ ทำให้มีทุนที่แข็งแกร่งขึ้นโดยรัฐไม่สามารถควบคุมได้เพราะขัดแย้งกับระบบเสรีนิยมนั้นเอง บทความนี้ผู้เขียนจึงใช้คำว่าเสรีนิยมและทุนนิยมไปพร้อม ๆ กันเนื่องจากมีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิด

¹²ผู้สนใจโปรดดูการแบ่งกลุ่มความเห็นของนักคิดต่าง ๆ เรื่องเศรษฐกิจพอเพียง โดย อภิชัย พันธเสน เอกสารประกอบการสัมมนา, เศรษฐกิจพอเพียง : เศรษฐศาสตร์พอเพียงของในหลวง กับการวิเคราะห์ความหมายของนักเศรษฐศาสตร์, จัดโดย Thailand Development Research Institute Foundation (T.D.R.I.) ณ โรงแรมแอมบาสเตอร์ ซิตี้ จอมเทียน, 18-19 ธันวาคม 2542, หน้า 9-13.

¹³อภิชัย พันธเสน เอกสารประกอบการสัมมนา, เศรษฐกิจพอเพียง : เศรษฐศาสตร์พอเพียงของในหลวง กับการวิเคราะห์ความหมายของนักเศรษฐศาสตร์, หน้า 12-13.

จะเห็นได้ว่าการตีความและปรับใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในประเด็นนี้ เป็นประเด็นที่แคบมาก เพราะไม่ได้สนใจประเด็นเรื่องทางสายกลางเรื่องจิตใจและความรู้ ซึ่งไม่สอดคล้องกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในเรื่องอุดมคติ เพราะว่าอุดมคติของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเป็นหลักทางสายกลางทั้งทางเศรษฐกิจจิตใจ และความรู้ และมีเป้าหมายอยู่ที่การลดกิเลส การยอมรับในระบบตลาดแบบเสรีและทุนนิยมนั้นไม่มีหลักประกันในเรื่องความเพียงพอ เพราะคนที่อยู่ในระบบนี้ต้องมุ่งแสวงหากำไรเป็นเป้าหมายสูงสุด เพราะในระบบเศรษฐกิจทุนนิยมจะมีการแข่งขันกันด้วยราคา (price) ในตลาดโดยมีกำไรเป็น (profit) เป็นสิ่งจูงใจและเป็นแรงเสริมกระตุ้นกระตุ้นให้มีการขยายธุรกิจ¹⁴ ตัวกำไรสูงสุดนี่เองที่เป็นอุปสรรคสำคัญต่อหลักทางสายกลาง เนื่องจากการแสวงหากำไรเป็นเป้าหมายหลักมีแนวโน้มที่สอดคล้องกับการส่งเสริมให้มีการสะสมและไปเพิ่มกิเลสนั่นเอง การมองเศรษฐกิจพอเพียงโดยเน้นเฉพาะความรอบคอบในเรื่องความเสี่ยงเป็นหลักนั้น ไม่เพียงพอ เพราะสุดท้ายแล้วเรามีความรอบคอบไปก็เพื่อทำไร

ดังนั้น ถ้าเราต้องการให้เศรษฐกิจพอเพียงมีผลในทางปฏิบัติในระดับชาติที่หลายๆ คนคาดหวัง ผู้เขียนคิดว่าไม่สามารถเกิดขึ้นได้ในระบบเสรีนิยมและทุนนิยม เพราะหากรัฐมีการส่งเสริมระบบเสรีนิยมและทุนนิยมเช่น มีการส่งเสริมตลาดเสรี ส่งเสริมการลงทุน เน้นการส่งออกเพื่อแข่งขัน เพื่อจะได้มีรายได้หรือกำไรมากๆ แล้ว ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเกิดขึ้นได้ในระดับปัจเจกชนหรือชุมชนส่วนน้อยเท่านั้น แต่ไม่มีทางเกิดขึ้นได้ในระดับชาติ และที่สำคัญ

การที่สังคมไทยเกิดวิกฤตทางด้านเศรษฐกิจ และการที่เราไม่สามารถป้องกันตัวเองให้มีความยั่งยืนในทางเศรษฐกิจได้ก็เกิดขึ้นในระบบเสรีนิยมและทุนนิยม แสดงว่าการเน้นระบบเสรีนิยมและทุนนิยมกับสังคมไทย อาจมีปัญหาบางอย่างในด้านความไม่สมบูรณ์ของหลักการ

กลุ่มที่สองเชื่อว่า เศรษฐกิจพอเพียงเป็นหลักการทางเศรษฐกิจที่อยู่เหนือแนวคิดทางเศรษฐศาสตร์กระแสหลักในปัจจุบัน กลุ่มนี้เชื่อว่า

เศรษฐกิจพอเพียงหมายถึง การลดความอยากลงมาสู่ระดับที่พึ่งพาตนเองได้พอเพียง เป็นสิ่งเดียวกับภูมิปัญญาไทย และเป็นการประยุกต์ศาสนาเข้ามาในระบบเศรษฐกิจ...เศรษฐกิจพอเพียงเป็นเศรษฐกิจที่เน้นการพึ่งพาตนเอง เป็นเรื่องของเศรษฐกิจชุมชนเป็นเรื่องเศรษฐกิจของคนส่วนใหญ่ของประเทศ ซึ่งอยู่แบบชุมชน ไม่ได้อยู่แบบปัจเจกชน ทั้งนี้ความสัมพันธ์ของปัจเจกชนนั้นมิได้มีเฉพาะมิติที่เป็นความสัมพันธ์กับตลาดเท่านั้น แต่เป็นความสัมพันธ์ต่อครอบครัวและชุมชนในมิติอื่น ๆ ...ดังนั้นถ้าจะทำความเข้าใจกับเศรษฐกิจพอเพียง นักเศรษฐศาสตร์จะต้องหันเหความสนใจจากระบบทุนและการศึกษา ทฤษฎีเศรษฐศาสตร์ในบริบทของตะวันตกซึ่งเน้นปัจเจกชน มาสนใจระบบเศรษฐกิจแบบชุมชน ซึ่งเป็นพื้นฐานระบบเศรษฐกิจของไทย¹⁵

จะเห็นได้ว่ากลุ่มนี้ตีความเศรษฐกิจพอเพียงที่ครอบคลุมทั้งด้านวัตถุ จิตใจ และความรู้หรือความเห็น โดยอิงแนวคิดทางศาสนา และไม่ให้ความสำคัญกับระบบตลาดเสรีและระบบทุนนิยม แต่ให้ความสำคัญกับ

¹⁴ ทับทิม วงศ์ประยูร, ประวัตินิเวศน์เศรษฐกิจ (กรุงเทพมหานคร : วิ.เจ.พรินติ้ง, 2536), หน้า 157.

¹⁵ อภิชาติ พันธเสน เอกสารประกอบการสัมมนา, เศรษฐกิจพอเพียง : เศรษฐศาสตร์พอเพียงของในหลวงกับการวิเคราะห์ความหมายของนักเศรษฐศาสตร์, หน้า 10.

ระบบชุมชนนิยมที่เน้นการพึ่งพาตนเองของชุมชน เป็นสำคัญ กลุ่มนี้ตีความโดยสอดคล้องกับปรัชญาทางสายกลางของเศรษฐกิจพอเพียง เพราะเน้นทางสายกลาง ซึ่งเป็นการไม่ไปส่งเสริมกิเลสและความทุกข์ทรมาน ทั้งวัตถุ จิตใจ และความรู้ นั่นคือ มีความพอประมาณในทางวัตถุ มีความซื่อตรง ความไม่โลภ และความไม่เบียดเบียนผู้อื่น ซึ่งเป็นคุณธรรมในทางจิตใจ และเน้นการแสวงหาความรู้ที่เกิดจากภูมิปัญญาของเราเอง

ดังนั้น ถ้าสังคมไทยเชื่อว่าเศรษฐกิจพอเพียงเป็นทางรอดในระดับสังคม และทำให้สังคมไทยมีความยั่งยืนในทางเศรษฐกิจ เราควรสนับสนุนแนวคิดของนักคิดกลุ่มที่สองดังกล่าว เพราะแนวคิดนี้จะสามารถดำรงไว้ซึ่งหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงได้ดีที่สุด เราไม่สามารถจะประนีประนอมปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงให้เป็นส่วนหนึ่งของระบบเสรีนิยมและทุนนิยมได้ เพราะมีความแตกต่างกันในหลักการที่สำคัญหากเราเลือกใช้เศรษฐกิจพอเพียงที่อยู่ภายใต้ระบบและโครงสร้างแบบเสรีนิยมเหมือนเดิม โดยปรับใช้ตามความเหมาะสม หากเป็นไปตามแนวทางนี้ เศรษฐกิจพอเพียงจะเกิดขึ้นได้ในระดับปัจเจกบุคคลหรือระดับครอบครัวเท่านั้น แต่จะไม่เกิดขึ้นในระดับชาติเพราะเราไม่ได้เปลี่ยนโครงสร้างที่สำคัญ

ผู้เขียนคิดว่าด้วยเหตุผลที่กล่าวมาทั้งหมดในข้างต้น ถ้าเราต้องการให้เศรษฐกิจพอเพียงเกิดขึ้นในระดับชาติเรามีทางเลือกอยู่สองทางในเรื่องนี้คือ

1. ปรับเปลี่ยนโครงสร้างแบบเสรีนิยม โดยคงไว้ซึ่งปรัชญาเสรีนิยม¹⁶ แต่ควบคุมไม่ให้ระบบ

ทุนนิยมแสดงบทบาทมากเกินไป เช่น การออกกฎหมายเพื่อปกป้องผลประโยชน์ของคนในชาติก่อนที่จะเปิดเสรีด้านการค้า การควบคุมการนำเข้าสินค้าที่ไม่เกิดประโยชน์ต่อสังคมไทยโดยการตั้งกำแพงภาษีที่ทำให้เกิดประโยชน์ต่อสังคมไทยมากที่สุด การควบคุมราคาสินค้าที่เป็นปัจจัยสี่และที่ส่งเสริมการศึกษาให้ทุกคนสามารถเข้าถึงได้ การจัดเก็บภาษีแบบก้าวหน้า การปฏิรูปที่ดิน เป็นต้น หากเป็นแนวทางนี้ เศรษฐกิจพอเพียงอาจเกิดขึ้นในระดับชาติได้ในอนาคต

2. เปลี่ยนโครงสร้างทางปรัชญาสังคมนิยมและเศรษฐกิจใหม่ โดยใช้แบบวิมุตินิยมและปัญญานิยม ซึ่งไม่ให้ความสำคัญกับระบบเสรีนิยมและทุนนิยม หากเป็นแนวทางนี้ เศรษฐกิจพอเพียงเกิดขึ้นได้ทันทีในระดับชาติ

4. บทสรุปและข้อเสนอแนะทางปฏิบัติของเศรษฐกิจพอเพียง

1. เศรษฐกิจพอเพียงเป็นปรัชญาที่ตั้งอยู่บนฐานของอุดมคติแบบวิมุตินิยมและปัญญานิยม ซึ่งเป็นหลักปรัชญาที่แตกต่างกับปรัชญาสุขนิยมในประเด็นสำคัญ ดังนั้นถ้าเราควรจะยอมรับหลักปรัชญานี้ เราต้องไม่ส่งเสริมให้คนมีค่านิยมแบบสุขนิยม และมุ่งส่งเสริมค่านิยมแบบวิมุตินิยมและปัญญานิยมให้มาก ๆ เพราะถ้าจะให้เศรษฐกิจพอเพียงเกิดขึ้นได้จะต้องให้คนยอมรับและเปลี่ยนค่านิยมก่อนเป็นอันดับแรก สังคมไทยในปัจจุบันผู้เขียนคิดว่าคนส่วนใหญ่มีค่านิยมแบบสุขนิยมเห็นได้จากหลักการทางสังคมต่างๆ เช่น การเมือง เศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรมล้วนสนับสนุนปรัชญาสุขนิยมเป็นส่วนใหญ่

¹⁶ มีนักปรัชญาหลายคน que เชื่อว่า สังคมใช้ปรัชญาเสรีนิยมได้ โดยไม่ต้องเน้นระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยมอย่างเดียว

ในการอ้างเหตุผลทางปรัชญาสังคมเรื่องหนึ่งที่สำคัญและน่าสนใจ คือ เรื่องความยุติธรรมทางสังคม ที่ผู้เห็นด้วยกับปรัชญาเสรีนิยมแต่ไม่เห็นด้วยทั้งหมดกับเศรษฐกิจทุนนิยมสามารถนำมาอ้างเหตุผลสนับสนุนได้ ผู้สนใจโปรดดู JOHN RAWLS , A Theory of Justice (Cambridge : Harvard University Press, 1971).

2. จากข้อที่หนึ่ง หลักการทางเศรษฐกิจที่จะส่งเสริมให้เศรษฐกิจพอเพียงเกิดขึ้นได้ไม่ควรเป็นแนวทางที่ส่งเสริมให้เกิดระบบเสรีนิยมและทุนนิยมเป็นประเด็นหลัก เพราะระบบเสรีนิยมและทุนนิยมที่มีเป้าหมายที่การแสวงหากำไรสูงสุดไม่สอดคล้องกับปรัชญาวิมุตตินิยมและปัญญานิยม แต่ส่งเสริมปรัชญาสุขนิยม ดังนั้นนโยบายระดับชาติจะต้องมีการเปลี่ยนแปลง ส่งเสริมให้มีการพึ่งพาตนเองในชุมชนมากขึ้น โดยการออกกฎหมายต่างๆ ที่ส่งเสริมให้ชุมชนเข้มแข็งเป็นต้น

3. จากข้อหนึ่งและสอง เป็นข้อเสนอที่ไม่ได้เกิดจากข้ออ้างหลักในบทความนี้ แต่เป็นเหตุผล

ที่เกี่ยวข้องกัน นั่นคือ หลักการทางการเมือง กฎหมาย และอื่นๆ ที่เกี่ยวกับหลักการทางสังคมในระดับต่างๆ ควรสอดคล้องกับหลักปรัชญาแบบวิมุตตินิยมและปัญญานิยม และสอดคล้องกับหลักเศรษฐศาสตร์แบบชุมชนในข้อที่สองด้วย เพราะหากเราไม่ดำเนินการไปทั้งโครงสร้างทางสังคมเราไม่สามารถทำให้เศรษฐกิจพอเพียงเกิดผลในทางปฏิบัติได้ เช่น ต้องมีการปฏิรูปที่ดิน การกำหนดภาษีที่เป็นธรรมต่อประชาชน การปฏิรูประบบธนาคาร การดูแลสวัสดิการต่างของคนส่วนใหญ่ของประเทศที่เป็นฐานสำคัญของหลักการเศรษฐกิจพอเพียง เป็นต้น ซึ่งหวังว่าจะได้มีคำตอบจากนักคิดในด้านต่างๆ ในโอกาสต่อไป □

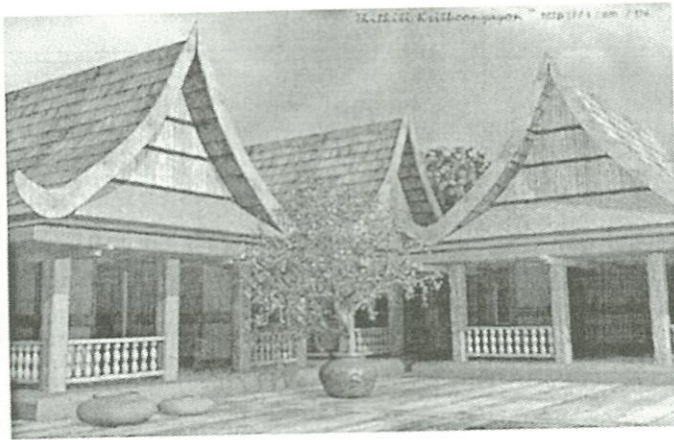
บรรณานุกรม

- กระทรวงศึกษาธิการ. ทฤษฎีใหม่ในหลวง : ชีวิตที่พอเพียง. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ร่วมด้วยช่วยกัน, 2542.
- โจด, ซีริล เอ็ดวิน มิทชินสัน. ปรัชญา, แปลจาก Philosophy, แปลโดยวิทย์ วิศทเวทย์. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : โครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ สมาคมสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย, 2521.
- ทับทิม วงศ์ประยูร. ประวัติและลัทธิเศรษฐกิจ, แปลจาก History of economic doctrines. กรุงเทพฯ : วิ.เจ.พรินติ้ง, 2536.
- เนื่องน้อย บุญยเนตร. จริยศาสตร์ตะวันตก : ค้านท์ มิลล์ ฮอบส์ รอลส์ ชาร์ท. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2539.
- ประเวศ วะสี. เศรษฐกิจพอเพียงและประชาสังคม : แนวทางพลิกฟื้นเศรษฐกิจสังคม. กรุงเทพฯ : หมอชาวบ้าน, 2542.
- วิทย์ วิศทเวทย์. จริยศาสตร์เบื้องต้น : มนุษย์กับปัญหาจริยธรรม. กรุงเทพฯ : อักษรเจริญทัศน์, 2526.
- ปรัชญาทั่วไป : มนุษย์โลกและความหมายของชีวิต. กรุงเทพฯ : อักษรเจริญทัศน์, 2527.
- เศรษฐกิจพอเพียง : เอกสารประกอบการสัมมนาวิชาการประจำปี 2542 ณ โรงแรมแอมบาสเตอร์ซิตี จอมเทียน พัทยา วันที่ 18-19 ธันวาคม 2542/ จัดโดย มูลนิธิชัยพัฒนา ...(และอื่นๆ). กรุงเทพฯ : มูลนิธิชัยพัฒนา, 2542.
- สมภาร พรหมทา. มนุษย์กับการแสวงหาความจริงและความหมายของชีวิต. กรุงเทพฯ : พุทธชาติ, 2538.
- Perry, John and Bratman, Michael, Editors. Introduction to philosophy : Classical and Contemporary Readings. Oxford : Oxford University Press, 1986.

แนวคิดบ้านประหยัดพลังงานในประเทศไทย (ตอนที่ 1 บ้านทรงไทย)

*ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ดิเกะ บุนนาค

นับตั้งแต่พุทธศตวรรษที่ 18 เป็นต้นมา มีหลักฐานปรากฏชัดว่าบ้านเรือนของผู้ที่อยู่อาศัยในประเทศไทย โดยเฉพาะแถบลุ่มน้ำเจ้าพระยาจะอยู่อาศัยในเรือนที่มีเสาสูง หลังคามุงแฝกกับ ญาคา (เป็นที่มา ของคำว่า หลังคา) มีลักษณะโครงสร้าง หลังคาสูงแบบจอมแห ซึ่งเป็นธรรมชาติของการก่อสร้างของชาวพื้นเมืองแถบเอเชียอาคเนย์ (แถบเขตอากาศร้อนชื้น) การสร้างหลังคาเป็นโครง ไม้ไผ่หรือจะเป็น

รูปที่ 1 แสดงลักษณะของหลังคาเรือนไทย

เรือนไม้แบบเรือนสันตอต้องใช้หลังคาเป็นสามเหลี่ยมลาดสูง เพราะดินแดนแถบนี้อยู่ในร่องมรสุม มีฝนและพายุ รุนแรงในฤดูฝนเป็นประจำการใช้หลังคาที่ลาดต่ำ จะไม่สามารถทนทานต่อแรงลมและฝนที่ตกรุนแรงได้

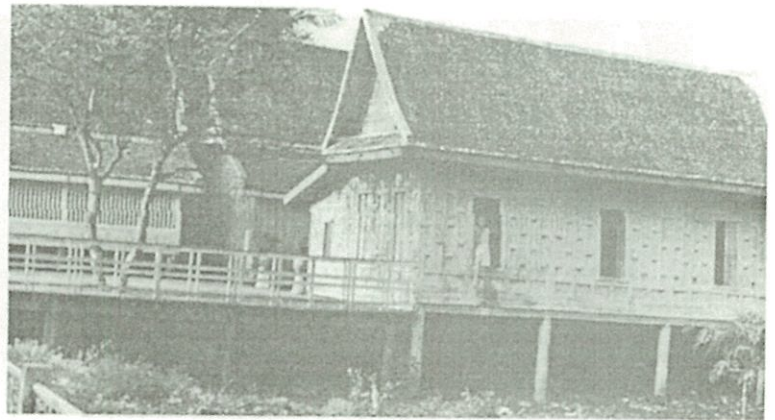
เพราะจากมุงหลังคาด้วย ญาคาแฝกหรือใบไม้ เช่น ใบจาก ถ้ามุงต่ำเกินไปลมฝนจะตลบเปิดหลังคา ทำให้หลังคารั่วได้ หรือหลังคาที่ลาดต่ำจะไม่ช่วย ผ่อนแรงรับน้ำหนัก ของน้ำฝนถ้าโครงสร้าง ของหลังคาที่ทำด้วย ไม้ไผ่ เกิดมีมอด หรือปลวกกินจะเปราะ และหักพังลงมาได้ เมื่อมีฝนกับลมพัด อย่างรุนแรงดังแสดง ในรูปที่ 1

สภาพชีวิต และความเป็นอยู่ ของชาวไทยในอดีต เท่าที่ดูจากสถา-

ปัตยกรรมและหลักฐานทางโบราณวิทยา พบว่า ชนชาติในดินแดนแถบนี้ได้มีศิลปวัฒนธรรมที่ ต่อเนื่องกันมานับแต่พุทธศตวรรษที่ 11 มาจนถึง พุทธศตวรรษที่ 18 โดยไม่ขาดตอนซึ่งมองเห็นได้

*อาจารย์ประจำภาควิชาวิศวกรรมอุตสาหกรรม หัวหน้าศูนย์พัฒนาเทคโนโลยีทางด้านพลังงาน คณะวิศวกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัย
ธุรกิจบัณฑิต : Doctorat Sciences Physique (Mécanique Énergétique) Université de Nice Sophia Antipolis (UNSA),
Ph.D.(Energy Technology) King Mongkut's University of Technology Thonburi (KMUTT)

จากการก่อสร้างบ้านเรือนที่มีแบบแผนอันเดียวกัน ในการสร้างบ้านเรือนของคนไทยไม่ว่าจะเป็นในอาณาจักรสุโขทัย เชียงใหม่, อโยธยา หรือ สุวรรณภูมิ คงใช้ไม้เป็นวัสดุก่อสร้างบ้านเกือบทั้งหมด ในสมัยอยุธยา คนไทยเริ่มมีการติดต่อกับต่างประเทศจึงเริ่มมีการใช้กระเบื้องดินเผามาุงหลังคาบ้านแทนจาก หรือ หญ้าคา

รูปที่ 2 แสดงลักษณะของเรือนไทยที่ยกสูงจากพื้นดิน

ลักษณะโดยทั่วไปของบ้านทรงไทยที่มีความแตกต่างจากบ้านในแถบประเทศยุโรป คือ

1. ลักษณะบ้านยกพื้นสูงจากพื้นดิน
2. หลังคาแอ่นทรงสูง
3. มีลักษณะที่เปิดโล่งโดยจัดหมู่เรือนกระจายไม่บังลมกัน
4. ลักษณะชานและระเบียงมีเนื้อที่ 40% ของพื้นที่ทั้งหมด
5. ผืนพื้นเป็นไม้เข้าเตี้ยต่อกันทั้งหมด

1. ลักษณะบ้านยกพื้นสูงจากพื้นดิน

เนื่องจากประเทศไทยตั้งอยู่ในเขตอากาศร้อนชื้น และอยู่ในพื้นที่ร่องมรสุม ดังนั้นสภาพอากาศโดยทั่วไปจึงร้อนชื้นสลับกับมีฝนตกและลมพัดแรงในช่วงฤดูฝน โดยเฉพาะทางภาคใต้ซึ่งต้องรับลมมรสุม ดังนั้นลักษณะการสร้างบ้านทรงไทยจึงมักไม่สร้างติดพื้นดินเนื่องจากในฤดูฝนที่มีน้ำหลากท่วมบ้านเรือนหากสร้างบ้านติดพื้นดินจะสร้างความเสียหายให้กับบ้านได้ นอกจากนี้

ในการสร้างบ้านที่ยกสูงจากพื้นดินยังให้ผลดีในด้านของการป้องกันอันตรายจากสัตว์และขโมยได้ ด้วยการยกบันไดบ้านขึ้นมาไว้บนเรือน ดังรูปที่ 2

2. หลังคาแอ่นทรงสูง

ดังที่ได้กล่าวมาแล้วในช่วงต้นว่า บ้านทรงไทยมีลักษณะหลังคาที่สูงเนื่องจากหากสร้างหลังคาต่ำแล้วหลังคาที่มุงจากอาจถูกลมพัดปลิวไปได้เมื่อมีฝนตกและลมพัดแรง นอกจากนั้นยังสามารถรับแรงได้ดีกว่าเมื่อมีสภาพพ่นหนัก (รูปที่ 1) ต่อมาเมื่อมีการปรับเปลี่ยนจากหญ้าคาและแฝกมาเป็นกระเบื้องดินเผาที่ยังคงไม่ได้เปลี่ยนรูปแบบของหลังคาตามที่สืบทอดกันมา อีกทั้งบ้านทรงไทยมีการออกแบบที่อ่อนช้อยและให้ความรู้สึกที่เบาเนื่องจากทรงหลังคาจะแอ่นไม่ตรงไปตรงมาเป็นสามเหลี่ยมดังนั้นจึงดูงดงามทางสถาปัตยกรรม ไม่นานนักทั้งที่หลังคามีทรงที่แหลมสูง ดังรูปที่ 3

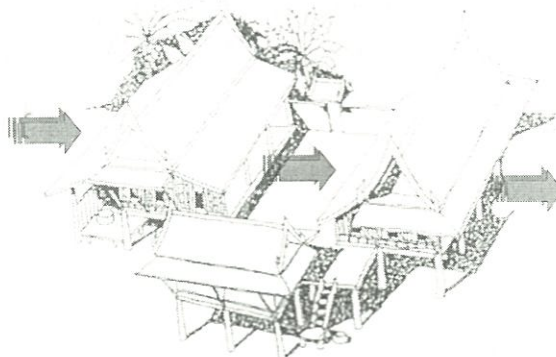
รูปที่ 3 แสดงหลังคาบ้านทรงไทย (บน) ที่ให้ความรู้สึกอ่อนช้อย และเบาว่าหลังคาที่เป็นสามเหลี่ยมหน้าจั่วตรง ๆ ของบ้านทรูยุโรป(ล่าง)

3. ลักษณะที่เปิดโล่งจัดหมู่เรือนไม่บังลมกัน

การจัดวางลักษณะประตูและหน้าต่างของบ้านทรงไทยมีลักษณะที่ตรงกันเพื่อให้ลมสามารถพัดผ่านได้ตลอดอีกทั้งการจัดวางกลุ่มบ้านไม่มีการบังลมกัน

โดยการเปิดช่องประตูหน้าต่างให้มีตำแหน่งตรงกันในทุกหลัง ดังนั้นอากาศจะสามารถไหลผ่านได้ตลอด ดังแสดงในรูปที่ 4

ทิศทางการไหล
ของลม

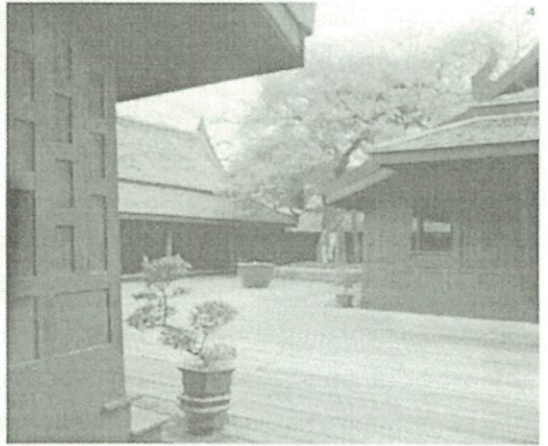

รูปที่ 4 แสดงทิศทางการไหลของอากาศผ่านบ้านทรงไทย

4. ลักษณะชานและระเบียงมีเนื้อที่ 40 %
ของทั้งหมด

การจัดวางบ้านที่มีระเบียงบ้านยื่นยาวออกมามาก และยกพื้นสูงนอกจากสามารถให้ร่มเงากับพื้นที่ใต้บ้านได้นอกจากนั้นชานบ้านยังเป็นพื้นที่ใช้ทำกิจกรรมต่าง ๆ ได้อีกด้วยดังแสดงในรูปที่ 5

5. พื้นและผนังทั้งหมดเป็นไม้เข้าเดือยต่อทั้งหมด ไม้เป็นวัสดุที่มีค่าการนำความร้อนต่ำสามารถระบายความร้อนได้เร็ว ดังนั้นเมื่อมีลมพัดบ้านจึงสามารถระบายความร้อนได้เร็วทำให้ผนังไม่ร้อนมาก นอกจากนั้นการต่อไม้เข้าเดือยเป็นการทำให้การประกอบบ้านทรงไทยทำได้ง่ายโดยการต่อด้วยคนงานจำนวนไม่มาก นับเป็นความฉลาดที่คนไทยเลือกใช้วัสดุได้อย่างเหมาะสม ดังแสดงในรูปที่ 6

รูปที่ 5 แสดงชานและระเบียงที่ต่อห้องแต่ละห้องเข้าด้วยกัน

รูปที่ 6 แสดงลักษณะของบ้านทรงไทยที่มีโครงสร้างทำจากไม้

บ้านทรงไทยกับการใช้พลังงาน

จากการที่บ้านทรงไทยมีลักษณะการปลูกสร้างที่เหมาะสมกับสภาพภูมิอากาศในแถบร้อนชื้นของประเทศไทย โดยมีการออกแบบบ้านที่โปร่งโล่ง, สามารถกันแดดกันฝนได้ดี, มีพื้นที่ใช้สอยที่พอเพียง, มีการป้องกันอันตรายจากน้ำท่วมและสัตว์ร้ายรวมถึงโจรผู้ร้ายได้ และมีสภาพโดยรอบที่ร่มรื่นสวยงามและ

ที่น่าสังเกตอีกสิ่งหนึ่ง คือ ในอดีตซึ่งไม่มีการใช้ไฟฟ้า, น้ำประปา, พัดลมหรืออุปกรณ์ไฟฟ้าต่างๆทุกชนิดใช้แต่คนไทยสามารถอาศัยในบ้านทรงไทยได้อย่างสุขสบาย ซึ่งเป็นการกระตุ้นให้เกิดความคิดที่ว่าบ้านทรงไทยต้องมีการออกแบบให้ผู้ที่อยู่อาศัยรู้สึกสุขสบายโดยอาศัยพลังงานจากภายนอกมาช่วยน้อย จากการศึกษาเปรียบเทียบบ้านทรงไทยและทรงยุโรป ทำให้พบว่า

บ้านทรงไทยมีการใช้พลังงานที่น้อยกว่าบ้านทรงยุโรปประมาณ 50-70% โดยเฉพาะอย่างยิ่งในส่วนของระบบปรับอากาศ จึงเป็นสิ่งที่น่าสนใจอย่างยิ่งในการนำแนวทางของบ้านทรงไทยเพื่อหาวิธีปรับปรุงให้บ้านในสมัยใหม่มีการใช้พลังงานที่ลดน้อยลง

แนวคิดบ้านทรงไทยประหยัดพลังงานได้อย่างไร

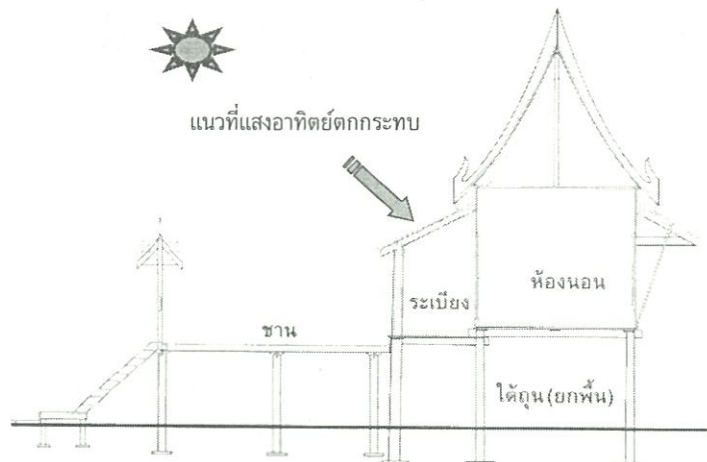
ในปัจจุบันการสร้างบ้านพักอาศัยสมัยใหม่ของคนไทยได้ลอกเลียนแบบบ้านทรงยุโรปมาทั้งหมดการสร้างบ้านทรงไทยเริ่มหายไปจากเมืองหลวงแล้วหากพิจารณาการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นพอจะสรุปสาเหตุการเปลี่ยนแปลงได้ดังนี้ ค่านิยมที่เปลี่ยนไป, จำนวนประชากรในประเทศที่เพิ่มมากขึ้นส่งผลให้พื้นที่ที่อยู่อาศัยลดน้อยลง, การพัฒนาประเทศทำให้เกิดธุรกิจบ้านจัดสรรขึ้นซึ่งการอยู่อาศัยบนพื้นที่มาก ๆ จึงน้อยลงคนที่มีเงินมาก ๆ เท่านั้นจึงสามารถอยู่ในที่ใหญ่ ๆ ได้โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเมืองหลวง, คำว่าสตูดิโอสร้างโดยเฉพาะอย่างยิ่งไม่แพงมากขึ้น, สภาพอากาศในเมืองหลวงมีฝุ่นและมลพิษมากขึ้นการสร้างบ้านที่โปร่งโล่งบนพื้นที่แคบ ๆ จึงลำบากแก่การดูแลรักษา, สภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปการแข่งขันมีมากขึ้นมีการรับเทคโนโลยีต่าง ๆ เข้ามามากขึ้น, สถาปนิกผู้ออกแบบบ้านซึ่งมีการลอกเลียนแบบบ้านทรงยุโรปที่สวยงามดูหรูหราจากต่างประเทศโดยไม่ได้นึกถึงคุณลักษณะเฉพาะของบ้านทรงยุโรปที่ต้องการสะสมความร้อนไว้ในบ้านให้มากที่สุดในฤดูหนาวที่ยาวนานที่สุดของปีเมื่อมาสร้างในเมืองที่อยู่ในเขตอากาศร้อนบ้านจะร้อนมากและจำเป็นต้องใช้เครื่องปรับอากาศทุกห้องซึ่งเป็นการสิ้นเปลืองพลังงานอย่างมาก

ย้อนกลับไปดูบ้านทรงไทยในอดีตที่ผู้อยู่อาศัยสามารถอยู่ได้อย่างสบาย

โดยไม่จำเป็นต้องใช้พลังงานจากภายนอกเมื่อพิจารณาองค์ประกอบของบ้านทุกส่วนอย่างละเอียดจะพบว่าบ้านทรงไทยสามารถสร้างความสุขสบายให้กับผู้อยู่อาศัยโดยใช้หลักการการสร้างการหมุนเวียนอากาศ (air - change system) ซึ่งเป็นการสร้างความสุขสบายและการสะสมความร้อนในรูปแบบของการปรับอากาศแบบทางอ้อม (Passive Cooling Technique)

การระบายอากาศในบ้านทรงไทย

ปัจจัยหลักของการสร้างบ้านทรงไทย คือ คิดป้องกันฝนสาดและพายุจะพัด หลังคาที่เป็นหน้าคาเปิดจึงเพิ่มมุมหลังคาให้สูงขึ้นเพื่อให้สามารถรับลมแรงได้อีกทั้งต่อชายคาออกมายาวเพื่อกันฝนสาดเข้าในหน้าต่างซึ่งมีจำนวนมาก ซึ่งการสร้างหลังคาแบบนี้กลับเป็นผลดีอย่างยิ่งในการป้องกันแดดอีกทั้งการต่อชายคายาวออกมาทำให้แดดตกกระทบผนังน้อยลงจึงทำให้ผนังไม่ร้อนและการสร้างหลังคาทรงแหลมสูงส่งผลให้แดดที่ตกกระทบกับหลังคาน้อยลงเนื่องจากมุมของการรับรังสีอาทิตย์ที่ดีที่สุดของกรุงเทพอยู่ที่มุม 15° ซึ่งเป็นมุมต่ำเมื่อสร้างหลังคามุมสูงผลที่เกิดขึ้นคือจะรับแสงได้ไม่มากทำให้หลังคาไม่ร้อนดังรูปที่ 7

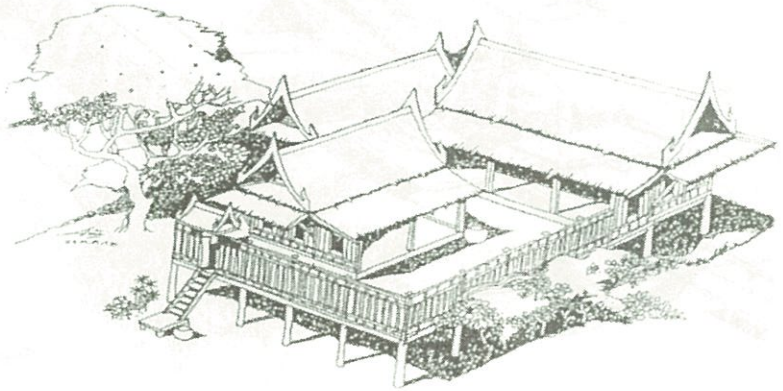

รูปที่ 7 แสดงการตกกระทบของแสงอาทิตย์ของบ้านทรงไทย

การยกบ้านทรงไทยขึ้นสูงเพื่อป้องกันสัตว์ร้าย อีกทั้งยังกันน้ำท่วมในฤดูฝนที่มีน้ำหลาก เนื่องจากบ้านของคนไทยในอดีตมักสร้างติดคลองกลับมีผลพลอยได้ที่เกิดขึ้น คือ การสร้างบ้านที่ไม่ติดพื้นดิน จะให้ความร้อนจากพื้นดิน ระบายสู่อากาศที่ใกล้ผิวดิน และลอยตัวสูงขึ้น เกิดลมพัดผ่าน ใต้ถุนบ้านซึ่งผลที่ได้คือ บ้านจะเย็นและจะมีลมพัดใต้ถุนบ้านในช่วงเวลาเย็นๆ ซึ่งคนไทยมักจะลงไปทำกิจกรรมต่างๆ ที่ใต้ถุนบ้านได้ เนื่องจากร่มและมีลมพัดเย็นสบาย นอกจากนี้ พื้นบ้านชั้นบนจะไม่ร้อน เนื่องจากมีลมพัดระบายอากาศอยู่ตลอดเวลาคนไทยจึงมักนอนกับพื้น เนื่องจากพื้นห้องจะเย็นสบายชายคาบ้านที่ยื่นออกมากันฝนสาดเป็นส่วนที่กันแดดไม่ให้เข้ามาทางหน้าต่าง ซึ่งเป็นผลดีในแง่ของการลดความร้อนสะสมในบ้าน ดังนั้นบ้านทรงไทยจึงเย็นสบายตลอดวันดังรูปที่ 8

สิ่งสุดท้ายที่แสดงให้เห็นถึงความฉลาดของคนไทยกับการสร้างบ้านคือ การวางทิศทางบ้านและตำแหน่งประตูหน้าต่าง บ้านทรงไทยมักตั้งให้จั่วบ้านอยู่ในทิศตะวันออกและตะวันตก เนื่องจากในหน้าร้อนจะมีลมตะวันตกเฉียงใต้พัดมาในตอนบ่ายหรือเย็น

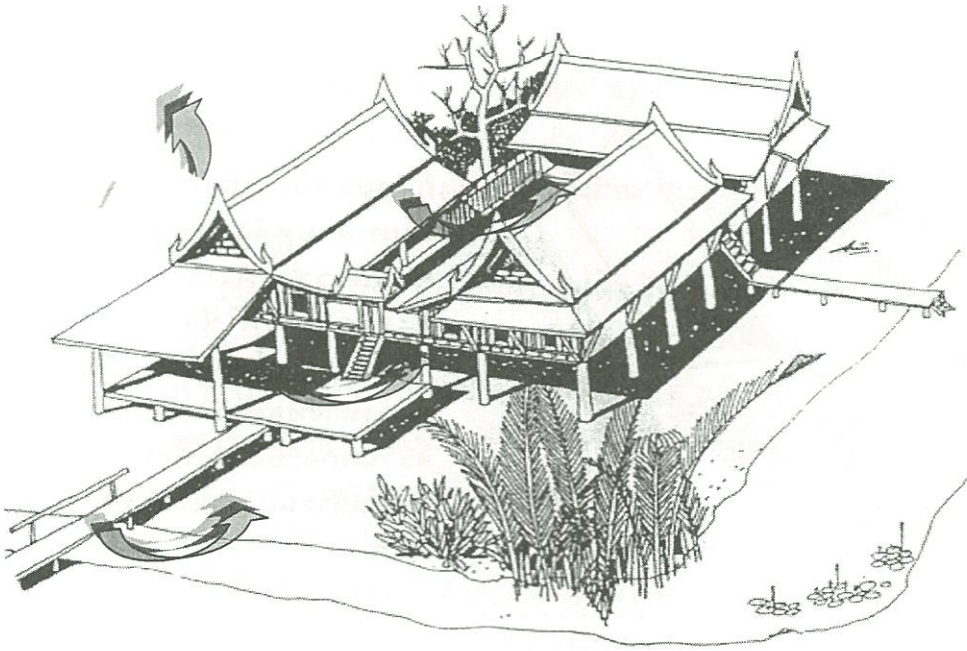
ดังนั้นการรับลมต้องใช้ประโยชน์ให้มากที่สุดโดยให้ลมไหลผ่านบ้านในทุกส่วนเพื่อระบายความร้อนซึ่งวิธีการคือ สร้างหน้าต่างและประตูจำนวนมากให้เปิดแล้วเป็นช่องเปิดคล้ายศาลาที่จะให้ลมพัดผ่านบ้าน

ผนังลูกกรงไม้รอบชานช่วยพรางสายตา แต่ยังคงรับลมและระบายอากาศได้ดี

รูปที่ 8 แสดงลักษณะบ้านทรงไทยที่ยกสูงและมีความโปร่งโล่ง

ไปผู้ที่อยู่อาศัยในบ้านจะรู้สึกสุขสบาย (รูป 9) การวางบ้านของคนไทยที่อยู่ติดคลองทำให้ลมที่พัดผ่านน้ำเป็นลมเย็นแล้วเปิดช่องรับลมเย็นนั้นเข้าสู่บ้านและปล่อยให้ลมไหลผ่านออกไปในอีกด้านหนึ่งผลที่ได้เป็นการปรับอากาศแบบทางอ้อม (Passive Cooling Technique) นอกจากนี้คนไทยมักนิยมปลูกต้นไม้ใหญ่ที่มีกลิ่นหอมไว้ใกล้ๆ บ้าน นอกจากจะให้กลิ่นหอมแล้วยังป้องกันแดดให้กับบ้านอีกด้วย (ดังรูปที่ 7)

ลักษณะการไหลของอากาศเย็นเข้าสู่ตัวบ้านของเรือนไทยที่สร้างริมน้ำ

รูปที่ 9 แสดงภาพรวมของการปรับอากาศแบบทางอ้อมในบ้านทรงไทย

ลักษณะโดยรวมของบ้านทรงไทย

บ้านทรงไทยในอดีตมีการออกแบบที่เหมาะสมอย่างยิ่งกับภูมิอากาศแบบร้อนชื้นในแถบเอเชียอาคเนย์ ผู้ที่อยู่อาศัยในบ้านสามารถอยู่อย่างสุขสบายโดยไม่ต้องอาศัยพลังงานจากภายนอก โดยเฉพาะอย่างยิ่งพลังงานไฟฟ้าด้วยแนวคิดของบ้านทรงไทยที่ใช้ระบบการปรับอากาศแบบทางอ้อมกับบ้านเพื่อสร้างความสุขสบายกับผู้อยู่อาศัยยังเป็นแนวทางในการประยุกต์ใช้กับบ้านทรงยุโรปสมัยใหม่ที่สร้างลอกเลียนแบบบ้านทรงยุโรปทั้งหมด ซึ่งเป็นแนวทางในการคิดแปลงบ้านทรงยุโรปให้เหมาะสมกับประเทศไทยโดยการปรับอากาศแบบทางอ้อม

(Passive Cooling Technique) เข้าช่วยแทนที่จะใช้ฉนวนกันความร้อนชนิดต่างๆ แล้วใช้ระบบปรับอากาศใส่เข้าไปในทุกๆ ห้องซึ่งจะเป็นการใช้พลังงานไฟฟ้าที่สิ้นเปลืองมาก หากสามารถประยุกต์แนวคิดของบ้านทรงไทยมาคิดแปลงใช้กับบ้านทรงยุโรป ซึ่งจะส่งผลให้ปริมาณการใช้พลังงานในบ้านจะลดน้อยลง ภาพรวมของการใช้พลังงานของประเทศในส่วนของบ้านพักอาศัยลดลงด้วย ดังนั้นแนวคิดหลักที่สถาปนิกผู้ออกแบบบ้านหรือผู้ที่ต้องการปลูกสร้างบ้านสมัยใหม่ต้องคิดอยู่เสมอคือ “การออกแบบบ้านให้สามารถถ่ายเทอากาศได้ตลอดเวลาแม้ขณะที่ผู้อยู่อาศัยไม่อยู่บ้าน” หากสามารถ

ออกแบบหรือดัดแปลงบ้านตามแนวคิดหลักนี้แล้ว จะส่งผลให้การสะสมความร้อนในบ้านจะไม่มีหรือมี น้อยมากซึ่งทำให้อุณหภูมิภายในและภายนอกบ้าน จะใกล้เคียงกัน ดังนั้นภาวะความร้อนของระบบ ปรับอากาศที่ติดตั้งในบ้านทุกห้องจะไม่มี ซึ่งในบาง

ฤดูผู้อยู่อาศัยอาจไม่จำเป็นต้องใช้ระบบปรับอากาศ เลยก็ได้ทำให้พลังงานไฟฟ้าในส่วนเครื่องปรับอากาศ ในบ้านพักอาศัยก็ลดลง นับเป็นมาตรการในการ ประหยัดพลังงานไฟฟ้าในส่วนของบ้านพักอาศัยที่ดี อย่างยิ่งวิธีหนึ่ง □

บรรณานุกรม

- ติกะ บุนนาค. การประยุกต์ระบบระบายความร้อนแบบปล่องโดยใช้แสงอาทิตย์กับบ้านทรงยุโรป ที่สร้างในประเทศไทย : รายงานการศึกษาปัญหาพิเศษ ระดับปริญญาเอก. กรุงเทพฯ : คณะพลังงานและวัสดุ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้า ธนบุรี, 2541
- การระบายอากาศแบบธรรมชาติทางเลือกที่ดีที่สุดในการลดปริมาณการใช้พลังงานในบ้าน พักอาศัย : รายงานสัมมนา ระดับปริญญาเอก. กรุงเทพฯ : คณะพลังงานและวัสดุ มหาวิทยาลัย เทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี, 2541.
- “ปัญหาการสร้างบ้านทรงยุโรปในประเทศไทย” ร่มไทรทอง. 7, 1, มิถุนายน - กรกฎาคม 2540 : หน้า 15-17.
- นุกูล ชมภูนิช. บ้านไทย : เอกลักษณ์ของชาติ. กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์, 2530.
- พาศนา ตันพลักษณ์. ภาวะภูมิอากาศกับการออกแบบอาคาร. กรุงเทพฯ : พัทธอักษร, 2527.

การคำนวณค่าขีดจำกัดคุณภาพ ผ่านออกโดยเฉลี่ยของแผนการสุ่มตัวอย่าง

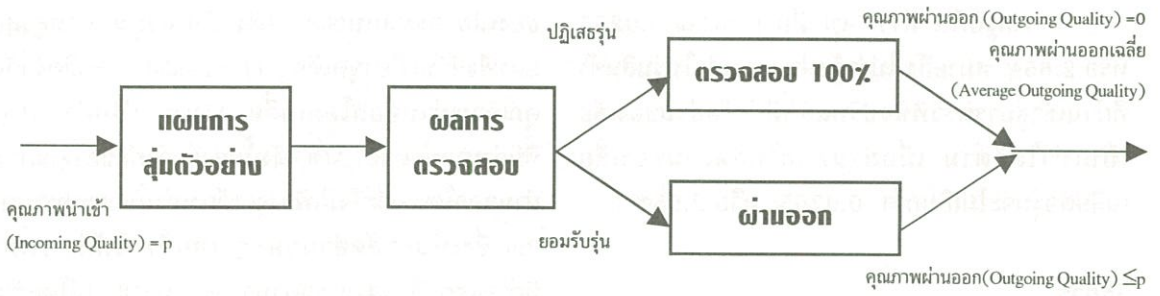
*ไพฑูรย์ ฮ้อยิ่ง

บทนำ

การสุ่มตัวอย่างเพื่อการยอมรับเป็นการตรวจสอบเพื่อการยอมรับหรือปฏิเสธวัตถุดิบที่จะนำเข้าสู่กระบวนการผลิตหรือเพื่อการตัดสินใจส่งมอบสินค้าให้กับลูกค้าการตรวจสอบจะทำได้โดยวิธีสุ่มตัวอย่างจากของที่ส่งมาแล้วทำการตรวจสอบลักษณะคุณภาพตามที่กำหนด จากผลการตรวจสอบตัวอย่างจึงจะตัดสินใจว่าจะยอมรับหรือปฏิเสธวัตถุดิบหรือสินค้าทั้งหมดสำหรับการใช้แผนการสุ่มตัวอย่างเพื่อการยอมรับนั้นโดยปกติแล้วรุ่นสินค้าที่ถูกปฏิเสธจะส่งคืนให้กับผู้ขาย นอกจากวิธีนี้แล้วอาจทำได้อีกวิธีหนึ่งคือ การตรวจสอบรุ่นสินค้าที่ถูกปฏิเสธทุกชิ้น เพื่อคัดของเสียออกให้หมดแล้วทดแทนด้วยของดีก่อนผู้ซื้อสินค้าจะรับสินค้านั้น ๆ วิธีนี้เรียกว่า “การตรวจพินิจปรับแก้” ซึ่งจะมีผลกระทบต่อผลิตภัณฑ์ที่ผ่านการตรวจสอบค่าวัดสมรรถนะของแผนสุ่มตัวอย่างที่สำคัญตัวหนึ่งคือค่าขีดจำกัดคุณภาพผ่านออกเฉลี่ย (The Average Out-

going Quality Limit หรือ AOQL) เป็นค่าสูงสุดที่เป็นไปได้ของคุณภาพผ่านออกเฉลี่ย สำหรับการหาว่า AOQL ในปัจจุบันใช้วิธีการวาดกราฟระหว่าง สัดส่วนของเสีย(p) กับค่าคุณภาพผ่านออกเฉลี่ย (The Average Outgoing Quality หรือ AOQ) จุดที่ให้ AOQ สูงสุดจะใช้เป็นค่า AOQL ข้อเสียของวิธีการนี้ก็คือค่าสัดส่วนของเสีย (p) ที่ใช้ในการวาดกราฟเราไม่สามารถทราบได้ว่าควรกำหนดให้มีความละเอียดมากน้อยเท่าไรถึงจะให้ค่า AOQL มีค่าถูกต้องและสูงสุดจริงๆ

การใช้แผนซีกตัวอย่างเพื่อการยอมรับนั้นปกติรุ่นสินค้าที่ถูกปฏิเสธจะส่งคืนผู้ขาย นอกจากนี้ยังทำได้อีกวิธีหนึ่งคือ การตรวจพินิจ 100% กับรุ่นที่ปฏิเสธ เพื่อคัดของเสียออกให้หมดแล้วทดแทนด้วยของดีก่อนผู้ซื้อจะรับสินค้านั้น วิธีนี้เรียกว่า “การตรวจพินิจปรับแก้” ทั้งนี้กระบวนการตรวจพินิจมีผลต่อสัดส่วนของเสียของรุ่นที่ผ่านจากการตรวจสอบดังอธิบายได้จากรูปที่ 1

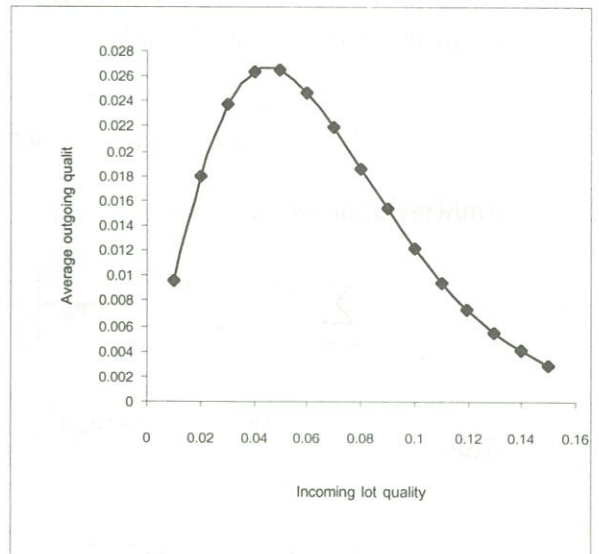
รูปที่ 1 การตรวจพินิจปรับแก้

จากรูปที่ 1 สมมติว่ารุ่นสินค้าที่เข้าสู่การตรวจสอบด้วยแผนซีกตัวอย่างทุกรุ่นที่มีสัดส่วนของเสีย p บางรุ่นจะได้รับการยอมรับ ซึ่งสัดส่วนของเสียที่ออกมาจะมีค่าน้อยกว่าหรือเท่ากับ p ส่วนรุ่นที่ถูกปฏิเสธจะผ่านการตรวจสอบ 100% เพื่อคัดของเสียออกทำให้สัดส่วนของเสียเป็นศูนย์

สัดส่วนของเสียต่อรุ่นโดยเฉลี่ยซึ่งผ่านออกมาจากกระบวนการตรวจพินิจปรับแก้เรียกว่า “ระดับคุณภาพผ่านออกเฉลี่ย” (Average Outgoing Quality) หรือเรียกย่อ ๆ ว่า AOQ

$$AOQ(p) = P_a(p) \cdot p \cdot \frac{(N - n)}{N} \quad (1)$$

เช่นแผนการซีกตัวอย่าง ที่มีขนาดรุ่น (N) = 2,000 ขนาดตัวอย่าง (n) = 50 และ เลขยอมรับ (c) = 2 ถ้าสัดส่วนของเสียของรุ่นสินค้า (p) = 1% คำนวณค่า AOQ โดยแปรค่าสัดส่วนของเสีย p และการคำนวณหาค่าความน่าจะเป็นในการยอมรับรุ่นสินค้าใช้การแจกแจงปัวซองประมาณการแจกแจงแบบไฮเปอร์จีโอเมตริก จะได้เส้นโค้ง AOQ ดังแสดงในรูปที่ 2 ซึ่งจะเห็นได้ว่าเส้นโค้งนี้ จะเพิ่มขึ้นแล้วลดลงเมื่อสัดส่วนของเสีย (p) มีค่าเพิ่มสูงขึ้นค่าสูงสุดบนเส้นโค้งนี้แทนจุดที่เลวที่สุดของคุณภาพผ่านออกเฉลี่ยจากการตรวจพินิจปรับแก้ คำนีเรียกว่าขีดจำกัดคุณภาพผ่านออกเฉลี่ย (Average Outgoing Quality Limit) หรือ AOQL

รูปที่ 2 แสดงกราฟ AOQ กับ p เพื่อหาค่า AOQL

จากรูปที่ 2 ค่า AOQL มีค่าประมาณ 0.0265 หรือ 2.65% หมายถึง ไม่ว่าสัดส่วนของเสียในรุ่นสินค้าที่ผ่านเข้าสู่การตรวจพินิจปรับแก้ที่มีค่าสัดส่วนของเสียเป็นเท่าใดก็ตาม เมื่อผ่านออกไปสัดส่วนของเสียเฉลี่ยต่อรุ่นจะไม่เกินกว่า 0.0265 หรือ 2.65%

วิธีการ

จากสมการที่(1) AOQ(p) เป็นฟังก์ชันของ p ซึ่งเป็นสัดส่วนของเสียในรุ่นของสินค้า ลักษณะของกราฟ AOQ เมื่อ แปรเปลี่ยนไปตามค่าสัดส่วน

ของเสีย จะมีลักษณะเป็นฟังก์ชันโค้งนูน มีจุดสูงสุดของฟังก์ชันเพียงจุดเดียว (Unimodal) ค่าขีดจำกัดคุณภาพผ่านออกโดยเฉลี่ย AOQL เป็นค่า AOQ ที่มีค่ามากที่สุดของ AOQ ดังนั้นค่าขีดจำกัดของคุณภาพผ่านออกโดยเฉลี่ยจึงมีเพียงจุดเดียวเท่านั้น หากทราบค่า Pm ซึ่งเป็นค่าสัดส่วนของเสียที่ทำให้ค่า AOQ มีค่าสูงสุด ก็จะสามารถคำนวณค่า AOQL ได้โดยง่าย วิธีการคำนวณที่จะนำเสนอใช้การประยุกต์การหาค่าสูงสุดของฟังก์ชัน

$$\begin{aligned} \frac{dAOQ(p)}{dp} &= P_a(p) \cdot \frac{d \left(\frac{N-n}{N} \cdot p \right)}{dp} + p \cdot \frac{dP_a(p)}{dp} \cdot \frac{(N-n)}{N} = 0 \\ AOQL = AOQ(P_m) &= \frac{(N-n)}{N} \cdot \left(P_a(P_m) + P_m \cdot \frac{dP_a(P_m)}{dp} \right) = 0 \\ &= P_a(P_m) + P_m \cdot \frac{dP_a(P_m)}{dp} = 0 \end{aligned} \tag{2}$$

สมมติให้จำนวนของเสียที่ตรวจพบมีการแจกแจงแบบปัวซอง
ความน่าจะเป็นในการยอมรับรุ่น สินค้า

$$P_a(p) = \sum_{x=0}^c \frac{(n \cdot p)^x \cdot e^{-n \cdot p}}{x!} \quad \text{และ} \quad \frac{dP_a(p)}{dp} = -\frac{n \cdot (n \cdot p)^c}{c!} \cdot e^{-n \cdot p}$$

แทนค่าลงในสมการที่ (2) จะได้ว่า

$$\begin{aligned} \sum_{x=0}^c \frac{(n \cdot p_m)^x \cdot e^{-n \cdot p_m}}{x!} + p_m \cdot \left(-\frac{n \cdot (n \cdot p_m)^c}{c!} \cdot e^{-n \cdot p_m} \right) &= 0 \\ \text{ดังนั้น} \quad e^{-n \cdot p_m} \left[\frac{(n \cdot p_m)^0}{0!} + \frac{(n \cdot p_m)^1}{1!} + \dots + \frac{(n \cdot p_m)^c}{c!} \right] - \left[\frac{(n \cdot p_m)^{c+1}}{c!} \cdot e^{-n \cdot p_m} \right] &= 0 \\ \left[1 + \frac{(n \cdot p_m)^1}{1!} + \frac{(n \cdot p_m)^2}{2!} + \dots + \frac{(n \cdot p_m)^c}{c!} - \frac{(n \cdot p_m)^{c+1}}{c!} \right] &= 0 \end{aligned}$$

เมื่อ $c = 0$

$$1 - n \cdot p_m = 0 \quad \therefore p_m = \frac{1}{n}$$

เมื่อ $c = 1$

$$1 + n \cdot p_m - (n \cdot p_m)^2 = 0 \quad \therefore p_m = \frac{1.62}{n}$$

เมื่อ $c = k$

$$\left[1 + \frac{(n \cdot p_m)^1}{1!} + \frac{(n \cdot p_m)^2}{2!} + \dots + \frac{(n \cdot p_m)^k}{k!} - \frac{(n \cdot p_m)^{k+1}}{k!} \right] = 0 \quad (3)$$

การแก้สมการหาค่า P_m เมื่อมีดีกรีสูงขึ้น ใช้โปรแกรม MATHCAD ช่วยในการคำนวณ ได้ผลแสดงในตารางที่ 1

สมมติให้จำนวนของเสียที่ตรวจพบมีการแจกแจงแบบทวินาม

ความน่าจะเป็นในการยอมรับรุ่น ลินค้า

$$P_a(p) = \sum_{x=0}^c \binom{n}{x} \cdot p^x \cdot (1-p)^{n-x} \quad \text{และ}$$

$$\frac{dP_a(p)}{dp} = - \frac{n!}{c!(n-c-1)!} \cdot p^c \cdot (1-p)^{n-c-1}$$

แทนค่าลงในสมการที่ (2) จะได้ว่า

$$P_a(p_m) + p_m \cdot \frac{dP_a(p_m)}{dp} = 0$$

$$\sum_{x=0}^c \binom{n}{x} \cdot p_m^x \cdot (1-p_m)^{n-x} + p_m \left[- \frac{n!}{c!(n-c-1)!} \cdot p_m^c \cdot (1-p_m)^{n-c-1} \right] = 0$$

เมื่อ $c = 0$

$$\binom{n}{0} \cdot p_m^0 \cdot (1-p_m)^n + p_m \left[- \frac{n!}{0!(n-1)!} \cdot p_m^0 \cdot (1-p_m)^{n-1} \right] = 0$$

$$\left[1 - \frac{n \cdot p_m}{(1-p_m)} \right] = 0 \quad \therefore p_m = \frac{1}{n+1}$$

เมื่อ $c = k$

$$\left[1 + \frac{n \cdot p_m}{(1 - p_m)} + \frac{n \cdot (n-1) \cdot p_m^2}{2! (1 - p_m)^2} + \dots + \frac{n \cdot (n-1) \cdot (n-2) \cdots (n-k+1) \cdot p_m^k}{k! (1 - p_m)^k} - \frac{n \cdot (n-1) \cdot (n-2) \cdots (n-k) \cdot p_m^{k+1}}{k! (1 - p_m)^{k+1}} \right] = 0 \quad (4)$$

ผลการคำนวณ

กรณีที่สมมติให้จำนวนของเสียที่ตรวจพบมีการแจกแจงแบบปัวซอง สรุปลค่า P_m เพื่อใช้ในการคำนวณค่า AOQL ดังตารางที่ 1

c	$n \cdot p_m$	c	$n \cdot p_m$	c	$n \cdot p_m$
0	1.00	11	8.82	22	17.54
1	1.62	12	9.95	23	18.35
2	2.27	13	10.37	24	19.17
3	2.95	14	11.15	25	19.99
4	3.64	15	11.93	26	20.81
5	4.35	16	12.72	27	21.63
6	5.07	17	13.52	28	22.46
7	5.80	18	14.31	29	23.49
8	6.55	19	15.12	30	24.11
9	7.30	20	15.92	31	24.95
10	8.05	21	16.73	32	25.78

ตารางที่ 1 แสดงค่า $n \cdot p_m$ ที่คำนวณได้ เพื่อใช้ในการคำนวณหาค่า AOQL
กรณีที่สมมติให้จำนวนของเสียที่ตรวจพบมีการแจกแจงแบบทวินาม การคำนวณหาค่า P_m ให้ใช้สมการที่ 4

$$\left[1 + \frac{n \cdot p_m}{(1 - p_m)} + \frac{n \cdot (n-1) \cdot p_m^2}{2! (1 - p_m)^2} + \dots + \frac{n \cdot (n-1) \cdot (n-2) \cdots (n-k+1) \cdot p_m^k}{k! (1 - p_m)^k} - \frac{n \cdot (n-1) \cdot (n-2) \cdots (n-k) \cdot p_m^{k+1}}{k! (1 - p_m)^{k+1}} \right] = 0$$

ตัวอย่างในการคำนวณ

แผนการชักตัวอย่าง $N=2,000$, $n = 50$ และ $c = 2$ ถ้าสัดส่วนของเสียของรุ่นสินค้า (p) = 1%
เมื่อสมมติให้จำนวนของเสียที่ตรวจพบมีการแจกแจงแบบปัวซอง และการแจกแจงแบบทวินามดังนี้

คำนวณโดยใช้การแจกแจงแบบปัวซอง

จากตารางที่ 1 ที่ค่า $c = 2$ จะได้ค่า $n \cdot p_m = 2.27$ จะได้ค่า $p_m = \frac{2.27}{50} = 0.0454$

$$AOQL = P_a(p_m) \cdot p_m \cdot \left(\frac{N-n}{n} \right) = \sum_{x=0}^2 \frac{e^{-2.27} \cdot (2.27)^x}{x!} \cdot 0.0454 \cdot \left(\frac{2000-50}{2000} \right) = 0.0267 \approx 2.67\%$$

คำนวณโดยใช้การแจกแจงแบบทวินาม

จากสมการที่ 4 แทนค่า $n = 50$ ลงในสมการแล้วคำนวณหาค่า p_m ดังนี้

$$\left[1 + \frac{50 \cdot p_m}{(1 - p_m)} + \frac{50 \cdot (49) \cdot p_m^2}{2(1 - p_m)^2} - \frac{50 \cdot (49) \cdot (48) \cdot p_m^3}{2!(1 - p_m)^3} \right] = 0 \quad \therefore \quad p_m = 0.0450$$

$$AOQL = P_a(p_m) \cdot p_m \cdot \left(\frac{N - n}{n} \right) = \sum_{x=0}^2 \binom{50}{x} \cdot (0.0450)^x \cdot (1 - 0.0450)^{50-x} \cdot (0.0450) \cdot \left(\frac{2000 - 50}{2000} \right) = 0.0266 \approx 2.66\%$$

วิธีการคำนวณค่า AOQL ที่ได้นำเสนอ เปรียบเทียบกับค่า AOQL ที่ได้จากวิธีวาดกราฟ จากตำราเล่มต่างๆ แสดงดังตารางที่ 2

แผนการ สุ่ม ตัวอย่าง	Grant (1980)	Duncan (1986)	Bank (1989)	Mitra (1993)	Mongomery (1996)
N	10,000	10,000	1,000	2,000	10,000
n	75	100	45	50	89
c	1	2	2	2	2
* AOQL วิธีเดิม	1.12%	1.40%	2.90%	2.65%	1.54%
* AOQL วิธีที่เสนอ	1.12%	1.60%	3.04%	2.74%	1.55%

*ค่า AOQL วิธีเดิม และ วิธีที่นำเสนอ สมมติให้จำนวนของเสียที่ตรวจพบมีการแจกแจงแบบปัวซอง ตารางที่ 2 แสดงผลการคำนวณค่า AOQL ด้วยวิธีเดิมเปรียบเทียบกับ วิธีที่นำเสนอ

สรุป

วิธีคำนวณหาค่า AOQL โดยใช้สูตรที่ได้นำเสนอ สามารถช่วยลดขั้นตอนในการคำนวณค่า AOQL แบบเดิม ซึ่งต้องอาศัยการวาดกราฟ และยังให้ค่า AOQL ที่ถูกต้องและแม่นยำกว่า หากกำหนดให้ตัวแปรสุ่มในที่นี้คือจำนวนของเสียที่ตรวจพบซึ่งมีการแจกแจง

แบบไฮเปอร์จีโอเมตริก ประมาณด้วยการแจกแจงแบบปัวซอง หรือการแจกแจงแบบทวินาม เมื่อ n มีค่าน้อยกว่า N มากๆ การหาค่าความน่าจะเป็นโดยทั่วไปในแผนการสุ่มตัวอย่างจะนิยมกำหนดให้จำนวนของเสียที่ตรวจพบมีการแจกแจงแบบปัวซองเนื่องจากการคำนวณได้ง่ายกว่าการแจกแจงแบบทวินาม □

บรรณานุกรม

- Banks, Jerry **Principles of quality control**. New York [NY] : John Wiley & Sons, 1989.
- Duncan, Acheson J. **Quality control and industrial statistics**. 4th ed. Homewood, Illinois : Richard D. Irwin, 1986.
- Grant, Eugene L. and Leavenworth, Richard S. **Statistical quality control**. 5th ed. Auckland : McGraw-Hill, 1982.
- Mitra, Amitava. **Fundamentals of quality control and improvement**. New York [NY] : Macmillan, 1993.
- Montgomery, Douglas C. **Introduction to statistical quality control**. 3rd ed. New York [NY] : John Weley & Sons, 1996.

องุ่น : ผลไม้ป้องกันโรค

*อัญญา พรหมศรี

บทนำ

องุ่น มีชื่อทางวิทยาศาสตร์ว่า *Vitis sp.* เป็นพืชในวงศ์ Vitaceae ลักษณะทางพฤกษศาสตร์เป็นไม้พุ่มเลื้อย ความยาวของลำต้น 2 - 8 m ลักษณะใบเป็นใบเดี่ยว เรียงสลับกัน รูปใบคล้ายโล่ ขอบเว้าเป็นพู 3 - 5 พู กว้างและยาว 10 - 16 cm โคนใบเป็นรูปหัวใจ ขอบใบหยัก มีมือเกาะ ดอกช่อแยกแขนงออกที่ซอกใบ กลีบดอกสีเขียว ยาวประมาณ 2 mm ผลสดมี รูปร่าง ขนาด สี และรสต่างกัน เมล็ดรูปไข่หรือ รูปลูกแพร์ (นันทวัน บุญยะประภัสร์ และ อรุณช โชคชัยเจริญพร. 2541) องุ่นเป็นพืชที่ขึ้นได้ดีทั้งในเขตหนาว เขตกึ่งร้อน และแถบเมืองร้อน โดยในเขตอากาศหนาวนั้นมีลักษณะเป็นพืชผลัดใบ จะผลัดใบในฤดูใบไม้ร่วง พักตัวในฤดูหนาว แตกตาในฤดูใบไม้ผลิ และเจริญเติบโตไปจนผลแก่ในฤดูร้อน ส่วนองุ่นที่นำมาปลูกในเขตร้อนจะมีลักษณะใบเขียวตลอดปี ไม่มีการพักตัวตามธรรมชาติ จึงต้องใช้การตัดแต่งเพื่อให้ต้นได้พักตัว และแตกตาดอก ตาใบได้ องุ่นเป็นพืชที่

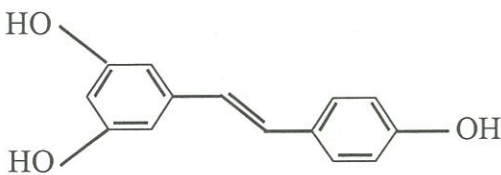
ขยายพันธุ์ได้ง่ายและรวดเร็ว สามารถทำได้หลายวิธี เช่นเพาะเมล็ด ปักชำ ตัดตาต่อกิ่ง ทาบกิ่งและการตอนกิ่ง เป็นต้น แต่ที่นิยมกันคือ การขยายพันธุ์แบบปักชำและการตอนกิ่งโดยทั่วไปแบ่งพันธุ์องุ่นตามการใช้ประโยชน์ เช่น สำหรับรับประทานผลสด สำหรับทำลูกเกด สำหรับการบรรจุกระป๋อง การทำเหล้าองุ่น และไวน์ เป็นต้น สำหรับพันธุ์องุ่นที่นำมาปลูกในประเทศไทยมีมากมายหลายพันธุ์ เมื่อพันธุ์เก่าเสื่อมความนิยมไป ก็นำพันธุ์ใหม่ๆ เข้ามาทดลองปลูกกันอยู่เสมอ บางพันธุ์ก็มีแนวโน้มที่จะสามารถปลูกเป็นการค้าได้ บางพันธุ์ก็ไม่สามารถปรับตัวเข้ากับสภาพแวดล้อมในประเทศไทยได้ ปัจจุบันมีพันธุ์องุ่นที่ปลูกเป็นการค้าในประเทศไทย เช่นพันธุ์ไวท์ทะเลกา เป็นพันธุ์ที่ปลูกเป็นการค้ามากที่สุดในปัจจุบัน เป็นที่นิยมของผู้บริโภคโดยทั่วไป ลักษณะผลค่อนข้างยาว เมื่อแก่ผลเป็นสีเขียวอมเหลือง รสหวาน กรอบ ซอผลยาว รูปทรงสวยงาม ให้ดอกดก ติดผลมาก จนต้องปลิดผลทิ้งบ้าง สามารถให้ผลได้ปีละ 2 ครั้ง อีกพันธุ์หนึ่งคือพันธุ์คาร์ดินัล ลักษณะทั่วไปผลค่อนข้าง

*อาจารย์ประจำคณะวิศวกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต : วท.ม.(เคมีชีวภาพ) มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ;
วท.ม.(เทคโนโลยีสิ่งแวดล้อม) มหาวิทยาลัยมหิดล

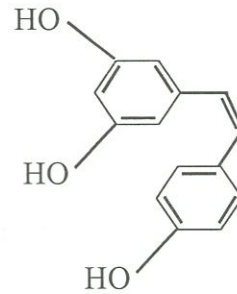
กลมเมื่อแก่สีม่วงอมแดง หรือม่วงดำ รสหวานอมเปรี้ยวเล็กน้อย ซ่อผลค่อนข้างกลม ซ่อไม้ใหญ่ ติดผลกำลังดี ไม่เบียดเสียดกันมาก ไม่ต้องปลิดผลทิ้งมาก (ศูนย์ส่งเสริมและฝึกอบรมการเกษตรแห่งชาติ. 2527)

การศึกษาทางเคมี

นักวิทยาศาสตร์หลายท่านสนใจศึกษาแยกสารสำคัญจากองุ่น พบว่าในรากของต้นองุ่น (Korhammer, Reniero, & Mattivi. 1995) ในใบองุ่น (Cornford, Langcake, & Pryce. 1979) และในผลองุ่น (Jeandet, Bessis, & Gautheron. 1991) มีสารชื่อว่า resveratrol สูตรโมเลกุล คือ $C_{14}H_{12}O_3$ น้ำหนักโมเลกุล 228 ชื่อเคมีคือ 3,5,4'-trihydroxystilbene ซึ่งมี 2 isomers คือ *trans* - 3,5,4'-trihydroxystilbene หรือ *trans*-resveratrol มีลักษณะเป็นผลึกสีเหลืองอ่อน จุดหลอมเหลว 260 °C ดังภาพประกอบ 1 และ *cis* - 3,5,4'-trihydroxystilbene หรือ *cis*-resveratrol มีลักษณะเป็นผงสีขาว จุดหลอมเหลว 170 - 174 °C ดังภาพประกอบ 2 (Jayatilake, et al.1993)

ภาพประกอบ 1 โครงสร้างสารประกอบ *trans* - 3,5,4'- trihydroxystilbene

ภาพประกอบ 2 โครงสร้างสารประกอบ *cis* - 3,5,4'- trihydroxystilbene

สารประกอบ *trans* - resveratrol มีความคงตัวมากกว่า *cis* - resveratrol แต่ถ้าหากถูกฉายด้วยรังสีอัลตราไวโอเล็ต (ultra-violet,UV) หรือเมื่อได้รับแสงสว่าง (light) จะเกิดปฏิกิริยา photochemical isomerisation เปลี่ยนไปเป็น *cis* - resveratrol ได้ง่าย (Siemann & Creasy.1992) จากการศึกษาพบว่า พืชสร้างสารประกอบ resveratrol ขึ้นมาเมื่อพืชนั้นได้รับสภาวะที่บีบคั้นหรือถูกกดดัน ไม่ว่าจะมาจากสิ่งที่มีชีวิตหรือไม่มีชีวิตก็ตาม เช่นการติดเชื้อรา การมีแมลงมารบกวน หรือการได้รับแสงบางชนิด เป็นต้น (Langcake & Pryce.1976) นอกจากนี้ยังพบสารประกอบ resveratrol ในพืชอีกหลายชนิดด้วยกันตัวอย่าง เช่น

- *Pterolobium hexapetalum* อยู่ในวงศ์ Caesalpinaceae (Kumar, et al. 1988)
- *Veratrum grandiflorum* อยู่ในวงศ์ Liliaceae พบในส่วนของใบ (Hanawa, Taharo, & Mizutani.1992)
- *Polygonum cuspidatum* อยู่ในวงศ์ Polygonaceae (Jayatilake, et al. 1993)
- *Festuca argentina* อยู่ในวงศ์ Poaceae (Cassabuono & Pomilio. 1994) และพบสารประกอบ

resveratrol ในไวน์ที่ทำมาจากองุ่นอีกด้วย โดยเฉพาะอย่างยิ่งไวน์แดงมีปริมาณสารประกอบ resveratrol มากกว่าไวน์ขาว และยังพบอีกว่า มีปริมาณ *trans* - resveratrol มากกว่า *cis* - resveratrol (Pezet, Pont & Cuenat.1994)

การศึกษาหาปริมาณ resveratrol ในองุ่นโดยใช้เทคนิค Gas Chromatography (GC) ปรากฏว่าพบ resveratrol ในทั้งใบและผลขององุ่นพันธุ์ *Vitis labrusca* มากกว่าพันธุ์ *Vitis vinifera* และพบในปริมาณมากเมื่อผลยังไม่เจริญเติบโตเต็มที่ทั้งสองพันธุ์ แล้วค่อยๆ ลดลงเมื่อผลสุก นอกจากนี้ยังพบว่าในเปลือกมี resveratrol มากกว่าในเนื้อของผลองุ่นอีกด้วย พบ resveratrol 50-60 µg ในเปลือกผลองุ่นต่อน้ำหนักเปลือกสด 1g ของผลองุ่นพันธุ์ *Vitis vinifera* อายุ 3 สัปดาห์ และพบว่าในเนื้อองุ่นสดมี resveratrol ต่ำกว่า 1µg ต่อน้ำหนักเนื้อองุ่นสด 1g พบ resveratrol ในเปลือกผลองุ่น 70-100 µg ต่อน้ำหนักเปลือกสด 1g จากเนื้อของผลองุ่นพันธุ์ *Vitis labrusca* และพบในเนื้อองุ่น 3 µg ต่อน้ำหนักเนื้อองุ่นสด 1g (Jeandet, Besis & Gautheron.1991) สำหรับในไวน์เมื่อวิเคราะห์หาปริมาณ resveratrol ด้วยเทคนิค GC พบว่ามีความเข้มข้นอยู่ระหว่าง 1.98-7.13 mg/L (Goldberg, et al. 1995) มีนักวิทยาศาสตร์นำเทคนิค High Performance Liquid Chromatography (HPLC) มาวิเคราะห์หาปริมาณ resveratrol ในผลองุ่นและไวน์พบว่าในผลองุ่นมีความเข้มข้น 1.21 mg ต่อน้ำหนักสด 1g ในไวน์ขาวมีความเข้มข้นระหว่าง 0.14 - 0.15 mmol/L และไวน์แดงมีความเข้มข้นระหว่าง 2.16 - 6.47 mmol/L (Pezet, Pont & Cuenat.1994) ในไวน์แดงพบ *trans*-resveratrol ระหว่าง 0.60-8.00 mg/L และ *cis*-resveratrol ระหว่าง 0.15-2.48 mg/L (Lamuela-Raventos, et al. 1995) การที่พบปริมาณสารแตกต่างกันขึ้นอยู่กับแหล่งที่ปลูกองุ่น แหล่งผลิตไวน์ จำนวนปีที่บ่มไวน์ ยี่ห้อของไวน์ ตลอดจนวิธีที่นำมาใช้วิเคราะห์

การศึกษาทางเภสัชวิทยาของ resveratrol

นักวิทยาศาสตร์ให้หนูทดลองกินอาหารที่มีส่วนผสมของน้ำมันข้าวโพด (corn oil)

โคเลสเตอรอล (cholesterol) และ กรดโคลิค (cholic acid) เมื่อครบ 7 วัน ให้นำหนูกินสาร resveratrol ขนาด 50 mg ต่อน้ำหนักตัวหนู 1 kg แล้วตรวจวัดปริมาณกรดไขมันอิสระ (free fatty acid, FFA) โคเลสเตอรอลทั้งหมด (total cholesterol, TC) ไทรกลีเซอไรด์ (triglyceride, TG) ฟอสโฟลิปิด (phospholipid, PL) high density lipoprotein - cholesterol (HDL-ch) และ low density lipoprotein - cholesterol (LDL-ch) ในซีรัม (serum) พร้อมทั้งตรวจวัดปริมาณ TC TG และ FFA ในตับหนู เทียบกับหนูกลุ่มควบคุม พบว่า resveratrol ป้องกันการเกาะตัวของ TC และ LDL - ch ในซีรัม และป้องกันการเกาะตัวของ TC และ TG ในตับของหนูทดลองได้ (Arichi, et al. 1982) มีผู้วิจัยพบว่า สารนี้มีฤทธิ์ในการยับยั้งปฏิกิริยา lipid peroxidation ที่เกิดจากสาร nicotinamide adenine dinucleotide phosphate (NADPH) และ adenosine-5'-diphosphate (ADP) ในไมโครโซม (microsome) ของตับหนู (Kimura, et al.1983) มีนักวิทยาศาสตร์แยก resveratrol มาจาก *Polygonum cuspidatum* แล้วนำไปศึกษาผลที่มีต่อการทำงานของเอนไซม์ไซโคลออกซีจีเนส (cyclooxygenase) และไลโปออกซีจีเนส (lipooxygenase) พบว่าสารนี้สามารถยับยั้งเอนไซม์ทั้งสองไม่ให้สร้างสาร 5-hydroxy-6,8,11,14 - eicosatetraenoic acid (5-HETE) และ 12-hydroxy-5,8,10-heptadecatrienoic acid (HHT) ตามลำดับ และยังยับยั้งกระบวนการสร้าง thromboxane B2 เป็นที่ทราบกันว่าสารทั้งสามนี้ คือ 5 - HETE , HHT และ thromboxane B2 จะถูกสร้างขึ้นมา ระหว่างที่เกิดการอักเสบ ทำให้เกิดความเจ็บปวด มีอาการบวมแดงและเป็นไข้ และทำให้เกิดเลือดเกาะตัวกันเป็นกลุ่ม นั่นคือ resveratrol มีฤทธิ์

ระงับการอักเสบได้ เนื่องจากสามารถไปยับยั้ง การสร้างสารทั้งสามดังกล่าวได้ (Kimura, Okuda & Arichi. 1985) สาร resveratrol ที่แยกได้จากองุ่น มีฤทธิ์ในการป้องกันการเกิดมะเร็งได้ทั้ง 3 ระยะ คือ ระยะ initiation ระยะ promotion และ ระยะ progression นอกจากนี้ยังสามารถไปยับยั้งการพัฒนาร่องรอย ในการรักษามะเร็งต่อม้านมของหนูทดลอง และยับยั้ง การเกิดเนื้องอก (tumorigenesis) ที่ผิวหนังของ หนูทดลองได้ (Jang ,et al. 1997)

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

องุ่นแต่ละพันธุ์มีปริมาณสาร resveratrol แตกต่างกันไป และเมื่อนำองุ่นไปผลิตเป็นไวน์ สารนี้ ก็จะมีอยู่ในไวน์ด้วยเช่นกัน สาร resveratrol มีผลต่อ การลดระดับการสะสมของ

โคเลสเตอรอล และไตรกลีเซอไรด์ในตับ ของหนูทดลอง (Arichi, et al. 1982) ยับยั้งการ เกาะตัวของเกล็ดเลือด ป้องกันโรคหัวใจได้ และยังมีฤทธิ์ ระงับการอักเสบได้อีกด้วย (Kimura, Okuda & Arichi. 1985) การดื่มไวน์แดง (Bordeaux) ช่วยให้ระบบการ หมุนเวียนของเลือดดีขึ้นและป้องกันโรคหัวใจในมนุษย์ได้ (Siemann & Creasy. 1992 : 49 ; citing Seigneur. et al. Effect of the Consumption of Alcohol, White Wine and Red Wine on Platelet and Serum Lipids p. 215-

222) นอกจากนี้ยังป้องกันการเกิดมะเร็งได้อีกด้วย (Jang, et al. 1997) สำหรับเทคนิควิเคราะห์หาปริมาณ resveratrol และองุ่นและไวน์ พบว่านักวิทยาศาสตร์ ยังใช้วิธีวิเคราะห์ที่ต่างกันอยู่บ้าง เช่น มีทั้ง Gas Chromatography (GC) และ High Performance Liquid Chromatography (HPLC) ซึ่งเทคนิค HPLC จะให้ความสะดวกรวดเร็วในการวิเคราะห์มากกว่า เทคนิค GC และสามารถตรวจวิเคราะห์ในระดับความ เข้มข้นที่ต่ำมากจนถึงระดับ ppb ในกรณีของเครื่อง ตรวจวัด (detector) ที่นำมาใช้กับเทคนิคดังกล่าวพบว่า เครื่องตรวจวัด fluorescence มีความไวมากกว่า เครื่องตรวจวัด ultra-violet ถึง 50 เท่า (Pezzet, Pont & Cuenat.1994)

จากข้อมูลต่างๆ เห็นได้ว่าองุ่นเป็นผลไม้ที่มี ประโยชน์มาก นำมารับประทานเพื่อป้องกันโรค บางอย่างได้ การศึกษาเปรียบเทียบหาปริมาณ resveratrol ในผลองุ่นพันธุ์ต่างๆ ที่มีวางขายใน ท้องตลาดเป็นสิ่งที่นักวิจัยควรกระทำต่อไป เพราะ สามารถใช้เป็นแนวทางในการตัดสินใจเลือกรับประทาน ผลองุ่นของผู้บริโภคได้ อย่างไรก็ตามต้องเลือก วิธีวิเคราะห์และเครื่องตรวจวัดให้เหมาะสม เพื่อจะได้มา ซึ่งผลลัพธ์ที่ถูกต้องแน่นอนและแม่นยำและควรมี การศึกษาหาวิธีวิเคราะห์ที่ทราบผลรวดเร็วและใช้ วิเคราะห์สารที่มีปริมาณน้อยๆ ได้ □

บรรณานุกรม

- สำนักส่งเสริมและฝึกอบรม มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. การปลูกองุ่น. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ 2527.
- นันทวัน บุณยะประภัศร และอรนุช โชคชัยเจริญพร, บรรณาธิการ. สมุนไพร...ไม่พินบ้าน เล่ม 5. กรุงเทพฯ : สำนักงานข้อมูลสมุนไพร คณะเภสัชศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล, 2541.
- Arichi, H., and others. "Effects of Stilbene Components of the Roots of *Polygonum cuspidatum* Sieb. et Zucc." *Chemical & Pharmaceutical Bulletin*. 30, 5, 1982 : pp. 1766-1770.
- Casabuono, A.C. and Pomolio, A.B. "Lignans and a Stilbene from *Festuca argentina*". *Phytochemistry*. 32, 2, 1994 : pp.479-483.

- Cornford, C.A., Langcake, P. and Pryce, R.J. "Identification of Pterostilbene as a Phytoalexin from *Vitis Vinifera* Leaves". **Phytochemistry**. 18, 1979 : pp.1025-1027.
- Goldberg, D.M., and Others. "Direct Gas Chromatographic Mass Spectrometric Method to Assay cis-Resveratrol in Wines : Preliminary Survey of Its Concentration in Commercial Wines". **Journal of Agricultural and Food Chemistry**. 43, 5, 1995 : pp.1245-1250.
- Hanawa, F., Taharo, S., and Mizutani, J. "Antifungal Stress Compounds from *Veratrum Grandiflorum*". **Phytochemistry**. 31, 9, 1992 : pp.3005-3007.
- Jang, M., and Others. "Cancer Chemopreventive Activity of Resveratrol, a Natural Product Derived from Grapes". **Science**. 275, 1997 : pp.218-220.
- Jayatilake, G.S., and Others. "Kinase Inhibitors from *Polygonum Cuspidatum*". **Journal of Natural Products**. 56, 10, 1993 : pp.1805-1810.
- Jeandet, P., Bessis, R., and Gautheron, B. "The Production of Resveratrol (3, 5, 4'-trihydroxystilbene) by Grape Berries in Different Developmental Stages". **American Journal of Enology and Viticulture**. 42, 1, 1991 : pp.41-46.
- Kimura, Y., and Others. "Effect of Stilbene Components of Roots of *Polygonum SSP* in Liver Injury in Peroxidized Oil-fed Rats". **Journal of Medical Plant Research**. 49, 1983 : pp.51-54.
- Kimura, Y., Okuda, H., and Arichi, S. "Effects of Stilbenes on Arachidonate Metabolism in Leukocytes". **Biochimica et Biophysica Acta**. 834, 1985 : pp.275-278.
- Korhammer, S., Reniero, F., and Mattivi, F. "An Oligostilbene from *Vitis* Roots". **Phytochemistry**. 38, 6, 1995 : pp.1501-1504.
- Kumar, R.J., and Others. "Phenanthrene and Stilbenes from *Pterolobium hexapetalum*". **phytochemistry**. 27, 11, 1988 : pp.3625-3626.
- Lanuela-Raventos, R.M., and Others. "Direct HPLC Analysis of cis- and trans-Resveratrol and Piceid Isomers in Spanish Red *Vitis Vinifera* Wines". **Journal of Agricultural and Food Chemistry**. 43, 2, 1995 : pp.281-283.
- Langcake, P. and Pryce, R.J. "The Production of Resveratrol by *Vitis Vinifera* and Other Members of the Vitaceae as a Response to Infection or Injury". **Physiological Plant Pathology**. 9, 1976 : pp.77-86.
- Pezet, R., Pont, V., and Cuenat, P. "Method to Determine Resveratrol and Pterostilbene in Grape Berries and Wines using High Performance Liquid Chromatography and Highly Sensitive Fluorimetric Detection". **Journal of Chromatography A**. 663, 1994 : pp. 191-197.
- Siemann, E.H. and Creasy, L.L. "Concentration of the Phytoalexin Resveratrol in Wine". **American Journal of Enology and Viticulture**. 43, 1, 1992 : pp.49-52.

การบริหารและการจัดการธุรกิจชุมชน : กรณีศึกษาธุรกิจ ชุมชนยางพาราของชุมชนตำบลไม้เรียง อำเภอฉวาง จังหวัดนครศรีธรรมราช

*อรรวรรณ สุทธิพิทักษ์

แม้จะมีการจัดตั้งและดำเนินงานธุรกิจชุมชนในรูปแบบต่างๆ เช่น สหกรณ์ กลุ่มเกษตรกร กลุ่มแม่บ้านเกษตรกร หรือกลุ่มอาชีพต่างๆ มาเป็นเวลานานกว่าหนึ่งศตวรรษ เช่น มีการทดลองจัดตั้งสหกรณ์ประเภทหาทุนขึ้นในปี พ.ศ. 2449 ที่อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลกใช้ชื่อว่า สหกรณ์วัดจันทร์ มีสมาชิกเมื่อเริ่มแรก 16 คน จนกระทั่งในปัจจุบันมีสหกรณ์ภาคการเกษตรและนอกภาคการเกษตรอยู่ประมาณ 5,700 สหกรณ์¹ กลุ่มเกษตรกรประมาณ 3,011 กลุ่ม และกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรกลุ่มอาชีพ และกิจกรรมเศรษฐกิจต่างๆ จำนวนหลายหมื่นกลุ่ม บทบาทและความสำคัญของกลุ่มหรือหน่วยงานที่เกิดขึ้นจากการรวมกลุ่มอย่างเป็นทางการ และไม่เป็นทางการในฐานะธุรกิจชุมชนที่คนในชุมชนร่วมกันคิดร่วมกันทำและร่วมกันรับผิดชอบผลที่เกิดจากการดำเนินงานดูเหมือนจะได้รับการกล่าวขวัญและคาดหมายมากขึ้นให้เป็นเครื่องมือในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนในระดับรากหญ้าในชนบท เป็นแหล่งจ้างงานหรือรองรับแรงงาน

ที่ถูกผลักดันออกมาอย่างไม่สมัครใจจากภาคการผลิตสินค้าและบริการแบบทันสมัยในช่วงวิกฤตเศรษฐกิจตั้งแต่ พ.ศ. 2540 เป็นต้นมา

กรณีศึกษาธุรกิจยางพาราของชุมชนตำบลไม้เรียง เป็นตัวอย่างคลาสสิกของการนำนวัตกรรมธุรกิจ (business innovation) ของบรรดาผู้นำชุมชนมาใช้ในการบริหารและจัดการธุรกิจชุมชนโดยที่ไม่เคยมีโอกาสดำเนินการได้ฟังคำบรรยาย หรือเรียนรู้แนวคิด หรือทฤษฎีด้านการประกอบการ (Conception or theory of entrepreneurship) จากผู้เชี่ยวชาญทางเศรษฐศาสตร์ท่านใด แต่เทคนิคหรือวิธีการที่นำมาใช้ในการก่อตั้งบริหารและจัดการพัฒนาธุรกิจยางพารา จนกระทั่งวิวัฒนาการ

เป็นองค์การพัฒนาชุมชนที่ยั่งยืนครบวงจรตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงก็ตรงและสอดคล้องกับเทคนิค 7 ประการที่เอ็ดทักเคส์ด้านผู้ประกอบการคือ ศาสตราจารย์ ดร.กุนเธอร์ ฟาลติน กล่าวไว้ในปาฐกถาเรื่อง “การสร้างนวัตกรรมการประกอบธุรกิจแนวสร้างสรรค์” อย่างไม่ตั้งใจ²

*อาจารย์ประจำภาควิชาการจัดการทั่วไปคณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต : บธ.ม. (การจัดการและบริหารองค์การ) มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต

¹ดารณี เชนออล. 2530 เศรษฐศาสตร์สหกรณ์ 1. กรุงเทพฯ มหาวิทยาลัยรามคำแหง หน้า 163 อ้างถึงใน สุเทพ พันประสิทธิ์ 2544. “ธุรกิจชุมชน : บทบาทของสหกรณ์” สุทธิพิทักษ์ ปีที่ 15 ฉบับที่ 45 มกราคม-เมษายน 2544, หน้า 56-66.

²ศาสตราจารย์ ดร.เสรี พงศ์พิศ (บรรณาธิการ) 2543. เศรษฐกิจชุมชนทางเลือกเพื่อทางรอดสังคมไทย, ชุมชนเสวนาลำดับที่ 4, กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต หน้า 14-17. เทคนิค 7 ประการ ได้แก่ 1) ค้นหาศักยภาพจากสิ่งที่มีอยู่แล้ว เพื่อนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์ 2) คิดทำอะไรต่าง ๆ ให้ออกเหนือไปจากแบบแผนที่คนอื่นกระทำอยู่ แม้ว่าสิ่งนั้นเราไม่รู้ว่าจะแก้ได้อย่างไร 3) เอาสิ่งต่าง ๆ มารวมกันในวิถีทางใหม่ 4) การบูรณาการการปฏิบัติงานหน้าที่ต่างๆ เข้าด้วยกัน 5) นำเอาปัญหามาเปลี่ยนให้เป็นโอกาสในการสร้างธุรกิจใหม่ 6) จัดระบบงานให้เป็นเรื่องสนุกขึ้นมา และ 7) ทำวิสัยทัศน์ เป็นจริงขึ้นมาโดยอาศัยความพยายาม

ระเบียบวิธีวิจัย

ดำเนินการโดยเทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis) จากเอกสารสิ่งพิมพ์ต่างๆ เช่น วารสาร นิตยสาร ตำรา รายงานการวิจัย รวมทั้งรายงานการเสวนา เช่น รายงานการเสวนาระหว่างประยงค์ รมรงค์ (ปราชญ์ชาวบ้าน ผู้พลิกฟื้นวิถีชุมชนปักษ์ใต้ ให้เข้มแข็ง) และ ศ.ดร.ลิปพนนท์ เกตุทัต และ ศาสตราจารย์ ดร.เสรี พงศ์พิศ³ ร่วมกับวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก (in-depth interview) สมาชิกและผู้นำธุรกิจยางพาราของชุมชนตำบลไม้เรียงตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน รวมถึงบุคคลในองค์กรต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง ดังนั้นข้อมูลที่เป็นฐานของการวิเคราะห์ ในรายงานวิจัยนี้จึงมีทั้งข้อมูลปฐมภูมิ (primary data) และข้อมูลทุติยภูมิ (secondary data)

สภาพทางสังคมและเศรษฐกิจของชุมชนที่ศึกษา

ตำบลไม้เรียงเป็น 1 ใน 10 ตำบลของอำเภอฉวาง จังหวัดนครศรีธรรมราช ทั้งอำเภอฉวางมี 82 หมู่บ้าน 17,271 ครัวเรือน ประชากร 69,234 คน มีพื้นที่การเกษตร 181,339 ไร่ พื้นที่ปศุสัตว์ 24,527 ไร่ พื้นที่แหล่งน้ำ 3,795 ไร่ พื้นที่ป่าไม้ 58,712 ไร่ สำหรับตำบลไม้เรียงมี 9 หมู่บ้าน 1,760 ครัวเรือน ประชากร 5,109 คน มีพื้นที่การเกษตร 19,750 ไร่ พื้นที่ปศุสัตว์ 2,600 ไร่ พื้นที่แหล่งน้ำ 190 ไร่ และพื้นที่ป่าไม้ 3,800 ไร่

จากข้อมูลสถิติแสดงจำนวนพื้นที่ครัวเรือนและผลผลิตจำแนกตามกิจกรรมเกษตร จะเห็นได้ว่า แม้แต่ละครัวเรือนจะทำการเกษตร 2 หรือ 3 กิจกรรม การทำสวนยางพาราก็เป็นกิจกรรมหลักของประชากรในตำบลไม้

จำนวนพื้นที่ ครัวเรือน และผลผลิตจำแนกตามกิจกรรมเกษตรของตำบลไม้เรียง

กิจกรรมเกษตร	พื้นที่ (ไร่)	ครัวเรือน	ผลผลิต (ตัน)
ทำนา	5,750	501	2,012
สวนยางพารา	10,760	525	6,402
สวนผลไม้	2,470	1,081	- * -

หมายเหตุ* ไม่มีข้อมูล

การตั้งบ้านเรือนของประชาชนตำบลไม้เรียงจากอดีตถึงปัจจุบันจะมีลักษณะของการตั้งบ้านเรือนแบบกระจุก กล่าวคือ มีบ้านเรือนของหมู่เครือญาติอยู่ในบริเวณเดียวกัน หรือบริเวณใกล้เคียงกัน ทั้งนี้เพื่อความสะดวกในการไปมาหาสู่หรือการติดต่อ

ปฏิสัมพันธ์ระหว่างกัน ต่อมาประชากรในตำบลไม้เรียงมีมากขึ้น จึงมีการขยายเข้าป่าด้วยการบุกเบิกป่าสวนที่เป็นบริเวณเทือกเขา มีการแผ้วถางเป็นที่ทำกิน ควบคู่ไปกับเส้นทางคมนาคมที่มีความสะดวกมากขึ้น

³ ศาสตราจารย์ ดร.เสรี พงศ์พิศ (บรรณาธิการ). 2542. เศรษฐกิจชุมชนทางเลือกเพื่อทางรอดสังคมไทย. ชุดชุมชนเสวนาลำดับที่ 3 กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธำมาสน์.

กล่าวโดยสรุป ตำบลไม้เรียง มีสภาพแวดล้อมในด้านภูมิอากาศ ภูมิประเทศ เหมาะสมที่จะทำให้ประชาชนส่วนใหญ่ของตำบลไม้เรียง ประกอบอาชีพทำสวนยางพารา ทำนา และทำสวนผลไม้ จึงทำให้รายได้เฉลี่ยของประชาชนในอำเภอฉวางต่อปีต่อคนสูงถึง 20,000 บาท หรือมีรายได้เฉลี่ยต่อครัวเรือนต่อปีสูงถึง 90,000 บาท แต่เมื่อเฉลี่ยเฉพาะตำบลไม้เรียงจากการสัมภาษณ์สมาชิก และผู้นำธุรกิจยางพาราชุมชนตำบลไม้เรียงพบว่า มีรายได้เฉลี่ยต่อคนต่อปีสูงมากประมาณ 11,125 บาท ต่อเดือน ทั้งๆ ที่มีการศึกษาโดยเฉลี่ยจบ ม. 3 หรือ ม.ศ. 3 มีอายุเฉลี่ยแต่ละคน 46 ปี มีประสบการณ์ในการประกอบอาชีพทำสวนยางพาราประมาณ 25 ปี

วิวัฒนาการของธุรกิจชุมชนยางพาราไม้เรียง

ธุรกิจยางพาราชุมชนของตำบลไม้เรียงเริ่มต้นจากสภาพแวดล้อมของชุมชนในด้านพื้นที่ที่เป็นที่ราบสูง น้ำท่วมไม่ถึง ดิน-น้ำอุดมสมบูรณ์ ฝนตกสม่ำเสมอตลอดทั้งปี ภูมิอากาศมีอุณหภูมิที่เหมาะสม ทำให้การประกอบอาชีพสวนยางพาราและสวนไม้ผลเป็นอาชีพที่สร้างรายได้ให้แก่ครอบครัวได้อย่างมั่นคง แต่ด้วยเหตุที่ยางพาราเป็นพืชที่ดูแลรักษาง่ายและสามารถขายได้เงินทันทีตลอดทั้งปีซึ่งดีกว่าสวนไม้ผล บรรพบุรุษของประชาชนในพื้นที่ดังกล่าวได้ยึดเป็นอาชีพหลักและปลูกฝังประสบการณ์ในการดำเนินการผลิต - ขายมาอย่างยาวนานหลายช่วงอายุคน จนตกทอดมาถึงกลุ่มคนรุ่นนายประยงค์ รณรงค์ นายประยูร รณรงค์ นายโกวิท ศฤงคาร และนายอารมณั์ ราชพิบูลย์ ซึ่งมีความเห็นร่วมกันว่าการขายผลผลิตยางพาราแผ่นดิบไม่ได้ราคาสูงตามที่ต้องการ คุณภาพของยางพาราแผ่นดิบที่ผลิตได้จากชาวบ้านในชุมชนเมื่อเปรียบเทียบกับการผลิตที่ถูกหลักวิชาการ ทั้งจากการดูตัวอย่างจากโรงงานผลิตยางพาราแผ่นของบริษัทเอกชน การฟังการอบรมและสาธิตให้ความรู้จากหน่วยราชการ ทำให้ทราบว่ายางพาราแผ่นดิบที่ผลิตโดยชาวบ้านนั้นยังไม่ได้มาตรฐาน

ที่ดี จึงเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้การขายถูกกดราคาให้ต่ำหรือถูกเอารัดเอาเปรียบจากพ่อค้ามาตลอด และได้ศึกษาถึงกลไกต่างๆ ของการตลาดยางพาราไทยแล้ว ยังพบว่า มีขั้นตอนในการ ซื้อ-ขายตามระดับชั้นมากมายหลายขั้นตอนกว่าจะถึงกลุ่มผู้ผลิตแปรรูปเป็นสินค้าขั้นสุดท้าย จึงทำให้ราคารับซื้อยางพาราจากชาวบ้านถูกกดราคาลงตามลำดับชั้นมากหลายขั้นตอนด้วย เพราะฉะนั้นการรวมกลุ่มของผู้นำทั้ง 4 คน จึงเกิดขึ้นในระหว่างปี พ.ศ. 2518 พร้อมกับชักชวนญาติพี่น้องและเพื่อนที่รู้จักทั้งในหมู่บ้านเดียวกันและหมู่บ้านใกล้เคียงในลักษณะของการพูดคุยสนทนา โดยยึดหลักการว่าคุณภาพยางพาราแผ่นดิบนั้นต้อง “กรองให้ดี (สะอาด) ทำให้ดี (บาง) ตากให้แห้ง” พร้อมให้ผู้นำที่ได้ไปอบรมศึกษาดูงานมาถ่ายทอดประสบการณ์และสาธิตให้ดู ทำการปฏิบัติจริงจังจนกระทั่งสามารถจัดตั้งเป็น “กลุ่มเกษตรกรทำนาไม้เรียง” ได้เป็นผลสำเร็จ โดยเริ่มต้นมีประมาณ 62 คน เพื่อรวมผลผลิตยางพาราแผ่นดิบแล้วให้พ่อค้าที่รับซื้อยางพาราในพื้นที่ต่างๆ เข้ามาประมูลซื้อยางพาราของกลุ่ม ทำให้สมาชิกกลุ่มทุกคนพอใจที่สามารถขายยางพาราได้ในราคาที่สูงขึ้นกว่าเดิม เดียวกันพ่อค้าก็พอใจที่สามารถรับซื้อยางพาราแผ่นได้เป็นครั้งละเป็นจำนวนมาก ประหยัดค่าใช้จ่ายในการตระเวนซื้อตามพื้นที่ต่างๆ หรือไม่ต้องเสียเวลาในการรอรับซื้อจากชาวสวนยาง ซึ่งกว่าจะรวบรวมน้ำหนักยางพาราได้ตามที่กำหนดก็จะส่งขายต่ออีกขั้นตอนหนึ่งได้ แต่การซื้อ-ขายยางพาราแผ่นดิบด้วยวิธีการประมูลนั้นสามารถดำเนินการได้เพียงระยะเวลา 3 ปี เพราะพ่อค้าเริ่มเข้าใจถึงความเสียหายเปรียบของวิธีการซื้อขายและการคัดเลือกคุณภาพยางพารา ในที่สุดจึงใช้เงื่อนไขของการกำหนดคุณภาพของยางพาราแผ่นดิบเป็นเกณฑ์ในการจำแนกชนิดของยางและราคาของยางเพื่อการประมูลซื้อขายยางพาราแผ่นดิบทุกครั้ง แต่วิธีการประมูลซื้อขายและการกำหนดเงื่อนไขต่าง ๆ ของพ่อค้าได้ดำเนินการ

ไปจนถึงปี พ.ศ. 2525 เมื่อคณะกรรมการมีประสบการณ์จากการเรียนรู้ที่มาจากการปฏิบัติการจริง มีประสบการณ์จริงและบางส่วนเกิดจากการดูงานต่าง ๆ ทำให้ความรู้เกี่ยวกับยางพาราแผ่นดิบมีมากขึ้น โดยเฉพาะแนวคิดในการปรับปรุงคุณภาพยางพาราแผ่นให้เป็นแบบเดียวกันทั้งกลุ่ม ด้วยการจัดตั้งโรงงานผลิตยางพาราแผ่นที่มีมาตรฐานและถูกหลักวิชาการขึ้นในชุมชน โดยให้ชุมชนเป็นผู้บริหารและจัดการกันเอง ทุกกระบวนการตั้งแต่การระดมทุน การจัดตั้งโรงงานผลิตยางพาราแผ่น การบริหารและการจัดการในโรงผลิต ตลอดจนการตลาดยางพารา เพราะฉะนั้นในทางปฏิบัติที่เป็นจริงเริ่มแรกได้เพิ่มจำนวนกรรมการก่อตั้งจาก 4 คน เป็น 12 คน เพื่อเป็นกำลังสำคัญในการชักชวนสมาชิกให้เข้าร่วมทุนซื้อหุ้น และต่อมาได้แบ่งกรรมการดังกล่าวไปร่วมศึกษาเรียนรู้การจัดตั้งโรงงานผลิตยางพาราแผ่นอบแห้ง การบริหารและการจัดการในโรงงานผลิต รวมทั้งการตลาดยางพารา กล่าวคือ ในด้านการระดมทุน กรรมการจะ ชักชวนให้สมาชิกช่วยกันซื้อหุ้นละ 100 บาท และต่อมาได้ปรับปรุงมูลค่าของหุ้นให้ถูกต้องตามกฎหมายเหลือเพียงหุ้นละ 50 บาท โดยตั้งเป้าหมายไว้ที่ 1 ล้านบาทตามมูลค่าของโรงงานผลิตยางพาราแผ่นอบแห้งที่ได้ประมาณการณ์ไว้ล่วงหน้า และในการเรียกเก็บเงินจากสมาชิกนั้น จะเรียกเก็บเป็นงวด ๆ ละ 25 เปอร์เซ็นต์ของ 1 ล้านบาท ซึ่งใช้เวลาประมาณ 3-4 เดือน ได้ครบตามกำหนดโรงงานผลิตยางพาราแผ่นอบแห้งขนาด 4,000-5,000 กิโลกรัมต่อวัน และสามารถเปิดดำเนินการได้ในปลายปี พ.ศ. 2527 แต่ต่อมาโรงงานผลิตแผ่นยางพาราอบแห้งดังกล่าวได้หยุดการใช้งาน เพราะทางกลุ่มได้รับเงินสนับสนุนจากบพัฒนาจังหวัดนครศรีธรรมราชจำนวนหนึ่ง จึงไปซื้อที่ดินสำหรับการจัดตั้งโรงงานผลิตใหม่ ระยะห่างจากที่เดิมไม่เกิน 1 กิโลเมตร พร้อมกับการย้ายเครื่องจักรและอุปกรณ์ต่าง ๆ บางส่วนที่สามารถ

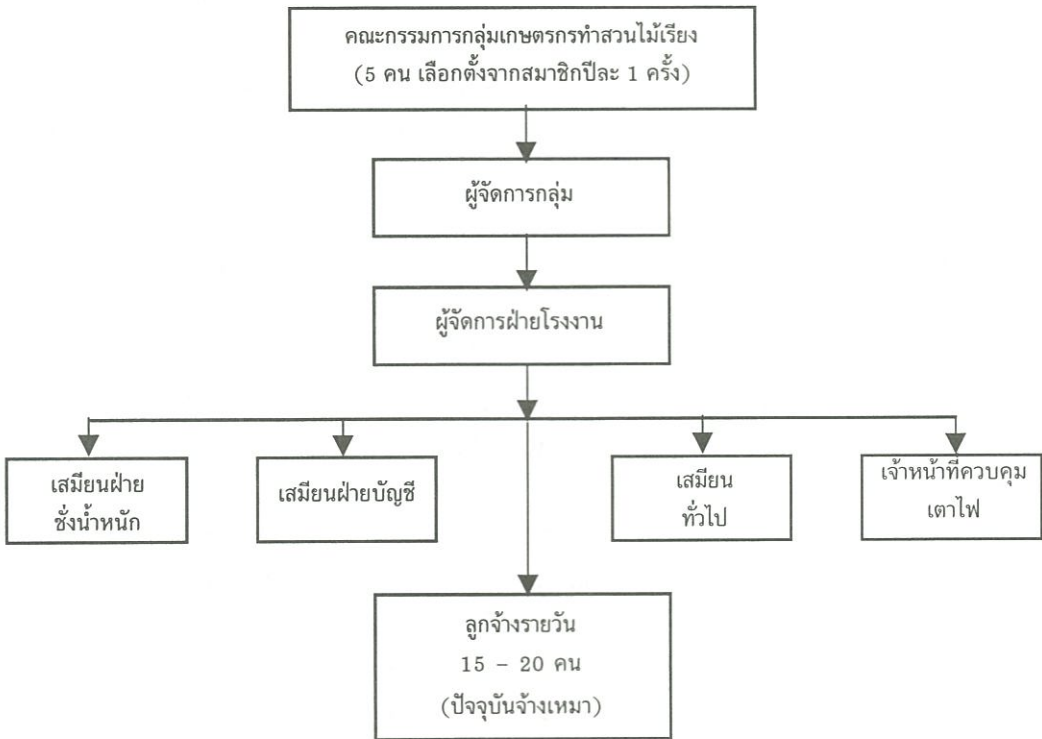
นำไปใช้งานได้ให้นำไปโรงงานผลิตใหม่ ซึ่งเปิดดำเนินการได้ในปี พ.ศ. 2537

ในด้านการศึกษาเรียนรู้เกี่ยวกับการจัดตั้งโรงงานผลิตยางพาราแผ่นอบแห้งและกระบวนการผลิตยางพาราแผ่นคุณภาพ กรรมการกลุ่มทั้ง 12 คนได้แบ่งภาระหน้าที่กันตามถนัดเพื่อดูและจำหรือที่กรรมการเรียกว่า “ลักจำ” จากการใช้ไปศึกษาดูงานจากโรงงานผลิตยางพาราแผ่นอบแห้งของเอกชนที่ไม่ค่อยจะให้คำอธิบายเกี่ยวกับกิจกรรมและกระบวนการของการผลิตยางพาราแผ่นอบแห้งมากนักมารวบรวมให้เป็นเรื่องเดียวกัน เพื่อนำไปสรุปปฏิบัติการและถ่ายทอดให้สมาชิกคนอื่น ๆ สามารถปฏิบัติได้ ซึ่งจากการศึกษาเรียนรู้ เรื่องราวต่าง ๆ ของกรรมการ ต้องใช้ความตั้งใจ ความอดทน และเวลามากเพราะต้องไปหลายครั้งหลายโรงงานผลิต โดยอาศัย การสนับสนุนช่วยเหลือจากเกษตรกรอำเภอและองค์กรสวนยางนาบอน จึงทำให้โครงการผลิตยางพาราแผ่นอบแห้งสำเร็จได้

การบริหารและการจัดการธุรกิจชุมชน

สำหรับในด้านการบริหารและการจัดการธุรกิจยางพาราของชุมชนนั้น คณะกรรมการผู้ก่อตั้งทั้ง 12 คน ได้ขอยื่นจดทะเบียนเป็น “กลุ่มเกษตรกรทำสวนไม้เรียง” เมื่อวันที่ 1 มิถุนายน พ.ศ. 2527 แต่ให้มีกรรมการเพียง 5 คน ซึ่งมาจากการเลือกตั้งของสมาชิก มีวาระ 1 ปี ทำหน้าที่บริหารและจัดการธุรกิจยางพาราชุมชนทั้งหมด ว่าจ้างผู้จัดการกลุ่ม 1 คน ผู้จัดการฝ่ายโรงงาน 1 คน เสมียนฝ่ายซึ้งน้ำยางสด 1 คน ฝ่ายบัญชี 1 คน เสมียนทั่วไป 1 คน เจ้าหน้าที่ควบคุมเตาไฟ 1 คน ส่วนที่เหลือเป็นตำแหน่งคนงานทั่วไปซึ่งจ้างเป็นรายวัน จำนวน 15-20 คน และสุดท้ายตั้งแต่เดือนมีนาคม พ.ศ. 2543 ทางโรงงานผลิตยางพาราแผ่นอบแห้งได้เปลี่ยนวิธีการผลิตเป็นยางเครพ ลูกจ้างรายวันจึงเปลี่ยนเป็นการจ้างเหมาโดยคิดตามน้ำหนักยางสด ดังผังแสดงโครงสร้างการบริหารและการจัดการที่แสดงไว้ดังนี้

โครงสร้างการบริหารและการจัดการธุรกิจยางพาราชุมชน
โดยกลุ่มเกษตรกรทำสวนไม้เรียง

เงินที่เกิดจากผลการดำเนินงานของกลุ่มนั้น ได้มาจากการจัดการผลผลิตยางพารา กล่าวคือ ทางกลุ่มจะรับซื้อน้ำยางสดจากสมาชิกที่นำมาส่ง ณ โรงงานผลิตทุกวัน ซึ่งทางกลุ่มจะซื้อตามราคาในตลาดกลางยางพารา กำหนด และจัดบัญชีไว้ในแต่ละวันของสมาชิกทุกคน เมื่อทางกลุ่มได้นำน้ำยางสดไปผ่านกระบวนการผลิตออกมาเป็นยางพาราแผ่นอบแห้ง หรือรมควันหรือยางเครพ แล้วนำไปขายให้บริษัทรับซื้อยางพาราหากขายได้ในราคาที่สูงกว่าที่รับซื้อน้ำยางสดจากสมาชิก เมื่อหักต้นทุนการผลิตทั้งหมดออกเหลือกำไรสุทธิ ทางกลุ่มจะนำมาเป็นเงินปันผลแบ่งให้สมาชิกตามหุ้นที่ได้ลงไปปีละ 1 ครั้ง ซึ่งเคยได้รับสูงสุดหุ้นละ 8 บาท อย่างไรก็ตามการแบ่งกำไรให้แก่สมาชิกนั้นไม่ได้แบ่งตามจำนวนหุ้นเป็นหลัก แต่เป็นการแบ่งตามส่วนธุรกิจ กล่าวคือ ส่วนหนึ่งแบ่งตามจำนวนหุ้นที่ได้ลงไป อีกส่วนหนึ่งแบ่งตาม

ปริมาณการขายน้ำยางสดให้กับกลุ่มเป็นน้ำหนักรวมในแต่ละปีรวมกันเป็นเงินปันผลที่สมาชิกจะได้รับทุกคน และด้วยวิธีการนี้จะเป็นการจูงใจให้สมาชิกกลุ่มมีความสนใจนำน้ำยางสดมาขายให้กลุ่มอย่างสม่ำเสมอ ด้วยเหตุนี้ทางกลุ่มจึงไม่บังคับหรือผูกมัดสมาชิกว่าจะต้องมาขายให้กับกลุ่มเท่านั้น ตรงกันข้ามทางกลุ่มจะเปิดโอกาสให้สมาชิกสามารถนำน้ำยางสดไปขายให้พ่อค้ารายใดก็ได้ที่จะให้ราคาสูงกว่ากลุ่ม แต่ก็ไม่มีสมาชิกรายใดที่กระทำการดังกล่าว หรือหากจะมีบ้างก็ไม่น่าจะเกิน 5 ราย จากสมาชิกที่เพิ่มขึ้น ถึง 176 รายหรือครอบครัว

ในด้านการตลาดของช่วงระยะเวลาที่เริ่มต้นรวมกลุ่มสมาชิกเพื่อรวมผลผลิตยางพาราแผ่นดิบนั้น ทางกลุ่มจะแจ้งให้พ่อค้าในพื้นที่ใกล้เคียงทราบ เพื่อเข้ามาเสนอราคาประมูลในการซื้อขายในแต่ละงวด ซึ่งทางกลุ่มได้นำมารวบรวมไว้เพียงจุดเดียว เพราะฉะนั้น

การตลาดยางพาราจึงไม่มีความซับซ้อนมากนัก เพียงแต่ การเชิญชวนให้พ่อค้าที่มีศักยภาพทางการเงิน หรือมี โรงงานผลิตโรงอบ โรงรม หรือบริษัทส่งออกที่จะ สามารถมาร่วมประมูลรับซื้อได้โดยตรงในคราวละ เป็นจำนวนมากเท่านั้นการจัดการของกลุ่มเพียงแต่แยก จำนวนยางพาราแผ่นดิบที่สมาชิกนำมารวมไว้ที่กลุ่มตาม คุณภาพของยางแล้วให้พ่อค้ามาประมูลตามคุณภาพ ของกลุ่มยาง ซึ่งกรรมการได้จัดไว้แล้ว และสมาชิกกลุ่ม จะได้รับเงินไปตามจำนวนน้ำหนัก และราคาอย่างที่ พ่อค้าได้ประมูลไปจริง แต่การตลาดยางพาราที่มีความ ซับซ้อนมากขึ้นมักจะเป็นช่วงของการทำธุรกิจยางพาราชุมชน กล่าวคือ ทางกลุ่มได้มีโรงงานผลิตยางพาราแผ่นอบแห้ง หรือเป็นยางพาราแผ่นคุณภาพชั้นสูง และมีจำนวน มากจึงจำเป็นต้องแสวงหาตลาดที่ดีให้ราคาสูง แต่เริ่มแรกกรรมการทุกคนไม่มีความรู้เรื่องการตลาด ขาดประสบการณ์ในการติดต่อซื้อขาย จึงขายให้บริษัท ในจังหวัดนครศรีธรรมราช แต่ถูกกดราคาขายได้ต่ำกว่า ราคาที่ควรจะขายได้ถึง 2.40 บาทต่อกิโลกรัม และเมื่อได้รับคำแนะนำจากเจ้าหน้าที่องค์กรสวนยาง نابอนให้ติดต่อขายโดยตรงกับบริษัทส่งออกที่กรุงเทพ กรรมการกลุ่มจึงได้อาศัยญาติที่อยู่ในกรุงเทพ ค้นหา รายละเอียดข้อมูลของบริษัทส่งออกยางพาราแผ่นอบแห้งได้ 14 บริษัท เพื่อรับซื้อยางพาราจากกลุ่มโดยวิธีการประมูล ในแต่ละงวด (15 วัน) ซึ่งกรรมการกลุ่มจะเป็นผู้กำหนด ราคาไว้ในระดับหนึ่งว่าจะต้องไม่ต่ำกว่านั้น และนับเป็น ครั้งแรกที่ชาวสวนยางพาราตำบลไม้เรียงเป็นผู้กำหนด ราคาเองได้ แต่การติดต่อซื้อขายกับบริษัทต่าง ๆ ประมาณ 6 บริษัท เป็นช่วงระยะเวลาหนึ่งเท่านั้น เพราะมีหลายบริษัทเริ่มมีเล่ห์เหลี่ยมและเอารัดเอา เปรียบกลุ่มในการซื้อขายในที่สุดทางกลุ่มได้พิจารณายึด ผลประโยชน์ของกลุ่มเป็นหลักจึงเลือกไว้เพียงบริษัทเดียว ที่จะทำการค้าขายและได้ค้าขายมาอย่างต่อเนื่องจน เกิดวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจในประเทศตั้งแต่ปี พ.ศ. 2539 บริษัทเริ่มลดปริมาณความต้องการยางพารา แผ่นอบแห้งลง ขณะเดียวกันราคาก็ตกต่ำ และ

ใกล้เคียงกับยางพาราแผ่นรมควันจนทำให้ทางกลุ่ม ต้องเปลี่ยนมาผลิตยางพาราแผ่นรมควันอยู่ 2 ปี แต่ราคายางพาราก็ไม่สูงขึ้น ในที่สุด จึงเปลี่ยนมาผลิต ยางพาราแผ่นเครพ ซึ่งมีต้นทุนการผลิตต่ำกว่ามาก และได้เปลี่ยนมาขายกับบริษัทที่อำเภอทุ่งสง จังหวัด นครศรีธรรมราชในปัจจุบันทางกลุ่มเริ่มมีการขาดทุนน้อยลง เพราะฉะนั้นจะพบว่านับตั้งแต่เริ่มตั้งกลุ่มรวมคน รวม ผลผลิต เพื่อให้พ่อค้ามาประมูลรับซื้อยางพารา จนกระทั่ง กลุ่มได้มีโรงงานผลิตยางพาราแผ่นคุณภาพเป็นของกลุ่ม เป็นของชุมชนได้เป็นผลสำเร็จ การบริหารการจัดการซึ่ง เริ่มต้นจากความไม่รู้ไม่เข้าใจ ไม่เคยปฏิบัติหรือทำไม่เป็น กรรมการกลุ่มทุกคนต้องเรียนรู้ ต้องปฏิบัติและ ทำให้เป็น มีความเข้าใจสามารถถ่ายทอดให้สมาชิกรุ่น ต่อ ๆ ไป ได้ในทุกเรื่อง นอกจากนั้นการปรับปรุง เปลี่ยนแปลงในการซื้อขายกับบริษัทต่าง ๆ ทางกลุ่ม เริ่มมีความเข้าใจภาวะการตลาดยางพารามากขึ้น มีการปรับเปลี่ยนวิธีการผลิตยางพาราในหลายรูปแบบจาก แผ่นอบแห้งเป็นแผ่นรมควันและแผ่นเครพ โดยยึด ความต้องการของตลาด ได้ราคาสูง และต้นทุนต่ำ เพื่อให้การดำเนินงานของกลุ่มและสมาชิกสามารถ คงอยู่ได้อย่างไม่ขาดทุนหรือมีกำไรมากขึ้น เพราะฉะนั้น การบริหารและการจัดการจึงมีความสำคัญมากในด้านของ กลุ่มผู้นำที่ต้องมีความตื่นตัว ชยัน ศึกษาค้นคว้าเพื่อหาคำ ความรอบรู้ประสบการณ์ และความสามารถ เชื่อสัตย์ พร้อมที่จะเปลี่ยนแปลงวิธีดำเนินธุรกิจ หรือกล่าว อย่างสั้น ๆ ก็คือผู้นำที่ทำหน้าที่กรรมการกลุ่ม จะต้องมีคุณสมบัตินักบริหารหรือผู้จัดการที่ดีและ รับรู้สถานการณ์ของตลาดอย่างต่อเนื่อง มิฉะนั้น กิจกรรมธุรกิจยางพาราของชุมชนจะดำเนินการได้ไม่มั่นคง และสมาชิกจะถอนตัวออกไปทันที การพัฒนาชุมชนที่ยั่งยืน ครบวงจร

การทำธุรกิจสวนยางพาราชุมชนในตำบลไม้เรียง ตั้งแต่เริ่มต้นในปี พ.ศ. 2527-ปัจจุบัน พ.ศ. (2542) อาจจะกล่าวได้ว่าเป็นความสำเร็จขั้นสูงสุดของชุมชนที่เป็น ชาวสวนยางพาราตั้งเดิมมาตั้งแต่บรรพบุรุษการศึกษา

ไม่ได้เรียนรู้ชั้นมหาวิทยาลัย แต่ด้วยความสามารถพิเศษ เฉพาะตัวในแต่ละคนแล้วมารวมเป็นกลุ่มเพื่อนำสมาชิก ในชุมชนให้เกิดความเชื่อมั่นต่อบุคคลและองค์กรจน สามารถดำเนินธุรกิจยางพาราชุมชนได้อย่างต่อเนื่อง มั่นคง และมีกำไรมาตลอด และแม้จะขาดทุนบ้าง ในระยะหลังน่าจะเกิดจากปัญหาวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจ ภายในประเทศและของภูมิภาค จึงทำให้ขาดทุนไปบ้าง ขณะเดียวกันหากพิจารณาในด้านการแก้ไขปัญหาและ อุปสรรคของกรรมการกลุ่มยิ่งทำให้พบศักยภาพของ กรรมการกลุ่มในด้านการบริหารและการจัดการเป็นอย่างดี เพราะสามารถทำให้ธุรกิจยางพาราชุมชนมีความยั่งยืน มั่นคง สมาชิกมีความเชื่อมั่นสูง จนกระทั่งขยายไปสู่การ พัฒนาชุมชนในด้านต่างๆ ได้อย่างครบวงจรทั้งตำบล ในรูปแบบของ “ศูนย์การศึกษาและพัฒนาชุมชน ไม้เรียง” โดยมีหลักการบริหารและการจัดการ ที่สำคัญคือ

1. ในด้านการบริหารนั้นให้เป็นอำนาจของ คณะกรรมการบริหารที่มาจากคัดเลือกของสมาชิก ในชุมชน เพื่อการบริหารกิจกรรมต่างๆ ของชุมชนให้ เป็นไปตามแผนงานที่กำหนด

2. ในด้านการควบคุมการบริหาร โดยเฉพาะ คณะกรรมการบริหารให้เป็นอำนาจของสภาผู้นำชุมชน ซึ่งมาจากการคัดเลือกของสมาชิกในแต่ละหมู่บ้านจำนวน 40 คน เพื่ออนุมัติแผนงานงบประมาณ และแต่งตั้ง คณะกรรมการฝ่ายต่างๆ คอยตรวจสอบและเสนอ แผนงานให้คณะกรรมการบริหารดำเนินการ

3. ในการวิเคราะห์แผนงานในแต่ละ โครงการที่สภาผู้นำชุมชนเป็นผู้วิเคราะห์อนุมัตินั้น จะต้องทำตามกรอบแผนหลักใน 5 ด้านคือ

- 3.1 ด้านการศึกษา
- 3.2 ด้านการเกษตรกรรมยั่งยืน
- 3.3 ด้านสาธารณสุขชุมชน
- 3.4 ด้านธุรกิจและอุตสาหกรรมชุมชน
- 3.5 ด้านกองทุนชุมชน

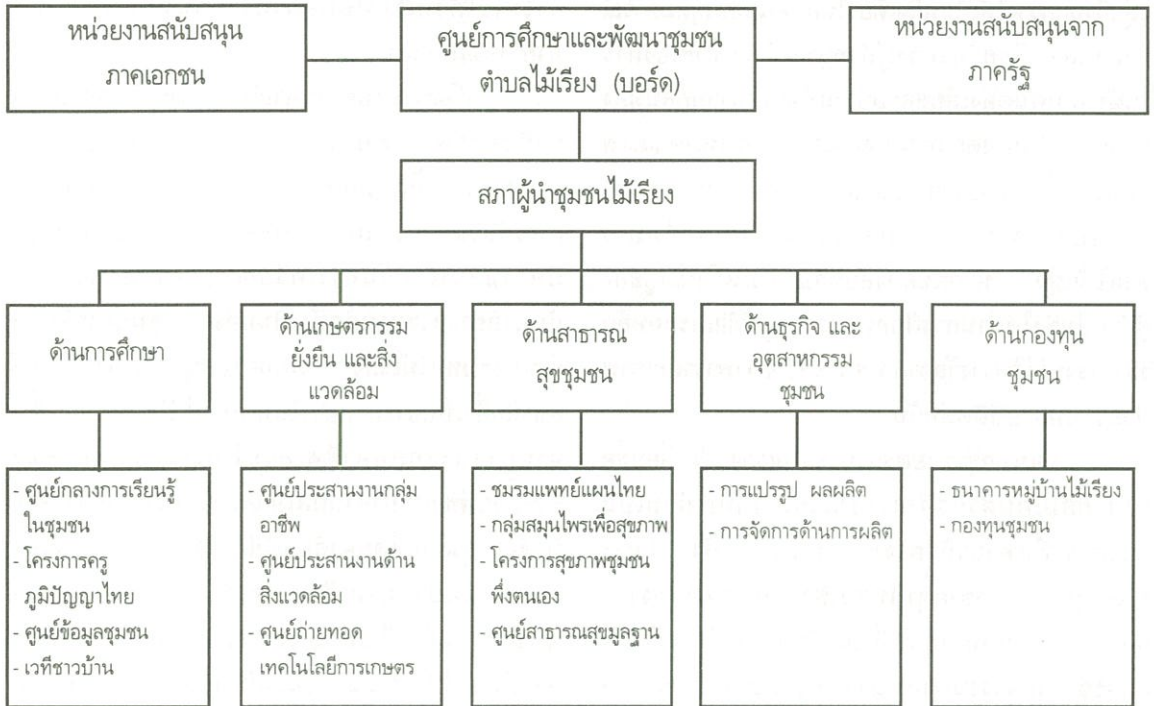
เพื่อให้สอดคล้องกับแผนงานที่กำหนดดังกล่าว ข้างต้น คณะกรรมการบริหารได้กำหนดกิจกรรมต่างๆ ให้สอดคล้องและเหมาะสมกับอาชีพเสริมของชาวบ้านใน ชุมชนทั้งตำบล รวม 9 กลุ่มคือ

1. กลุ่มเพาะเลี้ยงไก่พื้นบ้าน
2. กลุ่มเพาะเลี้ยงเห็ด
3. กลุ่มเพาะเลี้ยงปลา
4. กลุ่มเพาะเลี้ยงสุกร
5. กลุ่มแปรรูปข้าว
6. กลุ่มแปรรูปยางพารา
7. กลุ่มผลิตอาหารสัตว์
8. กลุ่มผลิตปุ๋ยหมักผสมปุ๋ยเคมี
9. กลุ่มปลูกพืชสมุนไพร

ในด้านการบริหารและการจัดการดังกล่าวจะพบว่า ชาวบ้านในตำบลไม้เรียงจะยกเว้นคนของทางราชการ เข้ามาร่วมเป็นกรรมการในส่วนใดส่วนหนึ่ง แต่ในด้านการ สนับสนุนหรือในกิจกรรมที่เกินขีดความสามารถของ ชาวบ้านคณะกรรมการบริหารจะจัดให้มีการประสานงาน เพื่อขอรับความช่วยเหลือตามความเหมาะสมของแต่ละกิจกรรม เพราะฉะนั้นการจัดตั้ง “ศูนย์การศึกษา และพัฒนาชุมชนไม้เรียง” จึงเป็นการจัดตั้งองค์กรของ ชาวบ้าน บริหารโดยชาวบ้าน และเพื่อชาวบ้าน ให้ ครอบคลุมในส่วนที่เป็นอาชีพหลักคือ การทำธุรกิจ ยางพาราชุมชน และอาชีพเสริม คือ การทำนาทำสวน และการเลี้ยงสัตว์ โดยชาวบ้านทั้งตำบลในรูปแบบของ สภาผู้นำในการควบคุมอนุมัติแผนงานโครงการและ งบประมาณ เพื่อให้ชาวบ้านในตำบลไม้เรียงสามารถ พึ่งตนเองได้อย่างยั่งยืนทั้งชุมชนดังแผนภูมิดังนี้

กล่าวโดยสรุป โครงสร้างของสภาผู้นำชุมชน ไม้เรียงนั้นเน้นการบริหารงานและการดำเนินกิจกรรมชุมชน ที่มาจากระดับล่าง หรือหมู่บ้านเป็นสำคัญ โดยให้ สมาชิกในหมู่บ้านคิดเอง ทำเอง แก้ไขปัญหาเองจาก ข้อสรุปในที่ประชุมของแต่ละฝ่ายซึ่งจะมีประจำทุกเดือน อย่างน้อยเดือนละ 1 ครั้ง ตามแต่กลุ่มอาชีพ เพื่อเป็น

โครงสร้างและแผนงาน ศูนย์ศึกษาและพัฒนาชุมชนไม่เรียง

ที่มา ศาสตราจารย์ ดร.เสรี พงศ์พิศ (บรรณาธิการ). 2542 เศรษฐกิจชุมชนทางเลือกเพื่อทางรอดสังคมไทย ชุมชนเสนา ลำดับที่ 3, กรุงเทพฯ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต หน้า 44.

การเสริมสร้างความเข้มแข็งของหมู่บ้านและชุมชนให้ถูกต้อง สอดคล้องกับอาชีพเสริม

บทวิเคราะห์การบริหารและการจัดการธุรกิจ ยางพารา ชุมชนตำบลไม่เรียง

ในการบริหารจัดการธุรกิจยางพาราชุมชนตำบลไม่เรียง ระยะเริ่มต้นพบว่าโครงสร้างขององค์กรมี 5 ตำแหน่ง แต่ละตำแหน่งต้องทำหน้าที่ทุกอย่าง โดยไม่ได้จำกัดอยู่ในขอบเขตของตำแหน่งหน้าที่ที่เป็นอยู่ กล่าวคือ คนที่เป็นประธานกลุ่ม รองประธานกลุ่ม เลขานุการ เภรัญญิก และกรรมการ จะต้องทำหน้าที่ในกลุ่มทุกอย่างตั้งแต่การรวบรวมยาง จัดคุณภาพกลุ่มยาง ซึ่งยาง ประมูลยาง ลงไปชี้แจงทำความเข้าใจกับสมาชิกกลุ่มหรือชาวสวนยางไปอบรมเพิ่มเติมความรู้ในด้านต่าง ๆ ตลอดจนการสาธิต การพัฒนาคุณภาพยาง

หาลาดยางประชุมกำหนดแนวทางการบริหารกลุ่ม เพื่อให้ยางพาราทั้งกลุ่มมีคุณภาพแบบเดียวกัน ขายได้ในราคาสูงล้วนแต่เป็นลักษณะของการดำเนินการที่เกิดขึ้นโดยธรรมชาติของการทำหน้าที่เพื่อให้บรรลุเป้าหมายของกลุ่มการแบ่งหน้าที่ในแต่ละหน้าที่เป็นเพียงความรับผิดชอบต่องานเป็นพิเศษไม่ใช่เป็นการแบ่งหน้าที่เพื่อรับเงินเดือนหรือค่าตอบแทนเพราะกรรมการทุกคนทุกตำแหน่งไม่มีเงินเดือนหรือค่าจ้าง ใดๆ แต่ภาระงานที่นอกเหนือจากนั้นเป็นหน้าที่ที่กรรมการทุกคนตลอดจนสมาชิกกลุ่มต้องให้ความร่วมมือและช่วยเหลือสนับสนุนต่อกลุ่มด้วยการเสียสละเพื่อส่วนรวมของกลุ่มอย่างแท้จริง เพราะฉะนั้นการทำงานของกรรมการกลุ่มและสมาชิกในกลุ่ม จึงมีเป้าหมายคือ การรวมกลุ่มคนรวมผลผลิตยางพาราและพัฒนาคุณภาพสร้างพลังต่อรองกับพ่อค้าให้สามารถขายยางพาราแผ่นดิบได้ในราคาที่สูงขึ้น

ดังนั้นกิจกรรมทั้งหมดของกรรมการและสมาชิกกลุ่มจึงถูกสร้างให้เป็นหนึ่งเดียวในลักษณะของอุดมการณ์ ดังคำกล่าวเรียกร่องของผู้นำกลุ่มแต่ละคนที่ต้องการให้ผู้นำทุกคนต้องเสียสละอย่างแท้จริงสมาชิกกลุ่มต้องพยายามปรับปรุงคุณภาพยางพาราแผ่นดิบให้มีคุณภาพดีที่สุด เพื่อราคาขายจะได้สูงขึ้นทั้งกลุ่ม โดยเรียกร่องในด้านวิธีการผลิต “กรองให้สะอาด ทำให้บาง ตากให้แห้ง” หากมีข้อสงสัยหรือทำไม่ได้ให้ไปดูของผู้นำกลุ่มซึ่งได้ผ่านการฝึกอบรมอย่างถูกวิธีและถูกหลักวิชาการจนได้รับรางวัลจากการประกวดยางพาราคคุณภาพประจำปีหลายปีติดต่อกัน

ต่อมา *กลุ่มเกษตรกรทำนาไม่เรียง* ได้เปลี่ยนชื่อเป็น *กลุ่มเกษตรกรทำสวนไม่เรียง* จดทะเบียนเป็นทางการเพื่อทำธุรกิจยางพาราแผ่นอบแห้ง มีการระดมทุนด้วยการขายหุ้นให้สมาชิก มีการจัดตั้งโรงงานผลิตยางพาราแผ่นอบแห้งซึ่งต้องใช้ทุน 5 ล้านบาทบาท มีการจ้างลูกจ้างในตำแหน่งต่าง ๆ ทั้งการจ่ายรายวันและรายเดือน ตามสภาพของการปฏิบัติงานจริง กล่าวคือ มีกรรมการกลุ่ม 5 คน ลูกจ้างรายเดือน 6 คน ลูกจ้างรายวันเปลี่ยนเป็นการจ้างเหมาเพื่อผลิตยางพาราแผ่นครบจำนวน 15 คน มีเงินทุนหมุนเวียน 6-8 แสนบาทต่อ 15 วัน ในด้านการบริหารจัดการ แม้จะมีระเบียบข้อบังคับ หรือบทบาทหน้าที่ที่กำหนดไว้อย่างชัดเจนเพื่อเป็นแนวทางในการปฏิบัติงาน แบ่งงานกันทำให้เป็นระบบเท่านั้น มิใช่ข้อกฎหมายที่จะนำมาควบคุมหรือเป็นเงื่อนไขสำหรับการลงโทษตามกฎหมาย หากไม่มีการปฏิบัติตามหน้าที่หรือละเมิดหรือละเว้นในการปฏิบัติตามหน้าที่ต่อเรื่องใดเรื่องหนึ่ง เพราะในทางปฏิบัติ การปฏิบัติงานของกลุ่มและสมาชิกกลุ่มก็ยังคงปฏิบัติงานเหมือนครั้งก่อน มีการประสานงานอย่างต่อเนื่อง สมาชิกทุกคนต้องถือว่าเป็นหน้าที่ของทุกคนที่จะต้องพัฒนาระบบการทำงานการบริหารจัดการกลุ่มให้มีประสิทธิภาพเพื่อเป้าหมายหรืออุดมการณ์ของกลุ่มอย่างแท้จริง เพราะกิจการของกลุ่มทำเพื่อสมาชิก เนื่องจากสมาชิกเป็นเจ้าของธุรกิจยางพารา

ชุมชน ด้วยการซื้อหุ้น ๆ ละ 50 บาท ล้นปีหากมีกำไรจะได้รับเงินปันผลตามจำนวนหุ้นและการชื้อน้ายางสดกับกลุ่ม

เมื่อประสบความสำเร็จจากการบริหารจัดการธุรกิจยางพาราชุมชน กรรมการกลุ่มได้อาศัยประสบการณ์ที่ได้สั่งสมมาเป็นระยะเวลาอันยาวนาน ผสมผสานกับวิถีชีวิตชาวบ้านในชนบทซึ่งอยู่รวมกันเป็นกลุ่ม มีความสัมพันธ์กันทางเครือญาติ และพึ่งพาอาศัยกันมาอย่างยาวนานก่อตั้งเป็นกลุ่ม “ศูนย์การศึกษาพัฒนาชุมชนไม่เรียง” เพื่อสนับสนุนและส่งเสริมให้สมาชิกซึ่งเป็นชาวสวนยางในหมู่บ้านได้มีรายได้เพิ่มขึ้นจากการประกอบอาชีพเสริมในด้านการเลี้ยงสัตว์ การปลูกพืช การทำสวนผลไม้และการแปรรูปผลิตภัณฑ์ที่ได้จากชุมชน โดยอาศัยสติปัญญาประสบการณ์และการประชุมปรึกษาหารือของชาวบ้านในชุมชนในการดำเนินการแก้ไขปัญหาและอุปสรรค เพราะด้วยวิธีการดังกล่าวทำให้การพัฒนาชุมชนที่ยั่งยืนครบวงจรประสบผลสำเร็จ นอกจากนั้นคำว่า ภูมิปัญญา ย่อมหมายถึง ความรู้ ความคิด ความเชื่อ ความสามารถและความชัดเจนที่บุคคลหรือกลุ่มชนได้สั่งสมมาจากประสบการณ์ในการปรับตัวเพื่อการดำรงชีพให้กับสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมทางสังคมวัฒนธรรม จนมีการสืบสานและพัฒนามายาวนาน ทำให้การใช้ภูมิปัญญาของชาวบ้านซึ่งเป็นปัญญาท้องถิ่น (Local Wisdom) มีลักษณะของการบูรณาการสูง มีความเชื่อมโยงไปสู่ นามธรรมที่ลึกซึ้ง มีพื้นฐานทางวัฒนธรรมและจริยธรรมสูง ดังที่กุนเธอร์ ฟาลติน ผู้ซึ่งค้นพบว่าหลักการและเทคนิคในการปฏิบัติที่จะทำให้มีโอกาสประสบผลสำเร็จในธุรกิจต่าง ๆ ได้นั้น ผู้บริหารหรือผู้ประกอบการหรือหากเป็นชุมชนจะต้องเป็นผู้นำชุมชนที่จะต้องรู้จักการค้นหาอะไรก็ได้ที่เป็นตัวของตัวเองหรือชุมชนที่เป็นศักยภาพของเราและชุมชนมาคิดสร้างในสิ่งที่แปลกใหม่สร้างสรรค์และมีคุณค่าตามที่คนอื่นต้องการย่อมประสบผลสำเร็จ เช่น การดำเนินงานของกลุ่มผู้นำชุมชนตำบลไม่เรียงที่ใช้ศักยภาพของชุมชนจากความเป็น

เครือข่ายที่ต้องพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันและกันรวมกลุ่มสร้างพลังเพื่อการต่อรองจากการถูกเอาเปรียบจากกลุ่มพ่อค้ายงพาราจนประสบผลสำเร็จและยังมีกลุ่มคนที่เกิดขึ้นโดยเงื่อนไขเดียวกัน หรือใกล้เคียงกัน ในระยะเวลาเดียวกันอีกหลายกลุ่ม เป็นต้นว่ากลุ่มเกษตรกรทำนาตะหมัด อำเภอดงตะหมัด จังหวัดพัทลุง ที่ใช้ศักยภาพจากพลังของกลุ่ม โดยอาศัยเครือข่ายและภูมิปัญญาชาวบ้านสามารถทำธุรกิจยงพาราชุมชนได้ประสบผลสำเร็จขยายไปสู่ธุรกิจอื่นๆ ครบวงจรหรือกรณีการรวมกลุ่มของชาวบ้านในตำบลบ้านพรุ อำเภอกาญจนบุรี จังหวัดสงขลา ที่สามารถจัดตั้ง “ศูนย์รวมยงพาราและกลุ่มออมทรัพย์ตำบลบ้านพรุ” และดำเนินธุรกิจชุมชนจนครบวงจรแบบพึ่งตนเองได้อย่างยาวนานเช่นกัน นอกจากนี้การรวมกลุ่มของชาวบ้านควนปิ่นเต บ้านในกอย บ้านชุมแสง ของจังหวัดพัทลุง ซึ่งได้รับการสนับสนุนของเจ้าหน้าที่องค์กรสวนยางให้จัดตั้งเป็นสหกรณ์กองทุนสวนยางร่วมกันผลิต ร่วมกันขายในกิจการของยงพาราชุมชนจนประสบความสำเร็จอย่างสูง ทั้งนี้เพราะกลุ่มต่างๆ ดังกล่าว ได้เริ่มต้นด้วยการช่วยเหลือตนเอง การมีส่วนร่วมของสมาชิก ซึ่งเป็นพื้นฐานของหลักการพัฒนาแนวใหม่ต้องการให้ดำเนินการมาจากเบื้องล่าง มีความร่วมมือร่วมใจ ร่วมกันคิด ร่วมกันศึกษา ร่วมกันทำ โดยอาศัยศักยภาพที่มีอยู่ในแต่ละบุคคล ชุมชน พัฒนาปรับปรุงให้เกิดการบูรณาการเป็นแนวความคิดที่สร้างสรรค์ และสอดคล้องกับความต้องการของสังคม ทำให้ธุรกิจชุมชนในแต่ละด้านมีลักษณะเป็นเครือข่ายเชื่อมโยงสำหรับการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ แนวความคิดและภูมิปัญญาของแต่ละท้องถิ่นขึ้นอย่างกว้างขวางทั่วทุกภาคของประเทศจนเกิดความหลากหลายในการพัฒนาด้านต่างๆ ใช้แนวความคิด แนววัฒนธรรมชุมชนเป็นแนวความคิดหลักเพื่อสร้างจิตสำนึกชุมชนที่ว่า *หนึ่งครัวเรือน สองวิธีการผลิต หรือ การผลิตเพื่อการ*

บริโภคในครัวเรือน และผลิตเพื่อขายหรือทำเป็นธุรกิจ ด้วยจึงจะทำให้ชุมชนเข้มแข็ง โดยเฉพาะกับชุมชนที่เรียกว่า ชนบท ซึ่งเป็นเขตพื้นที่ที่ห่างไกลไปจากตัวเมือง มีความหนาแน่นของพลเมืองน้อย การตั้งบ้านเรือนจะอยู่เป็นกลุ่ม กระจัดกระจายกันตามลักษณะของการประกอบอาชีพเกษตรกรรม มีการเพาะปลูก การทำสวน และการเลี้ยงสัตว์เป็นหลัก กล่าวโดยสรุป การบริหารจัดการธุรกิจยงพาราของชุมชนตำบลไม้เรียง อำเภอลำงวด จังหวัดนครศรีธรรมราช นั้นเป็นการดำเนินธุรกิจของชุมชนที่มาจากเบื้องล่าง (from below) โดยสมาชิกสวนยางทุกคนให้ความร่วมมือและมีส่วนร่วมอย่างเป็นอิสระเพื่อสนับสนุนกิจกรรมของกลุ่มอย่างเข้มแข็ง และทุกขั้นตอนอันเป็นลักษณะของการพัฒนาชนบทในรูปแบบใหม่ของประเทศที่เรียกว่าการพัฒนาแบบ *ช่วยตนเอง หรือการพึ่งตนเอง* ได้อย่างเป็นธรรมชาติ และสอดคล้องกับสภาพของชุมชนอย่างแท้จริง โดยใช้ภูมิปัญญาของชาวบ้านในแต่ละท้องถิ่นที่ได้รับการถ่ายทอดประสบการณ์ ซึ่งสั่งสมมาเป็นเวลานานเพื่อหาคำตอบที่เป็นแนวปฏิบัติในการช่วยเหลือชุมชนจนประสบผลสำเร็จได้อย่างเป็นรูปธรรม และมีลักษณะของบูรณาการเชื่อมโยงไปสู่นามธรรมที่เป็นอุดมการณ์ใน การรวมกลุ่มพร้อมกับการถ่ายทอดแนวทางในการปฏิบัติเหล่านั้นไปสู่ผู้นำรุ่นต่อไปอย่างต่อเนื่อง และกลายเป็นส่วนหนึ่งของแนวความคิดการพัฒนาแบบวัฒนธรรมชุมชนที่นักวิชาการส่วนมากยอมรับตรงกันว่ามีความคิดร่วมพื้นฐานอยู่ 3 ประการ คือต้องมีสถาบันชุมชนเป็นองค์กรพื้นฐานที่สำคัญ โดยมีแนวคิดในการพึ่งตนเองและมีความเท่าเทียมกันอย่างฉันทมิตรในกลุ่มสมาชิกและผู้นำ หรือมีความเป็นภราดรภาพในการทำกิจกรรมร่วมกัน อันเป็นลักษณะพิเศษอย่างหนึ่งของสังคมชนบท โดยเฉพาะในประเทศไทย

บรรณานุกรม

ประเวศ วะสี. เศรษฐกิจชุมชนทางเลือกเพื่อทางรอดสังคมไทย. กรุงเทพฯ : อมรินทร์พริ้นติ้ง แอนด์พับลิชชิ่ง, 2542.

पालติน, กุนเธอร์. เศรษฐกิจชุมชนทางเลือกเพื่อทางรอดสังคมไทย : สร้างนวัตกรรมการประกอบการธุรกิจแนวสร้างสรรค์. บรรณาธิการโดยเสรี พงศ์พิศ. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต, 2543.

สมพันธ์ เตชะอธิกา, ปรีชา อุยตระกูล และชื่น ศรีสวัสดิ. ศักยภาพและเครือข่ายผู้นำท้องถิ่น : คู่มือและทิศทางการพัฒนาผู้นำชาวบ้านเพื่อแก้ปัญหาในชนบท. พิมพ์ครั้งที่ 2. ขอนแก่น : สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยขอนแก่น, 2537.

เอกวิทย์ ฦ ถलग. ภูมิปัญญาชาวบ้านสี่ภูมิภาค : วิถีชีวิตและกระบวนการเรียนรู้ของชาวบ้านไทย. นนทบุรี : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 2540.

SUDDHIPARITAD

DHURAKIJPUNDIT UNIVERSITY JOURNAL

Vol. 16 No. 48 January - April 2002 ISSN 0857-2670

Dr. Jawalaksana Rachapaetayakom

Asst.Prof. Dr.Sawong Swetwatna

Assoc.Prof.Dr.Sompong Orapin
and Professor. Dr. Seiichi Fukui

Asst. Prof. Suthep Punprasit

Chulasak Channarong

Weerapa Thanaprach

Professor Dr.Kriangsak

Charoenwongsak

Asst. Prof. Suriyun Suvunrach

Wanvorn Janu

Asst. Prof. Dr. Tika Bunnag

Paitoon Howying.

Thanya Promsorn

Orawan Sudhipitak

- Thailand's National Development During the Past Four Decades Experiences and the Next Step of Development
- An Analysis of Deposit Insurance, Risk-Adjusted Premium and Risk-Shifting in Thai Depository Institutions, Using the Optional Pricing Model
- Economics of Sugarcane and Sugar Production in Thailand
- The Potential of Thailand's Community Firm During Economic Recession
- APEC : The New Phenomenon of Relationships between Politics, Economics, and Social Issues
- A Comparison of Ordinary Least Square Estimator and Bayesian Estimations for a Simple Liners Regression Model
- Moral Structure Reform in Thai Society
- Participatory Democracy : Public Hearing for Public Judgment
- The Ultimate Goal and Criterion of Sufficient Economy
- Energy - Saving House in Thailand
(Part I : Thai - Style House)
- A Close Form Solution for the AOQL of Single Sampling Plans
- Grapes....Amazing Anti-Disease Fruit
- The Administration and Management for Community Affairs of Pararubber Business of Tambol Mairieng, Shawang District, Nakhon Sri Thammarat Province